

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ за 2014 – 2018 роки

ЗМІСТ

Розділ 1. Геополітична характеристика Дніпропетровської області	
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості	2
1.2. Природно ресурсний потенціал	4
1.3. Характеристика міст обласного підпорядкування	7
1.4. Характеристика адміністративних районів області	12
1.5. Об'єднані територіальні громади області	24
1.6. Екологічна ситуація в області	35
Розділ 2. Економічний розвиток Дніпропетровської області	
2.1. Економіка області	40
2.2. Розвиток малого підприємництва	51
2.3. Сільське господарство	55
2.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики	63
2.5. Розвиток житлово-комунального господарства	73
2.6. Транспорт і транспортна інфраструктура	81
2.7. Інвестиційна діяльність	88
2.8. Зовнішня торгівля	94
2.9. Туризм	99
Розділ 3. Стан соціальної сфери Дніпропетровської області	
3.1. Демографічна ситуація в області	108
3.2. Ринок праці	115
3.3. Освіта і наука	123
3.4. Охорона здоров'я	135
3.5. Охорона праці	142
3.6. Соціальний захист та пенсійне забезпечення населення області	151
3.7. Культура, фізична культура та спорт	159
3.8. Адміністративні послуги	167
Розділ 4. Фінансова спроможність Дніпропетровської області	
4.1. Оцінка механізму формування доходів місцевих бюджетів в Україні та місце Дніпропетровської області в рейтингу регіонів	175
4.2. Бюджет області та джерела його наповнення	180
4.3. Фінансова забезпеченість адміністративно-територіальних одиниць області	183
Додатки	187
Список використаних джерел	247

РОЗДІЛ 1

ГЕОПОЛІТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості

Дніпропетровська область є одним з найбільш розвинених в економічному відношенні регіонів України. За чисельністю населення, внеском у загальнодержавні обсяги виробництва валового внутрішнього продукту, масштабами промислового та сільськогосподарського виробництва, обсягами експорту товарів та надходжень до бюджету вона займає провідні місця серед інших регіонів України.

Територія Дніпропетровської області – 31 914 кв. км. (5,3 % площі України). Адміністративний центр області – місто Дніпро розташоване на обох берегах Дніпра та його притоків Самари.

Відповідно до адміністративно-територіального поділу на території Дніпропетровської області розташовано 13 міст обласного підпорядкування, 7 міст районного значення, 22 райони, 18 районів у містах, 46 селищ міського типу, селищ – 60 та 1 375 сіл. Протягом 2015 – 2018 рр. в області створено 63 об'єднані територіальні громади, дві громади об'єдналися навколо міст обласного значення до яких приєдналися 4 територіальні громади.

Чисельність населення на 01.01.2019 р. – 3 506 440 чоловік (7,6 % населення України). Кількість населення у місті Дніпро – 1 000 576 чоловік. Високий рівень урбанізації (чисельність міського населення області – 2 690 517 чоловік, сільського – 515 960 чоловік) визначає найвищу в Україні щільність населення – 102,7 на один квадратний кілометр (середня по Україні – 75,5).

Область розташована у степовій і лісостеповій зонах України. Ландшафт переважно рівнинний. На заході області простяглось значно почленоване Придніпровське узвишшя (висота до 209 м.). У південно-східну частину її входять відроги 5 Приазовського узвишшя (до 211 м.). Центральна частина зайнята Придніпровською низиною, яка на півдні переходить в Причорноморську. З північного заходу на південний схід область перетинає ріка Дніпро, до басейну якої належать її притоки – Оріль, Самара із Вовчою, Мокра Сура, Базавлук, Інгулець із Саксаганню та інші.

На території Дніпропетровщини знаходяться близько 1,5 тисячі водойм та ставків площею понад 26 тисяч гектарів, з них більше 280 річок, понад 3 290 ставків та 1 120 озер (з яких 219 озер площею три і більше гектарів). На півдні територія області омивається водами Каховського водосховища.

Головна водна артерія України ріка Дніпро – найбільша річка в Україні, друга за величиною з тих, що впадають у Чорне море, третя в Європі. Ріка поділяє область на дві частини: Лівобережжя та Правобережжя. Загальна довжина р. Дніпро в межах області – 160 км.

Найбільшими притоками Дніпра, що беруть свій початок за межами області, є Оріль, Самара, Вовча та Інгулець. Найбільш значними притоками Дніпра, басейни яких повністю розташовані у межах області (на правобережжі), є Саксагань, Мокра Сура та Базавлук.

Природним чудом області є Токівський водоспад. Це мальовниче місце знаходиться в Апостолівському районі на річці Кам'янка і є єдиним у межах області водоспадом. Скелі каньйону річки висотою до 30 метрів складаються з рожевого, червоного та сірого граніту.

6 % території області займають ліси, головним чином по долинах річок Дніпро, Оріль, Самара і Вовча. У межах області є реліктовий Самарський бір – унікальне природне утворення, якому не має рівних у світі. У долинах степових річок і балках на поверхню виходять кристалічні породи, на яких формуються своєрідні біогеоценози. У долинах малих річок формуються багаті біологічним різноманіттям заплавно-борові та водно-болотні комплекси. Усі ліси області віднесені до 1-ї групи лісів (ліси, що виконують переважно природоохоронні функції, ліси, що мають наукове або історичне значення, а також ліси на територіях природно-заповідного фонду).

Рослинний світ області налічує більше 1 700 видів, тваринний – більше 7 500 видів. Також на території Дніпропетровської області зустрічається 144 види тварин, занесених до Червоної книги України, з них 84 – безхребетних і 60 – хребетних. До Європейського Червоного списку відносяться 38 регіональних видів. Крім того, у Червоному списку видів рослин і тварин Дніпропетровської області (затверджений рішенням обласної ради від 27.12.2011 р. № 219-10/VI) наведено 451 вид рідкісних та зникаючих рослин. Серед них 16 видів занесені до Світового Червоного списку, 27 – до Європейського Червоного списку, 82 – до Червоної книги України.

До списку цінних водно-болотних угідь України, які відповідають критеріям Рамсарської конвенції, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.1995 р. № 935, увійшла Дніпровсько-Орільська заплава (територія Дніпровсько-Орільського природного заповідника).

У регіоні проводиться планомірна діяльність щодо розвитку і розширення заповідних територій. У рамках природоохоронних та освітніх заходів видані серії робіт про біорізноманіття та природно-заповідний фонд області.

На сьогодні мережа природно-заповідного фонду Дніпропетровської області становить 178 об'єктів площею 96,4 тис. га, що становить 2,99 % від загальної площі території області, із них: об'єктів загальнодержавного значення – 31 (площею 33,1 тис. га) та об'єктів місцевого значення – 147 (площею 63,3 тис. га).

Дніпропетровщина розташована в зоні помірних широт. Клімат області помірно-континентальний. У цілому він характеризується відносно прохолодною зимою і спекотним літом. Середня річна температура в межах +7 – +9°C. Найхолодніший місяць – січень (-5 – -7°C), найтепліший – липень (+22 – +23°C). Річна кількість опадів збільшується від 400 – 430 мм на півдні до 450 – 490 мм на півночі. Кількість сонячних днів складає в середньому 240 днів на рік.

За різноманітністю і значимістю природних ресурсів Дніпропетровська область є однією з найбагатших в Україні. Майже на всій території області переважають родючі чорноземні ґрунти. Розгалужена система водопостачання дозволяє вести інтенсивне сільське господарство.

1.2. Природно ресурсний потенціал

Дніпропетровщина багата на корисні копалини, адже тут зосереджені унікальні родовища копалин, значні запаси залізної і марганцевої руд, кам'яного та бурого вугілля, є нафта, природний газ, рідкісні та кольорові метали. Мінерально-сировинна база характеризується широкою різноманітністю видів і значними запасами деяких корисних копалин. В обліковується 249 родовищ і 79 об'єктів обліку (з врахуванням комплексності) різноманітних корисних копалин, з яких 94 родовища і 43 об'єкти обліку розробляються. Мінерально-сировинна база області на 30,8 % складається з корисних копалин паливно-енергетичного комплексу (нафта, газ, конденсат, кам'яне та буре вугілля), на 36,3 % – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, решта – це руди металів, а також питні, технічні та мінеральні підземні води.

Потужною товщею вздовж річки Інгулець більше як на 100 км залягають залізні руди Криворізького басейну, який займає перше місце в Україні. Одним із найбільших у світі є Нікопольський басейн марганцевих руд. Значні родовища руд – Оріхово-Павлоградська та Чортомлицька магнітні аномалії, Жовтянське родовище. Також є поклади титану, рутило-ільменітових руд, цирконію, нікелю, кобальту. А родовища «Сергіївське» та «Балка Золота» мають схожість з аналогічними родовищами Канади, Австралії та Південної Африки.

Родовища залізної (м. Кривий Ріг) та марганцевої руди (м. Марганець та м. Покров) – світового значення. Розвідані запаси залізних руд у Криворізькому басейні складають близько 66 % загальнодержавних запасів. Об'єм видобутку становить 77 % від загального по державі. Головними центрами видобутку заліза є місто Кривий Ріг. 20 родовищ заліза знаходяться в промисловій розробці. У цьому ж районі знаходяться чотири найбільших гірничо-збагачувальних комбінати, на яких видобувається та збагачується залізна руда, споживачами якої є металургійні комбінати України та Східної Європи.

В області сконцентровано більшу частину запасів марганцевої руди України (та 100 % її видобутку по країні). Головними центрами видобутку марганцю є Нікопольський та Томаківський райони. 3 родовища марганцю знаходяться в промисловій розробці. У результаті геологорозвідувальних робіт виявлено золоторудні родовища в Солонянському та Нікопольському районах. В розвідано єдине в Україні родовище талько-магнезитів, розробка якого дасть змогу на 60 – 70 % забезпечити потреби України у вогнетривкій сировині та значно зменшити її імпорт з інших країн. До того ж у процесі збагачення талько-магнезитів отримується високоякісний і цінний тальк. У надрах області зосереджені значні поклади каменеоблицювальної сировини багатой кольорової гами. Наявні значні запаси уранових руд, каоліну, знаходиться одно з крупніших у світі родовищ

цирконію (Вільногірськ), є родовища природного газу, а також будівничої сировини: граніту, щебеню, вапняку, пісковика, крейди, різноманітних глин.

Дніпропетровська область володіє 51 % усіх запасів вугілля України. Об'єм видобутку становить 17 % від загального по державі. Головними центрами видобування кам'яного вугілля є Павлоградський та Петропавлівський райони. Серед найбільших центрів виділяються Павлоград, Першотравенськ, Тернівка. Головними районами родовищ бурого вугілля є Верхньодніпровський, Петриківський та Синельниківський райони. Найбільші родовища: Верхньодніпровське, Новоолександрівське, Павлівське, Синельниківське. Найбільшим підприємством є ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля». Загалом в області розвідано 77 родовищ вугілля. Наразі діють 10 вугільних шахт. В межах області відомо 16 родовищ вуглеводнів, більша частина яких комплексні, з них: чотири – газових, п'ять – газоконденсатних, 7 – нафтогазоконденсатних. Крім того, є підземне сховище газу – Пролетарське. У промисловій розробці знаходиться 11 родовищ, в розвідці – чотири. Серед нафтогазових родовищ виділяються Багатовське, Виноградівське, Голубівське, Гупалівське, Дмухайлівське, Кременівське, Левенцівське, Личківське, Михайлівське, Мусієнківське, Новоселівське, Перещепинське, Пролетарське, Рясківське, Східно-Голубівське, Східно-Новоселівське та Юр'ївське на півночі області. Видобуте вугілля відвантажується підприємствам енергетики, коксохімічним заводам та підприємствам побутового призначення області та України.

Господарський комплекс області – індустріально-аграрний. Провідною галуззю є промисловість, в якій зайнято більше третини всіх працюючих в економіці. На Дніпропетровщині сконцентровано приблизно 16 % промислового потенціалу країни, у тому числі унікальні підприємства машинобудування, зокрема космічного ракетобудування. За обсягом промислової продукції на душу населення область займає перше місце. Помітну роль відіграють підприємства Дніпропетровської області і у наповненні Державного бюджету України.

Основа промисловості області – гірничо-металургійний комплекс. В області у 2017 р. вироблялось близько 78,5 % – сталейних труб, 34,7 % – прокату, 39,3 % (38,7 % у 2018 р.) – чавуну, 53,0 % – сталі, 41,3 % (42 % у 2018 р.) – коксу від загального обсягу виробництва в Україні. Більша частина продукції сертифікована і відповідає світовому рівню якості.

Паливно-енергетичний комплекс Дніпропетровської області має значний виробничий потенціал, але його потужності не є достатніми. Це зумовлено тим, що область є однією з найбільш енергомістких в Україні і споживає на рік близько 28 млрд. кВт. Год. (24 млрд. кВт. Год. – у 2018 р.) електроенергії, більше ніж 7 млрд. куб. м природного газу (3,1 млрд. куб. м – у 2018 р.), що складає 13,6 та 16,8 % загальноукраїнського споживання. Значне енергоспоживання призвело до розвитку в області паливної та енергетичної галузей.

Енергогенеруючий комплекс області складається з двох теплових електростанцій – ВП «Придніпровська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» та ВП «Криворізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», загальною потужністю 4 585 МВт, філії «Середньодніпровська ГЕС» ПАТ «Укргідроенерго»

потужністю 388 МВт, АТ «Дніпровська ТЕЦ» потужністю 61,6 МВт, які входять до складу найпотужніших електростанцій України та забезпечують близько 60 % потреб області в електроенергії.

Високий рівень економічного потенціалу області, густа заселеність території зумовили розвиток різних видів транспорту, що включають у себе всі його види (за винятком морського) – автомобільний, залізничний, повітряний, річковий, трубопровідний. Здійснюючи вантажні і пасажирські перевезення, в області поширена взаємодія різних видів транспорту, що формує транспортну систему. В області діють 2 міжнародні аеропорти (в Дніпрі і Кривому Розі), які зв'язують регіон із країнами дальнього та ближнього зарубіжжя. Територію області перетинають найважливіші залізничні магістралі, які поєднують північні області України та Росію з південними областями України та з Кримом, а також головні сировинні бази країни – кам'яновугільний Донбас, залізорудне Криворіжжя і Нікопольський марганцевий басейн. Придніпровська магістраль виконує 25 % від усіх залізничних перевезень України. Сфера обслуговування Придніпровської залізниці поширюється на 90 тис. кв. км в межах 8 областей і Автономної Республіки Крим із населенням понад 8 млн. осіб. Експлуатаційна довжина залізничних колій складає 3 251 км. (на території області 1 554 км – у 2016 р.), в т.ч. електрифікованих ліній – 1 896 км, а протяжність ліній на тепловозній тязі – 1 356 км. Густота колії на 1 тис. кв. км по області складає 49 км (2016 р.) (по Україні цей показник – 36 км (2016 р.)). Автомобільний транспорт займає одну з провідних ролей як для внутрішньо обласних, так і для зовнішніх зв'язків. Крім того, він обслуговує та доповнює залізничний і річковий транспорт. Загальна протяжність доріг області становить 9 179,9 км (2017 р.), з них з твердим покриттям – 9 173,1 км.

Головною водною артерією області є Дніпро. Найбільші порти на Дніпрі – Дніпро, Кам'янське, Нікополь. Ріка Дніпро разом з іншими річками області складає досить розвинену мережу водних магістралей. Довжина судноплавної частини Дніпра та його приток на території області – 300 км, а середня тривалість навігації – 247 днів на рік. В обласному центрі діє потужний пасажирський та вантажний порт.

За агро-кліматичними характеристиками територія Дніпропетровської області знаходиться у межах степової зони України, яка відзначається теплими та посушливими погодними умовами. Ліса та лісопосадки займають близько 7 % її території. Сільськогосподарські угіддя займають 2 511 тис. га, що становить 91,7 % від площі сільськогосподарських земель. У розрахунку на 100 чол. Населення в області припадає 71 га орних земель, по Україні в цілому – 63 га. Основний фонд ґрунтового покриття області складають чорноземи звичайні різної глибини гумусового шару та механічного складу, що разом із природнокліматичними умовами області дозволяють вести інтенсивне сільське господарство, сприяють вирощуванню усіх зернових культур та дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно. Більш ніж 80 % площі області зайнято під сільськогосподарське виробництво. Валовий продукт сільського господарства Дніпропетровщини у загальнодержавних обсягах близько 6 %. Основними напрямками спеціалізації цього

сектору економіки є вирощування зернових та олійних культур (переважно соняшника), а також м'ясо-молочне тваринництво та птахівництво.

1.3. Характеристика міст обласного підпорядкування

Виробнича специфіка міст обласного підпорядкування пов'язана з наявністю на їх території родовищ мінеральної сировини. Відповідно до адміністративно-територіального поділу на території Дніпропетровської області розташовано 13 міст обласного підпорядкування.

Економічним ядром центральної частини області є її адміністративний центр – **Дніпро** (до 2016 р. – Дніпропетровськ). Місто розташоване в центральній частині Дніпропетровської області, в межах степової зони. Територія розташована на межі Дніпровсько-Орільського та СурськоДніпровського фізико-географічних районів. Така ситуація обумовлює складність рельєфної будови території. Лівобережна частина представлена заплавно-рівнинним рельєфом з абсолютними відмітками поверхні 51,0 – 72,6 м. Правобережна частина представлена рівнинно-водороздільним рельєфом сильно розчленованим (0,8 – 0,9 км/км²), з перепадом висот 51,0 – 180,0 м. В межах правобережжя нараховується біля 17 основних балок і більше 20 ярів. Найбільші із них – Тонельна, Красноповстанська, Запорізька, Аптекарьська, Сухий яр, Діївська.

Сучасний Дніпро – це багатофункціональний обласний і промисловий центр, важливий транспортний вузол міжобласного значення, центр міської агломерації. Чисельність населення міста – 1 000 576 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 2 446,2 осіб на 1 кв. км (на 01.01.2018 р.). Територія міста – 405 кв. км, у т. ч. забудованої частини – 55 %, ландшафтно-рекреаційних територій – 30 %, водних та інших поверхонь – 15 %. Дніпро розташований на перехресті всіх видів шляхів сполучення: водних, залізничних, автомобільних, повітряних і наявності необхідної інфраструктури, що дає можливість здійснювати значні обсяги перевезень пасажирів та вантажів. Тут є два залізничних вокзали і потужний залізничний вантажний вузол, міжнародний аеропорт, здатний приймати найсучасніші літаки, річковий порт, у який заходять кораблі типу «ріка-море», автобусний вокзал.

В той же час місто має складну екологічну ситуацію з екологічними проблемами техногенного та природного характеру. На його території розташовані підприємства металургії, хімічної промисловості, машинобудування, виробництва будівельних матеріалів тощо, виробнича діяльність яких є головним чинником негативного впливу на навколишнє середовище, насамперед на стан атмосферного повітря.

Протягом усієї історії Дніпро формувався й розвивався як місце зосередження базових галузей важкої промисловості – металургійної, машинобудівної та хімічної і вже майже століття зберігає визнання як центр металургії. Частка міста у загально регіональних обсягах промислового виробництва становить 28 % (2018 р.). У місті розвинуто також виробництво харчової продукції. Набула розвитку і легка промисловість, яка має потужний потенціал із випуску швейних і трикотажних виробів, взуття.

У центральному районі розташовано також **Кам'янське** (до 2016 р. – Дніпродзержинськ). Територія міста – 138 кв. км, чисельність населення – 240 270 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 728,5 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Місто розташоване на берегах Кам'янського водосховища, нижче греблі Середньодніпровської ГЕС за 35 км на захід від міста Дніпро. Протяжність із сходу на захід – 22 км, з півночі на південь – 18 км. Місцевість являє собою рівнину, розділену річкою Дніпро і Кам'янським водоймищем на дві частини: правобережну і лівобережну.

Місто має вигідне економіко-географічне положення та знаходиться в центральній частині України. Близькість до індустріальних центрів – Дніпра, Кривого Рогу, Нікополя, Новомосковська, а також до рудних і паливо-енергетичних баз, залізо- і марганцеворудних басейнів Криворізького, Кременчуцького, Нікопольського, Томаківського – визначило спеціалізацію міста.

У промисловий комплекс міста входить 36 провідних великих та середніх підприємства, на яких працює понад 23 тис. осіб, що становить близько 10 % міського населення. Найважливішими видами продукції промислового призначення є чавун, сталь, прокат, кокс, цемент, мінеральні добрива, промислові та магістральні вагони тощо. Найбільш значущою для господарського комплексу міста галуззю промисловості є металургія. Обсяг продукції, що нею виробляється, становить 47,2 % (2017 р.) від загального обсягу промислового виробництва міста.

Місто **Кривий Ріг** розташоване у степовій зоні України на злитті річок Інгулець і Саксагань, які входять до басейну ріки Дніпро, та займає територію площею 431,4 кв. км, протяжністю в довжину – 126 км. Та ширину до 20 км. Чисельність населення – 627 304 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 470,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

На території Криворіжжя протікають 8 рік (всі входять до басейну Дніпра): Інгулець, з притоками – Саксагань, Зелена, Жовта, Бокова (з притокою Боковенька), Вербова (притока р. Вісунь, яка, в свою чергу, впадає в р. Інгулець), а також Кам'янка – притока р. Базавлук. Всі ріки, окрім Інгульця, відносяться до розряду малих річок. На ріках, у балках та подах Кривбасу створено 5 водосховищ і понад 100 ставків. Площа водосховища 26,9 км.

Криворіжжя – один із найбагатших на корисні копалини районів України. В надрах Криворізького басейну зосереджено близько 50 видів металевих і неметалевих корисних копалин, які характеризуються промисловими якісними та кількісними показниками і мають практичне значення. Найбільш важливими серед них є рудні родовища, поклади бурого вугілля, мармуру, доломітів (40 % балансових запасів України), покрівельних і талькових сланців, сурику, охри, будівельних пісків, суглинків, скандію, ванадію та ще близько 40 елементів таблиці Менделєєва. Криворіжжя багате на мінеральні води, як питні лікувально-столові, так і лікувальні (радонові, сірководневі, залізисті та води, багаті на йод і бром), для зовнішнього призначення, що за хімічними властивостями близькі до вод П'ятигорська та Цхалтубо.

Промисловість міста налічує 120 підприємств різних галузей: добувної, металургійної, машинобудівної, промислових будматеріалів, хімічної,

поліграфічної, деревообробної, легкої, харчової тощо. Серед них – підприємства гірничо-металургійного комплексу світового значення. Добувна та металургійна галузі є особливо важливими для економіки міста. Головною містоутворюючою галуззю, яка визначає профіль міста у територіальному розподілі праці, є металургія. Переважна номенклатура: залізна руда, концентрат, агломерат, обкотиш, чавун, сталь, готовий прокат (арматура, кутик, катанка). У 2018 р. обсяг реалізованої промислової продукції склав 170,5 млрд. грн., що становить 35,4 % у загальному обсязі реалізації Дніпропетровської області, по Україні цей показник становить майже 7 %.

Вільногірськ розташоване у верхів'ї річки Самоткань, на відстані 34 км від м. Верхньодніпровська та 95,8 км на захід від обласного центру. Територія міста – 10,4 кв. км. Чисельність населення – 22 979 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 2 323,5 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Своїм виникненням місто завдячує багатству надр, які відзначаються різноманітністю, унікальністю родовищ корисних копалин, та пов'язане з розробками рідкоземельних металів, будівництвом і розвитком гірничо-металургійної промисловості. Мінеральні ресурси міста складає унікальне родовище рідкоземельних руд (кварцові піски, рідкоземельні метали – рутил, ільменіт, циркон, дістен, ставроліт тощо), поблизу відкрити поклади бурого вугілля та золоторудне родовище. Провідне місце у промисловій інфраструктурі відіграє гірничо-металургійний комплекс. Продукція галузі становить близько 90,0 % промислової продукції по місту.

Основне підприємство міста, що видобуває мінеральні ресурси – філія «Вільногірський гірничо-металургійний комбінат» ПАТ «Об'єднана гірничо-хімічна компанія», є провідним підприємством металургійної галузі України з виробництва рідкоземельних концентратів. Він є сировинною базою низки важливих для економіки країни галузей, таких як хімічна, електротехнічна та машинобудівна. На комбінаті випускається понад 50 видів продукції, яка користується попитом як у країнах близького так і далекого зарубіжжя. На місцевій сировині працюють такі підприємства, як ТОВ «Скляний альянс», ТОВ «Оксід», ТОВ «Вільногірський завод залізобетонних виробів». Підприємства міста випускають залізобетонні конструкції, розчин, бетон, скляну тару, цеглу, гофротару.

Жовті Води. Невелике місто, розташоване на межі Дніпропетровської та Кіровоградської областей на відстані 136 км на Захід від обласного центру (м. Дніпро) та 71 км на північ від м. Кривого Рогу. Основною водною артерією є річка Жовта та два ставки. Територія міста – 33,25 кв. км, на якій проживає 44 870 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 517,3 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Територія міста видовжена в меридіональному напрямку і співпадає з Жовторічанським родовищем, що знаходиться в північній частині Криворізького залізрудного басейну. В структурі загального обсягу реалізації промислової продукції найбільша питома вага (більше 80 %) припадає на добувну промисловість, яка представлена місто утворюючим підприємством ДП «Схід ГЗК». Основні галузі переробної промисловості міста: харчова

промисловість та машинобудування. Найважливішими видами промислової продукції в місті залишаються сірчана кислота та урановий концентрат.

Марганець. Територія міста – 37 кв. км. Чисельність населення – 47 594 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 203,5 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Місто розташоване на базі Нікопольського марганцевого басейну – найвідомішого у світі родовища марганцевої руди. Південна межа міста проходить за 1,5 кілометри від правого берега Каховського водосховища. В межах міста також протікають річки Ревун, Томаківка, у яку впадає річка Балка Велика Кам'янка. У північній частині міста розташоване Миколаївське водосховище.

Містоутворюючим підприємством є ВАТ «Марганецький гірничо-збагачувальний комбінат», яке добуває марганцеву руду та виробляє марганцевий концентрат, що використовується у металургійній промисловості.

Нікополь. Територія міста – 50 кв. км., чисельність населення – 110 669 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 2 242 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Розташований у південній частині області на правому березі Каховського водосховища. Відстань до великих промислових міст становить: 65 кілометрів до Запоріжжя, 80 кілометрів до Кривого Рогу і 120 кілометрів до Дніпра.

Промислові підприємства є основними наповнювачами міського бюджету. Основною складовою промисловості міста є металургія і обробка металів. На їх частку припадає 95,6 % від загального обсягу виробництва промислової продукції міста. Тут розташований найбільший в Україні феросплавний завод (основний виробник в Україні агломерату, флюсів, феросплавів), а також здійснюється виробництво різних видів трубної продукції. Частка міста у загальнонаціональних обсягах промислового виробництва становить 7,4 %.

Новомосковськ. Територія міста – 36 кв. км., чисельність населення – 70 550 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 768,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Місто розташоване на правому березі річки Самари, лівої притоки Дніпра, за 25 км на північний схід від Дніпра, має значні рекреаційні ресурси. У місті працює більше 20 промислових підприємств, серед яких найбільший ПАТ «Інтерпайп Новомосковський трубний завод». Тут розташовані також підприємства з виробництва залізобетонних та електротехнічних виробів, швейних виробів, меблів, хлібобулочних та кондитерських виробів.

Покров (до 2016 р. – Орджонікідзе). Територія міста – 26 кв. км, чисельність населення – 40 728 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 373,2 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Розташоване на півдні Дніпропетровської області, у степовій зоні, у басейні річок Базавлук, Солонка та Каховського водосховища. До адміністративних меж міста входять селища: Гірницьке, Чортотлик, Перевізькі Хутори, Рудник, Олександрівка. Причиною виникнення Створення міста сталося завдяки відкриттю у кінці XIX ст. в басейні річки Солонка багатого родовища марганцевої руди. Добувна галузь економіки міста є й сьогодні основним містоутворюючим компонентом. АТ «Покровський гірничо – збагачувальний комбінат» та Орджонікідзевська філія ТОВ З П «ПРОКТЕР ЕНД ГЕМБЛ УКРАЇНА» є найбільшими підприємствами в місті.

В структурі земель міста, землі сільськогосподарського призначення складають 5,6 % або 145 га. 75 % цих земель – землі колективного садівництва

та городництва. Вироблення сільськогосподарської продукції відбувається переважно на присадибних ділянках мешканцями приватного сектору міста та в садах і на городах мешканцями міського сектору.

Павлоград. Територія міста – 59,3 кв. км., що складає 0,01 % від загальної площі країни. Чисельність наявного населення – 105 238 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 769,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Місто приваблює своїм вигідним географічним положенням та розташоване на трасі Київ – Луганськ – Ізварине, між Дніпропетровськом і Донецьком. Відстань до обласних центрів у межах 200 км: Дніпро – 75 км; Запоріжжя – 102 км; Донецьк – 194 км; Харків – 197 км; Полтава – 215 км.

Територія міста багата на корисні копалини: кам'яне вугілля, газ, германій, будівельні матеріали. Центр Західно-Донбаського вугільного басейну де розташовано найбільше та єдине в області родовище кам'яного вугілля.

Місто має потужний промисловий потенціал. Він характеризується високим рівнем розвитку переробної промисловості – хімічна промисловість, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів та машинобудування. Найбільші обсяги реалізації продукції має добувна промисловість, яка представлена підприємствами ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

Першотравенськ, місто розташоване в лівобережній частині ЗахідноДонбаському регіоні Дніпропетровської області. Територія міста – 3,9 кв. км. Відстань від міста до обласного центру складає 120 км. Чисельність населення становить 28 178 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 9 454,3 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

З населеними пунктами місто сполучається автотранспортним зв'язком. Залізничний транспорт у місті відсутній. Окраїною міста проходить водний канал «Дніпро-Західний Донбас». Межі міста обмежені землями Петропавлівського району. На відстані 5 км від міста проходить автомагістраль державного значення Київ – Ізварино, яка сполучає великі промислові центри України: Дніпропетровськ та Донецьк. Поблизу проходить залізниця Павлоград – Червоноармійськ – Ясинувата – Донецьк. Найближча станція – Миколаївка.

Вугільна промисловість є основною галуззю матеріального виробництва, яка формує економічний потенціал міста.

Синельникове. Територія міста – 23 кв. км, чисельність населення – 30 556 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 536,2 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Розташоване у центральній частині Дніпропетровської області на відстані 48 км на південний схід від м. Дніпро.

Місто є великим залізничним вузлом півдня України. Знаходиться на відстані 48 км на південний схід від м. Дніпро на схрещенні двох залізничних магістралей: Донбас – Криворіжжя та Москва – Сімферополь. У 15 км від міста – автотраса Москва – Сімферополь, а на північній околиці – Дніпро – Бердянськ.

На території міста активно працюють 14 підприємств та дільниць залізничного транспорту. Найкрупніші з них – локомотивне депо, пасажирське вагонне депо, Дистанція колії. Вони є основними виробниками послуг. Сьогодні інфраструктура міста включає підприємства залізничного транспорту,

автотранспортне підприємство, побутові, комунальні, енергетичні та промислові підприємства, розвинуту торгівельну мережу та сферу послуг.

Тернівка. Територія міста – 17,61 кв. км., чисельність населення – 27 944 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 1 415,8 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Розміщено на сході Дніпропетровської області, в 20 км на схід від м. Павлограда. Відстань до обласного центру – 100 км.

Основною галуззю економіки міста є вугледобувна промисловість, підприємства якої у загальній структурі робочих місць формують близько 56 %. На території міста розташовані дві шахти «Тернівська» і «Західно-Донбаська» – виробничі структурні підрозділи ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля».

1.4. Характеристика адміністративних районів області

Відповідно до адміністративно-територіального поділу на території області розміщуються 22 адміністративних райони.

Апостолівський район. Розташований у південній частині області, на сході омивається Каховським водоймищем. Район адміністративно-територіально поділяється на 2 міські та 2 сільські громади, які об'єднують 39 населених пунктів. Основними водними артеріями району є неглибокі річки: Кам'янка, Базавлук, Базавлучок, Жовтенька. Крім того, проходить канал Дніпро-Кривий Ріг. У структурі району – 2 міста та 37 сільських населених пунктів. Адміністративний центр місто Апостолове. З природних ресурсів у районі є запаси марганцевих руд, боксити, глина, руда, вапняк, буре вугілля, граніт. Видобуваються граніт і глина. Запасів граніту – понад 70 млн. куб. м. З граніту, який видобувається в Токівському кар'єрі, було побудовано Мавзолеї Леніну в Москві та Хо Ше Міну у В'єтнамі, оздоблено станції метрополітену у багатьох містах колишнього Радянського Союзу, обкладено Московський університет ім. М. Ломоносова. Район перетинають 54,8 км доріг республіканського значення, 48,6 км – обласного, 239,4 км – місцевого.

Територія району складає 1 380 кв. км, сільськогосподарських угідь – 104,756 га. Чисельність населення – 53 427 чол. (на 01.01.2019 р.), густота населення – 39,4 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Економічну основу району забезпечує промисловість та аграрний сектор. Сільське господарство характеризується вирощуванням зернових культур, соняшнику, картоплі, овочів та баштанних культур. У тваринництві – вирощуванням свиней, корів, овець та кіз, різної птиці. На території діють 35 сільськогосподарських підприємств, 211 фермерських господарств, 9 промислових, розвивається підприємництво, зареєстровано 569 суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб та 2 000 – фізичних осіб. На 1 000 чоловік населення району припадає 54 суб'єкти підприємницької діяльності. Загальна кількість працюючих у цьому секторі економіки складає 1,5 тис. чол.

Апостолівський район займає друге місце серед сільських районів області з виробництва промислової продукції, яку випускають 9 підприємств: електрична та теплова енергія, гранітні блоки, розпушувачі та культиватори, частини до машин

сільського господарства, будівництва, лісового господарства, корми готові для тварин, хліб та хлібобулочні вироби, вироби кондитерські.

Васильківський район знаходиться у південно-східній частині Дніпропетровської області України. Межує з Межівським, Павлоградським, Петропавлівським, Покровським, Синельниківським районами та Вільнянським, Новомиколаївським районами Запорізької області. У складі району – 3 селищні та 10 сільських рад, три селища міського типу, два селища та 78 сільських населених пунктів.

Основні водні артерії району – мілководні річки Вовча, Верхня Терса. Загальна територія району – 1 330 кв. км. Площа водного фонду становить 1 766 га., лісових насаджень – 5 557 га., пасовищ – 15 290 га, площа сільгоспугідь – 118,5 тис. га, у т. ч. ріллі – 98 тис. га. Корисні копалини: титано-цирконієві руди, залізисті кварцити, буре вугілля, граніти, магматити, піски, глини. Основні типи ґрунтів – чорноземи звичайні, на лісових породах мало- й середньо гумусні різної потужності; в долинах річок лучні ґрунти на делювіальних та алювіальних відкладах. В районі добре розвинута транспортна мережа загального користування: 600,6 тис. м. кв. Через територію району проходить залізнична дорога з 3 вузловими станціями: Чаплине, Ульянівка, Письменне. Довжина автомобільних доріг загального користування: 441,4 км, із них республіканських – 41,5 км; обласних доріг – 78,9 км.

Чисельність населення – 31 511 чол. (на 01.01.2019 р.), у тому числі міське – 52 %, сільське – 48 %. Густота населення – 24 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Сільське господарство в районі складається із 2-х галузей: галузі рослинництва і тваринництва. Основним видом діяльності господарств району є вирощування сільськогосподарських культур. Більша частина господарств використовують працю сезонних працівників, тому динаміка працевлаштування сільського населення напряму залежить від початку весняно-польових робіт в сільськогосподарських підприємствах.

Промисловість району представляють підприємства, що відносяться до добувної промисловості і розроблення кар'єрів (ТОВ «Кварцит ДМ»), сфери постачання електроенергії, пари та кондиційованого повітря (ДП ОКП «Дніпротеплоенерго» «Васильківкатеплоенерго»). Чисельність підприємців – фізичних осіб на кінець 2013 р. склала 1 114 осіб. В 2013 р. в районі налічувалось 5 середніх та 323 малих підприємства, в яких кількість зайнятих працівників склала 1 573 особи.

Верхньодніпровський район розташований в північно-західній частині Дніпропетровської області України на правому березі Дніпра. Межує з П'ятихатським, Криничанським, Петриківським районами і Вільногірською міською радою, Кобеляцьким районом Полтавської області та Онуфріївським районом Кіровоградської області. Район адміністративно-територіально поділяється на 2 міські ради, 2 селищні ради та 11 сільських рад, які об'єднують 69 населених пунктів. Адміністративний центр – місто Верхньодніпровськ. Територія району – 1 286 кв. км. Населення становить 52 245 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 41,3 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

На території району розташований великий залізничний вузол, який включає чотири підприємства. Станція Верхівцеве, яка здійснює як пасажирське

перевезення, але більше виконує промислові функції на лінії Придніпров'я/Кривбас – Донбас/Приазов'я. Здійснюється перечіпка локомотивів із промислового використання на локомотиви дальнього слідування.

Теперішній Верхньодніпровський район за своєю інфраструктурою є унікальним серед сільських районів області. Тут вдало поєдналися в єдиному комплексі розвинута багатогалузева мережа промислових підприємств та аграрний сектор економіки. Загальна площа сільськогосподарських угідь становить 86 тис. га., з них ріллі – 69,1 тис. га, сіножатей – 1,6 тис. га, пасовиськ – 13,4 тис. га. Головними галузями сільськогосподарського виробництва в рослинництві є вирощування зернових та олійних культур. В тваринництві – молочне скотарство. У районі створено 68 фермерських господарств.

На території району діють 14 промислових підприємств. Своїми досягненнями промисловий комплекс району завдячує харчовій та переробній промисловості, а та, у свою чергу, її основному підприємству – ПрАТ «Дніпровський крохмалепатоковий комбінат». В промисловому комплексі району задіяні близько 3,4 тис. робітників, що становить 27 % від загальної чисельності робітників та службовців, зайнятих в народному господарстві району.

Дніпровський район (до 2016 р. – Дніпропетровський). Район називають воротами обласного центру, оскільки він розташований навколо нього. Район адміністративно-територіально поділяється на 1 міську ради, 2 селищні ради та 14 сільських рад, які об'єднують 43 населені пункти. Адміністративний центр – місто Дніпро, яке має статус міста обласного значення, тому не входить до складу району. Район межує з Магдалинівським, Новомосковським, Синельниківським, Солонянським, Криничанським і Петриківським районами Дніпропетровської області. Територія району – 1 410 кв. км, населення району складає 83 989 тис. осіб (на 01.01.2019 р.), у тому числі сільських мешканців – 41,7 тис. осіб, густота населення – 59,6 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

По території Дніпровського району протікає річка Дніпро, яка ділить район на дві частини. Основними малими річками: є річка Самара Дніпровська (150 км.), Мокра Сура (136 км.), Кільчень (109 км.). Унікальне явище природи на території району – Самарські плавні, утворені трьома річками: Дніпро, Самара та Кільчень. Ґрунт – чорноземний.

Дніпровський район є чи не найважливішим транспортним вузлом на Дніпрі після Києва. Місто має лише два об'їзних автошляхи: східний прохід через Новомосковськ та на шляху від Запоріжжя в напрямку Кам'янського, Кривого Рогу, Києва (західний обхід міста). Усі транспортні засоби, що йдуть зі сходу на захід та у зворотному напрямку, проходять самим центром Дніпра через Амурський та Кайдацький мости.

Сьогодні район об'єднує всі приміські господарства, забезпечуючи міста Дніпро та Кам'янське овочевою та молочною продукцією. Частка району в загальному обсязі сільськогосподарського виробництва області становить 6,24 %. Виробництвом сільськогосподарської продукції займаються 235 сільськогосподарських формувань. Загальна площа сільськогосподарських земель становить 112,2 тис. га, у тому числі сільгоспугідь 108,74 тис. га, із них 91,29 тис. га – рілля. Господарства району спеціалізуються: у землеробстві – на вирощуванні зерна, особливо озимої пшениці, кукурудзи, соняшнику; у

тваринництві – на виробництві молока, м'яса, яєць. Найкращими є такі підприємства як СПП «Чумаки», ТОВ «МБК «Єкатеринославський», ТОВ «Агрофірма «Дніпропетровська», ПрАТ АФ «Дніпро». У районі діють 12 будівельних організацій та 27 промислових підприємств, зокрема такі як СП «Дніпропромбудекспорт», Балівський комбінат хлібопродуктів, ВАТ «Гарант», облкооппромторг облспоживспілки, завод дерев'яних виробів, комплектації та збуту, ВАТ «Новоолександрівський завод керамічних виробів», ТОВ «Агровест», Фірма «Дніпроагропромбудматеріали», Східне підприємство електричних мереж, транспортне спецавтопідприємство.

Криворізький район. Район розташований на правому березі Дніпра, у північному заході Дніпропетровської області, територіально прилягає до міста Кривого Рогу. Адміністративно-територіально поділяється на 2 селищні ради та 17 сільських рад, які об'єднують 89 населених пунктів. Межує з Пятихатським, Софіївським, Апостолівським, Широківським районами, Миколаївською та Кіровоградською областями. Районним центром сільського Криворіжжя фактично є м. Кривий Ріг, в якому розташовані всі його районні організації і служби. На території району протікають річки Інгулець та Саксагань. Загальна територія району складає 1 347 кв. км. У Криворізькому районі нараховується близько 44 340 осіб, густота населення – 33,4 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Залізничний рух районом відбувається на трьох напрямках: північно-східному, північно-західному та південному. Виокремивши усі станції Кривого Рогу, у районі лишаються сім станцій: дві вузлові залізничні станції: Грекувата та Мусіївка, сортувальна станція Кривий Ріг-Сортувальний та ще 4 станції Гейківка, Красний Шахтар, Пічугіно та Радужна.

У районі ведеться промислове видобування залізної руди та будівельного каменю місцевого значення. Мінеральні ресурси району представлені також сировиною для вироблення будівельних матеріалів – глина, пісок. Розвідані поклади цих матеріалів. Видобування піску ведеться кар'єрним способом поблизу.

Економічну основу району забезпечує аграрний сектор. Загальна територія сільськогосподарських угідь становить – 102,9 тис. га, з них ріллі, яка перебуває в обробітку всіма формами власності, 87,9 тис. га. Крім цього, в районі є 3 700,9 га садів, 10 855 га пасовищ та 474 га сінокосів. Сільськогосподарські підприємства району займаються виробництвом продукції рослинництва (зернових, овочевих та кормових культур) та тваринництва.

У районі діють 8 промислових підприємств: ТОВ «АСС», ПрАТ «Переробник», ТОВ «Олійний дім» та інші.

Криничанський район. Межує із Дніпровським, Солонянським, Софіївським, Пятихатським, Верхньодніпровським і Петриківським районами. Район поділяється на 3 селищні ради та 18 сільських рад, які об'єднують 111 населених пунктів. Районний центр – смт Кринички.

Територія складає 1 684 кв. км., населення – 34 557 осіб (на 01.01.2019 р.), у тому числі міського – 10,9 тис. осіб, сільського – 23,6 тис. осіб. Густота населення – 20,8 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.)

Район перетинають залізничні колії Дніпро – Верхівцеве та Кам'янське – Долгінцево, а також дві автостради Київ – Луганськ – Ізваріно та Дніпро –

Кривий Ріг – Миколаїв. Загальна мережа автомобільних доріг загального користування складає 574,5 км.

Основним в економіці району є виробництво продукції сільського господарства. Рослинництво займає 73 % від загальної кількості виробництва валової продукції, і тваринництво – 27 %. Провідне місце в структурі рослинництва посідає вирощування зернових культур та соняшнику. Головне місце посідає вирощування зернових культур, які займають до 50 % посівних площ району. Питома вага посівних площ соняшнику в загальній структурі становить до 20 %. На території району знаходиться 47 сільськогосподарських агроформувань, 301 фермерське господарство, рибне господарство. Філіалом обласного держплемоб'єднання вирощуються племінні тварини, надаються послуги щодо запліднення тварин у господарствах району. У тваринництві основна увага приділяється вирощенню великої рогатої худоби та свиней, а також виробництву молока.

Крім сільськогосподарських, на території зареєстровано 143 суб'єкти підприємницької діяльності – юридичні особи та 678 приватних підприємців, які виробляють сільськогосподарську та промислову продукцію (олія, борошно, крупи, консервовані овочі та фрукти, горілчані вироби, молочні продукти) та надають населенню району 16 видів послуг. Працюють 3 промислових підприємства, що виробляють продукцію: КП ДОР «Аульський водовід», ТОВ «Мегас», ТОВ «Преміум Дрінк».

Магдалинівський район розташований у півночі Дніпропетровської області. Район адміністративно-територіально на 1 селищну раду та 21 сільську раду, які об'єднують 59 населених пунктів. Адміністративний центр – смт. Магдалинівка. Територія району складає 1 599 кв. км. З них 138 067 га – сільгоспугідь, 123 560 га – ріллі, 1 061,2 га – ставків, 1 033,0 га – озер, 2 500 га – лісів. Орні землі складають 89,5 % площі району. Чисельність населення 33 168 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 21 особа на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

У надрах землі є запаси газу, нафти. На території району протікають чотири річки – Оріль, Кільчень, Чаплинка, Заплавка. Штучна водна артерія Дніпро-Донбас з'єднала води Дніпра з Північним Дінцем, дала Донбасу як питну, так і технічну воду. У південно-західній частині району розміщується Фрунзенська зрошувальна система.

У сільському господарстві району функціонують 342 агроформування, 30 товариств, 3 сільгоспокооперативи, 12 приватних підприємств, 2 державних підприємства, 292 фермерських господарств. Основний напрям господарювання агроформувань – вирощування зернових та соняшнику. Тваринництвом займаються 13 сільськогосподарських підприємств. Основна тваринницька галузь – свинарство.

Межівський район розташований у південно-східній частині Дніпропетровської області. Межує з Васильківським, Петропавлівським, Покровським районами Дніпропетровської області та Добропільським, Покровським, Олександрівським районами Донецької області. Район адміністративно-територіально поділяється на 2 селищні ради та 9 сільських рад, які об'єднують 52 населені пункти. Районний центр – смт. Межова – розташоване

на відстані 168 км від обласного центру. Територія району складає 1 250 кв. км, кількість населення – 22 945 осіб (на 01.01.2019 р.) у тому числі сільське – 14 693 осіб, густота населення – 18,6 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Основними водними артеріями району є мілководні річки Вовча, Солона та Бик.

Основні галузі сільського господарства – рослинництво та м'ясо-молочне тваринництво. Сільськогосподарських угідь – 111,5 тис. га, ріллі – 91,8 тис. га, пасовищ – 17,3 тис. га, сіножаті – 0,5 тис. га. У структурі посівних площ зернові культури складають 54 %, технічні – 2 %, кормові – 17,5 %, картопля та овоче-баштанні культури – 0,5 %. На території району працюють 24 агротовариства та 64 фермерських господарства. З початком інвестування агропромислового комплексу значно поліпшилась економічна ситуація в районі. Розведенням великої рогатої худоби та виробництвом молока займаються 13 товариств, свинарством – 14 господарств, птицю вирощують і утримують для одержання товарного яйця 3 господарства. Найбільшими підприємствами, виробниками сільськогосподарської продукції є ТОВ АФ «Схід-Агро», ТОВ АФ «Прогрес», ТОВ «Зоря», СФГ «Яна» та ТОВ «Межівське».

Щодо зайнятості населення, то на підприємствах, в установах і організаціях району у 2018 р. зайнятість без найманої праці у суб'єктів підприємницької діяльності (фізичних осіб) становить 3 296 особи, крім того чисельність суб'єктів підприємницької діяльності становить 543 осіб та чисельність найманої праці у малому бізнесі (фізичних осіб-підприємців) становить 311 осіб.

Нікопольський район розташований на півдні Дніпропетровської області. Межує із Солонянським, Софіївським, Апостолівським та Томаківським районами. Адміністративно-територіально поділяється на 1 селищну раду та 15 сільських рад, які об'єднують 68 населених пунктів та підпорядковані Нікопольській районній раді. Адміністративний центр місто Нікополь. На території району протікають річки Базавлук, Солона, Кам'янка, Ревун. Територія району – 1 943 кв. км, чисельність населення 39 449 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 20,6 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Район перетинають електрифіковані залізничні магістралі Кривий-Ріг – Запоріжжя, протяжністю в межах району 43 км, Апостолово – Нижньодніпровськ – 15 км, а також автошляхи республіканського значення Кіровоград – Запоріжжя, Дніпропетровськ – Нікополь, Нікополь – Щорськ, загальною довжиною 105 км.

У сільськогосподарському виробництві використовується 132,6 тис. га сільгоспугідь, з яких 111,2 тис. га – рілля. Зрошувана площа становить 19,5 тис. га. Під садами зайнято 1 783 га. Основна спеціалізація аграрного сектора району – виробництво зерна, питома вага якого у валовому виробництві становить 57 %, і тваринницької продукції м'ясо-молочного напрямку (43 %). У сільському господарстві району зайнята половина працездатного населення. Створено 41 агроформування, більшість з яких має переробні підприємства: млини, олійниці, крупорушки, пекарні, два тепличних комбінати, 4 рибопромислових підприємства.

До промислових підприємств району належать: ТОВ «Птахокомплекс «Дніпровський», ПрАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» ПАТ «Нікопольська агропромтехніка». Обслуговують населення

124 торговельних підприємства, 27 підприємств громадського харчування різних форм власності.

Новомосковський район розташований на півночі Дніпропетровської області. Межує з Харківською областю, Юр'ївським, Павлоградським, Синельниківським, Дніпровським та Магдалинівським районами. Адміністративний центр – місто Новомосковськ. Район перетинають дві залізничні лінії із півночі на південь та забезпечений різними видами транспорту: залізничним, автомобільним, трубопровідним, річковим. До складу району входять міська, 4 селищні та 14 сільських рад, які об'єднують 58 населених пунктів. Займає площу 1 990 кв. км. Під сільськогосподарськими угіддями зайнято 146,8 тис. га землі, у тому числі під пасовищами – майже 19 тис. га, під сінокосами – 3,2 тис. га. Чисельність населення складає 72 385 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 36,8 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Новомосковщина багата на ліси (близько 12 % площі району), водна поверхня займає близько 3,5 % площі. На території району протікають річки Самара, Самарчук, Оріль, Кільчень, Багата, Татарка, Підпільнянка та ін. На півночі проходить 30 км каналу «Дніпро-Донбас», а на заході – канал Фрунзенської зрошувальної системи. Район є здравницею всієї Дніпропетровської області. За рішенням уряду села Орловщина і Новотроїцьке визнані курортними зонами. На території району розташовано 119 туристичних баз відпочинку, дитячих оздоровчих таборів. Для збереження природи в районі створено заказники й заповідники – ландшафтні, ботанічні, геологічні, що охороняються законом.

Район багатий на корисні копалини. Освоєно Багатське газоконденсатне родовище, розвідані великі запаси коксівного вугілля, нафти, високоякісної мінеральної води біля озера Солоний лиман (с. Новотроїцьке).

На території району працюють 35 сільськогосподарських підприємств, 300 фермерських господарств, 18 промислових підприємств, які виробляють металопродукцію, збірний залізобетон, займаються виробництвом мінеральної води та безалкогольних напоїв, плодоовочевих консервів та соків, виробляють трикотажну продукцію. Серед них – ПрАТ «Новомосковський завод мінводи», ПАТ «Новомосковський завод залізобетонних виробів». Зареєстровано і працюють 418 підприємств малого бізнесу, середніх підприємств – 31 одиниця та 1 357 приватних підприємців.

Павлоградський район розташований на сході Дніпропетровської області. Межує з Васильківським, Новомосковським, Петропавлівським, Синельниківським, Юр'ївським районами та Близнюківським районом Харківської області. Район адміністративно-територіально поділяється на 13 сільських рад, які об'єднують 39 населених пунктів. Адміністративний центр – місто Павлоград.

Територія району – 1 450 кв. км, у тому числі у районі налічується 116,1 тис. га сільгоспугідь, у тому числі ріллі – 86,8 тис. га, зрошуваних земель – 5,1 тис. га. Чисельність населення – 27 038 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 18,8 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Провідна галузь району – агропромисловий комплекс, де працюють 56 сільськогосподарських підприємств, млини, олійниці, крупорушки, цехи з виробництва макаронних виробів та пекарні. Із промислових підприємств на

території району споруджено 7 шахт. Функціонують 4 будівельних, автотранспортне та 9 підприємств, що обслуговують агропромисловий комплекс.

Петриківський район розташований у північно-західній частині Дніпропетровської області. Межує з Дніпровським, Царичанським, Криничанським, Верхньодніпровським, Магдалинівським районами та Кобеляцьким районом Полтавської області. Район адміністративно-територіально поділяється на 3 селищні ради та 6 сільських рад, які об'єднують 20 населених пунктів.

Територія омивається водами Дніпра та Кам'янського водосховища. Через район тече річка Оріль, яка має притоку – Чаплинку. У надрах землі знайдено поклади кам'яного вугілля, природного газу, запаси будівельних глин і піску.

Територія району – 938 кв. км. У районі проживає 24 848 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 27 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Район сільськогосподарський. Основні галузі сільського господарства – рослинництво (виробництво зерна, соняшнику, овочів), тваринництво (виробництво молока, м'яса) переробка (виробництво масла тваринного, ковбас, олій, борошна, круп). Виробництвом та переробкою сільськогосподарської продукції займаються 12 агропромислових підприємств, такі як ТОВ «Тепличний комбінат «Дніпровський», ПрАТ «Оріль-Лідер», ПрАТ «Петриківський рибгосп», ЗАТ «Петриківка Агротехсервіс», ВАТ «Петриківська Родючість» та інші, 72 фермерських господарства. У районі працюють: молокозавод, 11 олійниць, 2 консервних та ковбасний цехи, 4 млини.

Загальновідомий своїми художніми виробами ТОВ «Центр народного мистецтва «Петриківка».

Петропавлівський район розташований у степовій зоні, у східній частині Дніпропетровської області. Межує з Васильківським, Межівським, Павлоградським районами; Близнюківським районом Харківської області та Олександрівським районом Донецької області. Район адміністративно-територіальний поділяється на 1 селищну раду та 12 сільських рад, які об'єднують 51 населений пункт. Адміністративний центр – смт. Петропавлівка.

Територією району протікає річка Самара з притокою Бик. З природних багатств тут є родовища кам'яного вугілля. Площа району – 1 248 кв. км, з яких 4,98 тис. га – ліси, а 1,98 тис. га – водойми. Населення – 25 534 особи (на 01.01.2019 р.), з них 7 158 осіб міське населення, 18 376 осіб – сільське. Густота населення – 20,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Працездатне населення 15,8 тис. чол.

Агропромисловий комплекс виробляє 90 % валової продукції. У сільськогосподарському виробництві використовується 91,3 тис. га ріллі. На території району розташовано 5 шахт.

Покровський район розташований на південному сході Дніпропетровської області. Район адміністративно-територіально поділяється на 2 селищні ради та 9 сільських рад, які об'єднують 71 населений пункт. Адміністративний центр – селище міського типу Покровське. Межує з Гуляйпільським і Новомиkolaївським районами Запорізької області, Великоновосілківським – Донецької та Межівським і Васильківським – Дніпропетровської області. Район розташований уздовж річки Вовча та її

приток Янчур і Гайчур. Із природних копалин є поклади каоліну та граніту. Загальна територія району – 1 210 кв. км. Населення району – 33 700 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 28,3 особи на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Економічний потенціал району складають 2 промислових підприємства. Сільськогосподарське виробництво характеризується зерно-м'ясо-молочним напрямом. У районі працюють 80 агрогосподарств. Загальна площа сільгоспугідь – 105,6 тис. га, із них орної землі – 92,4 тис. га, лісів – 1,9 тис. га, садів – 2,3 тис. га, луків і пасовищ – понад 12,2 тис. га. Покровщину прославляє сільгосппідприємство ТОВ агрофірма «Обрій», на базі якого створено племінні заводи з розведення великої рогатої худоби та племінний репродуктор з розведення овець.

П'ятихатський район розташований у західній частині Дніпропетровської області. Район поділяється на 1 міську раду, 2 селищні ради та 16 сільських рад, які об'єднують 88 населених пунктів. Районний центр – м. П'ятихатки і розташоване за 90 км на південний захід від м. Дніпра. Межує із Кіровоградською областю, із Софіївським, Криничанським та Верхньодніпровським районами. П'ятихатський район розташований в межах Придніпровської височини. Ліси займають близько 4 % площ району. Лісова рівнина розділена ярами та балками. Протікають річки: Жовта, Саксагань, Омельник. З корисних копалин є вогнетривкі глини (П'ятихатське родовище вогнетривких глин) та графіт.

Територія району – 1 650 кв. км. Населення складає 44 081 особа (на 01.01.2019 р.), густота населення – 27 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Район перетинають Придніпровська та Одеська залізниці, автомагістраль Волгоград – Кишинів. Одним із найважливіших залізничних вузлів Придніпровської залізниці та південного Придніпров'я є залізничний вузол по станціях П'ятихатки – Стикова – П'ятихатки. Також є шість залізничних станцій: Ерастівка, Жовті Води І, Зелена, Савро, Саксагань та Яковлівка.

Найважливішою галуззю економіки району є сільське господарство. Під сільськогосподарськими угіддями зайнято 141,7 тис. га землі, у тому числі під ріллею – 122,8 тис. га. На території працюють 211 фермерських господарств, 35 товариств та сільськогосподарських підприємств. Сільгосппідприємства вирощують зернобобові, технічні, овоче-баштанні та кормові культури. Напрямок тваринництва – м'ясо-молочний. У районі створено У районі діє племінний репродуктор з розведення свиней великої білої породи. Зареєстровано і працюють 461 підприємство малого бізнесу та 809 приватних підприємств.

Розвивається в районі переробна галузь. Працюють 11 олійниць, 6 млинів, 4 крупорушки, 6 хлібопекарень, 2 цехи з виготовлення макаронних виробів.

До промисловості відноситься п'ять підприємств: Ерастівське кар'єроуправління, ДП «П'ятихаткитеплоенерго», П'ятихатська виправна колонія Управління державного департаменту України з питань виконання покарань (ПВК 122), ТОВ «Млин». Стабільно працюють підприємства залізничного вузла – колективи станції П'ятихатки, локомотивного й вагонного депо, дистанції колії, дистанції сигналізації та зв'язку, колійної машинної станції.

Синельниківський район розташований на центральному сході Дніпропетровської області. Район займає лівобережжя Дніпровської дуги. У районі перетинаються залізничні колії у чотирьох напрямках: Дніпро-

Головний, Павлоград I, Вільнянськ та Чаплине. Шість залізничних станцій: Вишнівецьке, Зайцеве, Івківка, Іларіонове, Роздори та Славгород-Південний.

Район поділяється на 3 селищні ради та 20 сільських рад, які об'єднують 123 населені пункти. Адміністративний центр – місто Синельникове. Територія району 1 648 кв. км, проживає 37 274 особи (на 01.01.2019 р.), густота населення – 22,8 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

У районі працює понад 70 сільськогосподарських підприємства різних форм власності. Одним із провідних господарств району є ПАТ «Агро-Союз», основні напрями діяльності якого – рослинництво, тваринництво, зберігання і переробка зерна. Поряд з ним працюють такі сільськогосподарські підприємства як ТОВ «Нива», ВСК «Україна», СФГ «Рой», ВАТ «Славутич». Господарства району спеціалізуються на виробництві м'яса, молока, зерна та технічних культур. У районі працюють арматурний завод, 3 хлібоприймальних підприємства, насіннева станція.

Солонянський район розташований в центральній частині Дніпропетровської області на правому березі р. Дніпра та водорозподілу р. Дніпро і Мокра Сура. Граничить на заході з Софіївським і Криничанським районами, на півдні – з Нікопольським і Томаківським районами, на півночі – з Дніпровським районом. На його території розташовано 18 сільських і 2 селищних ради, 105 сіл і два селища міського типу (Солоне, Новопокровка). Адміністративний центр району – смт Солоне. Через територію району проходить залізнична колія Дніпро – Апостолово та два важливі автошляхи Бориспіль – Дніпро – Запоріжжя та Дніпро – Нікополь. Загальна площа 1 732 кв. км. Населення району становить 37 936 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 22,2 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.)

Основною галуззю в районі є сільськогосподарське виробництво, яке спеціалізується на вирощуванні зернових культур та насіння соняшнику. У районі 196 сільськогосподарських агроформувань, у тому числі фермерських – 164.

Софіївський район розташований у південно-західній частині Дніпропетровської області. Межує з Апостолівським, Нікопольським, Криворізьким, Криничанським та Солонянським районами області. Територія району займає південно-східну частину Придніпровської височини. У районі 81 населений пункт. Адміністративно-господарський і культурний центр району – селище міського типу Софіївка. На території району протікають річки Саксагань, Базавлук, Жовтенька, які впадають у Дніпро. Основне джерело водопостачання – ставки. Є дані про родовища вапна, червоної глини, річкового піску, граніту. Загальна площа території району – 1 363 кв. км., з них: сільськогосподарські угіддя – 121 228 га в т.ч. рілля – 107 122 га; пасовища – 12 973,2 га; землі вкриті лісами та чагарниками – 5 203,9 га; ставки – 1 260,7 га. Населення району становить 21 000 осіб (на 01.01.2019 р.), з них 94 % сільських жителів, густота населення – 15,8 особа на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.)

Основною галуззю сільського господарства є рослинництво, значно меншу питому вагу мають тваринництво. Сільськогосподарські угіддя складають – 121,23 тис. га, з них орної землі – 107,1 тис. га, пасовищ – 4,2 тис. га. Перебуває в оренді 64,3 тис. га орної землі. Сільськогосподарську діяльність в районі здійснюють 145 підприємств різних форм власності, з них:

1 державне підприємство, 25 – ТОВ, 110 – СФГ, 6 – приватних і 5 обслуговуючих.

Томаківський район розташований у південно-східній частині Дніпропетровської області. Поділяється на 1 селищну раду та 12 сільських рад, які об'єднують 55 населених пунктів. Адміністративний центр – смт. Томаківка. Площа району – 1 191 кв. км. Територією району протікає 3 річки загальною довжиною 96,3 км. Загальна площа ставків 356,4 га. Кількість населення – 24 134 осіб (на 01.01.2019 р.), з них міського – 6 828 осіб. Густота населення – 20,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Основою економіки Томаківського району є сільськогосподарське виробництво. Сільськогосподарські угіддя становлять 94,6 тис. га., у тому числі 84,5 тис. га орних земель. Господарства району спеціалізуються на виробництві зерна, молока, яєць та вирощуванні технічних культур. Сільськогосподарську діяльність в районі здійснюють 42 підприємства різних форм власності та 130 фермерських господарств.

У районі працюють 3 промислових підприємства. Активно розвивається мале підприємництво: в районі налічується 50 малих підприємств. Зареєстровано і працює 320 підприємців та 109 фермерських господарств.

Царичанський район знаходиться у північно-західній частині Дніпропетровської області і займає територію 903 кв. км., або 2,8 % площі області. Розташований за 80 км від обласного центру та за 90 км від м. Новомосковськ. Відстань з півдня на північ – 35 км, зі сходу на захід – 33 км. Адміністративним центром району є селище міського типу Царичанка. Річка Оріль розділяє район на дві частини: правобережну і лівобережну.

Район поділено на 11 територіальних громад: 1 селищну, 8 сільських рад та 2 об'єднані територіальні громади. Крім смт. Царичанка до складу району входить 48 сільських населених пунктів. Населення району складає 26 425 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 29,7 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

У районі розвідані запаси бурого вугілля, торфу, природного газу та мінеральної води. Перші три види корисних копалин за обсягами малорентабельні для широкого використання. На території району є чотири заповідні зони: гора Калитва (400 га лісу), озеро «Довге» біля с. Бабайківка (5,8 га), урочище «Лелія» у с. Турове (30 га) та декоративний сад у с. Ляшківка (43 га).

До промислового комплексу району входять 3 підприємства: ПрАТ «Царичанський завод мінводи», КП «Факел», ТОВ «Завод сільгоспмашин». Столово-лікувальна мінеральна вода під назвою «Царичанська» є популярною в багатьох регіонах України.

Економічну основу району складає сільськогосподарське виробництво. Основними його напрямками є рослинництво і тваринництво. Головними напрямками сільськогосподарського виробництва в рослинництві є вирощування зернових та олійних культур, у тваринництві – молочне та м'ясне скотарство. Основу агропромислового комплексу району становлять 119 сільськогосподарських підприємств з різними формами власності та підпорядкування, у тому числі: фермерських господарств – 89, товариств – 19, приватних підприємств – 6, державних підприємств – 2, інших суб'єктів

господарювання – 3. Найбільшими виробниками сільськогосподарської продукції є товариства «Україна», «Маяк», агрофірма «Колос», «Світанок», ПП «Націонал плюс», фермерські господарства «Нове», «Сяйво», «Грант», «Дніпро».

У районі багато мальовничих місць та куточків відпочинку. По берегах річки Оріль розміщені 30 туристичних баз, один спортивно-оздоровчий і 9 дитячих оздоровчих таборів. На території району знаходяться понад 120 пам'яток археології та 42 пам'ятки історії та культури. Перлинами Приорільського краю є Китайгородські церкви: Успенська, Святої Варвари та Миколаївська – одні з найстаріших архітектурних споруд Дніпропетровщини.

Широківський район. Розташований на крайньому півдні Дніпропетровської області і межує з Високопільським районом Херсонської області, з Казанківським районом Миколаївської області, з Криворізьким і Апостолівським районами області. Район поділяється на 9 сільських та 2 селищні ради, яким підпорядковано 66 сільських населених пунктів та 2 селища міського типу. Майже на дві рівні частини поділяє район р. Інгулець (напрямок течії річки – з півночі на південь, Довжина її 549 км.), яка бере свій початок з джерел біля села Кучерівка на Кіровоградщині. Серед покладів основні групи: пісковики і кварцити, сланці, залізисті роговики, залізні руди. До с. Шестірна входить Високопільське родовище бокситів, залізоалюмінієва руда, яка містить 38 % алюмінію і 33 % заліза. На території виявлено також електрокорунд. Загальна протяжність вулично-дорожньої мережі району становить 628,3 км, в тому числі 260,2 км – дороги комунальної власності.

Загальна площа району складає 1 210 кв. км. Населення району складає 26 245 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 22,2 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.). Загальна площа сільськогосподарських угідь в районі становить 94 627 га, в тому числі: 81 707 га орної землі, 11 489,8 га пасовищ, 1 362,9 га багаторічних насаджень. Ґрунти здебільшого піщано-чорноземні.

Загальний напрям господарювання району – виробництво зерна та технічних культур. Станом на 01.01.2014 р. в районі вели сільськогосподарську діяльність 177 підприємств різних форм власності, які займаються вирощуванням сільськогосподарських культур та за якими закріплено 50 832,75 га сільськогосподарських угідь, в тому числі 148 фермерських господарств, в користуванні яких знаходиться 11 994 га землі, із якої 11 982 га ріллі. У районі діє підприємство, яке займається молочним скотарством, 3 підприємства займаються вирощуванням свиней.

На стан зайнятості населення та ринку праці в Широківському районі впливає близьке розташування до м. Кривий Ріг. Регіональне розташування району дозволяє багатьом мешканцям, які не мають роботи за місцем проживання, отримати її в місті. З трьох боків землі району оточують промислові підприємства Криворізького басейну, а саме: ПАТ «Інгулецький ГЗК» та ПАТ «Арселор Міттал Кривий Ріг». На землях району розташовані відвали і хвостовища.

Юр'ївський район розташований у східній частині Дніпропетровщини і межує з Павлоградським, Новомосковським районами та Харківською областю. Територію району поділено на 12 адміністративно-територіальних одиниць

(11 сільських та 1 селищна рада). Територія Юр'ївського району – 902 кв. км., з яких 79,7 тис. га – сільськогосподарські угіддя. 4,5 тис. га земель району вкриті лісами. У районі знаходяться 3 об'єкти природно-заповідного фонду України, загальна площа яких складає 754 га. Територію району перетинають 239,4 км доріг з асфальтовим покриттям, 136,6 км з твердим покриттям.

Населення району складає 12 790 осіб (на 01.01.2019 р.), густота населення – 14,4 осіб на 1 кв. км. (на 01.01.2018 р.).

Економічну основу району складає аграрний сектор. Господарства району обробляють 66,7 тис. га ріллі, 75 % якої знаходиться в користуванні у 21 крупного сільськогосподарського підприємства. Основною продукцією, яку виробляють сільськогосподарські підприємства району є зернові культури, цукровий буряк, соняшник. Переробка продукції здійснюється на 9 олійницях, 7 млинах, 5 пекарнях, 4 макаронно-виробничих цехах. Провідними господарствами сільського господарства району є: ФГ «МЮД», ФГ «Зоря», ТОВ «ЛАН», ТОВ «Преображенівське».

Малий бізнес в районі представляють 56 фермерських господарств, 16 підприємств малого бізнесу та 155 підприємців-фізичних осіб.

1.5. Об'єднані територіальні громади області

Протягом 2015 – 2018 рр. в області створено 63 об'єднані територіальні громади (далі – ОТГ), дві громади об'єдналися навколо міст обласного значення до яких приєдналися 4 територіальні громади. У 60 об'єднаних територіальних громадах пройшли перші вибори депутатів та голів до сільських, селищних об'єднаних територіальних громад.

Таблиця 1.1

Динаміка створення ОТГ в Дніпропетровській області

2015(15)	2016(19)	2017(23)	2018(6)
Апостолівська міська об'єднана територіальна громада	Аулівська селищна об'єднана територіальна громада	Верхньодніпровська міська об'єднана територіальна громада	Личківська сільська об'єднана територіальна громада
Богданівська сільська об'єднана територіальна громада	Божедарівська селищна об'єднана територіальна громада	Девладівська сільська об'єднана територіальна громада	Перещепинська міська об'єднана територіальна громада
Вакулівська сільська об'єднана територіальна громада	Васильківська селищна об'єднана територіальна громада	Зайцівська сільська об'єднана територіальна громада	Покровська міська об'єднана територіальна громада
Вербівська сільська об'єднана територіальна громада	Варварівська сільська об'єднана територіальна громада	Іларіонівська селищна об'єднана територіальна громада	Піщанська сільська об'єднана територіальна громада
Грушівська сільська об'єднана територіальна громада	Великомихайлівська сільська об'єднана територіальна громада	Карпівська сільська об'єднана територіальна громада	Черкаська селищна об'єднана територіальна громада
Зеленодольська міська об'єднана територіальна громада	Вишнівська селищна об'єднана територіальна громада	Китайгородська сільська об'єднана територіальна громада І	Чумаківська сільська об'єднана територіальна громада
Ляшківська сільська об'єднана територіальна громада	Гречаноподівська сільська об'єднана територіальна громада	Лошкарівська сільська об'єднана територіальна громада	
Могилівська сільська об'єднана територіальна	Криничанська селищна об'єднана територіальна	Любимівська сільська об'єднана територіальна	

2015(15)	2016(19)	2017(23)	2018(6)
громада	громада	громада	
Нивотрудівська сільська об'єднана територіальна громада	Лихівська селищна об'єднана територіальна громада	Марганецька міська об'єднана територіальна громада	
Новоолександрівська сільська об'єднана територіальна громада	Маломихайлівська сільська об'єднана територіальна громада	Межиріцька сільська об'єднана територіальна громада	
Новопокровська селищна об'єднана територіальна громада	Мирівська сільська об'єднана територіальна громада	Межівська селищна об'єднана територіальна громада	
Святовасилівська сільська об'єднана територіальна громада	Новолатівська сільська об'єднана територіальна громада	Миколаївська сільська об'єднана територіальна громада	
Слобожанська селищна об'єднана територіальна громада	Новопавлівська сільська об'єднана територіальна громада	Миколаївська сільська об'єднана територіальна громада	
Солонянська селищна об'єднана територіальна громада	Покровська селищна об'єднана територіальна громада	Першотравневська сільська об'єднана територіальна громада	
Сурсько-Литовська сільська об'єднана територіальна громада	Роздорська селищна об'єднана територіальна громада	Петриківська селищна об'єднана територіальна громада	
	Софіївська селищна об'єднана територіальна громада	Раївська сільська об'єднана територіальна громада	
	Томаківська селищна об'єднана територіальна громада	Саксаганська сільська об'єднана територіальна громада	
	Царичанська селищна об'єднана територіальна громада	Славгородська селищна об'єднана територіальна і громада	
	Чкаловська сільська об'єднана територіальна громада	Троїцька сільська об'єднана територіальна громада	
		Українська сільська об'єднана територіальна громада	
		Червоногригорівська селищна об'єднана територіальна громад	
		Широківська селищна об'єднана територіальна громада	
		Юр'ївська селищна об'єднана територіальна громада	

У 2019 р. продовжується процес добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільного приєднання до об'єднаних територіальних громад. Апостолівський та Павлоградський райони на 100 % покриті об'єднаними громадами.

Таблиця 1.2

Населення та площа об'єднаних територіальних громад Дніпропетровської області

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
1.	Апостолівська (м.Апостолове)	м Апостолове, с Володимирівка, с-ще Жовте, с Запорізьке, с Кам'янка, с Катеринівка, с Михайлівка, с. Михайло-Заводське, с Нова Січ, с Новоіванівка, с Новомар'янівка, с Новосеменівка, с Перше Травня, с Сергіївка, с Слов'янка, с Тарасо-Григорівка, с-ще Українка, с Червона Колона, с Шевченко, с Широчани	23331	14597	8734	679,5
2.	Аулівська (смт Аули)	смт Аули, с Українка, с-ще Вишневе	5141	4127	1014	112,5
3.	Богданівська (с Богданівка)	с Богданівка, с Зелене, с Кохівка, с Мар'ївка, с Мерцалівка, с Нова Дача, с Нова Русь, с Самарське, с Шахтарське	6816	-	6816	362,8
4.	Божедарівська (смт Божедарівка)	смт Божедарівка, с Болтишка, с Весела Долина, с Веселе, с Вільне, с Грузинівка, с Зелений Яр, с Калинівка, с Крута Балка, с Людмилівка, с-ще Милорадівка, с Надія, с Новомилорадівка, с Олександрівка, с Олексіївка, с Покровка, с Потоки, с Скелюватка, с-ще Сорокопанівка, с Трудове, с Червоний Орлик	5820	2750	3070	265,9
5.	Вакулівська (с Вакулове)	с Вакулове, с Базавлучок, с Дачне, с Жовте, с Калашники, с Мар'ївка, с Нові Ковна, с Нововасилівка, с Нововітебське, с Новоолексіївка, с Новоподільське, с Одрубок, с Павлівка, с Петропавлівка, с Садове, с Тернуватка, с Українка, с Явдохівка	3060	-	3060	286,2
6.	Варварівська (с Варварівка)	с Варварівка, с Вербське, с Вербуватівка, с Весела Гірка, с В'язівське-Водяне, с Долина, с Нижнянка, с Призове, с Широка Балка, с Юр'ївське	2478	-	2478	151,7
7.	Васильківська (смт Васильківка)	смт Васильківка, с Бабакове, с Богданівка, с Бондареве, с Великоолександрівка, с Вовчанське, с Воскресенівка, с Зоря, с Іванівка, с Катеринівка, с Колоно-Миколаївка, с Красне, с Манвелівка, с Нововасильківка, с Нововоскресенівка, с Первомайське, с Петриківка, с-ще Правда, с Преображенське, с Улянівка, смт Письменне,	20583	12931	7652	880,87

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
		с Вербівське, с Возвратне, с Воронізьке, с Дібрівка, с Зелений Гай, с Іванівське, с Тихе, с Луб'янці, с Новоіванівка, с Рубінівське, с Солонці, с Шевченківське, с Григорівка, с Дебальцеве, Веселий Кут, с Лугове, с Новотерсянське, с Охотниче, с Перевальське, с Пришиб				
8.	Великомихайлівська (с Великомихайлівка)	с Великомихайлівка, с Березове, с Вороне, с Запорізьке, с Калинівське, с Лісне, с Маліївка, с Новогеоргіївка, с Новомиколаївка, с Новоселівка, с Орестопіль, с Соснівка, с Степове, с Тернове, с Хороше, с Январське	4017	-	4017	271,2
9.	Вербківська (с Вербки)	с Вербки, с Веселе, с В'язівка, с Жолобок, с Кочережки, с Морозівське, с Нові Вербки, с Новомиколаївське, с Підлісне, с Поперечне, с Свідівка, с Степ	7494	-	7494	450,3
10	Верхньодніпровська (м Верхньодніпровськ)	м Верхньодніпровськ, с Новогригорівка, с Перше Травня, с Підлужжя, с Самоткань, с Тарасівка	17488	16364	1124	101,5
11	Вишнівська (смт Вишневе)	смт Вишневе, с Байківка, с Іванівка, с Кулябкіне, с Ликошине, с Лозуватка, с Новоукраїнка, с Терно-Лозуватка, с Червоний Яр	3874	2347	1527	158,3
12	Гречаноподівська (с Гречані Поди)	с Гречані Поди, с Водяне, с Калинівка, с Кравці, с Красний Під, с Кряжове, с Миролобівка, с Озерне, с Подове, с Пологи, с Свистунове, с Степове, с Трудолюбівка, с Олександрівка, с Нове Життя	6218	-	6218	288,5
13	Грушівська (с Грушівка)	с Грушівка, с-ще Гранітне, с-ще Тік, с-ще Токівське, с Усть-Кам'янка, с-ще Червоний Запорожець, с Червоний Тік	6573	-	6573	261,4
14	Девладівська (с-ще Девладове)	с-ще Девладове, с Андріївка, с Вербова, с Веселе Поле, с Водяне, с Ганно-Миколаївка, с Гончарове, с Грушки, с Довгівка, с Зелений Гай, с Ковалеве, с Кринички, с Криничувате, с Любе, с Макорти, с Мар'є- Дмитрівка, с Нова Зоря, с Олександрівка, с Перше Травня, с-ще Потоцьке, с Спокойствіє, с Червоне Поле, с Червоний Яр, с Южне	3671	-	3671	254
15	Зайцівська (с Зайцеве)	с Зайцеве, с Калинівка, с Кам'януватка, с Кислянка, с Козачий Гай, с Красне, с Майське, с Максимівка, с Надеждівка, с Нове, с Новомиколаївка, с Очеретувате, с Романівка, с Тернове, с Хорошеве	3559	-	3559	257
16	Зеленодольська	м Зеленодольськ, с Велика Костромка, с Мала Костромка, с Мар'янське	19485	13349	6136	311,9

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
	(м Зеленодольськ)					
17	Іларіонівська (смт Іларіонове)	смт Іларіонове, смт Сад, с Знаменівське, с Іванівка, с Лозуватка, с Мар'ївка, с Мар'їнка, с-ще Первомайське, с Ракове, с Старолозуватка, с-ще Хорошеве, с-ще Шахтарське	12385	9336	3049	151,97
18	Карпівська (с Карпівка)	смт Миколаївка, с Карпівка, с Вишневе, с Дем'янівка, с Зелений Гай, с Зелений Став, с Казанківка, с Малинівка, с Мирне, с Новомалинівка, с Олександрія, с Плугатар, с Полтавка, с Розівка, с Тихий Став, с Цвіткове, с Червоне, с Широка Дача, с Широка Долина, с Яблунівка, с Явдотівка	3977	8	3969	306
19	Китайгородська (с Китайгород)	с Китайгород, с Кравцівка, с Рибалки, с Рудка, с Щербинівка	3367	-	3367	96,2
20	Криничанська (смт Кринички)	смт Кринички, с Гримуче, с Діброва, с Дружба, с Кам'янчани, с Маломихайлівка, с Мальярщина, с Мирне, с Новокалінівка, с Новопідгірне, с Новопушкарівка, с Одарівка, с Первозванівка, с Суворовське, с Сухий Хутір, с Улянівка, с Червоний Став, с Червоний Яр, с Чернече, с Шмакове, с Яблуневе	8784	4176	4608	264,5
21	Лихівська (смт Лихівка)	смт Лихівка, с Байдаківка, с Володимирівка, с Грамівка, с Григорівка, с Миронівка, с Райдужне, с Степове, с Цвіле, с Червона Гірка, с Яковлівка	3491	1992	1499	253
22	Личківська (с Личкове)	с Личкове, с Великокозирщина, с Бузівка, с Йосипівка, с Ковпаківка, с-ще Приорільське, с Гавришівка, с Зоряне	5289	-	5289	298,4
23	Лошкарівська (с Лошкарівка)	с Лошкарівка, с Водяне, с Головка, с Звізда, с Зелене, с Іванівка, с Крутий Берег, с Максимівка, с Маринопіль, с Межуївка, с Нова Балта, с Олександропіль, с Павлопілля, с Приют, с Сорочине, с Христофорівка, с Шевченкове, с Шишкіне	3719	-	3719	242,4
24	Любимівська (с Любимівка)	с Любимівка, с Перше Травня, с Придніпрянське, с. Діброва, с Веселе, с Воронівка	3743	-	3743	156,4
25	Ляшківська	с Ляшківка, с Андріївка, с Залелія, с Лозуватка,	2167	-	2167	82,2

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
	(с Ляшківка)	с Назаренки, с Нетесівка, с Орлівка, с Помазанівка, с Шарівка				
26	Маломихайлівська (с Маломихайлівка)	с Маломихайлівка, с Гаврилівка, с Підгаврилівка, с Яблунівка	4300	-	4300	236,2
27	Марганецька (м Марганець)	Марганецька міська рада (м Марганець, с Максимівка, смт Мар'ївка), Новокиївська сільська територіальна громада Томаківського району Дніпропетровської області (села: Новокиївка, Новокам'янка, Вільне, Добра Надія, Іллінка)	50051	48139	1912	201,32
28	Межиріцька (с Межиріч)	с Межиріч, с Булахівка, с Дачне, с Домаха, с Карабинівка, с Лиманське, с-ще Мінеральні Води, с Новоолександрівське, с-ще Новоселівське, с Оженківка, с Червона Долина, с Червона Нива	7023	-	7023	279,3
29	Межівська (смт Межова)	смт Межова, смт Демурино, с Біляківка, с Василівка, с Веселе, с Веселе, с Водолазьке, с Вознесенське, с Володимирівка, с Всесвятське, с Жукове, с Запорізьке, с Іванівка, с Колона-Межова, с Красногорівка, с Мар'ївка, с Новогригорівка, с Новолозуватівка, с Новоолександрівка, с Новопідгородне, с Новотроїцьке, с Олександрівка, с Попутне, с Преображенка, с Райполе, с Славне, с Степове, с Сухарева Балка, с Українка, с Юр'ївка	15584	8401	7183	630
30	Миколаївська	с Миколаївка, с-ще Васильківське, с Запоріжжя, с Катеринівка, с Кунінова, с Маломиколаївка, с Мар'їна Роща, с Новопричепилівка, с Петрівка, с Русакове, с Сидоренко	6382	-	6382	274,4
31	Миколаївська (с Миколаївка)	с Миколаївка, с Артемівка, с Бровки, с Гришаї, с Дачне, с Добровілля, с Довге, с Дубовики, с Зелена Роща, с Зелений Гай, с Копані, с Крутеньке, с Лиса Балка, с Медичне, с Новоандріївка, с Очеретувате, с Таранове, с Хвилі	3583	-	3583	316,9
32	Мирівська	с-ще Мирове, с Весела Федорівка, с-ще Зоря, с-ще Маяк,	7550	-	7550	355,87

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
	(с-ще Мирове)	с Настасівка, с-ще Прогрес, с Топила, с Виводове, с Глухе, с Долинське, с Жмерине, с Новий Мир, с Новопавлівка, с Стрюківка, с Вищетарасівка				
33	Могилівська (с Могилів)	с Могилів, с Проточі	3661	-	3661	146,6
34	Нивотрудівська (с Нива Трудова)	с Нива Трудова, с Веселі Чумаки, с Вільне, с Зоряне, с Єлизаветпіль, с Новоукраїнське, с Садове, с Солдатське	4935	-	4935	129
35	Новолатівська (с Новолатівка)	с Новолатівка, с Зелена Балка, с Інгулець, с Курганка, с Латівка, с Макарівка, с Нове, с Новоселівка, с Стародобровільське, с Червоний Ранок, с Шведове	2722	-	2722	278
36	Новоолександрівська (с Новоолександрівка)	с Новоолександрівка, с Братське, с Волоське, с Дніпрове, с Дороге, с-ще Дослідне, с Кам'янка, с Майорка, с Ракшівка, с Старі Кодаки, с Червоний Садок, с ЧувиLINE	11013	-	11013	226,1
37	Новопавлівська (с Новопавлівка)	с Новопавлівка, с Антонівське, с Богданівка, с Дачне, с Миколаївка, с Солоне, с Тарасівка, с Федорівське, с Філія, с Чаус, с Чугуєве	4114	-	4114	321,4
38	Новопокровська (смт Новопокровка)	смт Новопокровка, с Багате, с Водяне, с Григорівка, с Дружелюбівка, с Квітуче, с Котлярівка, с Малинове, с Мирне, с Павлівка, с Пропашне, с Суданівка, с Товариський Труд, с Тракторне	4207	1807	2400	229,3
39	Першотравневська (с Першотравневе)	с Першотравневе, с Бекетівка, с Високе, с Високопіль, с Західне, с Мар'ївка, с Новоіванівка, с Новоселівка, с Олександрівка, с Підгірне, с Східне, с Таврійське, с Чистопіль	4004	-	4004	247,2
40	Перещепинська (м. Перещепине)	м. Перещепине, с-ще Вишневе, с Козирщина, с Малокозирщина, с Олександрія, с Свічанівка, с Багате, с Панасівка, с Рівне, с Керносівка, с Ганнівка, с Орілька, с Михайлівка, с Левенцівка, с Голубівка, с Воскресенівка, с-ще Кільчень, с-ще Миролубівка,	21305	9931	11374	573,9

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
		с Троїцьке, с Шандрівка, с Новошандрівка				
41	Петриківська (смт Петриківка)	смт Петриківка, с Кулішеве, с Мала Петриківка, с Сотницьке, с Хутірське	8683	6602	2081	167
42	Піщанська (с Піщанка)	с Піщанка, с Новоселівка, с Соколове, с Ягідне, с Орлівщина, смт Меліоративне, с Знаменівка, с Новотроїцьке, с Підпільне	19395	4140	15255	395,8
43	Покровська (м Покров)	Покровська міська рада (м Покров, смт Гірницьке, смт Чортомлик), Шолоховська сільська рада Нікопольського району (села: Шолохове, Миронівка, Улянівка)	44471	41195	3276	170,37
44	Покровська (смт Покровське)	смт Покровське, с Андріївка, с Богодарівка, с Братське, с Відрадне, с Вільне, с Вовче, с Водяне, с Гай, с Гапоно-Мечетне, с Герасимівка, с Добропасове, с Зелена Долина, с Коломійці, с Левадне, с Нечаївка, с Новоскелювате, с Олександрівка, с Олексіївка, с Остапівське, с Отрішки, с Петриків, с Писанці, с Піщане, с Радісне, с Романки, с Скотувате, с Старокасянівське, с Тихе, с Христофорівка, с Чорненкове	17032	9910	7122	440,3
45	Раївська (с Раївка)	с Раївка, с Андріївка, с Березнуватка, с Богуславка, с Василівка, с Василівка-на-Дніпрі, с Великомихайлівка, с Вербки-Осокорівка, с Вербове, с Веселе, с Вільне, с Воронове, с Георгіївка, с Грушувато-Криничне, с Дніпровське, с Дубове, с Запорожець, с Заяче, с Іванівка, с Калинівське, с Київське, с Кодацьке, с Котлярівське, с Луб'янка, с Мажари, с Мар'ївка, с Миролубівка, с Михайлівка, с Морозівське, с Ненаситець, с НовийПосьолок, с Новогніде, с Носачі, с Новоолександрівка, с Новоолексіївка, с Павлівка, с Новочернігівське, с Панасівка, с Партизани, с Рудево-	10960	-	10960	669,4

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
		Миколаївка, с Садове, с Суха Калина, с Терса, с Токове, с Циганівка, с Шевченківське, с Ясне				
46	Роздорська (сmtРоздори)	сmt Роздори, с-ще Вишневецьке, с Водяне, с Гострий Камінь, с Катражка, с Нововознесенка, с Новопавроградське, с Парне, с Роздолля, с Старовишневецьке	3205	1953	1252	144,8
47	Саксаганська (с Саксагань)	с Саксагань, с Балкове, сВільне, с Галина Лозуватка, с Грушуватка, с Демурино-Варварівка, с Кам'яне, с Красноіванівка, с Нерудсталь, с Новоіванівка, с Савро, с Семенівка, с Цівки, с Червона Поляна, с Чигринівка, с Чумаки	5703	-	5703	283,1
48	Святовасилівська (с-ще Святовасилівка)	с-ще Святовасилівка, с Барвінок, с Голубинівка, с Дальнє, с Карайкове, с Матросове, с Наталівка, с-щеНезабудине, с Незабудине, с Новомар'ївка, с Орлове, с Промінь, с Рясне, с Томаківка, с Хижине, с Чернігівка, с Чернопарівка, с Шульгівка, с Якимівка	4269	-	4269	231,9
49	Славгородська (сmt Славгород)	сmt Славгород, с Андріївка, с Бегма, с Бурханівка, с Варварівка, с Володимирівське, с Гірки, с Грякувате, с Дубо-Осокорівка, с Запорізьке, с Зелене, с Мар'ївське, с Надеждине, с Новоолександрівське, с Новоолександропіль, с Обоянівське, с Олександропіль, с Осокорівка, с Першозванівка, с Польове, с Попове, с Третьківка, с Троїцьке, с Тургенєвка	5252	2211	3041	241,6
50	Слобожанська (сmt Слобожанське)	сmt Слобожанське, с Степове	14635	13221	1414	166,4
51	Солонянська (сmt Солоне)	сmt Солоне, с Антонівка, с Аполлонівка, с Василівка, с Вишневе, с Гончарка, с Дніпровське, с Дороганівка, с Кам'яне, с Малозахарине, с-ще Надіївка, с Новоселівка,	13988	7628	6360	295

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
		с Сергіївка, с Сонячне, с Тритузне, с Червонокам'яне, с Шестипілля, с Широке				
52	Софіївська (сmt Софіївка)	сmt Софіївка, с Братське, с Запорізьке, с Любимівка, с Михайлівка, с Петрове, с Тарасівка, с Широке, с Миколаївка, с Вільне Життя, с Володимирівка, с Зелене, с Катеринівка, с Катерино-Наталівка, с-ще Лошкарівка, с Назарівка, с Непереможне, с Олександрівка-Білівка, с Петрівка	10157	6748	3409	488,8
53	Сурсько-Литовська (с Сурсько-Литовське)	с Сурсько-Литовське, с Зелений Гай, с Новомиколаївка, с Сурсько-Клевцеве	5982	-	5982	120,5
54	Томаківська (сmt Томаківка)	сmt Томаківка, с Баркове, с Високе, с Ганнівка, с Гарбузівка, с Грушеве, с Запорізька Балка, с Запорізьке, с Зелений Клин, с Катюшине, с Кисличувата, с Китайгородка, с Крутеньке, с Миролюбівка, с Михайлівка, с Новокатюшине, с Новомиколаївка, с Новомихайлівка, с Новоукраїнка, с Олександрівка, с Петрівка, с Преображенка, с Садове, с Семенівка, с Сергіївка, с Степанівка, с Урожайне, с Чайки, с Червоний Яр, с Чумаки	14625	6957	7668	671,9
55	Троїцька (с Троїцьке)	с Троїцьке, с Вербове, с Левадки, с Малоолександрівка, с Привовчанське	2685	-	2685	239,3
56	Українська (с-ще Українське)	с-ще Українське, с Василівка, с Вереміївка, с Зелений Гай, с Мар'янка, с Новоселівка, с Новохорошевське, с Троїцьке	2672	-	2672	267,8
57	Царичанська (сmt Царичанка)	сmt Царичанка, с Бабайківка, с Вербове, с Гнатівка, с Драгівка, с Дубове, с Заорілля, с Івано-Яризівка, с Калинівка, с Кушівка, с Лисківка, с Михайлівка, с Ненадівка, с Новостроївка, с Пилипівка,	14980	7415	7565	453,5

№ з/п	ОТГ (адміністративний центр)	Повний склад ОТГ (населені пункти)	Чисельність населення (за даними Держстату на 01.01.2018)			Площа територій громади, км ² (за даними Держгеока дастру)
			Всього	Міське населення, осіб	Сільське населення, осіб	
		с Преображенка, с Прядівка, с Селянівка, с Семенівка, с Тарасівка, с Турове, с Червона Орілька, с Юр'івка				
58	Черкаська (смт Черкаське)	смт Гвардійське, смт Черкаське	10459	10459		189,98
59	Червоногригорівська (смт Червоногригорівка)	смт Червоногригорівка, с Борисівка, с Дмитрівка, с-ще Кам'янське, с Мусіївка, с Привільне, с Придніпровське	13048	6348	6700	487,9
60	Чкаловська (с Чкалове)	с Чкалове, с Південне	2921	-	2921	91,7
61	Чумаківська (с Чумаки)	с Чумаки, с Виноградне, с-ще Зоря, с Маївка, с Приют, с Веселе, с Вишневе, с Іванівка, с Нововасилівка, с Новоспаське, с Тарасо-Шевченківка	4746	-	4746	194,1
62	Широківська (смт Широке)	смт Широке, с Благодатне, с Весела Дача, с Ганнівка, с Григорівка, с Дачне, с Запоріжжя, с Кошове, с Надія, с Новокурське, с Новоукраїнка, с Одрadne, с Оленівка, с Подидар, с Спаське, с Шестірна	13414	10202	3212	305,1
63	Юр'ївська (смт Юр'івка)	смт Юр'івка, с Білозерське, с Бразолове, с Варламівка, с Василівка, с Голубівське, с-ще Жемчужне, с Жемчужне, с Затишне, с Івано-Межиріцьке, с Катеринівка, с Кіндратівка, с Новогригорівка, с Новомосковське, с Новочорноглазівське, с Олексіївка, с Первомайське, с Преображенка, с Пшеничне, с Сокільське, с Терни, с Українське, с Улянівка, с Федорівське, с Чернявщина, с Чорноглазівка, с Яблунівка	5719	2195	3524	398,1

Ці громади об'єднали майже 600 тис. населення, а це 80% від чисельності сільського населення області і майже 20% до загальної кількості населення області.

1.6. Екологічна ситуація в області

Незважаючи на те, що в останні роки у Дніпропетровській області спостерігається тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, рівень техногенного навантаження залишається високим. Екологічні проблеми в області пов'язані, зокрема з підвищеним рівнем забруднення атмосферного повітря. Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітряного басейну [1]. Так, викиди шкідливих речовин в атмосферу у 2018 р. становили 614,3 тис. т, що на 43,0 тис. т менше, ніж у 2017 р. (93,5 % від рівня 2017 р.) Викиди шкідливих речовин в атмосферу у 2017 р. становили 657,3 тис. т, що на 175,7 тис. т (21 %) менше, ніж у 2016 р. Із загальної кількості суб'єктів підприємницької діяльності у 2018 р. отримали дозвіл на викиди 684 підприємств.

У складі викинутих забруднюючих речовин у 2018 р. оксиди вуглецю становлять 317,8 тис. т; діоксиди та інші сполуки сірки 52,7 тис. т; речовини у вигляді суспендованих твердих частинок – 76,0 тис. т; метан – 128,7 тис. т; сполуки азоту – 30,5 тис. т; метали та їх сполуки – 0,8 тис. т тощо.

Динаміка викидів забруднюючих речовин протягом 2014 – 2018 рр. наведена у табл. 1.3. Аналіз даних, що наведені у таблиці, свідчить про стійку тенденцію до зменшення викидів забруднюючих речовин протягом 2014 – 2018 рр.

Таблиця 1.3

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у Дніпропетровській області, тис. т

Показник	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Загальна кількість викидів, у т.ч.	1037,1	876,6	833,0*	657,3*	614,3*	59,2
від стаціонарних джерел забруднення	855,8	723,9	833,0	657,3	614,3	71,8
від пересувних джерел забруднення	181,3	152,6	н.д.	н.д.	н.д.	н.д.

На підставі аналізу даних щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в розрізі міст Дніпропетровської області з'ясовано, що найбільшими забруднювачами у 2018 р. були м. Кривий Ріг (267,4 тис. т, або 43,5 % від загального обсягу Дніпропетровської області), м. Каменське (103,3 тис. т, або 16,8 % відповідно), м. Дніпро (47,1 тис. т., або 7,7 % відповідно) (рис. 1.1).

У 2018 р. підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів викинули в атмосферу 188,7 тис. т (30,7 %) шкідливих речовин від загального обсягу викидів по області. Частина викидів від підприємств постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у загальному обсязі викидів становить 9,0 %, від переробної промисловості – 58,0 %, від транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 0,4 %, підприємств, які спеціалізуються на водопостачанні, каналізації, поводженні з відходами – 1,2 %.

Основними забруднювачами довкілля у 2018 р. залишалися підприємства металургійної, добувної промисловості та виробники електроенергії. Найбільш екологічно небезпечними видами економічної діяльності є видобування металевих руд, виробництво електроенергії, чавуну, сталі та феросплавів.

Систематичний нагляд за рівнем забруднення атмосферного повітря проводиться на стаціонарних постах Дніпропетровським регіональним центром з гідрометеорології у таких містах, як: Дніпро, Кривий Ріг та Кам'янське.

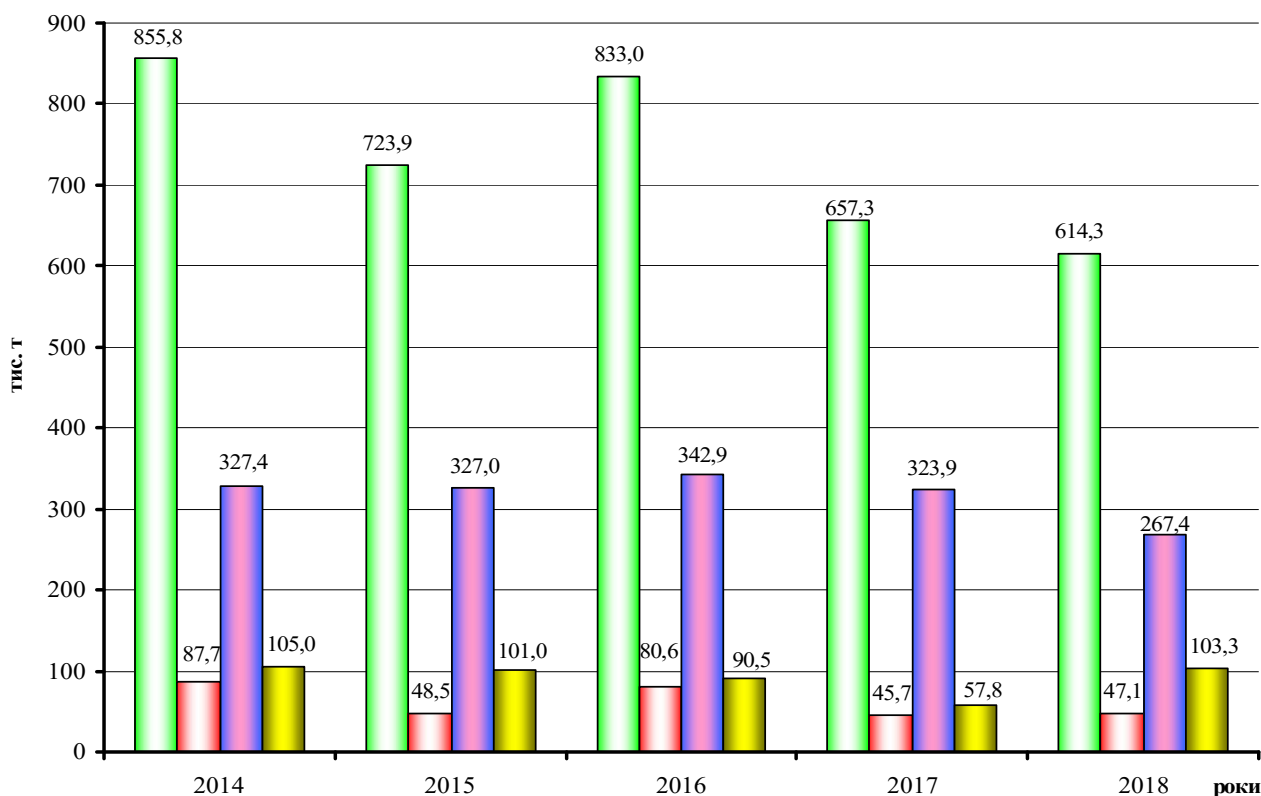

Рис. 1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у містах Дніпропетровської області, тис. т

■ Дніпропетровська область ■ м. Дніпро ■ м. Кривий Ріг ■ м. Кам'янське

У 2018 р. середньорічні концентрації становили:

– м. Кривий Ріг: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 1,0 ГДК, фенолу – 0,3 ГДК, аміаку – 0,3 ГДК, формальдегіду – 3,7 ГДК, діоксиду сірки – 0,28 ГДК, оксиду вуглецю – 0,7 ГДК; оксиду азоту – 0,3 ГДК;

– м. Кам'янське: пилу – 2,7 ГДК, діоксиду азоту – 1,8 ГДК, фенолу – 2,3 ГДК, формальдегіду – 3,0 ГДК, аміаку – 1,3 ГДК; оксиду азоту – 0,7 ГДК, діоксиду сірки – 0,12 ГДК, оксид вуглецю – 1,0 ГДК;

– м. Дніпро: пилу – 2,0 ГДК, аміаку – 1,0 ГДК, діоксиду азоту – 3,0 ГДК, формальдегіду – 5,0 ГДК, оксиду азоту – 0,8 ГДК, фенолу – 1,0 ГДК, оксиду вуглецю – 1,0 ГДК, оксид азоту – 0,8 ГДК [1].

Результати спостережень свідчать, що в 2018 р. рівень забруднення атмосфери промислових міст області залишався ще досить високим. Екологічна ситуація загострюється тим, що викиди в атмосферу здійснюються нерівномірно, а переважно в промислових зонах, де велика концентрація підприємств металургійної, гірничодобувної, машинобудівної, хімічної та іншої промисловості.

Загальний обсяг забору води у 2018 р. з поверхневих та підземних водних об'єктів склав 1 179,0 млн. м³. Використання води становило 868,3 млн. м³, що на 66,3 млн. м³ більше, ніж у 2017 р. Основні галузі промислового виробництва – найбільші енергетичні та металургійні об'єкти, комунально-побутове водокористування та зрошення земель пов'язані з використанням водних ресурсів р. Дніпро. Обсяги водних ресурсів у містах і селищах є значно меншими від потреби в них. Внаслідок цього, в більшості міст області склалася передкризова та кризова водогосподарська та гідроекологічна ситуація, коли самовідновлювальна здатність Дніпра та багатьох річок басейну вже не забезпечує відновлення порушеної екологічної рівноваги. Але якість річкової води в районах основних питних водозаборів Дніпропетровської області суттєво не змінюється.

Скиди зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у 2018 р. склали 692,8 млн. м³, з них забруднених – 233,9 млн. м³ (без очистки – 93,7 млн. м³; недостатньо очищених – 140,2 млн. м³); нормативно чистих без очистки – 343,2 млн. м³; нормативно очищених – 115,7 млн. м³.

Значні масштаби використання природних ресурсів та енергетично-сировинна спеціалізація Дніпропетровської області, що обумовлена великими обсягами виробництва і споживання разом із застарілою технічною базою, а також стрімкий розвиток урбанізації та агломерацій визначають високі показники щорічного утворення і нагромадження відходів. Так, станом на 01.01.2019 р. в області накопичено понад 10,7 млрд. т промислових відходів. За цим показником Дніпропетровська область займає 1-е місце в Україні, а питома вага області за обсягами накопичених відходів становить 82,6 % від загального показника в Україні (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях).

Більша частина розміщених відходів мають велику кількість ресурсоцінних компонентів, які можна вилучити з метою одержання якісної та дешевої сировини. Рециклінг відходів має велике екологічне значення, оскільки сприяє захисту довкілля від негативного впливу та забезпечує ощадливе використання матеріально-сировинних і енергетичних ресурсів.

На підприємствах області протягом 2018 р. утворилося 243,6 млн. т відходів (69,2 % від загального обсягу в Україні). Із загального обсягу утворених відходів 26,3 тис. т становили відходи І – ІІІ класів небезпеки. Переважна їх більшість використовується повторно або передається спеціалізованим підприємствам для подальшої утилізації. Динаміка основних показників поводження з відходами представлена у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

**Динаміка основних показників поводження з відходами
I – IV класів небезпеки**

Показник	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Утворено, тис. т	259353,9	227076,8	205850,1	243114,7	243598,8	93,9
Зібрано, отримано зі сторони	н.д.	2093,2	2218,0	3429,5	3245,5	н.д.
Спалено, тис. т	25,2	23,4	33,0	36,0	26,1	103,6
у т.ч. з метою отримання енергії, тис. т	н.д.	23,1	32,4	35,5	25,3	н.д.
Утилізовано, тис. т	н.д.	71495,7	66745,7	79854,7	85056,3	н.д.
Видалено у спеціально відведених місцях, тис. т	144104,3	102670,6	103161,9	106619,4	104550,5	72,6

У період 2014 – 2018 рр. відбувається поступове зменшення обсягів відходів, що утворюються (рис. 1.2). Так, у 2018 р. обсяги утворених відходів становлять 93,9 % від показника 2014 р. Аналогічна тенденція спостерігається щодо відходів, які видалено у спеціально відведених місцях (у 2018 р. показник становить 72,6 % від рівня 2014 р.). Збільшено обсяги відходів, що спалено (103,6 % у 2018 р. від рівня 2014 р.).

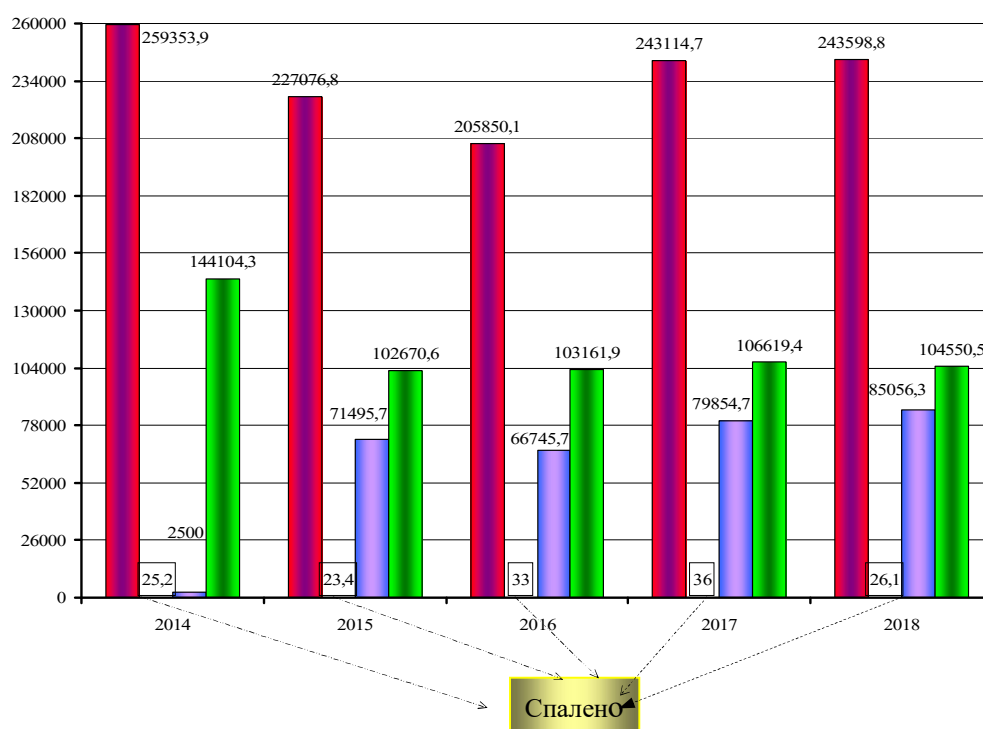

Рис. 1.2. Поводження з відходами у 2014 – 2018 рр., тис. т

- Утворено, тис. т
- Спалено, тис. т
- Утилізовано, тис. т
- Видалено у спеціально відведених місцях, тис. т

У 2018 р. на охорону навколишнього середовища у Дніпропетровській області витрачено 9 478 231,1 тис. грн. (у фактичних цінах), що складає 27,6 % усіх витрат на зазначені цілі в Україні, у т. ч. 2 454 713,2 тис. грн. складають капітальні інвестиції, 7 023 517,9 тис. грн. – поточні витрати.

Основними екологічними проблемами області залишаються:

- забруднення атмосферного повітря викидами від промислових підприємств та автотранспорту;
- забруднення водних об'єктів скидами із зворотними водами промислових підприємств та підприємств житлово-комунального господарства;
- утилізація відходів гірничодобувної, металургійної, енергетичної та інших галузей промисловості, а також поводження з відходами I-III класів небезпеки;
- порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону та забруднення підземних водоносних горизонтів;
- підтоплення земель та населених пунктів регіону, поширення екзогенних геологічних процесів;
- охорона, використання та відтворення дикої фауни і флори, проблеми природно-заповідного фонду.

Вищезазначене дає можливість зробити наступні **висновок**, що у Дніпропетровській області в 2014 – 2018 рр. спостерігається тенденція до зменшення антропогенного тиску на довкілля, хоча рівень техногенного навантаження залишається високим.

Промислові підприємства гірничо-металургійного, паливно-енергетичного, хімічного комплексів і транспорт є основними джерелами забруднення повітряного басейну області. Аналіз показників свідчить про стійку тенденцію до зменшення викидів забруднюючих речовин протягом 2014 – 2018 рр. Найбільшими забруднювачами у 2018 р. були м. Кривий Ріг (267,4 тис. т, або 43,5 % від загального обсягу Дніпропетровської області), м. Каменське (103,3 тис. т, або 16,8 % відповідно), м. Дніпро (47,1 тис. т, або 7,7 % відповідно).

Станом на 01.01.2019 р. в області накопичено понад 10,7 млрд. т промислових відходів. За цим показником Дніпропетровська область займає 1-е місце в Україні, а питома вага області за обсягами накопичених відходів становить 82,6 % від загального показника в Україні (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях). На підприємствах області протягом 2018 р. утворилося 243,6 млн. т відходів (69,2 % від загального обсягу в Україні). Із загального обсягу утворених відходів 26,3 тис. т становили відходи I – III класів небезпеки. Обсяги утворених відходів у 2018 р. становили 93,9 % від показника 2014 р. Аналогічна тенденція спостерігається щодо відходів, які видалено у спеціально відведені місця (72,6 % у 2018 р. від рівня 2014 р.). Збільшено обсяги відходів, що спалено (103,6 % у 2018 р. від рівня 2014 р.). Скиди зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у 2018 р. збільшились на 76,1 млн. м³ у порівнянні з 2017 р. Існуючі системи водопостачання та водовідведення області знаходяться переважно в незадовільному стані, очисні споруди працюють неефективно та потребують ремонту та реконструкції.

На охорону навколишнього середовища у Дніпропетровській області в 2018 р. витрачено 9 478 231,1 тис. грн. (у фактичних цінах), що складає 27,6 % усіх витрат на зазначені цілі в Україні.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Економіка області

Дніпропетровська область є одним з найпотужніших індустріальних центрів – лідерів країни і має значний потенціал для подальшого економічного розвитку держави. Про це, зокрема, свідчать основні макроекономічні показники, за якими Дніпропетровщина стабільно посідає провідні позиції серед регіонів України.

Дніпропетровська область займає 2 місце після міста Києва за загальними обсягами виробництва валового регіонального продукту (ВРП). Виробництво ВРП у Дніпропетровській області становило за даними 2017 р. 313,83 млн. грн., або 10,5 % ВРП України. Динаміку зміни ВРП області порівняно з іншими областями України наведено у табл. 2.1 [1].

Таблиця 2.1

Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту за регіонами України у 2014 – 2018 рр., % до попереднього року

Регіони України	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Автономна Республіка Крим	...	...	...	...	...	...
Вінницька	104,6	97,1	106,5	101,8	106,4	112,0
Волинська	101,1	95,3	108,2	105,3	103,3	112,2
Дніпропетровська	95,1	90,3	98,4	102,1	102,5	93,1
Донецька	67,1	61,3	99,1	95,2	100,9	58,3
Житомирська	103,6	98,1	105,2	105,0	106,1	115,0
Закарпатська	102,8	93,5	97,3	103,1	104,7	98,1
Запорізька	100,4	94,7	99,7	103,1	101,9	99,1
Івано-Франківська	97,6	92,0	99,0	107,1	105,8	103,1
Київська	99,4	94,0	105,7	104,6	106,5	110,7
Кіровоградська	100,6	91,7	105,0	98,6	105,8	101,0
Луганська	61,0	47,7	118,0	73,8	101,0	41,9
Львівська	100,9	95,2	99,3	103,8	105,4	103,4
Миколаївська	98,4	95,3	105,6	99,1	104,1	103,8
Одеська	98,3	95,8	104,2	104,2	100,9	104,9
Полтавська	96,0	93,8	97,9	97,2	105,8	94,4
Рівненська	102,6	93,4	100,3	103,5	100,6	97,5
Сумська	100,4	96,7	96,6	100,2	103,9	97,3
Тернопільська	108,0	93,7	98,5	105,6	102,0	99,4
Харківська	97,9	90,9	102,1	101,4	101,8	95,8
Херсонська	99,7	98,7	102,8	100,8	100,6	102,9
Хмельницька	102,3	92,2	104,7	106,4	101,2	103,9
Черкаська	98,9	95,0	101,8	98,3	105,7	100,5
Чернівецька	98,3	94,7	99,4	103,5	104,5	101,8
Чернігівська	100,5	93,4	100,6	102,2	104,2	100,0
м. Київ	96,1	93,3	105,5	105,7	102,9	107,0
м. Севастополь	...	...	...	...	...	...
Всього по регіонах	93,4	90,2	102,4	102,5	103,5	98,0

Як видно з табл. 2.1 у 2014 – 2015 рр. виробництво ВРП у індустріальних регіонах (у тому числі й Дніпропетровській області) швидко падало, хоча у інших певний час продовжувалось невеличке зростання. Так, у 2014 р.,

незважаючи на загальний спад економіки, Вінницька, Волинська, Житомирська, Тернопільська області показали високі показники зростання. Це тому, що основою економіки цих областей були товари та послуги для населення. Наприклад, основою економіки Вінницької області є харчова промисловість, яка ще за інерцією продовжувала працювати. А от у 2015 р. всі області показали приблизно однаковий спад в межах 6 – 7 %. Тобто, інерція підйому закінчилася, а кардинальних змін, які б спонукали бізнес працювати, не відбулося. У 2016 р. зростання ВРП в Україні в цілому склало 2,4 %. У той час як у ряді індустриальних регіонів та Дніпропетровській області, зокрема, продовжувався спад на 11,1 %. Починаючи з 2017 р. обсяг валового регіонального продукту у більшості регіонів збільшився. В цілому по регіонах зростання склало 2,5 %, у 2018р. – 3,5% У Дніпропетровській області ВРП збільшився на 2,1 %, у 2018 році – на 2,5%, однак це не компенсувало попередні від’ємні значення показника, і в цілому за 2014 – 2018 рр. індекс ВРП Дніпропетровської області складає 93,1 %(рис. 2.1).

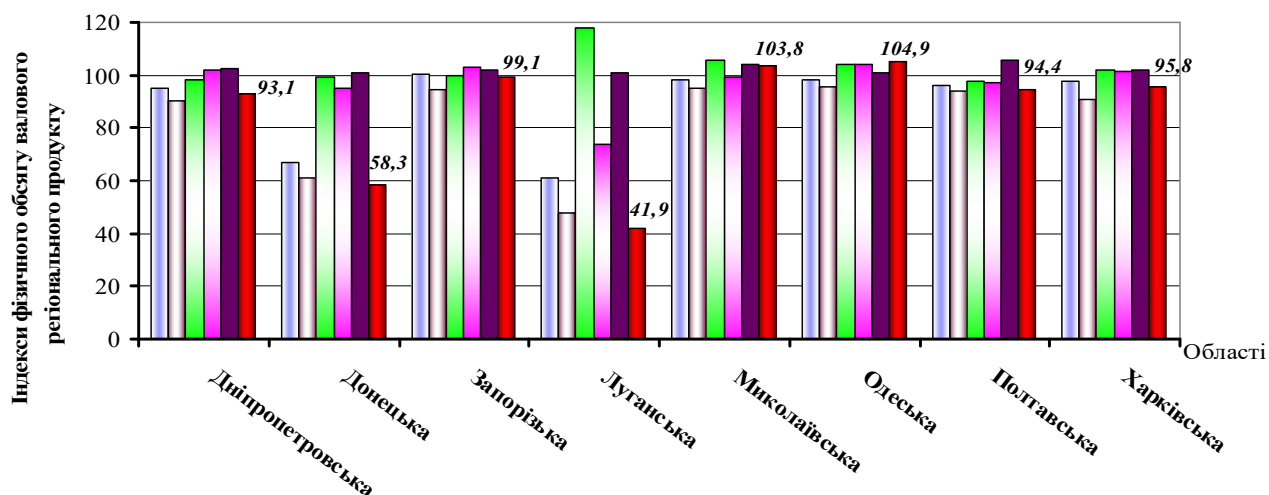

Рис. 2.1. Індеси фізичного обсягу валового регіонального продукту за деякими регіонами України у 2014 – 2018 рр., % до попереднього року

■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018 ■ 2018 до 2014, %

Слід відзначити, що позитивну динаміку регіонального виробництва в Україні за період 2014 – 2018 рр. було досягнуто у більшості регіонів, хоча вона помітно відрізняється за темпами. Так, приріст ВРП за цей період було досягнуто у Вінницькій (12,0 %), Волинській (12,3 %), Житомирській (15,0 %), Івано-Франківській (3,1%), Київській (10,7 %), Кіровоградській (1,0 %), Львівській (3,4 %), Миколаївській (3,8 %), Одеській (4,9 %), Херсонській (2,9 %), Хмельницькій (3,9 %), Черкаській (0,5 %), Чернівецькій (1,8 %), областях, м. Києві (7,0 %). У Луганській області зменшення становило 58,1 %, Донецькій – 41,7 %, Харківській (4,2 %), Дніпропетровській – 6,9 %. Такі тенденції є наслідком проведення АТО в державі, як наслідок криза зовнішньоекономічних відносин та недосконалість чинних механізмів державного регулювання розвитку регіонів. Враховуючи «прифронтовий» статус області, її переважно промислову та орієнтовану на експорт до Росії структуру область зазнала значне падіння ВРП на душу населення і посіла 3 місце (після м. Києва та Полтавської області).

Незважаючи на вищезазначене, статистичні данні свідчать, що найбільший рівень ВРП на душу населення у м. Києві (238 622 грн.) та старих промислових областях – Дніпропетровській (97 131 грн.), Полтавській (106 248 грн.), Запорізькій (75 306 грн.). У цих регіонах обсяги ВРП на душу населення перевищують середньоукраїнський показник у 3,3 – 1,07 рази. Причому, останнім часом до них приєдналась Київська область, де у 2017 р. вироблялось 90 027 грн. ВРП на душу населення. Це пояснюється тим, що традиційно індустріальні області з великими виробництвами залишаються на перших стрічках рейтингу. Що ж стосується Полтавської області, то наявним є машинобудівний центр Кременчук, великі копальні залізної руди, видобуток нафти та газу при невеликій кількості населення. Київська ж область, за оцінками фахівців, дещо вибивається за рахунок логістичних, торговельних та інших послуг, бо старих великих виробництв тут небагато.

Найменший ВРП на душу населення у західних областях – Чернівецькій, Тернопільській, Закарпатській, Волинській. Там немає великих виробництв з надмірним споживанням сировини та енергоресурсів, з коштовними основними фондами та великим валовим випуском продукції. Зрозуміло, що низькими стали обсяги виробництва ВРП у Луганській та Донецькій областях, які колись входили до п'ятірки найбільш потужних регіонів України.

Скорочення валового регіонального продукту у Дніпропетровській області у 2016 р. відбулося, в першу чергу, внаслідок зменшення виробництва валової доданої вартості (ВДВ) на підприємствах таких видів економічної діяльності, як водопостачання; каналізація, поводження з відходами (індекс фізичного обсягу – 89,7 %), фінансова та страхова діяльність (91,4 %), державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (92,9 %), освіта (94,6 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (95 %), добувна промисловість і розроблення кар'єрів (96 %) та будівництво (97,9 %).

Водночас значний позитивний внесок до загального обсягу ВДВ внесли підприємства, які займалися такими видами економічної діяльності, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (індекс фізичного обсягу – 124,8 %), інформація та телекомунікації (110,5 %), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, а також мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (по 103,4 %).

В економіці Дніпропетровщини основними товаровиробниками традиційно залишаються підприємства промисловості, якими за даними 2017 р. створено майже половину (48,2 %) валової доданої вартості області.

За видами економічної діяльності вагому частку у виробництві ВДВ мали оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (11,4 %), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (7,3 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (5,4 %), операції з нерухомим майном (5,9 %) (рис. 2.2).

В економіці області переважне значення має промисловість. Аналіз ВДВ у розрізі галузей господарського комплексу за 2014 – 2017 рр. свідчить, що частка промисловості за цей період майже не змінювалась. Привертає увагу те, що, незважаючи на провідне місце в економіці України за промисловим виробництвом, не набула належного розвитку невиробнича сфера області. У структурі валової доданої вартості в 2017 р. порівняно з 2014 р. питома вага галузі оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів скоротилась

з 12,4 % до 11,4 %, галузі освіта – скоротилась з 4,1 до 2,4 %, галузі професійна, наукова та технічна діяльність – з 2,1 до 1,6 % (табл. 2.2).

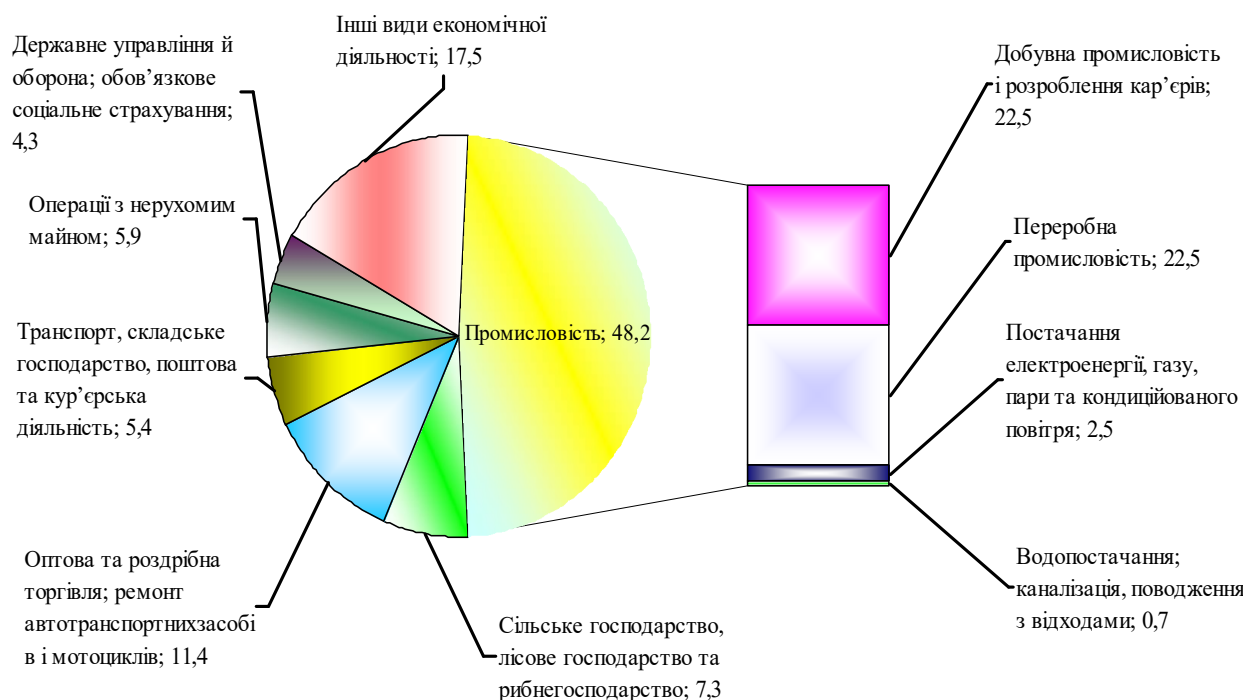

Рис. 2.2. Структура валової доданої вартості Дніпропетровської області за видами економічної діяльності у 2017 р. (у фактичних цінах, %).

Таблиця 2.2

Структура валової доданої вартості Дніпропетровської області за видами економічної діяльності у 2014 – 2017 рр., %

Види економічної діяльності	2014	2015	2016	2017
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	6,7	9,3	8,5	7,3
Промисловість (всього)	47,7	44,6	46,7	48,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	21,9	19,1	20,2	22,5
Переробна промисловість	21,8	22,1	22,4	22,5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2,7	2,3	3,1	2,5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	1,3	1,1	1,0	0,7
Будівництво	1,6	1,4	1,3	1,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	12,4	12,1	10,9	11,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,2	6,3	6,4	5,4
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,5	0,5	0,5	0,5
Інформація та телекомунікації	1,8	2,0	2,2	2,1
Фінансова та страхова діяльність	3,5	2,8	2,5	2,6
Операції з нерухомим майном	5,7	6,4	6,3	5,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,1	1,6	1,6	1,6
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,3	1,4	1,4	1,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	3,6	4,1	4,3	4,3
Освіта	4,1	4,0	3,6	4,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,7	2,6	2,6	2,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,3	0,3	0,5	0,4
Надання інших видів послуг	0,8	0,6	0,7	0,6
Всього	100	100	100	

Одночасно спостерігається збільшення у структурі валової доданої вартості таких галузей як сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – з 6,7 до 7,3 %; Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – з 3,6 до 4,3 %.

Характерною особливістю структури ВДВ Дніпропетровської області порівняно з Україною є переважання добувної та обробної промисловості (у 3,6 та 1,8 рази відповідно) та менша частка тих видів економічної діяльності, які пов'язані з наданням послуг – оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів інформації та телекомунікації (у 1,2 та 1,6 рази відповідно).

У промисловості Дніпропетровської області висока питома вага галузей важкої індустрії з високим рівнем фондо-, енерго-, матеріаломісткості продукції. За даними 2016 р. показник проміжного споживання у випуску по області перевищував загальноукраїнський рівень на 6,2 в. п. та складав 66,5 % проти 60,2 % по Україні, що свідчить про високу затратність продукції.

Високий рівень витрат відзначається серед підприємств виробничих видів економічної діяльності, що пояснюється використанням застарілих технологій та основних засобів, недостатнім стимулюванням малозатратних і енергозберігаючих технологій, підвищенням цін на сировину, матеріали, енергоносії. Найбільш витратомісткими залишаються підприємства переробної промисловості (частка проміжного споживання у випуску становить близько 80 %), будівництва (78,1 %), підприємства з водопостачання; каналізації, поводження з відходами (72,1 %) та з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (69,5 %). Значні витрати на виробництво також спостерігалися серед таких видів економічної діяльності: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (56,4 %); тимчасове розміщування й організація харчування (54,4 %); оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (53,6 %); добувна промисловість і розроблення кар'єрів (52,2 %); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (51,7 %).

Найменша частка проміжних витрат у випуску зафіксована на підприємствах з надання послуг, а саме: державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (31,4 %), операцій з нерухомим майном (32,2 %), інших видів послуг (32,6 %), освіти (34,8 %), охорони здоров'я і соціальної допомоги (39,2 %), а також фінансових та страхових послуг (39,3 %).

У промисловому комплексі Дніпропетровської області традиційно переважає гірничодобувний комплекс та металургія, стан справ у яких впливає на економічний розвиток області в цілому. На підприємства ГМК припадає, біля 67 % всієї реалізованої продукції області.

За даними 2018 р., при розподілі виробництва за видами економічної діяльності структура промисловості має такий вигляд (за обсягами реалізованої продукції). Найбільшу питому вагу в структурі виробництва має металургійне виробництво (37,7 %). Це пов'язано з тим, що вона традиційно була галуззю спеціалізації області, що зумовлено природно-географічними факторами. Важливе місце у структурі виробничих потужностей промисловості Дніпропетровської

області посідають підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,4 %), виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (7 %), виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (2,8 %), виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (3,6 %), машинобудування (4 %) табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Структура обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг)
Дніпропетровській області за видами економічної діяльності
промисловості за 2014 – 2018 рр., %**

Види економічної діяльності промисловості	2014	2015	2016	2017	2018
Промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	25,6	23,1	23,1	25,8	27,2
Переробна промисловість	59,5	63,0	59,4	60,8	59,5
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	7,8	9,1	8,9	7,4	7,0
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	1,4	1,2	1,4	1,2	0,9
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	1,6	2,2	1,8	2,5	2,6
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	4,3	5,9	4,1	4,0	2,8
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	4,0	4,2	4,6	4,2	3,5
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування	35,3	35,5	33,8	36,2	37,7
машинобудування	3,2	2,9	3,0	3,4	4,0
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	0,1	0,0	0,1	0,1	Н.д
виробництво електричного устаткування	0,5	0,5	0,4	0,5	Н.д
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	1,0	1,0	1,1	1,2	Н.д
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	1,6	1,4	1,4	1,6	Н.д
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1,6	1,6	1,4	1,5	Н.д
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	12,7	12,2	15,8	12,0	12,4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	2,2	1,7	1,7	1,4	0,9

За даними 2018 р. питома вага області в загальному обсязі реалізованої промислової продукції України складає 19,2 %, експорті товарів – 16,3 %. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) на одну особу населення перевищує загальноукраїнський показник у 2,5 рази.

Область володіє значними запасами кам'яного та бурого вугілля і має всі можливості для подальшого розвитку вугільної галузі. Балансові запаси вугілля, що зосереджені в області, складають більше 21 млрд. тонн. Базу гірничодобувної промисловості області складають 10 підприємств з видобутку залізних руд та руд інших кольорових металів. В області видобувається 100,0 %

марганцевої руди в Україні. За даними 2018 р. в області вироблялось 78,9 % від усього обсягу в Україні концентрату залізрудного неагломерованого, 47,3 % концентрату залізрудного агломерованого, 100 % труб обсадних, насосно-компресорних та бурильних.

Дніпропетровська область – одна з найбільш енергонасичених в Україні. Обсяг реалізованої продукції (надано послуг) галузі електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря становить 12,4 % обсягу промислової продукції області. В області виробляється 3,8 % від обсягу виробництва електроенергії в Україні. Електроенергетика являє собою високорозвинену галузь економіки області, до складу якої входять енергогенеруючі підприємства: ВП «Придніпровська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» та ВП «Криворізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», філії «Середньодніпровська ГЕС» ПАТ «Укргідроенерго», АТ «Дніпровська ТЕЦ».

Переробна промисловість області забезпечує 17,5 % від загальнодержавного обсягу реалізації промислової продукції. Основа промисловості області – металургія. Обсяги реалізованої продукції складають 37,7 %, від загального обсягу реалізації продукції промисловості. На Дніпропетровщині виробляється 39,3 % чавуну, 53,0 % сталі, 34,7 % прокату, 78,5 % труб, 41,3 % коксу (2017 рік) від загального обсягу по Україні. Більша частина продукції сертифікована і відповідає світовому рівню якості. Металургійні підприємства області виробляють високоякісну сталь та конкурентоспроможний прокат.

Обсяг реалізованої продукції машинобудівного комплексу складає 4,0 % від обсягу реалізації в області. Продукція машинобудування широко відома не тільки в Україні, а й далеко за її межами. За низкою основних видів продукції вона займає провідне місце в Україні. На машинобудівних підприємствах області (ДП ВО Південний машинобудівний завод ім. О.М.Макарова, ПАТ «Дніпропетровський завод прокатних валків», ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод», ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод», ПАТ «Дніпроважмаш», ДП «НВК «Електровозобудування», ПАТ «Дніпровагонмаш» та інших) виробляються: устаткування для прокатних станів, вагони вантажні, стрілочні переводи, автомобільні напівпричепи, велика низка обладнання для гірничо-металургійного комплексу, акумулятори, електровози та інша продукція.

Частка харчової промисловості у 2018 р. складала 7,0 %. Виробництвом продуктів харчування і переробкою сільськогосподарських продуктів зайнято більш 130 основних підприємств (без урахування підсобних і малих підприємств). Стосовно виробництва продуктів харчування підприємствами області у співвідношенні до загального виробництва в Україні спостерігається наступна ситуація (за даними 2018 р.): виробництво виробів ковбасних та подібних м'ясних складає 27 % до загального його виробництва в Україні; молоко та вершки незгущені й без додання цукру – 11 %; молоко та вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти – 9,5 %; йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані – 26,2 %; борошно пшеничне чи пшенично-житнє – 9,1 %; хліб та хлібобулочні вироби нетривалого зберігання – 12,7 %. На підприємствах

харчової та переробної промисловості є достатній запас сировини, матеріалів, створені всі умови для виробництва продукції і забезпечення споживачів з урахуванням попиту. Підприємства галузі працюють на замовлення споживачів та постачають продукцію в широкому асортименті торговельним мережам, бюджетним установам. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства харчової та переробної промисловості області значну увагу приділяють впровадженню міжнародних та європейських стандартів (отримання відповідних сертифікатів систем управління якістю та безпечністю харчових продуктів). Це дозволяє використовувати досвід і досягнення розвинутих країн та дає можливість відстояти свої позиції на сучасному ринку. На кінець 2018 р. система управління якістю (ISO серій 9000, 14000, 22000) впроваджена на дев'яносто дев'яти підприємствах харчової промисловості області. У стані впровадження – на шести підприємствах області. Система управління безпечністю харчових продуктів (НАССР) впроваджена – на вісімдесяти п'яти підприємствах харчової промисловості. У стані впровадження – на дев'ятнадцяти підприємствах області.).

Підприємствами харчової промисловості експортується наступна продукція: м'ясо курчат-бройлерів – у Молдову, Казахстан, Ірак, Узбекистан, Грузію; високоякісні алкогольні напої – у Німеччину, Ізраїль, Китай, Латвію, Вірменію, Естонію, Азербайджан; олія соняшникова (нерафінована, рафінована) та інші рослинні олії експортуються до Ізраїлю, Лівану, Молдови, Грузії, Білорусії, Південної Кореї, Словенії, США, а також до країн Європи (Польща, Німеччина, Голландія); крохмаль та крохмальні продукти – до Молдови, Казахстану, Узбекистану, Азербайджану, Білорусії, Сирії, Литви, Туреччини; виробники кондитерської галузі експортують продукцію в такі країни, як Молдова, Німеччина, Латвія, Грузія, Киргизія та інші; томатні пасти, соуси, кетчупи експортуються до Німеччини, Ізраїлю, Китаю, Латвії, Вірменії, Естонії, Азербайджану.

Важливе місце у структурі промислового виробництва області займає виробництво хімічних речовин і хімічної продукції. Обсяг реалізованої продукції у галузі виробництва хімічних речовин і хімічної продукції складає 2,8 % обсягу промислового виробництва в області. Мінеральні добрива, лакофарбові матеріали, промислові гази та вибухові речовини – далеко не повний перелік продукції, що виробляється нині на підприємствах галузі. АТ «Дніпроазот» є одним з найбільших хімічних підприємств не тільки Дніпропетровської області, але й країни в цілому. На виробничих потужностях підприємства виробляється аміак, карбамід, каустична сода, рідкий хлор і соляна кислота та інша продукція, яка користується стабільним попитом у ПАТ «Дніпроазот» експортується в країни Азії і Латинської Америки, Центральної та Східної Європи. Найбільшим державним підприємством хімічної галузі області є науково-виробниче об'єднання «Павлоградський хімічний завод», основною номенклатурою якого є вибухові речовини для гірничо-збагачувальних комбінатів України. Наукові розробки, програмне забезпечення, технології та продукція підприємства успішно використовуються в Україні та експортуються до країн ЄС, Південно-Східної Азії, Австралії, Америки та Африки.

Питома вага галузі з виробництва гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції у загальнообласних обсягах реалізації

промислової продукції складає 3,6 %. В регіоні виробляються нові синтетичні матеріали, конструкції, гумотехнічні вироби для багатьох галузей – космосу, повітряного транспорту, науки та інші.

Текстильне виробництво. Незважаючи на те, що питома вага галузі у загальнообласних обсягах реалізації промислової продукції незначна, найбільші підприємства легкої промисловості області мають необхідні виробничі потужності для випуску широкого асортименту високо-якісного, конкурентоспроможного одягу та досвід співпраці як з іноземними, так і українськими партнерами. Серед асортименту промисловості: швейні і трикотажні вироби, взуття, штучне хутро, іграшки, вовняна та бавовняна пряжа, швейні нитки. Підприємства області постійно оновлюють асортимент, приймають участь в галузевих виставках, займаються переобладнанням підприємства і представляють комерційний інтерес для потенційних інвесторів, як українських, так і закордонних.

Однак, слід відзначити, що у промисловості області спостерігаються певні негативні тенденції. Зокрема, за п'ять років (2014 – 2018 рр.) обсяги промислового виробництва в області знизилися на 5,8 %. Причому у найбільшому ступені у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (на 29,9 %) (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Індекси промислової продукції за основними видами діяльності
Дніпропетровської області за 2014 – 2018 рр., % до попереднього року**

Види економічної діяльності у промисловості	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Промисловість	92,5	92,1	99,3	100,1	103,0	94,2
Добувна та переробна промисловість	92,2	93,9	98,0	101,3	103,0	95,9
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	94,5	97,0	96,4	96,8	102,2	92,4
Переробна промисловість	89,2	89,8	100,3	107,8	103,8	100,0
з неї						
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	93,8	106,8	103,2	106,4	96,9	113,5
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	79,7	88,9	106,6	91,6	98,5	85,5
виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	87,5	79,0	91,9	112,5	96,7	79,0
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	111,5	105,3	103,9	106,1	103,8	120,5
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	94,9	82,5	108,2	99,9	105,5	94,1
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	97,4	83,3	103,1	105,3	97,6	88,2
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	93,5	86,9	103,4	102,0	103,2	94,5
машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	64,9	84,1	99,9	136,2	108,6	124,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	97,0	66,6	125,8	80,7	103,8	70,1

Індекси продукції переробної промислової за основними видами діяльності Дніпропетровської області за 2014 – 2018 рр. наведено на рис. 2.3.

Індекс промисловості у 2018 р. склав 103,0 %. Підсумки діяльності індустрії регіону формувалися під впливом зростання обсягів випуску продукції

(товарів, послуг) в таких базових галузях промислової діяльності як: переробній галузі (індекс – 103,8 %), добувній промисловості і розробленні кар'єрів (102,2 %). У добувній промисловості та розробленні кар'єрів загальне збільшення темпів виробництва у 2018 р. порівняно з 2017 р. забезпечено досягненнями підприємств усіх базових напрямків: з видобутку кам'яного вугілля; металевих руд; каменю, піску та глини.

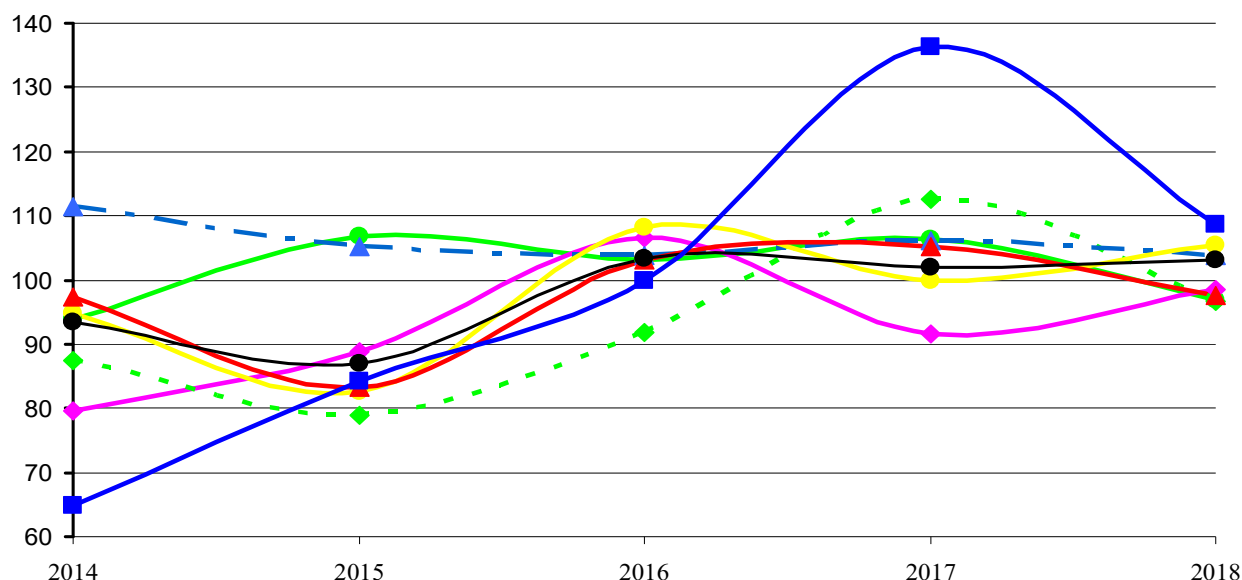

Рис. 2.3. Індекси продукції переробної промисловості за основними видами діяльності Дніпропетровської області за 2014 – 2018 рр., % до попереднього року

- виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів
- ◆— текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів
- -◆- виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність
- ▲— виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення
- виробництво хімічних речовин і хімічної продукції
- ▲— виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції
- металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування
- машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування

Серед товаровиробників-переробників зростання темпів випуску продукції спостерігається у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування (індекс – 103,2 %), виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення (103,8 %), хімічних речовин і хімічної продукції (105,5 %), машинобудуванні (108,6 %).

При цьому їх скорочення зафіксовано у виготовленні гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (індекс – 97,6 %), виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів 96,9, а також у текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів 98,5, виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічній діяльності (96,7 %). У галузі з випуску харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів виробництво продукції у 2018 р. порівняно з попереднім роком зменшилось на 3,1 %.

Скорочення його рівня спостерігалось у виробництві молочних продуктів, м'яса та м'ясних продуктів, олії та тваринних жирів, готових кормів для тварин, продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів, хліба, хлібобулочних і борошняних виробів.

Таким чином у 2018 р. намітилися певні позитивні тенденції зростання промислового виробництва у деяких галузях регіону, хоча порівняно із 2014 р., індекс виробництва складає 94,2 %.

Вражаючим є зменшення частки важливої інвестиційної галузі як машинобудування в структурі промислового виробництва з 8,0 % у 2000 р. до 4,0 % у 2018 р. Такий стан сприяє скороченню внутрішнього попиту на продукцію металургійного комплексу, знижує можливості оновлення виробничого апарату, сприяє моральному й фізичному зношенню основних виробничих фондів та, у кінцевому рахунку, знижує можливості інноваційного розвитку економіки.

Для виробництва певної кількості продукції необхідні ресурси, зокрема відповідна кількість праці, найбільш загальним показником якої є чисельність працівників, зайнятих у промисловості. У 2017 р. середньооблікова кількість штатних працівників, зайнятих на промислових підприємствах області, склала 279,7 тис. осіб (у 2016р. – 289,5 тис. осіб). Перевищення кількості вибулих працівників, порівняно з прийнятими, спостерігалось у більшості видів економічної діяльності промисловості. Коефіцієнт обороту робочої сили по прийому у 2017 р. становив 25,7 % від середньооблікової чисельності штатних працівників, по звільненню – 28,5 % [3].

При загальному незначному зменшенні зайнятих у промисловості області впродовж 2017 р., найбільше скорочення персоналу спостерігалось на підприємствах з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – на 15,2 %; меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування – на 10,2 %; з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 6,8 %; з виробництва комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – на 6,2 %.

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника промислових підприємств у 2017 р. склала 7 831 грн. (у 2016 р. – 6 121 грн.). Найзначніше збільшення рівня оплати праці спостерігалось у виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів (в 1,9 раза), текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів (на 49,5 %), у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності (на 48,2 %), виробництві електричного устаткування (на 46,7 %), автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (на 37,6 %), а також меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування (на 35,9 %).

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області, фінансовий результат промислових підприємств до оподаткування (крім бюджетних установ) за 2017 р. був позитивним і склав 38,3 млрд. грн. прибутку. У 2018 р. прибуток склав 42,59 млрд. грн. Прибутковими підприємствами, частка яких у загальній кількості дорівнювала 75,1 %, отримано 93,89 млрд. грн. прибутку, що у 1,6 рази більше, ніж за 2017 р.

Основна його частина сформована за рахунок промислових підприємств (69,3 % від загального обсягу прибутку промисловості області).

Частка збиткових підприємств за 2018 р. порівняно з попереднім роком зменшилась на 1,9 в. п. і становила 24,9 %. Ними допущено 21,2 млрд. грн. збитків, що в 2,4 раза більше, ніж за 2017 р.

Отже, попри всі наявні труднощі, Дніпропетровська область має потужний промисловий комплекс, підприємства якого здатні й у подальшому вирішувати основні завдання соціально-економічного розвитку – зростання валового регіонального продукту, наповнення бюджетів, зайнятості населення.

2.2. Розвиток малого підприємництва

Формування і розвиток підприємництва є одним із головних чинників створення повноцінного ринкового середовища. В умовах ринкової економіки підприємець є основним господарюючим суб'єктом. В сьогоденнішньому мінливому соціально-економічному середовищі самостійна ініціативна діяльність (підприємництво) дозволяє більш ефективно використовувати наявні ресурси і переваги, інноваційні та креативні підходи до справи. Не дивно, що для значної частини населення країни, підприємництво стало основною діяльністю. Наприклад, у Дніпропетровській області (за даними 2017 р.) зареєстровано 125 841 фізичних осіб – підприємців у яких зайнято 191,04 тисячі працівників, що складає майже чверть зайнятого населення регіону.

В Україні 95,3 % зареєстрованих підприємств відносяться до малих підприємств, які виробляють 7 – 15 % валового внутрішнього продукту країни. За даними Федерації роботодавців України 85 % української економіки створюється приблизно чотирьома великими підприємствами, і тільки 15 % валового внутрішнього продукту припадає на частку малого та середнього бізнесу.

У розвинених країнах малий бізнес в економіці є важливою ланкою національної економіки, що забезпечує зайнятість переважній частині населення, і виробництво досить вагомої частки продукції. Так, у США на малих підприємствах працюють 54 % усього працездатного населення, в Італії – 73 %, в Японії – 78 %. Малі підприємства виробляють на рік 45 % в Австрії, 50 – 52 % ВВП країни у США, 57 – 60 % – в Італії та Німеччині, 52 – 53 % – в Японії.

За даними Державної служби статистики України у 2018 р. частка продукції малих підприємств складає 19,1 %, від загального обсягу реалізованої продукції підприємств, чисельність працюючих – 27,3 % від загальної кількості зайнятих у виробництві, що свідчить про те, що малий бізнес поки не отримав належного розвитку.

На Дніпропетровську область припадає 8,2 % підприємств малого бізнесу держави. За цим показником область посідає друге місце, після м. Києва (25,8 %). За даними 2018 р., на території області функціонувало 27 772 малих підприємств, або 95,4 % загальної кількості підприємств області. Їх кількість за період з 2014 р. по 2018 р. зросла на 11,8 %, частка зайнятих працівників у їх загальній кількості –

на 10,8 % (по Україні – кількість малих підприємств зменшилась на 0,5 %, а частка зайнятих збільшилась на 1,8 % відповідно). У розрахунку на 10 000 осіб наявного населення кількість малих підприємств становить 91 в розрахунку на 10 000 населення (по Україні 84) (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Показники розвитку малих підприємств
у Дніпропетровській області та Україні в 2014 – 2018 рр.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Україна						
Малі підприємства, всього, одиниць	341 001	343 440	306 369	338 254	339 382	99,5
Малі підприємства в розрахунку на 10 000 населення, одиниць	75,0	80,0	71,9	80,1	84,0	112,0
Частка продукції малих підприємств у загальних обсягах реалізації продукції, %	16,9	18,2	18,9	19,3	19,1	113,0
Частка кількості зайнятих працівників на малих підприємствах у загальній кількості зайнятих, %	26,8	26,8	27,4	28,6	27,3	101,8
Дніпропетровська область						
Малі підприємства, всього, одиниць	24 821	25 969	24 325	26 603	27 772	111,8
Малі підприємства в розрахунку на 10 000 населення, одиниць	76,0	79,0	75,0	82,0	91,0	119,7
Частка продукції малих підприємств у загальних обсягах реалізації продукції, %	12,3	14,1	15,6	14,8	15,0	121,9
Частка кількості зайнятих працівників на малих підприємствах у загальній кількості зайнятих, %	19,3	19,7	21,9	22,3	21,4	110,8

Незважаючи на те, що Дніпропетровська область – промисловий регіон, у структурі малих підприємств за їх кількістю по основних видах економічної діяльності за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області за 2018 р., переважають підприємства оптової та роздрібної торгівлі (31,2 %), друге місце займають промислові підприємства (12,7 %).

Це пов'язане з тим, що лібералізація зовнішньої торгівлі та зняття заборон на приватну торгівлю на початковому етапі реформ створили потребу в забезпеченні населення та підприємств у сфері торгівлі товарами за рахунок імпорту. При цьому малі підприємства у сфері торгівлі забезпечують можливість вижити та сприяють зайнятості багатьох верств населення (табл. 2.6) [11].

За даними 2018 р., найбільші обсяги реалізації продукції (робіт, послуг) належать підприємствам оптової та роздрібної торгівлі. Ними реалізовано 50,8 % обсягу продукції малих підприємств. На другому місці – промислові підприємства 16,9 %. На сільськогосподарські підприємства припадає – 9,0 % будівельні – 8,2 %, підприємства транспорту та зв'язку – 4,8 % обсягу реалізації. Сьогодні в області ефективними для малого бізнесу можуть вважатися такі сфери економічної діяльності, як оптова та роздрібна торгівля; сільське та лісове господарство; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

Таблиця 2.6

**Показники розвитку малих підприємств за видами економічної діяльності
в Дніпропетровській області у 2018р.**

	Кількість підприємств		Кількість зайнятих працівників.		Обсяг реалізованої продукції.		Частка підприємств, які отримали прибуток, %	Частка підприємств, які отримали збиток, %
	Од.	%	чол.	%	млн. грн.	%		
Усього	27772	100	131083	100	155840,9	100	74,9	25,1
у тому числі								
сільське, лісове та рибне господарство	4090	14,7	17289	13,1	14113,9	9,0	84,4	15,4
промисловість	3366	12,1	27356	20,9	26355,4	16,9	72,8	27,2
будівництво	2142	7,7	12635	9,6	12862,7	8,2	73,4	26,6
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	8712	31,2	33826	25,8	79234,5	50,8	77,3	22,7
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1209	4,4	7255	5,5	7501,0	4,8	76,7	23,3
тимчасове розміщування й організація харчування	374	1,3	2262	1,7	623,3	0,39	72,6	27,4
інформація та телекомунікації	866	3,1	4375	3,3	2700,58	1,7	73,0	27,0
фінансова та страхова діяльність	219	0,8	1275	0,97	1510,17	0,96	66,3	33,7
операції з нерухомим майном	2861	10,3	9791	7,5	5691,7	3,6	65,4	34,6
професійна, наукова та технічна діяльність	1939	6,9	7707	5,9	2686,7	1,7	71,0	29,0
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1141	4,1	3733	2,8	1669,8	1,07	67,6	32,4
освіта	152	0,5	...	...	...	...	...	...
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	317	1,1	1348	1,03	281,9	0,2	65,8	34,2
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	140	0,5	...	...	...	...	...	...
надання інших видів послуг	244	0,9	947	0,7	277,9	0,2	69,7	30,3

Малий бізнес відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку Дніпропетровської області, є одним із головних факторів формування й розвитку конкурентоспроможності регіональної економіки, підтримки внутрішнього ринку. Загальновизнано, що мале підприємство, як самостійний і незамінний елемент ринкової економіки, істотно впливає на структурну перебудову економіки країни, робить певний внесок у збільшення загальних обсягів виробництва, роздрібного товарообігу, сприяє економії та раціональному використанню всіх ресурсів, створює сприятливе середовище для розвитку конкуренції та усунення монополізму в здійсненні

підприємницької діяльності, забезпечує сильнодіючі стимули до інноваційних процесів та високоефективної праці. У той же час окремі негативні фактори, що мають місце у процесах розвитку малого бізнесу в області зменшують вищезазначені позитивні впливи.

Висновки. Дніпропетровська область відіграє провідну роль в економіці України. Вона посідає друге місце за загальним обсягом виробництва валового регіонального продукту України – 10,5 % та ВРП на душу населення – 97 131 грн. В економіці області переважне значення має промисловість. Частка промисловості в структурі валової доданої вартості області становить, за даними 2017 р. 48,2 %.

Сьогодні Дніпропетровська область – це діючий індустріальний комплекс, який є вагомою складовою економіки не тільки регіону, а й країни.

При багатогалузевій структурі промислового виробництва області, її підприємства випускають продукцію добувної промисловості та розроблення кар'єрів, харчової та легкої промисловості, деревообробки та поліграфічної діяльності, гумових та пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, металургії та металообробки, хімічної галузі, машинобудівного комплексу, енергетичної сфери, кокс та нафтопродукти, меблі та іншу.

Підприємства добувної промисловості Дніпропетровщини розробляють значну кількість загальнодержавних запасів корисних копалин – паливно-енергетичних матеріалів, залізних, марганцевих та поліметалічних руд, інших мінеральних копалин, які є сировинною базою для багатьох галузей індустрії області.

Однак, за п'ять років (2014 – 2018 рр.) обсяги промислового виробництва в області знизилися на 5,8 %. Причому у найбільшому ступені у сфері постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (на 29,9 %).

Частка збиткових промислових підприємств становить 26,6 %. Рівень збитків – 36,97 млрд. грн. Причому, більше 60 % від загальної суми збитків припадає на підприємства металургійного виробництва.

Це свідчить про те, що й досі залишаються невирішеними питання, які стримують розвиток промислового виробництва, а саме: зниження платоспроможності на внутрішньому ринку, високі тарифи на енергоресурси та залізничні перевезення, високі відсоткові ставки на кредитні ресурси, несвоєчасне повернення податку на додану вартість. Значним залишається негативний вплив на економічно-фінансову ситуацію підприємств, втрата традиційних ринків збуту та коопераційних зв'язків.

Невід'ємним системоутворюючим елементом сучасної ринкової економіки є малий бізнес. Його сутність зводиться до трансформації економічної системи, формування інноваційного середовища, що сприяє руйнуванню традиційних структур і відкриває шлях до структурно-інноваційних перетворень.

Слід зазначити, що державна підтримка суттєво вплинула на пожвавлення розвитку малого бізнесу в Дніпропетровській області, але більшість заходів як загальнодержавних так і регіональних програм, спрямовані на сприяння створенню нового суб'єкта малого підприємництва, а не підвищення ефективності діяльності вже існуючого. Про що свідчить наявність 25,1 % збиткових підприємств та

низький рівень рентабельності – 11,2 % (2017 р.). Одним з напрямків підтримки вже працюючих підприємців (і, як наслідок, зростання економіки) може стати надання спеціалізованих теоретичних знань та практичних навичок з підприємницької діяльності. Адже часто маючи працюючу технічну бізнес-ідею підприємець не має навичок управлінця-економіста для її ефективної реалізації. Заходами реалізації такої підтримки може стати навчання з питань організації, ведення, ефективності підприємницької діяльності на базі мережі ВНЗ, яка досить різноманітна і розгалужена в Дніпропетровському регіоні. Активізація таких заходів (реалізація яких зараз майже повністю покладена на Державну службу зайнятості) має підвищити ефективність діяльності суб'єктів малого підприємництва.

2.3. Сільське господарство

Загальна площа сільськогосподарських земель, що входять до складу адміністративно-територіальних одиниць області, становить 2 581,4 тис. га. (у 2018 р.). Площа сільськогосподарських угідь – 2 512,9 тис. га, з яких ріллі – 2 127,2 тис. га. За агрокліматичними характеристиками територія Дніпропетровської області знаходиться у межах степової зони України, яка відзначається теплими та посушливими погодними умовами.

В агропромисловому комплексі області діє 3 949 сільськогосподарських об'єктів виробничого призначення, у тому числі – 3 225 селянських фермерських господарств, 4 науково-дослідні станції, Інститут зернових культур Національної академії аграрних наук України, аграрно-економічний університет, 6 коледжів, навчально-виробничі бази і філії кафедр, створені на високотехнологічних підприємствах Дніпропетровської області.

Сфера сільського господарства відіграє суттєву роль у соціально-економічному розвитку Дніпропетровської області та України в цілому, про що свідчать показники питомої ваги області у загальнодержавних показниках продукції сільського господарства (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Частка Дніпропетровської області у загальному виробництві продукції сільського господарства, %

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Продукція сільського господарства	5,7	6,3	6,0	6,1	5,8
Продукція рослинництва	5,4	6,3	5,8	5,9	5,6
Продукція тваринництва	6,2	6,3	6,4	6,6	6,3

За період, що досліджується, спостерігається певна позитивна динаміка (в контексті розвитку сільського господарства) за всіма наведеними показниками, але у 2018 р. відбулося зниження показників на 0,3 в. п. у порівнянні з попереднім роком. За підсумками 2018 р. Дніпропетровська область за показником частки продукції сільського господарства у загальному виробництві посіла 4-е місце серед регіонів України (у 2017 р. – 2-е місце).

У період 2014 – 2018 рр. спостерігаються позитивні зрушення у сільськогосподарській сфері Дніпропетровської області, коли виробництво валової продукції сільського господарства у 2018 р. становило 107,2 % від рівня

2014 р. (за розрахунками на підставі даних Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Дніпропетровській області (рис. 2.4)).

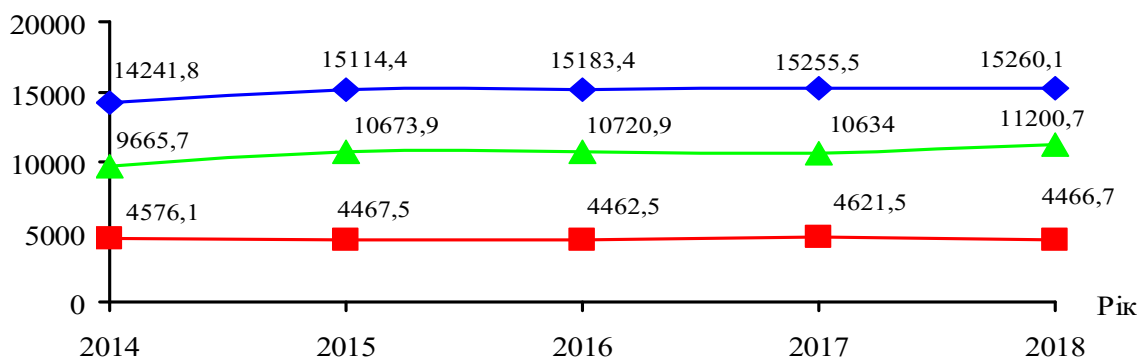

Рис. 2.4. Виробництво валової продукції сільського господарства Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр. (у постійних цінах 2010 р.), млн. грн.

—◆— Продукція сільського господарства —▲— Продукція рослинництва
—■— Продукція тваринництва

Аналіз

динаміки обсягу виробництва сільськогосподарської продукції свідчить про те, що суттєві позитивні зрушення відбувалися у 2015 р. (по відношенню до 2014 р.), у подальшому темпи росту залишалися більш повільними (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва у Дніпропетровській області, % до попереднього року

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Господарства усіх категорій, у т.ч.	94,1	106,3	100,3	100,5	102,7
	102,2*	95,2*	106,3*	97,8*	108,1*
сільськогосподарські підприємства	90,5	108,2	100,4	102,3	103,2
			110,0*	96,8*	112,6*
господарства населення	100,0	103,7	100,1	97,7	101,9
			101,8*	99,2*	102,3*

Структура сільськогосподарського виробництва Дніпропетровської області представлена у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Структура сільськогосподарського виробництва Дніпропетровської області, %

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Продукція рослинництва	67,9	70,5	70,6	69,7	73,4
Продукція тваринництва	32,1	29,5	29,4	30,3	26,6

Примітка. Розраховано за [6 – 7].

Можна стверджувати про відносно усталену структуру сільськогосподарського виробництва регіону як протягом досліджуваного періоду,

так і за період, починаючи з 2000 р. (частка продукції рослинництва становила 74,4 % у 2000 р., частка продукції тваринництва у 2000 р. становила 25,6 %).

Основними напрямками виробничої діяльності агропромислового комплексу Дніпропетровської області є вирощування зернових і технічних культур, виробництво м'ясо-молочної продукції та яєць.

Основу сільськогосподарського виробництва в області складає рослинництво, на яке припадає близько 73,4 % сільськогосподарського виробництва. На рис. 2.5 наведено індекси продукції рослинництва Дніпропетровської області в розрізі категорій господарств, що свідчать про поступову позитивну динаміку розвитку цієї галузі протягом 2014 – 2018 рр.

У той же час, темпи росту виробництва продукції рослинництва в регіоні є меншими, ніж загальнодержавні показники. Так у 2018 р. показник у господарствах усіх категорій Дніпропетровської області становить 105,3 % (в Україні – 110,7 %), у сільськогосподарських підприємствах – 106,9 % (в Україні – 114,8 %), у господарствах населення – 103,0 % (в Україні – 104,4 %).

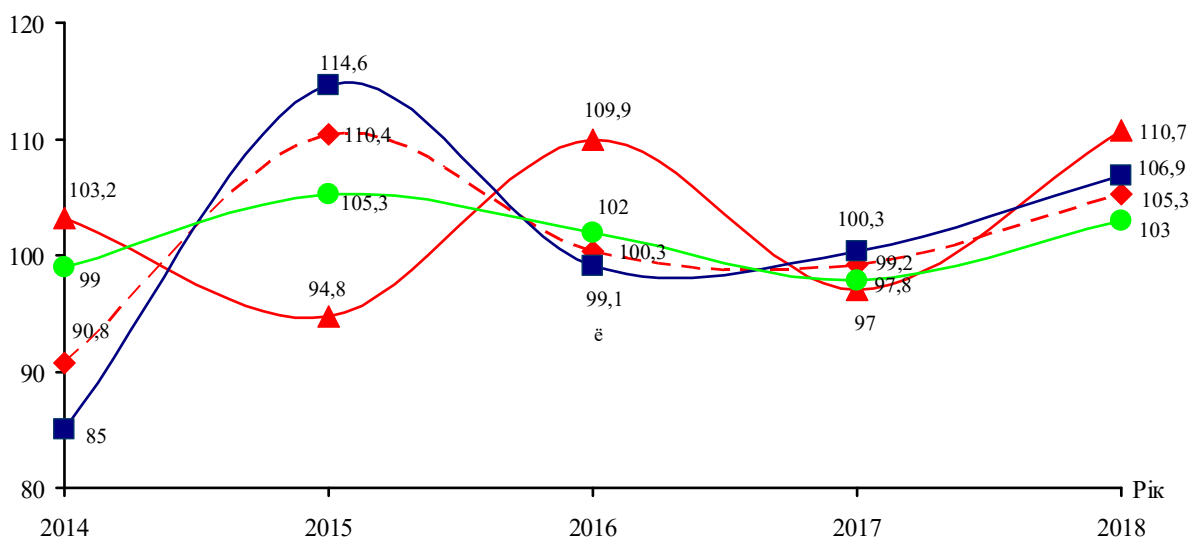

Рис. 2.5. Динаміка виробництва продукції рослинництва Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр., у % до попереднього року

—◆— Господарства усіх категорій (Дніпропетровська обл) —▲— Господарства усіх категорій (Україна)
 —■— Сільськогосподарські підприємства —●— Господарства населення

За розрахунками на підставі даних Державної служби статистики України [8] у 2018 р. порівняно з 2014 р. обсяги виробництва зернових та зернобобових культур становили 105,1 %, насіння соняшнику – 135,7 %, картоплі – 79,5 %, овочів – 94 % (табл. 2.10).

У структурі рослинництва домінують культури технічні (25 % від загального обсягу продукції сільського господарства), культури зернові та зернобобові (24,2 %), картопля, овочеві культури та баштанні продовольчі становлять 15,4 %, незначну частку займають культури плодові та ягідні, виноград (3,6 %), культури кормові (0,7 %). Родючі землі області дозволяють

виросувати високі врожаї сільськогосподарських культур. Великі площі посівів зайнято під пшеницею, соняшником, кукурудзою, ячменем. У структурі виробництва зернових культур домінує озима пшениця – 48,7 %, кукурудза на зерно – 28,8 %, ярий ячмінь – 13,8 %.

Таблиця 2.10

**Виробництво основних сільськогосподарських культур
у Дніпропетровській області, тис. т**

Види с/г культур	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Зернові та зернобобові культури	3317,8	3866,2	3480,8	3578,4	3487,5	105,1
Насіння соняшнику	945,6	1198,6	1264,1	1202,8	1283,2	135,7
Картопля	658,9	560,3	602,1	567,9	523,9	79,5
Овочі	709,6	728,3	732,7	702,6	667,0	94,0

Примітка. Наведено та розраховано за [8].

Зерновий сектор Дніпропетровської області є стратегічною галуззю економіки, який визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення області, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських товаровиробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій. Протягом останніх шести років аграріям області вдається отримати понад 3 млн. т зернових культур.

Урожайність основних сільськогосподарських культур наведено у табл. 2.11. Спостерігається підвищення урожайності зернових та зернобобових (у 2018 р. 108,4 % від показника 2014 р.), соняшника (127,8 % відповідно), культур плодових та ягідних (143,8 % відповідно). Зниження урожайності спостерігається по картоплі (77,7 % від показника 2014 р.), культурам овочевим (93,1 % відповідно).

Таблиця 2.11

Урожайність основних сільськогосподарських культур, ц/га [7]

Види с/г культур	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Культури зернові та зернобобові (включаючи кукурудзу на зерно)	28,7	32,6	31,9	31,9	31,1
Соняшник	16,9	22,4	20,0	19,2	21,6
Картопля	126,7	104,7	113,0	106,9	98,5
Культури овочеві	201,9	207,6	205,1	197,2	187,9
Культури плодові та ягідні	94,7	105,5	110,6	104,5	136,2

Урожайність зернових та зернобобових культур становить 31,1 ц/га, що є меншим, ніж середній показник по Україні. За окремими видами культур урожайність становить: пшениця озима – 30,1 ц/га (38,2 ц/га показник по Україні), пшениця яра – 23,2 ц/га (37,1 ц/га відповідно), кукурудза на зерно – 43,0 ц/га (74,3 ц/га відповідно), ячмінь озимий – 24,6 ц/га (34,3 ц/га відповідно), ячмінь ярий – 19,4 ц/га (28,3 ц/га відповідно), жито озиме – 27,2 ц/га (27,9 ц/га відповідно), овес – 11,5 ц/га (22,5 ц/га відповідно), гречка – 8,0 ц/га (13,5 ц/га

відповідно), просо – 15,7 ц/га (15,4 ц/га відповідно), зернобобові – 14,0 ц/га (18,1 ц/га відповідно).

Тваринництво – одна із стратегічно важливих галузей у загальній структурі сільського виробництва області, основним напрямом розвитку якої є збільшення обсягів виробництва всіх видів тваринницької продукції, особливо м'яса птиці, молока, яєць. Крім того, успішний розвиток галузі забезпечує значну кількість сільського населення робочими місцями та зменшує соціальні проблеми села. Розведенням худоби та птиці займаються 236 господарств, у тому числі свинарством – 139, скотарством – 48, птахівництвом – 30. У галузі свинарства створена одна з найбільших в Україні племінна база. Усього в області працює 3 племінні заводи і 6 племінних репродукторів з маточним поголів'ям 1,9 тис. голів [1].

Продукція тваринництва становить 26,6 % у загальній структурі продукції сільського господарства Дніпропетровської області.

У 2018 р. порівняно з 2014 р. обсяги виробництва м'яса становили 108,9 %, молока – 82,4 %, яєць – 80,5 % (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Виробництво основних видів продукції тваринництва
Дніпропетровської області**

Види продукції	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
М'ясо, тис. т	293,4	298,0	311,1	330,9	319,5	108,9
Молоко, тис. т	357,2	344,6	319,5	300,7	294,3	82,4
Яйця, млн. шт.	1046,6	923,7	803,1	845,3	842,4	80,5

Протягом 2014 – 2018 рр. спостерігається чітка тенденція до зменшення обсягів виробництва молока та яєць, обсяги виробництва м'яса мають тенденцію до повільного зростання.

Негативним чинником, який справляє вплив на обсяги виробництва продукції тваринництва в сільському господарстві, є скорочення поголів'я худоби (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Поголів'я худоби та птиці Дніпропетровської області, тис. голів

Види поголів'я	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Велика рогата худоба	131,2	130,3	127,2	125,6	122,1	93,1
у т.ч. корови	75,9	73,1	71,6	71,8	68,2	89,8
Свині	530,1	470,3	426,1	371,4	363,3	68,5
Вівці і кози	56,1	57,5	55,3	58,3	57,6	102,7
Птиця	18069,2	16870,3	18629,9	18548,7	19521,9	108,0

Примітка. Наведено та розраховано за [7; 9].

У 2018 р. відносно 2014 р. поголів'я великої рогатої худоби становило 93,1 %, зокрема, корів – 89,8 %, свиней – 68,5 %, вівць та коз – 102,7 %, птиці – 108,0 %, хоча область має одну з найкращих в Україні племінних баз.

Результатом негативної тенденції скорочення поголів'я великої рогатої худоби є зменшення виробництва деяких видів продукції тваринництва (зокрема, молока) в розрахунку на одну особу (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Виробництво основних видів продукції тваринництва на одну особу

Види продукції	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
М'ясо, кг	68,4	70,4	73,9	79,9	116,8
Молоко, кг	108,8	105,5	98,5	93,1	85,6
Яйця, шт.	319	283	248	262	82,1

Примітка. Наведено та розраховано за [7].

На рис. 2.6 наведено індекси продукції тваринництва Дніпропетровської області в розрізі категорій господарств, що свідчать про нестабільну динаміку розвитку цієї галузі в регіоні, цілком повторюючи тенденцію розвитку рослинництва в частині відставання показників Дніпропетровської області від загальнодержавних.

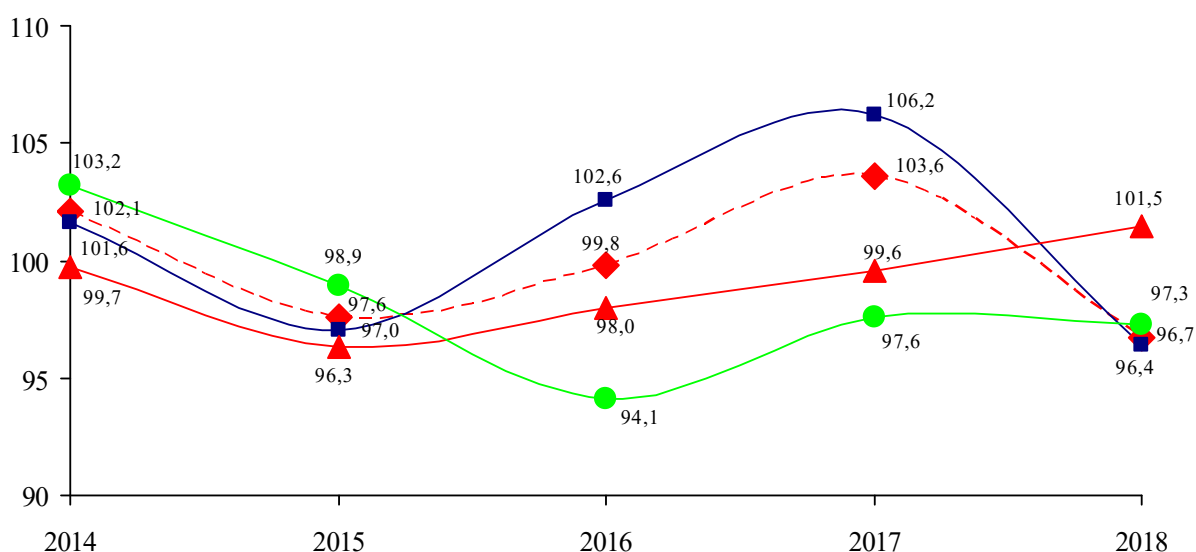

Рис. 2.6. Динаміка виробництва продукції тваринництва Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр., у % до попереднього року

- ◆— Господарства усіх категорій (Дніпропетровська обл.) —▲— Господарства усіх категорій (Україна)
- Сільськогосподарські підприємства —●— Господарства населення

Так у 2018 р. показник виробництва продукції тваринництва у господарствах усіх категорій Дніпропетровської області становить 96,7 % (в Україні – 101,5%), у сільськогосподарських підприємствах – 96,4 % (в Україні – 105,2%), у господарствах населення – 97,3% (в Україні – 98,4 %).

Зважаючи на те, що тваринництво як галузь генерує найбільше робочих місць у сільській місцевості, територіальні громади регіону можуть долучитися до підтримки підприємців, які інвестують у цей вид діяльності.

За результатами 2018 р. 61,6 % продукції сільського господарства регіону створено на сільськогосподарських підприємствах, 38,4 % – у господарствах населення. Господарства населення забезпечили 42,1 % продукції рослинництва, 29,1 % продукції тваринництва. Таким чином, у структурі виробництва продукції сільського господарства переважає внесок

сільськогосподарських підприємств. У господарствах населення вироблено 76,6 % молока, 94,5 % картоплі, 87,1 % овочевих культур, 88,1 % плодових та ягідних культур, 37,2 % зернових та зернобобових культур.

Станом на 01.01.2019 р. у Дніпропетровській області налічується 161,2 тис. особистих селянських господарств. Порівняно з 2017 р. їх кількість зменшилась на 6 тис. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» започатковано інститут сімейних фермерських господарств. З метою забезпечення повноцінної участі в аграрному ринку та посилення соціального захисту членів таких господарств, стимулювання створення на їх основі життєздатної системи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації та подальшого забезпечення комплексного розвитку малих форм господарювання у сільській місцевості створення сімейних фермерських господарств можна рекомендувати для створення в сільській місцевості регіону.

На думку експертів, однією з найбільш гострих проблем в Україні та її регіонах залишається слабкість кооперативного руху на селі, який сприяв би подальшому розвитку інфраструктури аграрного ринку, позитивно впливав на цінові коливання на продовольчому ринку, створював прозору мережу заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції.

Перспективою для розвитку сільських територій регіону є створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. В Дніпропетровській області діє 34 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, у тому числі: молочарських – 18, плодоовочевих – 1, інших – 15.

Для зберігання зернових та технічних культур в області діє 76 зернових складів, крім того у сільгосппідприємствах нараховується ще 1 522 зернові склади. Загальна ємність складів для зберігання зернових та технічних культур – 4,54 млн. т. В області налічується 62 сховища (загальна ємність – 173,1 тис. т) для зберігання сільгосппродукції, у тому числі: овочів – 46 (84,9 тис. т), картоплі – 9 (59,8 тис. т), фруктів – 7 (28,4 тис. т).

Для здійснення сільгоспвиробниками торгівлі безпосередньо із транспортних засобів в області функціонують оптові ринки сільгосппродукції: ТОВ «Еліт- Бізнес» у м. Кривий Ріг на 578 торгових місць, оптово-роздрібний промислово-продовольчий ярмарок «Передовий» у м. Дніпро на 250 місць та промислово-продовольчий ринок на 137 торгових місць у м. Зеленодольськ Апостолівського району.

У Дніпропетровській області реалізується низка проектів із залученням інвестицій. У квітні 2018 р. впроваджено в дію канадський кооперативний зерновий Проект розвитку зерносховищ та сільськогосподарських кооперативів в Україні – кооперативний підхід надає можливість фермерам здійснювати загальні закупівлі (включаючи придбання високоякісного посівного матеріалу), мати спільний доступ до сучасного обладнання з доробки та зберігання зерна, спільно здійснювати поставки зернових безпосередньо до найбільших покупців тоді, коли ціни є найвищими.

На базі сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу «Зерновий» Васильківського району побудований та введений в дію елеватор потужністю 12 тис. т (вартість проекту – близько 6 млн. канадських доларів).

У рамках канадського проекту «Розвиток молочного бізнесу в Україні» у Покровському районі завершено будівництво другої черги демонстраційної ферми (сільськогосподарське підприємство «Молочарське»), а саме – будівництво корівника на 60 голів джерсейської породи (вже закуплено та завезено в Україну 45 нетелей з Данії).

Об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Господар» продовжує розвивати мережу кооперативів молочного напрямку: діє лабораторія з аналізів якості молока (юридична особа ТОВ «Дейрі Менеджмент Систем») – щомісяця в лабораторії проводиться аналіз 5 000 зразків молока; з метою збільшення мережі збору молока встановлюються танки-охолоджувачі та забезпечуються молоковозами молочні кооперативи, які є членами об'єднання: сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів «Добробут Андріївки», «Первоцвіт», «Жовтневий», «Молочна ріка», «Любава»; збір молока організовано на 109 пунктах, кооперативне об'єднання щоденно продає 20 т молока.

У 2018 р. реалізовувались також й інші інвестиційні проекти, а саме:

- товариство з обмеженою відповідальністю «Сади Дніпра» Дніпровського району – збільшено площі закладених багаторічних насаджень фруктових дерев (яблунь) терміном плодоношення понад 10 років до площі 60,4 га та будівництво холодильника для зберігання вирощеної продукції;

- товариство з обмеженою відповідальністю АФ «Агро – Овен» Магдалинівського району – реконструкція свиногокомплексу для 56 вирощування 70 тис. голів свиней на рік;

- будівництво II черги племінного репродуктора з виробництва 15 млн. шт. інкубаційного яйця на рік;

- будівництво комплексу з переробки та зберігання 20 тис. т овочів на рік;

- дочірнє підприємство «Націонал-плюс» приватного підприємства «Націонал» Царичанського району – реконструкція молочної ферми на 540 голів корів;

- сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Агромайстер» Солонянського району – реконструкція свиногокомплексу на 840 голів свиней (180 т м'яса на рік).

Висновки: За підсумками 2018 р. Дніпропетровська область за показником частки продукції сільського господарства у загальному виробництві посіла 4-е місце серед регіонів України (у 2017 р. – 2-е місце).

У період 2014 – 2018 рр. спостерігаються позитивні зрушення у сільськогосподарській сфері Дніпропетровської області, коли виробництво валової продукції сільського господарства у 2018 р. становило 107,2 % від рівня 2014 р. Суттєві позитивні зрушення відбувалися у 2015 р. (по відношенню до 2014 р.), у подальшому спостерігався стабільний темп росту. Проблемним аспектом є відставання показників темпу росту в регіоні у порівнянні з загальнодержавними показниками в окремі роки.

Основу сільськогосподарського виробництва в області складає

рослинництво, на яке припадає близько 73,4 % сільськогосподарського виробництва. Темпи росту виробництва продукції рослинництва в регіоні є меншими, ніж загальнодержавні показники. Перспективою для розвитку галузі рослинництва та підвищення урожайності сільськогосподарських культур є відновлення зрошувального землеробства.

Протягом 2014 – 2018 рр. спостерігається чітка тенденція до зменшення обсягів виробництва молока та яєць, обсяги виробництва м'яса мають тенденцію до повільного зростання. Негативним чинником є скорочення поголів'я худоби.

Станом на 01.01.2019 р. у Дніпропетровській області налічується 161,2 тис. особистих селянських господарств. Порівняно з 2017 р. їх кількість зменшилась на 6 тис. Перспективою для розвитку сільських територій регіону є створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

2.4. Енергоефективність та розвиток альтернативної енергетики

На початку XXI ст. сформувалося сучасне бачення місії світової енергетики – максимально ефективно використання природних паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) та потенціалу енергетичного сектора для зростання світової економіки і підвищення якості життя населення планети. Питання енергозбереження стає все більше актуальним не лише в контексті енергетичної незалежності України, а й контексті економії бюджетних коштів держави та регіону. Що стосується загальнонаціонального масштабу, то загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії у 2017 р. становив 147,8 млрд. кВт·год, теплоенергії – 99,0 млн. Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок на початок 2018 р. становила 53 930 тис. кВт, установлена теплова потужність – 277,6 тис. Гкал/год.

У структурі джерел постачання електроенергії за видами генеруючих установок найбільш вагомими були теплові електростанції (ТЕС), питома вага яких займала 47 %, атомні електростанції (АЕС) – 23 %, теплоелектроцентралі (ТЕЦ) – 18 %; у структурі джерел постачання теплоенергії найбільша частка припадала на теплоцентралі (котельні) – 83 % й ТЕЦ – 11 %. При цьому частка генеруючих підприємств (установок) з виробництва електроенергії та теплоенергії, що працювали на біопаливі, становила 24 %. Зазначеними підприємствами (установками) відпущено електроенергії 103 млн. кВт·год (7 % від загальних обсягів), теплоенергії – 5 303 тис. Гкал (5 %).

Підприємствами й організаціями протягом 2017 р. на виробничо-експлуатаційні та комунально-господарські потреби було використано 88,8 млрд. кВт. год. електроенергії та 59,9 млн. Гкал теплоенергії. У структурі використання підприємствами й організаціями електроенергії основну частку (71 %) становили витрати на виробництво всіх видів продукції та виконання робіт, на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств припадало 14 % (від загальних обсягів використання), на комунально-господарські потреби підприємств – 13 %, інші витрати підприємств – понад 1 %. Крім того, втрати в електромережах енергосистем становили у 2016 р. 10,0 млрд. кВт. год.

У 2017 р. порівняно з попереднім роком обсяги використання електроенергії, без урахування власного споживання енергогенеруючими установками, збільшились у цілому на 0,5 %. Збільшення обсягів використання електроенергії спостерігалось у 14 регіонах, серед яких найбільше в м. Києві, Миколаївській, Черкаській, Волинській, Одеській та Закарпатській областях. Значну частину електроенергії (62 %) використали підприємства Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Харківської, Полтавської областей та м. Києва.

Порівняно з 2016 р. обсяги використання теплоенергії, без урахування власного споживання енергогенеруючими установками, зменшились в цілому на 4 %. Зменшення обсягів використання теплоенергії відбулося у 13 регіонах, серед яких найбільше в Донецькій, Рівненській, Запорізькій, Кіровоградській, Чернівецькій областях.

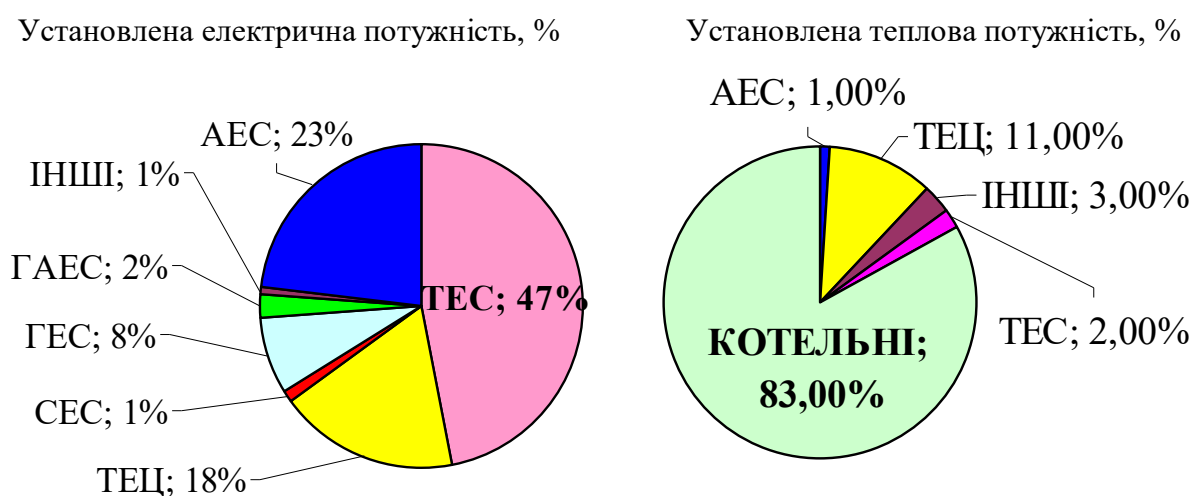

Рис. 2.7. Структура установленної потужності за джерелами постачання енергії в Україні в 2017 р.

У структурі використання теплоенергії основну частку (60 %) становили витрати на виробництво всіх видів продукції та виконання робіт, на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств припадало 16 % (від загальних обсягів використання), на комунально-господарські потреби підприємств – 24 %. Крім того, втрати в тепломережах енергосистем становили у 2017 р. 10,2 млн. Гкал. Найбільшими кінцевими споживачами теплоенергії у 2017 р. були підприємства Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Миколаївської, Рівненської, Харківської, Черкаської областей та м. Києва, питома вага яких становила 70 % від загальних обсягів використання (без витрат на власні потреби генеруючих об'єктів).

Основні витрати електроенергії та теплоенергії припадали на промисловість – відповідно 77 % і 59,6 % загального обсягу їхніх витрат; діяльність транспорту та зв'язку – відповідно 7,4 % і 2,4 %; сільське господарство, мисливство та лісове господарство – 2,7 % і 4,1 %.

Основними споживачами електроенергії були підприємства таких видів економічної діяльності, як переробна промисловість (42,4 %), з неї металургійне

виробництво становило 22,3 %; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (17,2 %), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (7,4 %). Серед основних споживачів теплоенергії були підприємства переробної промисловості (59,6 %), з неї підприємства металургійного і хімічного виробництва становили відповідно 23,8 % і 8,8 %; державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (9,1 %); освіти (4,9 %) і охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (3,8 %).

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області, підприємствами та організаціями регіону (табл. 2) у 2014 р. використано 25,4 млн. т паливно-енергетичних ресурсів в умовному обчисленні, у т. ч. котельно-пічного палива – 16,4 млн. т умов. палив., теплоенергії 8,4 млн. Гкал, електроенергії – 23,5 млрд. кВт-год. Найпоширенішим видом ресурсів у 2014 р. було паливо. У структурі використання на нього припадало майже дві третини витрат енергоресурсів, 30 % – на електроенергію, решта – на теплову енергію. У 2014 – 2018 рр. основними споживачами паливно-енергетичних ресурсів були промислові підприємства таких видів економічної діяльності, як металургійне виробництво (59,3 % загальних обсягів споживання), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (12,9 % загальних обсягів споживання), добування металевих руд (12,5 % загальних обсягів споживання).

Таблиця 2.15

Використання електроенергії та теплоенергії за 2017 р. за регіонами*

	Електроенергія, млн.кВт-год	Теплоенергія, тис.Гкал
Україна	88816,0	59876,5
Вінницька	1754,1	2027,9
Волинська	756,8	842,9
Дніпропетровська	23489,4	12458,1
Донецька	10381,7	5808,7
Житомирська	1222,0	1263,9
Закарпатська	529,1	447,0
Запорізька	8525,4	2906,2
Івано-Франківська	1934,9	992,9
Київська	3081,6	3076,3
Кіровоградська	2254,9	1127,7
Луганська	2778,8	2193,9
Львівська	2529,8	1973,8
Миколаївська	3170,1	3288,8
Одеська	3025,1	2055,9
Полтавська	4010,5	2829,9
Рівненська	2550,9	2399,8
Сумська	1281,8	1265,5
Тернопільська	456,3	800,0
Харківська	4016,9	3210,9
Херсонська	976,5	598,6
Хмельницька	1834,2	1274,6
Черкаська	2023,1	2706,4
Чернівецька	389,6	327,9
Чернігівська	889,0	899,3
м. Київ	4953,4	3099,6
В середньому по Україні	3552,64	2395,06

* за даними держкомстату

Таблиця 2.16

**Використання паливно-енергетичних ресурсів
в Дніпропетровській області**

Показник	Роки			
	2014	2015	2016	2017
За типами енергії				
Котельно-пічне паливо, млн. т	16,4	13,2	Н.д.	Н.д.
Електроенергія, млрд.кВт-год	23,5	21,5	22,4	23
Теплоенергія, млн. Гкал	8,4	7,5	7,4	12
Основні споживачі електроенергії за видами економічної діяльності				
Металургійне виробництво, %	48	49	45	44
Добування металевих руд, %	32	31	30	29
Основні споживачі теплової енергії за видами економічної діяльності				
Металургійне виробництво, %	32	35	36	58
Добування металевих руд, %	12	9	7	4

* за даними Головного управління статистики в Дніпропетровській області

У 2017 р. загальний обсяг відпуску електроенергії за всіма джерелами постачання енергії складав 4,9 млрд. кВт год, теплоенергії – 11,2 млн. Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергогенеруючих установок на початок 2018 р. становила 5 621,4 тис. кВт, установлена теплова потужність – 20,7 тис. Гкал/год.

Серед джерел постачання електроенергії та за видами генеруючих установок переважали теплові електростанції, джерел постачання теплоенергії – теплоцентралі (котельні).

Майже 10 % генеруючих підприємств (установок) з виробництва електроенергії та теплоенергії працювали на біопаливі. Ними було відпущено 43,6 млн. кВт год. електроенергії та 476 тис. Гкал теплоенергії (1 % і 4 % від загальних обсягів відпуску відповідно).

Таблиця 2.17

Потужність і відпуск енергії за джерелами постачання енергії

	Установлена електрична потужність, тис.кВт	Обсяг відпуску електричної енергії, млн.кВт год.	Установлена теплова потужність, Гкал/год	Обсяг відпуску теплової енергії, тис. Гкал
Усього	5621,4	4922,4	20669,0	11182,4
у тому числі				
теплоелектроцентралі	521,8	417,3	6728,0	3436,5
сонячні електростанції	22,3	18,2	—	—
гідроелектростанції	... ¹	... ¹	х	х
теплогенеруючі установки,				
котельні	х	х	11905,0	6605,0

за даними: http://www.dneprstat.gov.ua/expres/2018/06/23_06_2018/e-v%2017t.pdf

Підприємствами та організаціями області протягом 2017 р. на виробничо-експлуатаційні та господарські потреби використано 23,1 млрд.кВт год. електроенергії та 11,9 млн. Гкал теплоенергії.

У 2017 р. порівняно з 2016 р. обсяги використання електроенергії, без урахування власного споживання енергогенеруючими підприємствами (установками), зменшилися у цілому на 0,5 %, теплоенергії – на 3,6 %. У

структурі використання електроенергії основну частку (91,5 % від загальних обсягів) становили витрати на виробництво всіх видів продукції та виконання робіт, на комунально-господарські потреби підприємств припадало 4,9 %, на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств – 3,3 %, на інші витрати – 0,3 %. Втрати в електромережах енергосистем у 2017 р. дорівнювали 45,1 млн. кВт год. У структурі використання теплоенергії половина усіх витрат припадала на виробництво всіх видів продукції та виконання робіт, 39,5 % – на власні технологічні потреби енергогенеруючих підприємств, 10,3 % – на комунально-господарські потреби. Крім того, втрати в тепломережах енергосистем склали 411,3 тис. Гкал. Підприємства промисловості традиційно залишаються основними споживачами енергетичних ресурсів. Їх частка у загальному обсязі використання електроенергії та теплоенергії (без витрат на власні потреби генеруючих об'єктів) становила 89,1 % та 81,4 % відповідно. Зокрема підприємствами переробної промисловості використано 11 936 млн. кВт год. (53,5 % від загальних витрат електроенергії) та 4 533 тис. Гкал теплоенергії (63,2 % від загального обсягу використаної теплоенергії), підприємствами добувної промисловості і розроблення кар'єрів – відповідно 7 251,8 млн. кВт год. (32,3 %) та 762,4 тис. Гкал (10,6 %). Серед регіонів України область посіла перше місце за обсягами використання електроенергії (23,8 % від загальних обсягів витрат по країні) та теплоенергії (20,1 %). Найбільшими кінцевими споживачами електроенергії у 2017 р. були підприємства міст Кривого Рогу, Нікополя та Дніпра, питома вага яких становила 81,5 % від загальних обсягів використання (без витрат на власні потреби генеруючих об'єктів). Значна частина витрат теплоенергії (75,4 %) використана підприємствами міст Кривого Рогу, Дніпра і Кам'янського.

Таблиця 2.18

Використання теплоенергії та електроенергії за основними видами економічної діяльності у 2017 р.

	Теплоенергія, тис.Гкал		Електроенергія, млн.кВт год.	
	Обсяг використання теплоенергії, усього	Витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	Обсяг використання електроенергії, усього	Витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Усього	7173,0	5954,8	22298,3	21093,5
Сільське господарство, лісове та рибне господарство	138,4	133,3	140,8	134,2
Промисловість	5835,3	5643,0	19857,9	19719,8
Будівництво	20,6	2,2	31,3	17,7
Оптова та роздрібна торгівля	33,3	10,7	343,9	37,0
Транспорт, складське гос-во, поштова та кур'єрська діяльність	95,8	87,6	804,0	757,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	6,5	–	18,3	–
Інформація та телекомунікації	17,6	16,8	36,1	32,8
Фінансова та страхова діяльн.	3,3	–	5,7	–
Операції з нерухомим майном	51,9	5,5	305,2	60,5
Професійна, наукова та технічна діяльність	64,1	43,4	321,9	299,6
Діяльність у сфері адмін. та доп. обслуг.	14,7	6,2	65,8	5,1

	Теплоенергія, тис.Гкал		Електроенергія, млн.кВт год.	
	Обсяг використання теплоенергії, усього	Витрати на виробництво продукції (виконання робіт)	Обсяг використання електроенергії, усього	Витрати на виробництво продукції (виконання робіт)
Державне управління й оборона; обов'язкове соц. страх.	541,2	6,1	201,7	29,1
Освіта	218,4	—	86,5	—
Охорона здоров'я, надання соц. доп.	112,9	—	66,7	—
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	16,9	—	10,0	—
Надання інших видів послуг	2,1	—	2,5	—

за даними: http://www.dneprstat.gov.ua/expres/2018/06/23_06_2018/e-v%2017t.pdf

Таблиця 2.19

Використання теплоенергії та електроенергії по містах та районах області у 2017 р.

	Теплоенергія		Електроенергія	
	тис.Гкал	%	млн.кВт год.	%
Усього	7173,0	5954,8	22298,3	21093,5
Дніпропетровська область	7173,0	100,0	22298,3	100,0
м. Дніпро	1618,7	22,6	3593,8	16,1
м. Вільногірськ	10,7	0,1	270,0	1,2
м. Жовті Води	215,1	3,0	136,8	0,6
м. Кам'янське	1607,8	22,4	1447,6	6,5
м. Кривий Ріг	2178,2	30,4	10597,3	47,5
м. Марганець	33,9	0,5	121,1	0,5
м. Нікополь	350,1	4,9	3991,0	18,0
м. Новомосковськ	39,5	0,5	136,1	0,6
м. Павлоград	313,9	4,4	686,2	3,1
м. Першотравенськ	14,1	0,2	8,7	0,0
м. Покров	42,4	0,6	255,4	1,2
м. Синельникове	26,4	0,4	76,1	0,3
м. Тернівка	61,9	0,9	9,8	0,1
райони				
Апостолівський	14,5	0,2	12,6	0,1
Васильківський	10,8	0,1	8,5	0,0
Верхньодніпровський	169,5	2,4	93,5	0,4
Дніпровський	51,0	0,7	419,6	1,9
Криворізький	10,0	0,1	22,9	0,1
Криничанський	4,7	0,1	74,2	0,3
Магдалинівський	93,2	1,3	53,9	0,2
Межівський	6,7	0,1	2,9	0,0
Нікопольський	88,8	1,2	45,5	0,2
Новомосковський	4,1	0,1	37,4	0,2
Павлоградський	6,4	0,1	5,1	0,0
Петриківський	129,7	1,8	39,1	0,2
Петропавлівський	10,4	0,1	3,4	0,0
Покровський	8,9	0,1	19,0	0,1
П'ятихатський	12,5	0,2	12,2	0,1
Синельниківський	4,3	0,1	44,0	0,2
Солонянський	12,4	0,2	38,6	0,2
Софіївський	3,2	0,0	7,8	0,0
Томаківський	10,3	0,1	14,3	0,1
Царичанський	1,5	0,0	6,0	0,0
Широківський	4,0	0,1	4,0	0,0
Юр'ївський	3,4	0,0	3,9	0,0

за даними: http://www.dneprstat.gov.ua/expres/2018/06/23_06_2018/e-v%2017t.pdf

Актуальними питаннями щодо енергоефективності та зменшення споживання енергетичних ресурсів у Дніпропетровській області є високий рівень енергоємності валового регіонального продукту, значна частка нетехнічних втрат енергоносіїв та відсутність чіткого співфінансування з державного бюджету заходів з енергозбереження. З 2010 р. на території Дніпропетровської області постійно реалізуються програми щодо енергоефективності, а саме «Програма підвищення енергоефективності зменшення споживання енергетичних ресурсів». Основними заходами які проводяться в межах покращення використання енергії підприємствами та організаціями регіону є: удосконалення існуючих технологій на діючому підприємстві; формування значних комплексних цільових інноваційних проектів, що мають регіональне та національне значення; зниження рівня питомих паливно-енергетичних витрат; здійснення розрахунків за спожиті енергоресурси тільки за показниками приладів обліку для всіх категорій споживачів; здійснення заходів із популяризації серед широких верств населення ефективного та ощадливого споживання паливно-енергетичних ресурсів; сприяння висвітленню цього питання у навчальних закладах Дніпропетровської області; створення системи підтримки просування інноваційних продуктів на ринку енергоефективності та енергоспоживання. Іншою частиною розвитку енергоефективності є виробництво енергії, електроенергетична галузь Дніпропетровської області забезпечує приблизно 10 % виробленої в Україні електроенергії. Важливими питаннями в цьому сегменті енергоефективності можна виділити: нестабільність забезпечення потреб теплових електростанцій області вугіллями необхідної якості; недоотримання від споживачів у повному обсязі платежів за спожиті енергоносії, а як наслідок недостатність обігових коштів енергогенеруючих підприємств Дніпропетровської області.

Для вирішення вищезазначених проблем 2014 – 2018 рр. в Дніпропетровській області були визначені пріоритетні заходи щодо ефективного виробництва енергії підприємствами регіону: стабільна та надійна робота енергогенеруючих підприємств області, що входять до складу енергосистеми України та беруть участь у регулюванні, покритті сезонних та добових графіків навантажень (ТЕЦ, ГЕС); надійність електропостачання з урахуванням вимог споживачів, зростання електричних навантажень та обсягів споживання електроенергії; перевірка нормативного рівня якості електроенергії; адаптивність електромереж до зростаючих потреб регіонів з енергозабезпечення; скорочення витрат на розподіл електричної енергії; реконструкція і технічна модернізація розподільних електричних мереж; поліпшення технічного стану електричних мереж. Під час виконання вищезазначених завдань було досягнуто наступні загальні результати: підвищення надійності, безаварійності і економічності роботи обладнання; забезпечення інтенсивного рівня зростання обсягів виробництва шляхом прискорення процесу технічного переозброєння, модернізації, та реконструкції діючого виробництва із застосуванням сучасного високопродуктивного обладнання; підтримка виробничих потужностей та впровадження новітніх

технологій виробництва; зниження та недопущення понаднормативних втрат електроенергії; зниження нетехнічних втрат електроенергії; постійне оновлення та модернізація ВП «Придніпровська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго».

З метою забезпечення надійності енергопостачання, скорочення витрат на розподіл електричної енергії, поліпшення технічного стану електричних мереж, покриття зростаючих навантажень, забезпечення безаварійної роботи системи електропостачання, забезпечення стабільної та надійної роботи енергогенеруючих підприємств області на території Дніпропетровської області здійснено наступні заходи:

- у 2014 – 2018 рр. постійне оновлення основних фондів підприємств Дніпропетровської області з метою покращення рівня енергоефективності та енергоспоживання (ПрАТ з П «Дніпровський олійно-екстраційний завод», ПАТ «Надія», ПАТ «Дніпровський крохмало-патоковий комбінат», ПАТ «Кондитерська фабрика А.В.К.», ПАТ «ДМК», ПАТ «Дніпровський стрілочний завод»);

- у 2016 – 2018 рр. розпочато та завершено будівництво нової підстанції ПС-150 кВ «Наддніпрянська» АТ «ДТЕК Дніпровські електромережі» в м. Дніпрі. Новий об'єкт електромережі дозволить вирішити наступні завдання: підвищення якості електропостачання мешканцям Соборного та Шевченківських районів м. Дніпро; покрити нестачу електропотужностей, забезпечить будівництво метрополітену м. Дніпро необхідними енергоресурсами та підвищить надійність всієї енергомережі м. Дніпро;

- ПАТ «ДТЕК Дніпрообленерго» у 2014 – 2018 рр. постійно модернізує та покращує безпеку й ефективність електромереж області. На території області продовжено перехід від систем централізованого опалення на системи альтернативного опалення в тому числі на електроопалення (м. Нікополь, м. Марганець, м. Покров). Причиною цього стали наступні фактори: зменшення кількості абонентів централізованого опалення в загальній структурі споживачів енергії, зношеність комунікацій, застаріле неефективне обладнання в системі централізованого теплопостачання, утримання котелень, які не задіяні на повну потужність, висока ціна на газ та збільшення боргу населення за використану теплову енергію;

- у 2016 р. розпочато реконструкцію гідроагрегату Г2 на філії «Середньодніпровська ГЕС» ПАТ «Укргідроенерго». Протягом цього періоду було виконано роботи, які дозволять підвищити потужність гідроагрегату майже на 15 % з існуючих 44 МВт до 50 МВт. Крім того планується підвищити якість використання та збільшити коефіцієнт корисної дії реконструйованого гідроагрегату на 4 %, що має зменшити витрати води на виробництво одиниці продукції;

- протягом 2015 – 2017 рр. проведено реконструкцію енергоблоку № 1 на ВП «Криворізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго». Під час реконструкції було повністю замінено основні агрегати. Що дало можливість в декілька раз зменшити викиди шкідливих речовин в атмосферу. За рахунок проведеної реконструкції вдалося: підвищити надійність та продовжити термін експлуатації енергоблоку більше ніж на 15 років; підвищити потужність до 315 МВт (з 282 МВт); збільшити показники економічності зазначеного енергоблоку;

– 2014 – 2018 рр.. відбувається поступовий перехід на теплоелектростанціях Дніпропетровської області з антрацитного вугілля на газове;

– розвиток альтернативної енергетики в Дніпропетровській області у період 2014 – 2018 рр.. відбувається доволі активно. Так, по-перше, на Дніпропетровщині працюють найбільш потужні котельні на альтернативному паливі в Україні. Вони працюють на соняшниковому лушпинні і зовсім не споживають газу. Найбільша автономна котельня – в обласній дитячій лікарні на Космічній. Потужність її семи твердопаливних котлів – 10,5 МВт. Вона дозволяє економити близько 2 млн. кубометрів газу на рік. Тепла вистачає і для обігріву онкологічного диспансеру, обласного перинатального центру та 8-ї міськлікарні. Для Дніпровської міської лікарні № 9 звели котельню потужністю 6 МВт, для 4-ї – 7,5 МВт. Загалом на Дніпропетровщині працює 185 установок, які виробляють теплову енергію з альтернативних джерел енергії, з яких 147 забезпечують тепловою енергією об'єкти бюджетної сфери. По-друге, курс на впровадження сонячної енергетики Дніпропетровщина так само успішно реалізує. Сонячні батареї стали з'являтися не тільки в приватних будинках, але і на об'єктах соціальної інфраструктури. З 2016 р. в Підгородньому вітчизняні інвестори запустили унікальну для Східної Європи сонячну електростанцію з трекерною системою. За допомогою спеціальних датчиків батареї на ній обертаються і слідують за сонцем протягом дня. Такі рухливі модулі дозволяють виробляти на 50 % більше енергії, ніж звичайні стаціонарні установки. Потім сонячну електростанцію побудували в Нікополі канадські інвестори. У 2018 р. в регіоні встановили 13 наземних СЕС, в порівнянні з 2017 р. їх загальна потужність зросла вчетверо. Об'єкти сонячної енергетики виробили електроенергії майже 37 млн. кВт год. Це річне споживання електрики Новомосковського району. На сьогодні в Дніпропетровській області енергію сонця конвертують в електричну 47 станцій. Їх загальна потужність – 338 МВт.

Національну статистику щодо альтернативної енергетики представлено в табл. 2.20.

Таблиця 2.20

Енергоспоживання в Україні на основі відновлюваних джерел¹

	Од. вим.	2014	2015	2016	2017
Загальне постачання первинної енергії	тис. т н.е.	105683	90090	94383	89625
в тому числі:					
Гідроенергетика	тис. т н.е.	729	464	660	769
у % до підсумку	%	0,7	0,5	0,7	0,9
Енергія біопалива та відходи	тис. т н.е.	1934	2102	2832	3046
у % до підсумку	%	1,8	2,3	3,0	3,4
Вітрова та сонячна енергія	тис. т н.е.	134	134	124	149
у % до підсумку	%	0,1	0,1	0,1	0,2
Усього енергія від відновлюваних джерел					
Загальне постачання енергії від відновлюваних джерел	тис. т н.е.	2797	2700	3616	3964
Частка постачання енергії від відновлюваних джерел	%	2,6	3,0	3,8	4,4

¹ 2014-2017 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² Дані оперативні.

Примітка. В окремих випадках сума складових може не дорівнювати підсумку у зв'язку з округленням даних.

Таблиця 2.21

Загальне постачання первинної в Україні енергії за 2014 – 2017 рр.¹

	Одиниці виміру	2014	2015	2016	2017 ²
Виробництво енергії	тис. т н.е.	76928	61614	66323	58851
Імпорт енергії	тис. т н.е.	34437	31575	29152	35261
Експорт енергії	тис. т н.е.	6967	1447	1427	1944
Міжнародні морські та авіаційні бункери	тис. т н.е.	131	124	157	251
Зміни запасів	тис. т н.е.	1417	-1529	492	-2291
в тому числі:					
Електроенергія	тис. т н.е.	-725	-116	-323	-445
у % до підсумку	%	-0,7	-0,1	-0,	-0,5
Теплоенергія	тис. т н.е.	745	571	599	546
у % до підсумку	%	0,7	0,6	0,6	0,6

¹ 2014-2017 рр. без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

² Дані оперативні.

Примітка. В окремих випадках сума складових може не дорівнювати підсумку у зв'язку з округленням даних.

Висновки. Світовий досвід свідчить, що лише там відбулось швидке досягнення міжнародної конкурентоспроможності держави, де наріжним каменем державної політики постала енергоефективність. Зростання енергоефективності в Дніпропетровській області можливе за рахунок реалізації науково обґрунтованої, системної та програмно і законодавчо підкріпленої політики енергоефективності. Філософія енергозбереження та підвищення енергоефективності для України має свої характерні риси. Задекларована пріоритетність політики енергозбереження в Україні тривалий час не була підкріплена ефективною формою та механізмами взаємодії влади, бізнесу та наукового потенціалу у питаннях впровадження інноваційних енергозберігаючих технологій. Мета енергозберігаючої політики полягає не в обмеженні споживання енергоресурсів, а у підвищенні ефективності використання первинних енергоносіїв на регіональному рівні. Досвід таких країн, як США, Німеччина, Японія, Південна Корея, показав, що суттєве зростання енергоефективності може бути лише за умови реалізації не лише державної, а й регіональної енергоефективної політики.

Про енергозбереження в Дніпропетровській області за 2014 – 2018 рр. можна говорити як про новий енергетичний ресурс, залучення якого в господарський обіг дозволить знизити енергоємність суспільного виробництва. Передбачається, що енергозбереження, витісняючи інші енергоресурси із паливно-енергетичного балансу, саме стає своєрідним енергетичним ресурсом. Головним пріоритетом енергозбереження та енергоефективності області є впровадження сучасних енергоефективних технологій в існуючі підприємства та розвиток альтернативної енергетики. Відповідно до проведеного аналізу основними шляхами щодо енергозбереження в області можуть бути:

- забезпечення енергетичної безпеки області за рахунок підвищення рівня енергоефективності та втілення заходів (проектів) раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР) у бюджетній сфері, житлово-комунальному господарстві та промислово-господарському секторі;
- збільшення частки енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих видів палива в енергетичному балансі області;
- забезпечення надійності електропостачання, скорочення витрат на розподіл електричної енергії;
- поліпшення технічного стану електричних мереж;

– забезпечення стабільної та надійної роботи енергогенеруючих підприємств області, що входять до складу енергосистеми України та беруть участь у регулюванні, покритті сезонних та добових графіків навантажень (ТЕС, ГЕС).

2.5. Розвиток житлово-комунального господарства

Кожний мешканець України відчуває на собі безпосередній вплив стану житлово-комунального обслуговування, бо саме житлово-комунальне господарство надає послуги і є однією з важливих частин територіальної інфраструктури. Разом з тим, житлово-комунальне господарство є найбільш відсталим сегментом в економічній діяльності України в цілому та Дніпропетровської області, зокрема. Воно знаходиться у важкому становищі, про що свідчить високий рівень технічного зносу основних засобів, інфраструктурних елементів та об'єктів житлово-комунального господарства.

Вплив стану справ у житлово-комунальному господарстві Дніпропетровської області можна відстежити за даними за 2014 – 2018 рр., які наведено в табл. 2.21 та на рис. 2.8.

Таблиця 2.21

Характеристика співвідношення деяких економічних показників Дніпропетровської області за 2014 – 2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Видатки з бюджету на ЖКГ, % до загальної суми видатків	12,6	5,2	9,3	7,2	7,0	55,0
Індекс споживчих цін, %	125,7	142,6	112,7	112,8	109,2	197,9,
Індекс споживчих цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива, %	143,2	183,2	150,2	107,9	112,1	332,8
Реальний наявний дохід населення, %	94,0	81,1	99,2	106,7	114,8	98,5
Індекс реальної середньомісячної заробітної плати, %	97,1	78,8	102,3	119,1	115,8	93,3

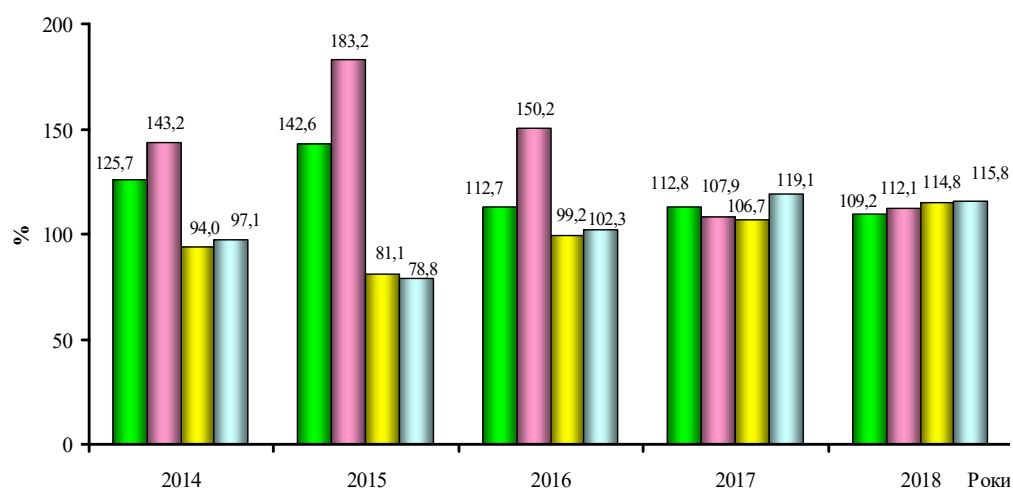

Рис. 2.8. Співвідношення доходів населення, споживчих цін та цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива у Дніпропетровській області за період 2014 – 2018 рр. [4].

- Індекс споживчих цін
- Індекс споживчих цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива
- Реальний наявний дохід населення
- Індекс реальної середньомісячної заробітної плати

Аналітичний огляд табл. 2.21 дозволяє зробити висновки, що за період, що розглядається, при постійному зростанні споживчих цін на житло, воду, електроенергію та інші види палива (у 3,3 рази) видатки з бюджету на житлово-комунальне господарство знизилися (на 55,0 %). При цьому, не дивлячись на зростання у 2017 – 2018 рр. доходів населення, реальна заробітна плата знизилася на 6,7 %, реальний наявний доход – на 1,5 %, а зростання споживчих цін склало 97,9 %.

Зрозуміло, що такий стан справ сприяє наявності заборгованості сплати населенням за житлово-комунальні послуги. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг складав 85,5 % по стану на 01.01.2016 р., 94,3 % на 01.01.2017 р., 96,6 % на 01.01.2018 р. та склав 2 822,4 млн. грн.

Витрати населення як основного споживача житлово-комунальних послуг збільшуються. Витрати домогосподарств на оплату житлово-комунальних послуг населенням у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство до споживчих витрат у відсотках наведені в табл. 2.22.

Таблиця 2.22

Структура сукупних витрат домогосподарств у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство за 2014 – 2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Сукупні витрати за місяць, грн.	4398,7	4428,7	5440,5	6760,6	8752,6	152,7
Споживчі витрати, %	94,0	92,2	91,4	91,8	88,1	-2,2 п.п.
У т.ч. оплата житла, комунальних продуктів та послуг, %	10,3	11,2	14,2	15,5	14,5	5,5 п.п.
з них сума пільг та субсидій	0,3	0,9	3,9	4,1	Н.д.	3,8 п.п.

За період 2014 – 2018 рр. сукупні витрати за місяць збільшилися на 52,7 %. При цьому у структурі витрат домогосподарств споживчі витрати у цілому зменшилися, при одночасному зростанні частки витрат на оплату житла, комунальних продуктів та послуг – на 5,5 п.п. а частки пільг та субсидій – на 3,8 п.п. Таке співвідношення показників свідчить про те, що пільги та субсидії, які надаються населенню недостатні для того щоб повністю компенсувати підвищення цін на послуг ЖКГ. Про це також свідчать данні табл. 2.23 у якій наведено інформацію щодо стану оплати населенням за житлово-комунальні послуги.

Таблиця 2.23

Оплата населення за житлово-комунальні послуги у Дніпропетровській області за 2014 – 2018 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Нараховано до сплати, млн. грн.	4007,373	5509,704	7931,679	8652,781	11269,656	281,2
Відсоток оплати населення за житлово-комунальні послуги, %	92,2	94,3	79,6	91,1	77,9	84,4
Заборгованість населення з оплати житлово-комунальних послуг, млн. грн.	2150,977	2370,413	3947,5	4622,1	7009,9	325,8

Так, обсяги коштів, нарахованих до сплати збільшились у 2,8 рази та склали у 2018 р. 11 269,656 млн. грн., але ці кошти не сплачуються на 100 %. Якщо у 2014 – 2015 рр. сплачувалось 92,2 – 94,3 % від суми нарахованих коштів, то у 2018 р. було сплачено лише 77,9 %. Це призвело до зростання заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послугу до

70 009,9 млн. грн., що порівняно із 2014 р. складає 3,2 рази. У структурі заборгованості найбільшу частку складає заборгованість за постачання природного газу (40,2 %) на другому місці – заборгованість за централізоване опалення та постачання гарячої води (35,8 %) (рис. 2.9).

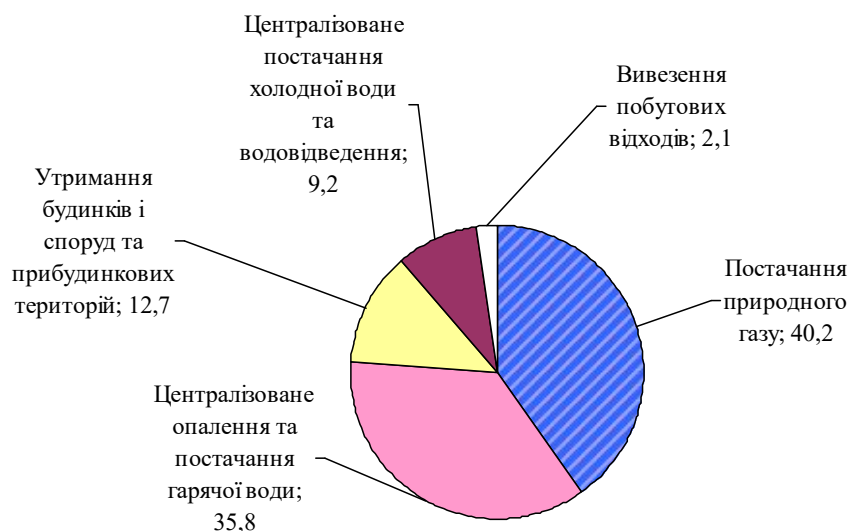

Рис. 2.9. Структура заборгованості населення за видами житлово-комунальних послуг на кінець 2018 р. %

Стан оплати населенням Дніпропетровської області житлово-комунальних послуг має сезонний характер. Якщо проаналізувати ситуацію за грудень 2017 – грудень 2018 рр. (рис. 2.10), то наглядно видно як збільшується розрив між нарахованими та сплаченими коштами за житлово-комунальні послуги у осінньо-зимовий період [11].

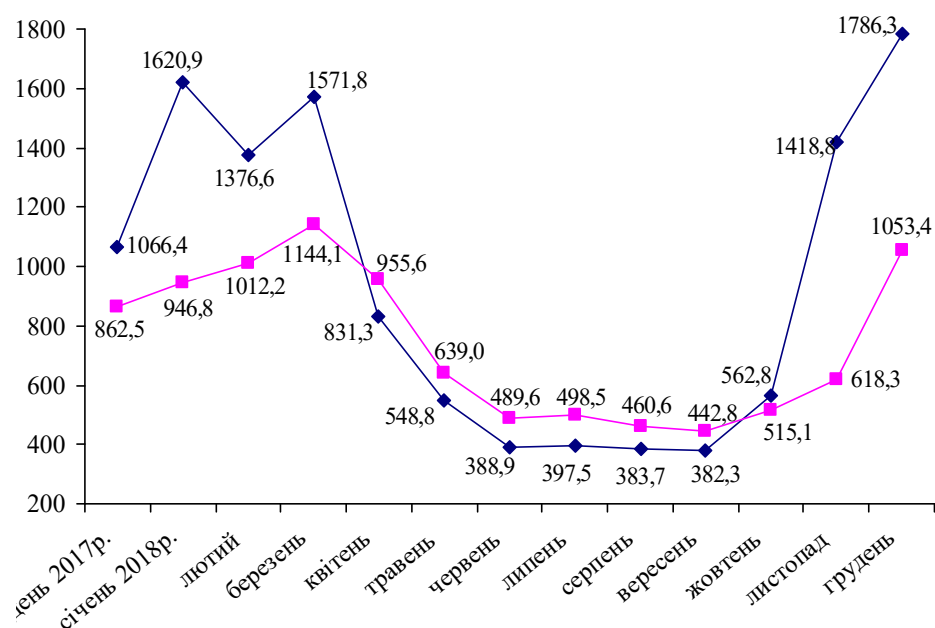

Рис. 2.10. Стан оплати населенням Дніпропетровської області житлово-комунальних послуг за грудень 2017 – грудень 2018 рр., млн. грн.

—◆— Нараховано —■— Сплачено

Розвиток житлово-комунального господарства тісно взаємопов'язаний із напрямками соціально-економічного розвитку економіки країни. Розглядаючи діяльність житлово-комунального господарства та рівень його сервісу, слід зазначити, що з позицій вимог суспільного розвитку житлово-комунальному господарству ще далеко до задоволення його потреб.

Зокрема, зменшення видатків бюджету на ЖКГ та несвоєчасна оплата абонентів за отримані послуги призводить до підвищення зносу комунальної інфраструктури та збільшення ветхого та аварійного житлового фонду.

Для більш детального розгляду кількісних і якісних показників розвитку житлово-комунального господарства України доцільно розглянути стан окремих видів його діяльності.

Житловий фонд. На сьогодні в області налічується понад 20 тис. од. багатоквартирних будинків, площа житлового фонду складає 77 297 млн. м². (по стану на кінець 2017 р.). Значна частина будинків побудована ще в період 50-х – 90-х рр. минулого століття та потребує не тільки капітального ремонту, а й відновлення. Здебільш мешканці багатоквартирних будинків нарікають на стан покрівель будинків та на погіршення технічного стану ліфтового господарства. На сьогодні 10 % житлового фонду потребує проведення капітального ремонту покрівель. Що стосується ліфтового господарства, то його характеристику наведено у табл. 2.24.

Таблиця 2.24

**Стан ліфтового господарства в житловому фонді комунальної власності
по Дніпропетровській області за 2014 – 2018 рр.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Загальна кількість ліфтів, од	8777	8792	8266	8270	7340	83,6
Кількість ліфтів, які експлуатуються понад 25 років, од.	6183	6358	6627	6984	6280	101,5
Кількість ліфтів, які експлуатуються понад 25 років, % до загальної кількості	70,4	72,3	80,2	84,4	85,5	121,4
Кількість непрацюючих ліфтів, од.	495	530	494	265	105	21,2
Ремонт та заміна ліфтів, од.	212	100	384	445	846	399,0
Фінансування, що спрямоване на розвиток ліфтового господарства млн. грн.	10,3	33,9	123,3	118,1	305,6	2966,9

В 2018 р. на балансі ліфтового господарства перебувало 7 340 ліфтів, з них 85,5 % становлять ліфти, які мають термін експлуатації 25 і більше років, а це 6 280 шт. Такі ліфти по закінченню терміну експлуатації підлягають капітальному ремонту, модернізації або заміні. За останні п'ять років на розвиток ліфтового господарства було спрямовано 591,2 млн. грн. Це дало змогу відремонтувати та замінити 1 987 ліфтів та зменшити кількість непрацюючих ліфтів з 495 у 2014 р. до 105 од. у 2018 р.

З метою раціонального використання власних коштів та ефективного управління багатоквартирними будинками, співвласниками будинків активно створюються відповідні об'єднання (об'єднання співвласників багатоквартирних будинків – ОСББ). Дніпропетровська область займає перше

місце по кількості створених ОСББ по Україні. З 2014 р. в області створено 1 918 ОСББ. На кінець 2018 р. таких об'єднань в області налічувалось 2 954 од.

В області останні декілька років активно приділяється увага впровадженню заходів спрямованих на енергозаощадження та енергонезалежність територій. В житловому фонді втілюються проекти по енергомодернізації будинків.

У рамках реалізації Програми підтримки населення в енергозбереженні житлового сектору Дніпропетровщини на 2015 – 2020 рр., передбачено відшкодування в повному обсязі відсоткових ставок на впровадження енергоефективних заходів для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельного комплексу [13].

Результатом дії Урядової програми «тепліх» кредитів та фінансової підтримки з боку місцевих органів влади в області за 4 роки активно втілювались заходи, спрямовані на енергоефективність житлових будинків, шляхом їх енергомодернізації. Учасниками зазначених програм стали понад 42 тис. родин на загальну суму понад 300 млн. грн. Ці показники є одними з найвищих по Україні (на 23 % вище середніх показників по Україні).

Загалом в області прийнято 15 місцевих програм підтримки енергоефективності. Тільки за останній рік попит на оформлення кредитів збільшився в 3 рази. Враховуючи стабільно високий попит на «теплі» кредити серед мешканців, наразі розглядається необхідність прийняття відповідних програм в інших населених пунктах області.

Водопостачання. Дані табл. 2.25 містять показники водопостачання та водовідведення в житлово-комунальному господарстві [11].

Таблиця 2.25

**Показники водопостачання та водовідведення
у Дніпропетровській області за 2013-2018 рр.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Загальна протяжність водогінних мереж, км	13901,6	13920,3	13947,2	14686,84	14762,23	106,1
З них ветхих та аварійних, км	6152	6577	6628	6418,4	5519,9	89,7
Заміна водопровідних мереж, км	5,0	66,1	71,3	75,6	81,13	1622,6
Загальна протяжність каналізаційних мереж, м	4528,0	4574,9	4578,0	4660,16	4668,58	103,1
З них ветхих та аварійних, км	1546,1	1626,4	1768,9	1796,8	1912,77	123,7
Заміна каналізаційних мереж, км	4,3	16,1	17,73	16,25	16,88	392,5
Частка абонентів (споживачів), які обладнані засобами обліку води, %	88,3	90,2	96,5	98	98	110,3

Послуги з водопостачання та водовідведення надають 88 підприємств усіх форм власності. Централізованим водопостачанням в області охоплено близько 2,7 млн. населення, або 84 %. Централізоване питне водопостачання здійснюється на 1,7 % за рахунок використання підземних джерел та 98,3 % – поверхневих вод. Щорічно споживачам Дніпропетровської області реалізується понад 300 млн. м³ питної води. Близько 2 % сільського населення користується привізною водою. Для вирішення питання забезпечення сільського населення

області централізованим питним водопостачанням упродовж 2014 – 2018 рр. завдяки консолідації коштів бюджетів усіх рівнів збудовано близько 230 км водопровідних мереж. Наведені результати свідчать, що загальна протяжність водопровідних мереж зростає в динаміці. Так, загальна протяжність водопровідних мереж на кінець 2018 р. становила 14 762,23 км. Замінено 299,13 км, хоча ще 37,3 % залишається у аварійному та ветхому стані.

Разом з тим збільшується і загальна протяжність каналізаційних мереж. На кінець 2018 р. 40,0 % каналізаційних мереж мають ветхий та аварійний стан, що зумовлено понаднормативною експлуатацією мережі. Частка абонентів (споживачів), які обладнані засобами обліку води, зросла на 10,3 % та станом на кінець 2018 р. складала 98 %.

З метою реалізації заходів щодо забезпечення якісною питною водою мешканців області в 2017 р. за кошти обласного та державного бюджетів для вирішення питання водозабезпечення населення, що користується привізною водою, збудовано 70 км водопровідних мереж, що дозволило забезпечити якісною послугою централізованого питного водопостачання близько 19 тис. сільських мешканців (в населених пунктах Дніпровського, Криворізького, Криничанського, Межівського, Софіївського, Широківського та Томаківського районах), які ніколи не мали її у своїх будинках або мали із значними перебоями. Для поліпшення якості централізованого водопостачання та водовідведення мешканцям області реконструйовано 13 км водопровідних та 5 км каналізаційних мереж; 5 водопровідних насосних станцій, 1 водопровідну очисну станцію, 1 каналізаційну насосну та 2 очисні станції. Проведені заходи дозволили забезпечити якісним водопостачанням близько 90 тис. мешканців м. Нікополь, м. Покров та Дніпровського району.

За кошти місцевих бюджетів та інших коштів (кошти підприємств, кредити, гранди) у 2017 р.: реконструйовано та збудовано близько 35 км водопровідних та 3 км каналізаційних мереж; реконструйовано 5 од. водопровідних очисних споруд та водопровідних насосних станцій; реконструйовано 2 од. каналізаційних очисних споруд та каналізаційних насосних станцій; на 7 водозаборах упорядковано зони санітарної охорони джерел питного водопостачання.

Теплопостачання. У Дніпропетровській області виробництво теплової енергії для опалення об'єктів соціальної сфери та житлового фонду забезпечують 1 409 джерел опалення (котелень). Загальна протяжність теплових мереж, що обслуговується комунальними підприємствами складає 2 514 км в двотрубному вимірі, з них 22,5 % відносяться до ветхих та аварійних (табл. 2.26).

Таблиця 2.26

**Показники роботи підприємств теплоенергетики
Дніпропетровської області за 2014-2018 рр.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014. %
Всього котелень на кінець року, од.	1516	1509	1484	1429	1409	0,93
Загальна протяжність теплових мереж в двотрубному обчисленні всього, км	2774,8	3153,0	2507,0	2555,8	2514,3	90,6
з них ветхих та аварійних	555,0	630,6	526,47	575,06	568,2	102,4

В якості палива основна частка котелень комунальних підприємств використовують природний газ, 3 котельні використовують вугілля (м. Тернівка та м. Першотравенськ), опалення лівобережної частини м. Дніпра та м. Зеленодольська Апостолівського р-ну здійснюється за рахунок теплової енергії виробленої ВП «Придніпровська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» та ВП «Криворізька ТЕС» ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», що в якості палива використовують вугілля.

Обсяг загального боргу підприємств теплоенергетики області перед НАК «Нафтогаз України» за усі періоди станом на 01.01.2019 р. становив 5 млрд. 850 млн. грн. При цьому, заборгованість міських теплопостачальних підприємств становить 5 млрд. 31 млн. грн. – це майже 86 % всієї заборгованості області. Найбільшими боржниками є підприємства теплоенергетики м. Кривий Ріг, загальний борг яких становить 2 908 млн. грн. або 49,3 % від загального боргу області та м. Дніпро – 1 543 млн. грн. (27% від загального боргу області).

В області запроваджується програми переведу житлового фонду на індивідуальне опалювання. Це впровадження здійснюється внаслідок нерентабельності котелень, які опалюють житловий фонд. Востаннє зазначені роботи проводились ще у 2016 р. у містах Нікополь, Марганець, Покров, оскільки більшою частиною мешканців зазначених міст було встановлено індивідуальне опалення. Загальний бюджет Програм в 3-х містах склав 188 млн. грн., у тому числі 27,6 млн. грн. фінансування з обласного бюджету, 34,1 млн. грн. – було виділено місцевими бюджетами, 126 млн. грн. – кошти інвесторів (70 % від загального бюджету). З 13 міст обласного підпорядкування наразі 5 міст повністю відмовились від послуг централізованого теплопостачання (м. Вільногірськ, Синельніково, Нікополь, Марганець, Покров).

Однак, одним з недоліків відмови від централізованого опалення є підвищення навантаження на електричні мережі. Через те, що абоненти встановлювали індивідуальні електричні котли виникали аварійні ситуації на мережах електропостачання. Але за останні два роки силами органів місцевого самоврядування та АТ «ДТЕК Дніпровські електромережі» було виконано роботи по підсиленню усіх проблемних ділянок.

Враховуючи постійне зростання вартості природного газу, керівництвом області прийнято рішення щодо зміні курсу надання послуг з опалення об'єктів бюджетної сфери та житлових будинків у населених пунктах, шляхом відмови від застарілих газових котелень та переведення об'єктів на індивідуальне опалення або встановлення твердопаливних котелень. Так на сьогодні в області для опалення об'єктів соціальної сфери працюють понад 150 котелень на біомасі, загальною потужністю 110,4 Гкал/год. За 2018 р. зазначеними котельнями вироблено 78 тис. Гкал теплової енергії.

За 4 роки споживання природного газу в області зменшилось на 917,3 млн. куб. м або на 23 %, у тому числі підприємствами суб'єктами господарювання, які виробляють теплову енергію – на 40,18 млн. куб. м або на 6 %.

Порівняння обсягів газоспоживання за 2017 та 2018 рр. свідчить про зменшення на 390,92 млн. куб. м, або на 11 %, у тому числі підприємствами

суб'єктами господарювання, які виробляють теплову енергію – на 3,66 млн. куб. м або на 0,6 %.

Держава не має іншого виходу щодо енергозаощадження як проведення енергоаудиту підприємств комунальної теплоенергетики, оснащення їх засобами технологічного обліку теплової енергії, скорочення опалювальних котелень шляхом децентралізації та переходу на альтернативні види палива. Разом з тим проводиться робота щодо заощадження енергоресурсів з населенням шляхом встановлення засобів обліку гарячої води, теплової енергії та регуляторів температури, що значно підвищить рівень довіри споживачів до послуг підприємств комунальної теплоенергетики.

Популяризація засобів обліку серед споживачів дає можливість проводити розрахунки тільки за фактично отриманий обсяг послуг, вплинути на раціональне використання енергоресурсів як серед надавачів цих послуг, так і серед споживачів, заохочувати власників будівель до покращання їх енергетичних характеристик. Це значно знизить негативний вплив на національну економіку країни, видатків з бюджету на субсидії і пільги та з дорожчання імпортованого природного газу, що, у свою чергу, призведе до підвищення рівня енергетичної безпеки держави.

Поводження з твердими побутовими відходами. Однією із загроз екологічній безпеці держави є накопичення відходів. Однак поведження з твердими побутовими відходами не забезпечує захист населення та навколишнього середовища від їх шкідливого впливу. Показники роботи підприємств, які надають послуги з вивезення побутових відходів, наведені в табл. 2.27 [6].

Таблиця 2.27

Показники підприємств, які надають послуги з вивезення побутових відходів у Дніпропетровській області, за 2014 – 2017 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014 %
Кількість підприємств, од.	58	73	75	75	129,3
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) всього, тис грн.	195 687,87	195 538,25	210 422,99	254 775,49	130,2

Дані таблиці свідчать про збільшення кількості підприємств і обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств, які надають послуги з вивезення побутових відходів.

На території Дніпропетровської області нараховується 10 діючих полігонів, що приймають на захоронення тверді побутові відходи. На кінець 2018 р. на полігонах та сміттєзвалищах області захоронено понад 39 млн. м³ твердих відходів. В населених пунктах області щорічно утворюється близько 5,0 млн. м³ побутових відходів, які розміщують на полігонах і звалищах.

Відповідно до чинного законодавства (Закон України «Про місцеве самоврядування» (ст. 30), збирання, транспортування, утилізація та знешкодження твердих побутових відходів є компетенцією виконавчих органів міських, селищних та сільських рад, які зволікають із фінансуванням розвитку та утримання об'єктів сфери поводження з побутовими відходами, встановлення економічно обґрунтованих тарифів, стандартів якості послуг з вивезення відходів і організації контролю за перевезенням, розміщенням і

використанням полігонів та сміттєзвалищ твердих побутових відходів. Разом з тим гальмування органами місцевого самоврядування процесів впровадження сучасних методів та технологій поводження з твердими побутовими відходами тільки посилюють і так вкрай складну ситуацію.

Так, на територіях населених пунктів області розташовані понад 270 сміттєзвалищ, які не відповідають чинному законодавству та рішення про розташування та експлуатацію яких прийняли сільські та селищні ради.

Висновки. Результати дослідження кількісних та якісних характеристик розвитку житлово-комунального господарства дають підставу стверджувати, що, не дивлячись на зусилля обласної влади, всі види діяльності житлово-комунального господарства потребують певних конструктивних змін для забезпечення умов створення ефективної економічної моделі його експлуатації та розвитку, забезпечення надійного обслуговування з урахуванням збалансованості інтересів споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг, що, у свою чергу, знизить надмірне навантаження на економіку держави з подальшою стабілізацією та якісною зміною макроекономічного середовища і стане запорукою динамічного розвитку національного господарства в цілому.

Додає ускладнень перехресне субсидіювання, зниження рентабельності та низькі доходи населення, яке не має можливості платити ринкову ціну за послуги, надані житлово-комунальним господарством. Зайвою є і заполітизованість органів місцевої влади при формуванні кінцевого споживчого тарифу як для населення, так і для бюджетних організацій та юридичних осіб.

Найболючішим питанням всього житлово-комунального господарства є тарифи на житлово-комунальні послуги, яке потребує окремого обґрунтованого аналізу та розробки напрямів його вирішення.

2.6. Транспорт і транспортна інфраструктура

Транспортна система Дніпропетровської області є важливою складовою не тільки потужного господарського комплексу області, а й транспортного сполучення у державі, що забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезенні пасажирів та вантажів. Основними елементами транспортної системи є рухомий склад, шляхи сполучення усіх видів транспорту, а також автостанції, аеропорти, річкові порти та пристані, залізничні станції та ін.

Протягом 2014 – 2017 рр. спостерігається нестійка динаміка обсягів перевезення вантажів, але у 2017 р. не досягнуто рівня 2014 р. При цьому у перевезенні вантажів повністю задоволено потреби господарського комплексу області.

Таблиця 2.28

Динаміка перевезення вантажів за видами транспорту

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
Транспорт*, млн. т, у т.ч.	455,2	391,3	370,5	412,7	90,7
автомобільний**	361,7	300,4	284,2	328,1	90,7
водний	0,3	0,4	0,5	н.д.	н.д.
авіаційний	0,0	0,0	0,0	н.д.	н.д.

Найбільш затребуваним видом транспорту для перевезення вантажів був автомобільний транспорт, питома вага якого у 2017 р. становила 79,5 % (рис. 1).

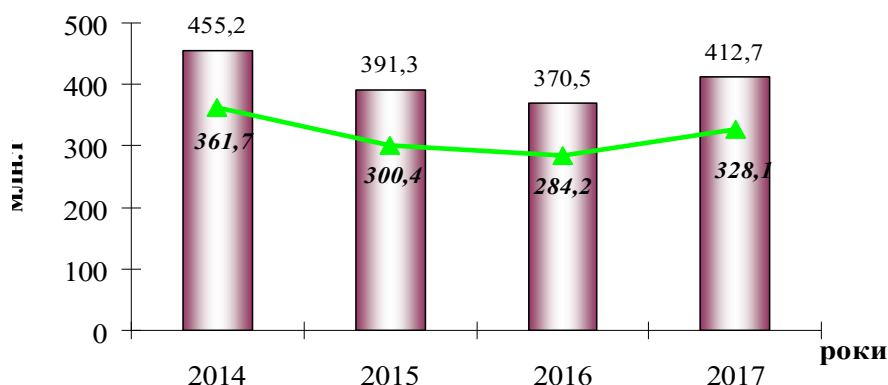

Рис. 2.11. Динаміка перевезення вантажів області у 2014 – 2017 рр., млн. т

- Перевезення вантажів усіма видами транспорту, млн. т
 ▲ Перевезення вантажів автомобільним транспортом, млн. т

Аналіз динаміки вантажообороту (табл. 2.29) свідчить також про нестійку динаміку цього показника протягом 2015 – 2017 рр. загалом, в розрізі окремих видів транспорту (крім залізничного) спостерігається поступове зростання показника. У той же час, загальний вантажообіг транспорту у 2017 р. становить лише 86,9 % показника 2014 р.

У 2018 р. вантажооборот підприємств транспорту становив 27 056,3 млн. т км (збільшення на 2,2 % порівняно з 2017 р.). Вантажооборот залізничного транспорту дорівнював 23 871,8 млн. т км (на 2,4 % більше, ніж у 2017 р.).

Таблиця 2.29

Динаміка вантажообороту за видами транспорту

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
Транспорт*, млн. т км, у т.ч.	32423,2	24097,3	28794,0	28171,1	86,9
автомобільний**	3798,3	3641,6	4421,4	4815,6	126,8
водний	16,7	39,6	41,4	н.д.	н.д.
авіаційний	1,3	3,8	6,1	н.д.	н.д.

Виходячи з того, що частка автомобільного транспорту у структурі загального вантажообороту становила 17,1 % у 2017 р., найбільшу частку в структурі цього показника займає залізничний транспорт. За обсягами перевезень вантажів автомобільним транспортом серед регіонів України Дніпропетровська область займає 1 місце протягом 2014 – 2017 рр. Серед міст і районів Дніпропетровської області за цим показником лідером є м. Кривий Ріг (270,3 млн. т, або 82,4 % у 2017 р.), м. Дніпро (12,4 млн. т, або 3,8 %). За показником вантажообороту автомобільним транспортом лідером є м. Дніпро (1 344,9 млн. т км, або 27,9 % у 2017 р.), м. Кривий Ріг (1 081,8 млн. т км, або 22,5 %), Дніпровський район (529,6 млн. т км, або 11 %).

Протягом 2018 р. спостерігалось зростання обсягів відправлення брухту чорних металів (на 21,3 % у порівнянні з 2017 р.), залізної і марганцевої руд (на 3,4 %). Разом з тим, скоротилося транспортування лісових вантажів (на 20,0 %),

хімічних і мінеральних добрив (на 51,8 %), нафти і нафтопродуктів (на 48,0 %), коксу (на 24,2 %), зерна і продуктів перемолу (на 29,5 %), чорних металів (на 1,1 %), цементу (на 19,9 %), будівельних матеріалів (на 19,8 %), кам'яного вугілля (на 0,5 %).

Аналіз динаміки перевезення пасажирів свідчить про суттєве зменшення обсягів перевезення пасажирським транспортом протягом 2014 – 2017 рр. Обсяги перевезень пасажирів усіма видами транспорту у 2017 р. становили 65,5 % від рівня 2014 р. При цьому потреби у пасажироперевезеннях повністю задоволено

Також суттєво зменшилися обсяги перевезень пасажирів автомобільним (автобуси) транспортом (у 2017 р. 44,1 % від рівня 2014 р.). Обсяги перевезень тролейбусним, трамвайним і метрополітенівським транспортом суттєво не змінилися протягом 2014 – 2017 рр. (табл. 2.30).

Таблиця 2.30

Динаміка перевезення (відправлення) пасажирів за видами транспорту

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
Транспорт*, млн., у т.ч.	490,7	417,1	337,2	321,6	65,5
Автомобільний (автобуси)**	264,9	163,2	101,7	116,9	44,1
водний	0,0	0,0	0,0	н.д.	н.д.
авіаційний	0,2	0,1	0,1	н.д.	н.д.
тролейбусний	53,6	63,1	56,5	55,0	102,6
трамвайний	129,0	145,6	133,2	127,6	98,9
метрополітенівський	7,4	8,0	7,4	7,6	102,7

Протягом 2018 р. перевезено 313,3 млн. пасажирів (97,4 % від рівня 2017 р. (за попередніми даними)).

У структурі перевезення (відправлення) пасажирів за видами транспорту протягом 2014 – 2017 рр. відбулися суттєві зміни. (табл. 2.31).

Таблиця 2.31

Структура перевезення (відправлення) пасажирів за видами транспорту Дніпропетровської області у 2014 – 2017 рр., %

Показник	Роки			
	2014	2015	2016	2017
Транспорт*, у т.ч.	100	100	100	100
автомобільний (автобуси)**	54,0	39,2	30,1	36,3
водний	0,0	0,0	0,0	н.д.
авіаційний	0,0	0,0	0,0	н.д.
тролейбусний	10,9	15,1	16,7	17,1
трамвайний	26,3	34,9	39,5	39,7
метрополітенівський	1,5	1,9	2,2	2,4

Так у 2014 р. перевезення автомобільним транспортом складала 54 % від загального обсягу. Протягом 2014 – 2017 рр. відбувалося поступове зменшення питомої ваги автомобільних перевезень до значення 36,3 %, натомість відбувалося поступове збільшення питомої ваги тролейбусних перевезень (з 10,9 % до 17,1 %), трамвайних перевезень (з 26,3 % до 39,7 %), метрополітенівських перевезень (з 1,5 % до 2,4 %). Розподіл перевезення (відправлення) пасажирів за видами транспорту у 2017 р наведено на рис. 2.12.

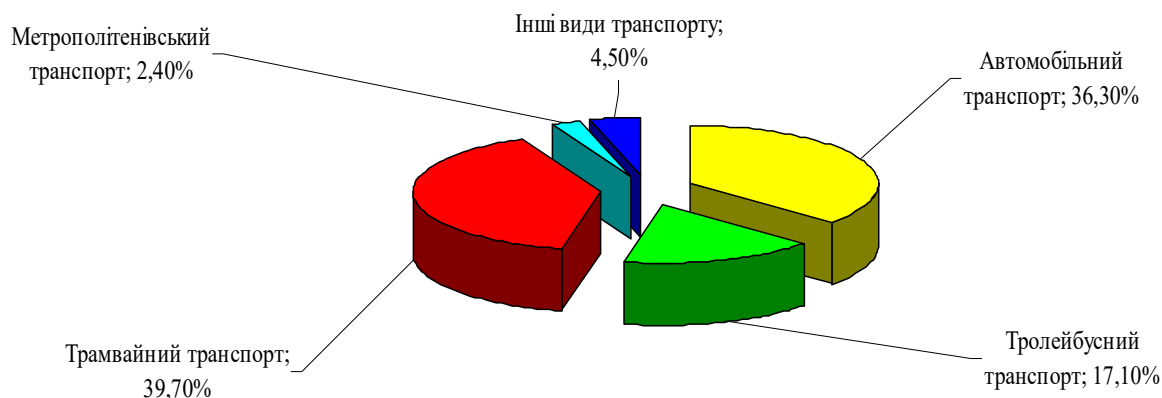

Рис. 2.12. Розподіл перевезення (відправлення) пасажирів за видами транспорту у 2017 р., %

Аналіз динаміки пасажирообороту свідчить про стійку тенденцію до його зменшення протягом 2014 – 2017 рр. Так у 2017 р. показник пасажирообороту за усіма видами транспорту становив 69,2 % від рівня 2014 р. (табл. 2.32).

Суттєво зменшився пасажирооборот автомобільного транспорту (у 2017 р. 58,7 % від рівня 2014 р.). Пасажирооборот тролейбусного та метрополітенівського транспорту збільшився несуттєво (у 2017 р. 103,2 % та 102,8 % відповідно від рівня 2014 р.). Протягом 2018 р. пасажирооборот становив 5265,8 млн. пас. км, що на 0,7 % менше, ніж у 2017 р.

Таблиця 2.32

Пасажирооборот Дніпропетровської області за видами транспорту у 2014 – 2017 рр., %

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
Транспорт*, млн. пас. км, у т.ч.	7663,2	6325,3	5838,9	5302,5	69,2
Автомобільний (автобуси)**	3719,3	2404,1	1887,2	2184,8	58,7
водний	0,4	0,5	0,5	н.д.	н.д.
авіаційний	120,4	109,2	105,5	н.д.	н.д.
тролейбусний	388,7	457,9	410,0	401,7	103,3
трамвайний	802,0	905,5	827,6	790,9	98,6
метрополітенівський	35,3	38,2	35,8	36,3	102,8

Примітка. Складено і розраховано за [2]. *Включаючи залізничний. **З урахуванням обсягів автомобільних пасажирських перевезень (автобусами), виконаних підприємцями малого бізнесу – фізичними і юридичними особами.

У структурі пасажирообороту спостерігається зменшення частки автомобільного транспорту, натомість поступово збільшується питома вага тролейбусного, трамвайного та метрополітенівського транспорту (табл. 2.33).

За обсягами перевезень автомобільним транспортом серед міст та районів області у 2017 р. лідерами є м. Дніпро (45 900,0 тис. пас.), м. Кривий Ріг (34 339,6 тис. пас.), м. Кам'янське (11 757,7 тис. пас.). Аналогічним є розподіл лідерів у регіоні за показником пасажирообороту у 2017 р. (м. Дніпро – 1 213,8 млн. пас. км, м. Кривий Ріг – 423,5 млн. пас. км, м. Кам'янське – 219,5 млн. пас. км).

За показником обсягу перевезень пасажирів автомобільним транспортом Дніпропетровська область у 2017 р. займає 4-е місце, трамвайним – 1-е місце, тролейбусним – 5-е місце.

Таблиця 2.33

**Структура пасажирообороту за видами за транспорту
Дніпропетровської області у 2014 – 2017 рр., %**

Показник	Роки			
	2014	2015	2016	2017
Транспорт*, у т.ч.	100	100	100	100
автомобільний (автобуси)**	48,4	38,0	32,3	41,2
водний	0,0	0,0	0,0	н.д.
авіаційний	1,6	1,7	1,8	н.д.
тролейбусний	5,1	7,2	7,0	7,6
трамвайний	10,5	14,3	14,2	14,9
метрополітенівський	0,5	0,6	0,6	0,7

Питома вага автомобільних доріг загального користування Дніпропетровської області у 2017 р. становила 5,6 % від показника України. Відповідно, частка доріг з твердим покриттям склала 5,7 %. Питома вага трамвайних колій загального користування становить 23,8 %, тролейбусних ліній загального користування – 13,3 % від показника в Україні.

Довжина шляхів сполучення Дніпропетровської області у період 2014 – 2017 рр. залишалась майже незмінною (табл. 2.34).

Таблиця 2.34

Динаміка довжини шляхів сполучення області у 2014 – 2017 рр.

Показник	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2017 до 2014, %
Довжина автомобільних доріг загального користування, км, у т.ч.	9172,0	9172,0	9179,9	9179,9	100,1
з твердим покриттям	9165,2	9165,2	9173,1	9173,1	100,1
Довжина тролейбусних ліній загального користування, км	445,6	445,6	450,0	450,0	101,0
Довжина трамвайних колій загального користування, км	374,0	373,2	373,1	373,1	99,8

Примітка. Складено і розраховано за [2].

Аналіз наявного рухомого складу електротранспорту Дніпропетровської області (рис. 2.13) свідчить про незадовільну ситуацію з оновленням транспортного парку. У структурі рухомого складу переважають трамвайні вагони з часом експлуатації 15 років і більше (95,7 %) і тролейбусні машини з аналогічним часом експлуатації (64,4 %).

У 2018 р. з метою системного оновлення рухомого складу для пасажирських перевезень регіональною філією «Придніпровська залізниця» ПАТ «Укрзалізниця» капітальне відремонтовано і модернізовано електропоїзд ЕР2Т-7222. У січні – серпні 2018 р. у спеціалізованих вагоноремонтних депо різними видами ремонту відновили 4 033 вантажні вагони, у т. ч. 330 капітальне відремонтували; у січні – липні 2018 р. різними видами ремонту оновили 175,4 км колії. Виконано реконструкцію 23 км колії, посилений капітальний та капітальний ремонт – майже 15,7 км, посилений середній та середній – майже 47,7 км, комплексно-оздоровчий – 47,1 км колії. Ремонтно-колійні роботи

велися на основних напрямках вантажного та пасажирського руху – П'ятихатки – Чаплине, Лозова – Солоне Озеро та в Криворізькому регіоні.

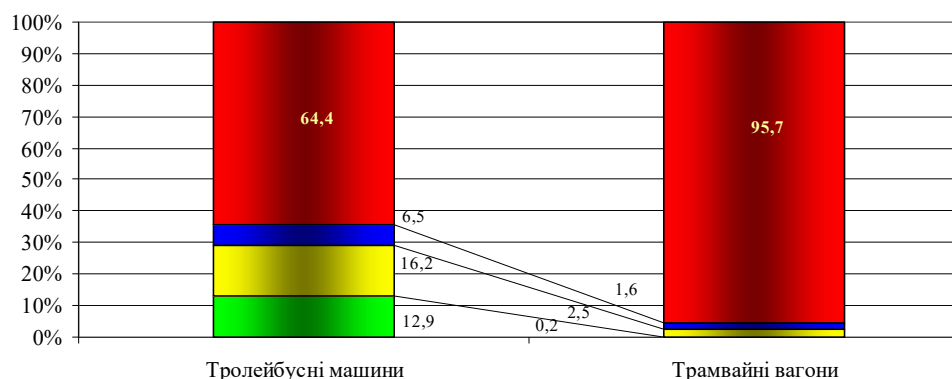

Рис. 2.13. Структура наявного електротранспорту Дніпропетровської області у 2017 р., %

■ До 5 років ■ 5 – 10 років ■ 10 – 15 років ■ 15 років і більше

Тривають роботи з будівництва метрополітену в м. Дніпро.

За січень – червень 2018 р. придбано 23 тролейбуси, відремонтовано 21 одиницю трамвайних вагонів, 7 одиниць тролейбусів, 17 км трамвайних колій та 15 км контактної мережі (в один провід). За даними виконавчих комітетів міських рад, придбано 30 одиниць міського транспорту.

З метою покращення стану об'єктів транспортної інфраструктури у 2018 р. затверджено робочі проекти:

- «Капітальний ремонт дороги на проспекті 200-річчя Кривого Рогу від вул. Спаської до вул. Едуарда Фукса в Саксаганському районі в м. Кривий Ріг Дніпропетровської області»;

- «Капітальний ремонт вул. Курчатова в м. Дніпрі». Коригування»;

- «Капітальний ремонт автодорожнього моста № 2 через р. Дніпро в м. Дніпро». Коригування»;

- «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О041710 Солоне – Лошкарівка – Широке – Р-73/км 0+000 – км 17+483 Солонянського району Дніпропетровської області»;

- «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О041405 Гаврилівка – Іванівка – Новопавлівка км 4+990 – км 22+560 Межівського району Дніпропетровської області»;

- «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О042205 Овов'язівське – Кочережки – Булахівка – /М-04/км 4+567 – км 15+800; км 22+000 – км 31+030 Павлоградського району області»;

- «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О040301 Верхньодніпровськ – Боровківка – Доброгирське км 0+000 – км 29+042 Верхньодніпровського району Дніпропетровської області»;

- «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О0410110 Вільне – Гвардійське – /М-18/ км 0+000 – км 0+900; км 1+000 – км 20+940 Новомосковського району Дніпропетровської області»;

– «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О041302 Петропавлівка – Сонцеве – Богданівка км 0+000 – км 16+350 Петропавлівського району Дніпропетровської області»;

– «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О040909 Станція Лошкарівка – Маринопіль – Гірницьке км 13+340 – км 33+580 Нікопольського району Дніпропетровської області»;

– «Капітальний ремонт автомобільної дороги загального користування місцевого значення О041106 Зелене – Богданівка – Богуслав км 0+000 – км 18+600 Павлоградського району Дніпропетровської області».

Висновки:

1. Протягом 2014 – 2017 рр. спостерігається нестійка динаміка обсягів перевезення вантажів, але у 2017 р. не досягнуто рівня 2014 р. (обсяги перевезення вантажів усіма видами транспорту становлять 90,7 %).

2. Найбільш затребуваним видом транспорту для перевезення вантажів був автомобільний транспорт, питома вага якого у 2017 р. становила 79,5 %. За обсягами перевезень вантажів автомобільним транспортом серед регіонів України Дніпропетровська область займає 1 місце протягом 2014 – 2017 рр.

3. Аналіз динаміки вантажообороту (табл. 2) свідчить також про нестійку динаміку цього показника протягом 2015 – 2017 рр. загалом, в розрізі окремих видів транспорту (крім залізничного) спостерігається поступове зростання показника. Загальний вантажообіг транспорту у 2017 р. становить 86,9 % показника 2014 р.

4. Аналіз динаміки перевезення пасажирів свідчить про суттєве зменшення обсягів перевезення пасажирським транспортом протягом 2014 – 2017 рр. Обсяги перевезень пасажирів усіма видами транспорту у 2017 р. становили 65,5 % від рівня 2014 р. Суттєво зменшилися обсяги перевезень пасажирів автомобільним (автобуси) транспортом (у 2017 р. 44,1 % від рівня 2014 р.). Обсяги перевезень тролейбусним, трамвайним і метрополітенівським транспортом суттєво не змінилися протягом 2014 – 2017 рр.

5. Протягом 2014 – 2017 рр. відбувалося поступове зменшення питомої ваги автомобільних перевезень пасажирів до значення 36,3 %, натомість відбувалося поступове збільшення питомої ваги тролейбусних перевезень (з 10,9 % до 17,1 %), трамвайних перевезень (з 26,3 % до 39,7 %), метрополітенівських перевезень (з 1,5 % до 2,4 %).

6. Аналіз динаміки пасажирообороту свідчить про стійку тенденцію до його зменшення протягом 2014 – 2017 рр. У 2017 р. показник пасажирообороту за усіма видами транспорту становив 69,2 % від рівня 2014 р.

7. За показником обсягу перевезень пасажирів автомобільним транспортом Дніпропетровська область у 2017 р. займає 4-е місце, трамвайним – 1-е місце, тролейбусним – 5-е місце серед регіонів України.

8. Питома вага автомобільних доріг загального користування Дніпропетровської області у 2017 р. становила 5,6 % від показника України, частка доріг з твердим покриттям склала 5,7 %. Питома вага трамвайних колій загального користування становить 23,8 %, тролейбусних ліній загального користування – 13,3 % від показника в Україні. Довжина шляхів сполучення Дніпропетровської області у період 2014 – 2017 рр. залишалась майже незмінною.

9. Аналіз наявного рухомого складу електротранспорту свідчить про незадовільну ситуацію з оновленням транспортного парку. У структурі рухомого складу переважають трамвайні вагони з часом експлуатації 15 років і більше (95,7 %) і тролейбусні машини з аналогічним часом експлуатації (64,4 %).

2.7. Інвестиційна діяльність

Дніпропетровська область займає 2-є місце за інвестиційною привабливістю серед регіонів України. За період 2014 – 2018 рр. в області було освоєно 182,642 млрд. грн. капітальних інвестицій.

У тому числі у 2018 р. – 60,28 млрд. грн. У табл. 1 наведено індекси капітальних інвестицій у Дніпропетровській області та Україні, які свідчать про приріст капітальних інвестицій у 2016 – 2018 рр. майже у 2 рази. Темпи падіння обсягів інвестицій в основний капітал у Дніпропетровській області у 2014 – 2015 рр. були майже такими, як і по Україні в цілому (табл. 2.35).

Таблиця 2.35

Індекси капітальних інвестицій у Дніпропетровській області за період 2014 – 2018 рр. %, до попереднього року

Рік	Дніпропетровська область	Україна
2014	80,2	75,9
2015	98,2	98,3
2016	115,5	118,0
2017	129,3	120,7
2018	129,4	116,4

У загальній структурі капітальних інвестицій найбільшу частку складають власні кошти підприємств та організацій 85,7 % (рис. 2.14).

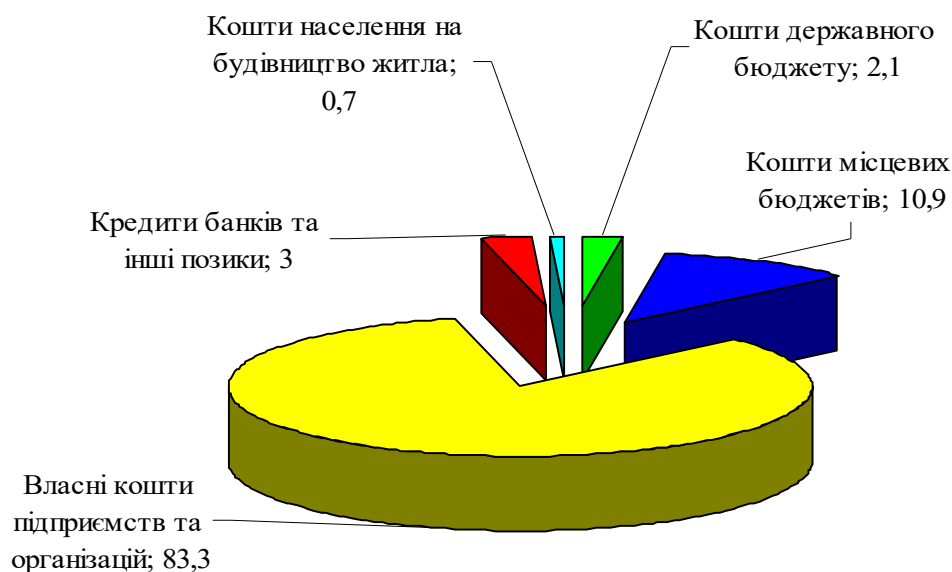

Рис. 2.14. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування у Дніпропетровській області за 2018 р. (у % до загального обсягу)

За 2014 –2018 рр. в області спостерігається загальна тенденція збільшення частки коштів місцевих бюджетів державних централізованих інвестицій (з 1,7 % у 2014 р. до 10,9 % у 2018 р.), що свідчить про позитивні наслідки децентралізації. Однак головним джерелом інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій – 83,3 % від загального обсягу по області (табл. 2.36).

Таблиця 2.36

**Структура капітальних інвестицій у Дніпропетровській області та Україні
за джерелами фінансування у 2014 – 2018 рр., %**

Джерела фінансування	Україна					Дніпропетровська область				
	2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018
Всього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі за рахунок										
Коштів державного бюджету	1,2	2,5	2,6	3,4	3,9	0,3	0,8	0,9	0,7	2,1
Коштів місцевих бюджетів	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7	1,7	5,2	7,0	9,3	10,9
Власних коштів підприємств	70,5	67,5	69,3	69,1	70,8	88,9	88,8	87,4	85,7	83,3
Кредитів банків та інших позик	9,9	7,6	7,5	6,6	7,8	6,5	1,1	2,1	2,5	3,0
Коштів іноземних інвесторів	2,6	3,0	2,7	1,4	0,3	0,3	0,4	—*	—*	—*
Коштів населення на будівництво житла	10,0	11,7	8,3	7,3	6,0	2,0	3,7	2,4	1,6	0,7
Інших джерел фінансування	3,1	2,5	2,1	2,9	2,5	0,3	0,4	—*	—*	—*

Примітка: —* дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Слід відзначити, що частка коштів державного бюджету в області у джерелах фінансування по роках у 2 – 5 рази менша, ніж у цілому по Україні. Водночас, частка коштів підприємств – більша.

Для порівняння: у 2018 р. частка інвестицій за рахунок коштів бюджету в Дніпропетровській області складала 2,1 %, в Україні в цілому – 3,9 %, власних коштів підприємств – 83,3 % та 70,8 % відповідно.

Переважну більшість капітальних вкладень (59,0 %) у 2018 р. було спрямовано у промисловість, на другому місці за обсягами інвестування за видами економічної діяльності знаходяться операції з нерухомим майном – 9,8 % від загальних обсягів капітальних інвестицій. На третьому – сільське, лісове та рибне господарство – 5,2 % загальних обсягів капітальних інвестицій.

Із загального обсягу капітальних інвестицій спрямованих у промисловість 52,2 % приходить на переробну промисловість, 41,4 % – на добувну, 5,6 % – на галузь постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та 0,8 % – на водопостачання; каналізацію, поводження з відходами. У переробній промисловості найвагоміші обсяги було освоєно в галузях: металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування (63,8 %); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (16,8 %), виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції (10,8 %); виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (3,6 %).

Оскільки для забезпечення умов стійкого економічного росту недостатньо використання тільки наявних ресурсів області, саме іноземні інвестиції здатні підвищити ефективність виробництва і розширити ринки

збуту завдяки заміні старого обладнання, впровадженню прогресивних технологій у виробництві.

Дніпропетровська область є одним із найбільш інвестиційно привабливих регіонів України. Факторами її інвестиційної привабливості виступають висока якість людського капіталу, традиції індустріального виробництва, наявність розгалуженої промислової та транспортної інфраструктури.

Для розвитку більшості країн у сучасних умовах іноземні інвестиції мають велике значення. При цьому вирішальну роль у поживленні соціально - економічних процесів в Україні мають прямі іноземні інвестиції. Однак, як видно з табл. 3, за період 2014 – 2018 рр. іноземні інвестиції в економіку області зменшилися на 38,2 %, по Україні в цілому – на 15,9 %. Зменшення притоку іноземних інвестицій відбулося по усіх індустріальних регіонах, окрім Запорізької області, де приріст склав 6,9 % (табл. 2.37).

Таблиця 2.37

Індекс прямих іноземних інвестицій в економіці України та окремих областях у 2014 – 2018 рр., % до попереднього року (по стану на початок року)

Регіони	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014
Україна, всього	75,8	83,7	97,2	101,2	102,2	84,1
Дніпропетровська область	64,8	69,7	86,6	105,6	97,0	61,8
Донецька область	61,3	75,3	71,5	89,3	108,0	51,9
Запорізька область	78,4	80,9	126,5	105,5	99,1	106,9
Луганська область	70,0	76,8	98,3	100,4	99,7	75,6
Полтавська область	97,6	96,2	100,3	100,6	101,8	98,8
Харківська область	81,1	90,8	42,3	99,4	104,4	39,8
Київ	77,9	85,8	107,6	99,0	103,5	94,6

Значне зменшення індексів прямих іноземних інвестицій залучених в економіку Дніпропетровської області, також як і Харківської за період 2014 – 2017 рр., не дивлячись на їх деякий приріст у 2017 – 2018 рр., пов'язано в першу чергу зі збройним конфліктом на Сході України, адже ці області мають спільні кордони з Луганською і Донецькою областями, що збільшує потенційні ризики для іноземних інвесторів, а також із тим, що протягом тривалого часу, промисловий комплекс був зорієнтований на ринок Росії, розрив господарських зв'язків із якою суттєво вплинув на динаміку прямих іноземних інвестицій в економіку області.

Станом на 31.12.2018 р. обсяг внесених з початку інвестування в економіку області прямих інвестицій (акціонерного капіталу) дорівнював 3 577,8 млн. дол. США, що становить 97 % обсягів інвестицій на початок року. у тому числі з країн ЄС отримано 2 780,0 млн. дол. США (77,7 % обсягу прямих інвестицій), з інших країн світу – 797,8 млн. дол. США (22,3 %) (рис. 2.15).

У 2018 р. в економіку Дніпропетровщини іноземними інвесторами вкладено 32,5 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу), це друге місце (після м. Києва) серед регіонів України, питома вага регіону становила 11,1 %.

У 2018 р. прямі іноземні інвестиції в область надійшли з 57 країн світу. у 914 підприємств 11 міст та 18 районів області.

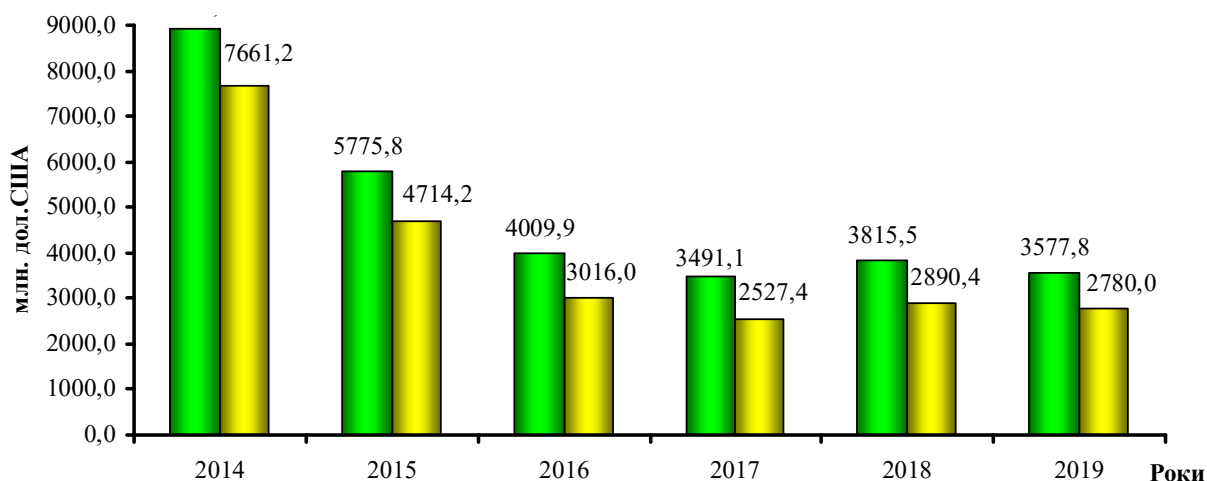

Рис. 2.15. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці Дніпропетровської області за період 2014 – 2018 рр., млн. дол. США (по стану на початок 2019 р.)

■ Всього

■ Країни ЄС

У 2018 р. до шістки основних країн-інвесторів, на які припадає 88 % загального обсягу вкладень входили: Кіпр – 36,1 % (1 138,2 млн. дол. США), Нідерланди – 23,9 % (755,5 млн. дол. США), Німеччина – 18,3 % (579,4 млн. дол. США), Віргінські Острови (Брит.) – 15,9 % (501,9 млн. дол. США), Беліз – 2,2 % (69,38 млн. дол. США), Австрія – 3,4 % (108,0 млн. дол. США), на іншу 51 країну приходить 12,0 % від загального обсягу інвестицій (рис. 2.16).

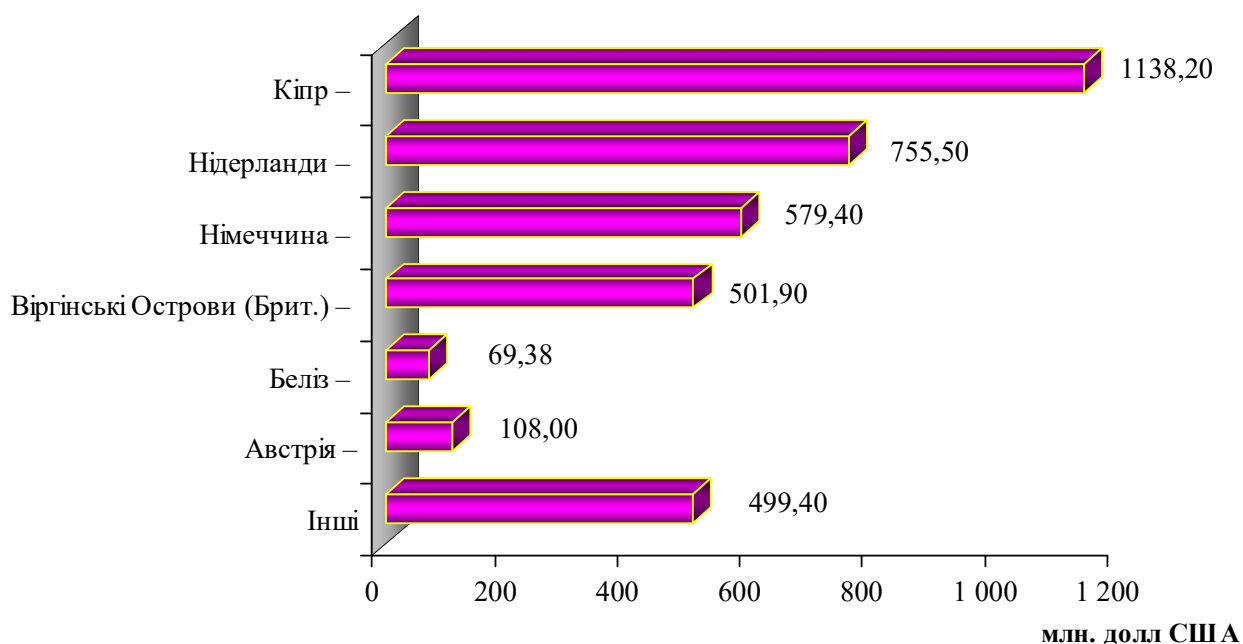

Рис. 2.16. Географічна структура прямих іноземних інвестицій в Дніпропетровську область у 2018 р., млн. дол. США (по стану на 31.12.2018 р.)

Найбільші обсяги іноземних інвестицій вкладено у промисловість – 2 132,0 млн. дол. США (59,6% загального обсягу). За даними на початок 2018 р. серед галузей переробної промисловості найбільш привабливими для інвестора є підприємства з металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів де акумульовано 891,7 млн. дол. США прямих інвестицій (23,4 % загального обсягу прямих інвестицій), виробництва гумових пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 235,6 млн. дол. США (6,2 %), виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – 59,6 млн. дол. США (1,6 %).

Цікавими для інвесторів залишаються проекти, що орієнтовані на внутрішній попит області – підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, в які інвестовано 574,2 млн. дол. США.

Значні обсяги іноземних інвестицій зосереджено також на підприємствах, які займаються операціями з нерухомим майном (434,5 млн. дол. США), діяльністю у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (192,5 млн. дол. США), професійною, науковою та технічною діяльністю (113,6 млн. дол. США) (рис. 2.17).

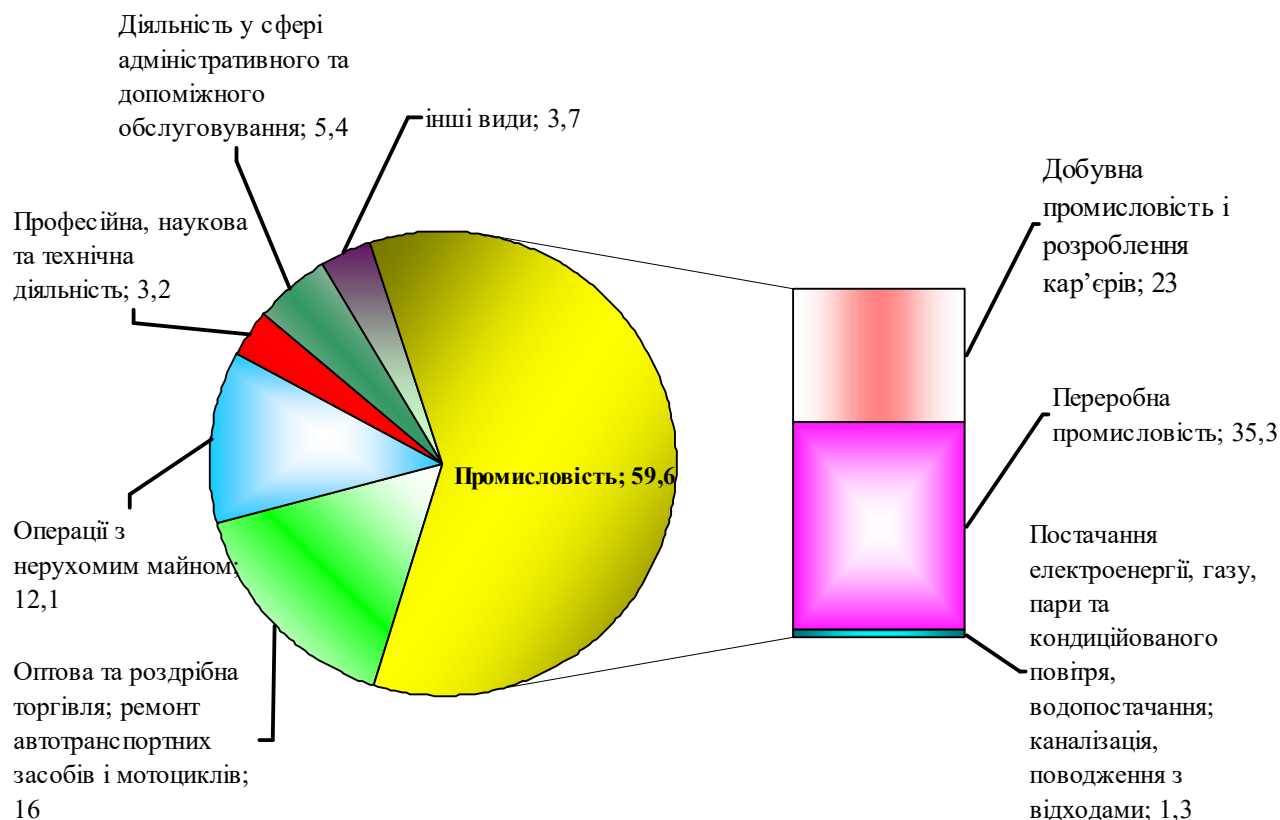

Рис. 2.17. Структура прямих інвестицій (акціонерного капіталу) Дніпропетровської області за видами економічної діяльності підприємств на 31 грудня 2018 р.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку Дніпропетровської області не є достатнім. Вкладення іноземних інвесторів у Дніпропетровській області не перевищують 1 % від загального обсягу інвестицій в економіку області та не спричиняють істотного впливу на її структурну перебудову.

У розрахунку на одного мешканця у Дніпропетровській області припадає 1 112,7 дол. США, що майже у 1,5 рази перевищує середньоукраїнський показник 767 дол. США, але у 5,2 рази менше ніж у м. Київ – 5 828,4 дол. США.

Для порівняння: в Грузії на одного мешканця припадає 3 290 дол. США іноземних інвестицій, Литві 5 890 дол. США, Латвії – 8 350 дол. США, Естонії 19 040 дол. США, Німеччині – 18 050 дол. США, Норвегії – 40 830 дол. США Сінгапурі 196 600 дол. США, Китаї – 233 000 дол. США [13].

На рис. 2.18 наведено динаміку ПІІ в Україні та Дніпропетровській області у розрахунку на одну особу постійного населення за період 2014 – 2018 рр.

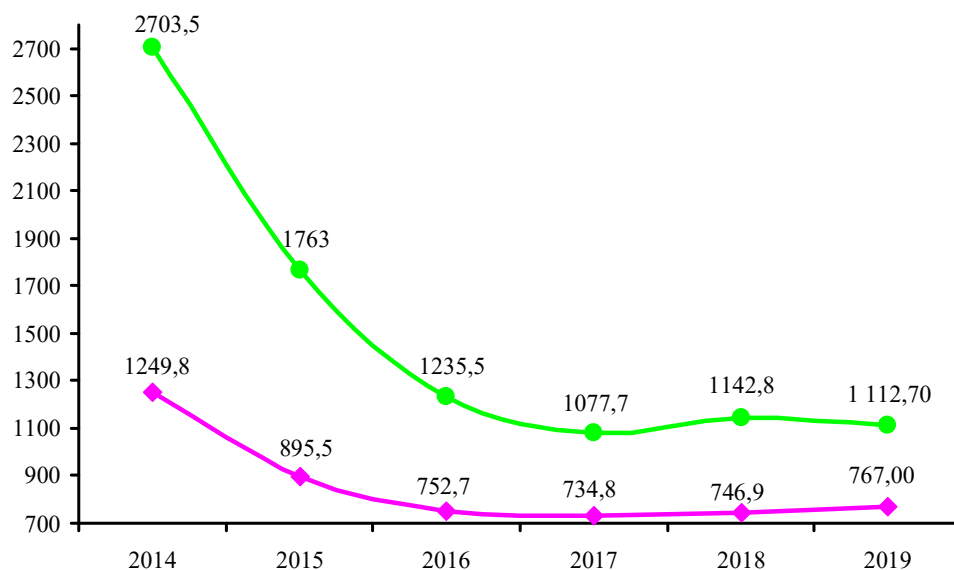

Рис. 2.18. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) на одну особу постійного населення в Україні та Дніпропетровській області за 2014 – 2019 рр., дол. США (по стану на початок року)

—●— Дніпропетровська обл —◆— Україна

Як видно з рис. 5 Обсяги ПІІ у розрахунку на одну особу населення за період 2014 – 2018 рр. зменшилися наполовину.

За умови нестачі інвестицій в економіці області має місце відплив коштів в економіку інших країн. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з області в економіку інших країн становили на 31 грудня 2018 р. 19,6 млн. дол. США.

Висновки. Таким чином, власні інвестиційні ресурси, недостатні за своїми фізичними обсягами, спрямовуються на підтримку сировинних галузей, не вирішують проблем структурної перебудови економіки області.

Іноземні інвестиції набагато менші, ніж в Європейських країнах, спрямовуються в галузі з високим рівнем рентабельності, які не належать до стратегічно пріоритетних і тому не відіграють вирішальної ролі в інвестуванні трансформаційних процесів. Найбільшою популярністю користуються галузі, які переживають піднесення та зорієнтовані на внутрішнє споживання.

В географічній структурі прямих іноземних інвестицій переважають інвестиції з Кіпру, Віргінських островів, Белізу – трьох «класичних» офшорних зон. На думку експертів, більшість інвестицій з офшорів в Україні – це

реінвестований український капітал, власники якого використовують компанії у Кіпрі та інших офшорах для оптимізації оподаткування. Нідерланди завдяки сприятливим податковим умовам також діють як офшор і вважаються одним з найбільших джерел інвестицій у світі лише формально. Інвестиції із Нідерландів та Німеччини – це переважно теж український капітал.

Неефективна галузева структура залучення іноземних інвестицій, де частка високотехнологічних та наукоємних виробництв мінімальна, неоптимальна географічна структура надходження інвестиційних ресурсів, призводять до високої залежності від незначного числа зарубіжних країн-інвесторів та поглиблення проблем у соціально-економічному розвитку регіону. Іноземний капітал сьогодні особливо потрібен у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, призведе до покращення суспільного життя в країні, а саме харчова промисловість, фармакологія, енергетика, виробництво товарів широкого вжитку, сільське господарство та інші галузі.

Отже, стан залучення прямих іноземних інвестицій в Дніпропетровській області значно ускладнює інвестиційну діяльність, оскільки наявний обсяг вкладень не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану.

2.8. Зовнішня торгівля

Дніпропетровська область входить до числа провідних експортерів та за підсумками 2018 р. займає друге місце за обсягами експорту товарів серед регіонів України. У 2018 р. продовжувалась минулорічна тенденція нарощування зовнішньоторговельного обороту. За даними Державної служби статистики України у 2018 р. обсяги експорту товарів Дніпропетровської області становили 7 722,6 млн. дол. США (109,5 % до рівня 2017 р.), що складає 16,3 % від загального показника в Україні. Обсяги імпорту товарів склали 5 264,9 млн. дол. США (114,2 % від рівня 2017 р.). За таким показником Дніпропетровська область займає друге місце в Україні (9,2 % від загального обсягу імпорту товарів в Україні). Сальдо зовнішньої торгівлі товарами у 2018 р. було додатним, становить 2457,7 млн. дол. США.

Аналіз динаміки географічної структури експорту товарів свідчить про те, що відбувається стаке збільшення обсягів до країн Європи, зокрема ЄС (28) протягом 2015 – 2018 рр. (табл. 2.38).

Таблиця 2.38

Динаміка експорту товарів Дніпропетровської області до країн світу у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США

Роки	Країни						
	Разом	Країни СНД	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка
2014	8763,9	2525,0	1802,7	1754,9	3288,3	993,1	154,4
2015	6399,0	1187,4	1402,2	1347,3	2457,7	1184,9	165,2
2016	5864,8	828,7	1724,0	1663,5	2063,8	1057,3	183,4
2017	7052,8	932,6	2404,4	2314,5	2382,0	1026,3	304,0
2018	7722,6	983,2	2906,5	2746,5	2224,8	1176,1	427,5

Аналогічною є тенденція щодо країн Америки, яка спостерігається протягом 2014 – 2018 рр. Натомість, за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області у 2014 – 2016 рр. суттєво зменшилися обсяги експорту товарів до країн СНД, але, починаючи з 2017 р., обсяги поступово зростають.

Суттєві експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС у 2018 р. здійснювалися до Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії, Румунії, Італії. Серед інших країн світу найбільше експортовано товарів до Китаю, Туреччини, Російської Федерації, Єгипту та Алжиру.

Аналіз динаміки географічної структури імпорту товарів, що базується на даних Головного управління статистики у Дніпропетровській області, свідчить про те, що протягом 2014 – 2015 рр. відбувалося зменшення обсягів імпорту з країн СНД, починаючи з 2016 р. спостерігається поступове збільшення імпорту (табл. 2.39).

Таблиця 2.39

**Динаміка імпорту товарів Дніпропетровської області з країн світу
у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США**

Роки	Країни						
	Разом	Країни СНД	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка
2014	4636,3	1281,2	1813,8	1751,1	1057,8	127,7	330,5
2015	3271,8	1013,6	1170,9	1138,2	715,3	129,2	216,3
2016	3490,0	1075,9	1248,1	1214,4	783,3	105,2	223,1
2017	4632,0	1552,0	1521,0	1493,3	1026,4	193,0	305,0
202018	5316,0	1877,7	1629,8	1583,5	1315,8	156,4	330,0

Щодо країн Європи, спостерігається абсолютне повторення тенденції динаміки експорту, а саме: у 2014 – 2015 рр. спостерігалось зменшення обсягів імпорту з країн Європи, зокрема країн ЄС (28), але з 2016 р. відбувається поступове нарощування обсягів. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Дніпропетровської області з країнами ЄС (28) і країнами СНД представлені на рис. 2.19.

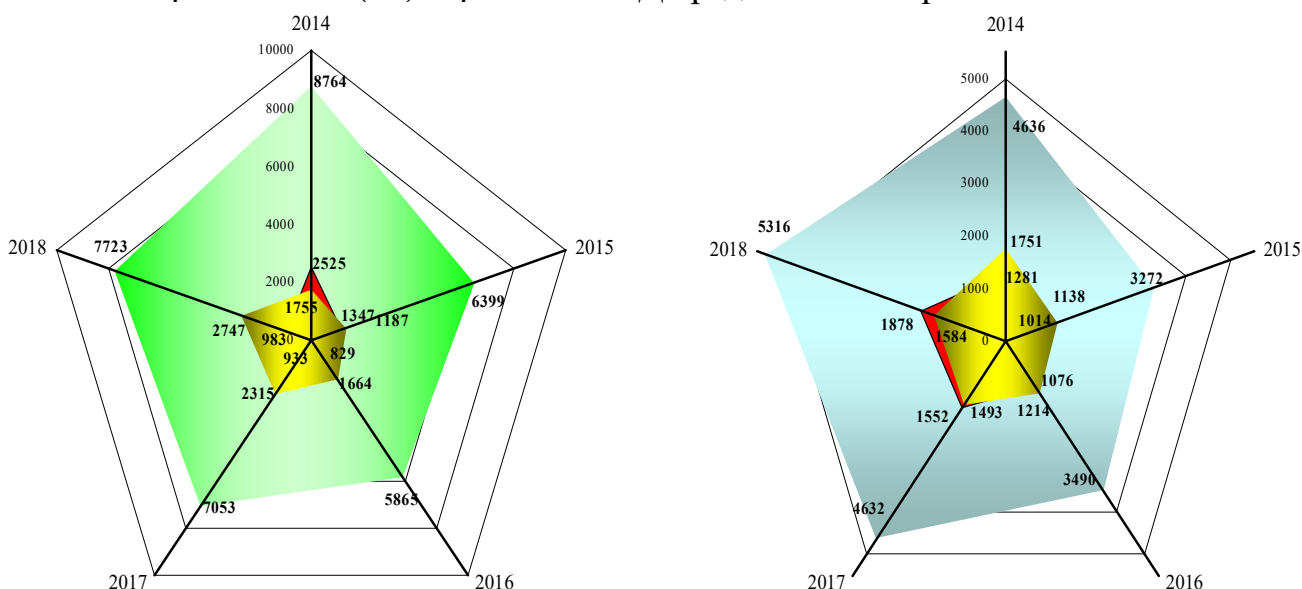

Рис. 2.19. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами Дніпропетровської області з країнами ЄС (28) і країнами СНД у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США

- Експорт товарів
- Експорт товарів країни СНД
- Експорт товарів країни ЄС (28)
- Імпорт товарів
- Імпорт товарів країни СНД
- Імпорт товарів країни ЄС (28)

Серед країн ЄС найвагоміші імпорتنі надходження товарів у 2018 р. здійснювалися з Німеччини, Італії, Польщі, Словаччини, Франції. Серед інших країн світу найбільші імпорتنі поставки товарів надходили з Російської Федерації, Китаю та США.

Протягом 2014 – 2017 рр. спостерігалось збільшення кількості підприємств, що здійснювали зовнішньоторговельну діяльність товарами (у 2017 р. експортували товари 1 233 підприємств, імпортували – 2 248 підприємств [3].снову товарної структури експорту області у 2017 р. складали чорні метали (46,3 % загального обсягу) та руди, шлак і зола (23,2 %). Основу товарної структури імпорту області у 2017 р. складали палива мінеральні; нафта та продукти її перегонки (30,3 % загального обсягу), машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання (14,4 %), продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (11,3 %) та недорогоцінні метали та вироби з них (11 %) [3]. Найактивніше здійснювали зовнішню торгівлю товарами підприємства у містах: Кривий Ріг, Дніпро, Кам'янське, Нікополь та Павлоград, районах: Дніпровський, Верхньодніпровський, Нікопольський, Новомосковський, Солонянський.

За даними Державної служби статистики України у 2018 р. обсяги експорту послуг становили 134,4 млн. дол. США (107,5 % від рівня 2017 р.). За цим показником Дніпропетровська область посіла 8-е місце серед регіонів України, а питома вага становить 1,1 % від загального показника в Україні. Обсяги імпорту послуг становили 230,3 млн. дол. США (100,6 % від рівня 2017 р.). За цим показником область посіла 2-е місце серед регіонів України, питома вага становить 4,0 % від загального показника в Україні). Сальдо зовнішньої торгівлі послугами у 2018 р. було від'ємним (-95,9 млн. дол. США).

Аналіз динаміки географічної структури [5] свідчить про зменшення обсягів експорту послуг до країн СНД у 2014 – 2015 рр. та поступове збільшення у 2016 – 2017 рр. (табл. 2.40).

Таблиця 2.40

**Динаміка експорту послуг Дніпропетровської області до країн світу
у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США**

Роки	Країни						
	Разом	Країни СНД	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка
2014	376,8	86,0	97,5	169,3	91,0	2,1	85,8
2015	294,4	35,2	58,4	98,1	51,1	2,1	99,1
2016	175,6	25,4	49,4	56,9	19,6	4,2	76,8
2017	125,0	27,6	47,2	54,7	19,9	2,9	27,2
2018	137,3	33,5	48,4	57,8	25,8	4,0	25,3

Протягом 2014 – 2017 рр. відбувалося зменшення обсягів експорту послуг до країн ЄС, що є негативною тенденцією. Лише у 2018 р. спостерігається збільшення цього показника.

У структурі експорту послуг у 2017 р. переважали транспортні послуги (33,2 % загального обсягу експорту), у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні (32,8 %) й ділові (13,5 %).

Обсяги імпорту послуг з країн СНД майже у 5 разів зменшилися у період 2014 – 2018 рр., незначне збільшення показника спостерігалось лише у 2017 р. у порівнянні з попереднім роком. Обсяги імпорту послуг з країн ЄС зменшилися у період 2014 – 2018 рр., але динаміка по роках є нестабільною (табл. 2.41).

Таблиця 2.41

**Динаміка імпорту послуг Дніпропетровської області з країн світу
у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США**

Роки	Країни						
	Разом	Країни СНД	Європа	Країни ЄС (28)	Азія	Африка	Америка
2014	370,4	56,9	201,9	228,2	42,6	0,3	68,3
2015	402,1	24,1	305,3	315,1	25,4	0,3	46,6
2016	315,0	17,7	210,5	229,5	52,2	0,4	34,2
2017	228,9	19,0	148,9	173,3	52,1	0,4	8,5
2018	231,7	11,0	174,0	187,5	37,8	0,1	8,8

Динаміка зовнішньої торгівлі послугами Дніпропетровської області з країнами ЄС (28) і країнами СНД представлена на рис. 2.20.

Основу структури імпорту послуг області у 2017 р. складали ділові (34,4 % загального обсягу імпорту), роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (31,7 %) та транспортні (17 %).

Значні обсяги експорту-імпорту послуг припадали на підприємства міст Дніпра, Кривого Рогу, Кам'янського, Нікополя та Павлограда, районів – Дніпровського, Верхньодніпровського, Синельниківського та Солонянського.

Загалом щодо зовнішньої торгівлі Дніпропетровської області спостерігається низка тенденцій, що містять як позитивні, так і негативні ознаки. Протягом 2014 – 2016 рр. зменшувалися обсяги експорту товарів і послуг Дніпропетровської області. Протягом 2017 – 2018 рр. відбувається поступове збільшення показника, але у 2018 р. досягнуто лише 86 % від рівня 2014 р. (табл. 2.42).

Таблиця 2.42

**Зовнішня торгівля товарами і послугами Дніпропетровської області
у 2014 – 2018 рр.**

Показники	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2018 до 2014, %
Експорт, млн. дол. США	9140,7	6693,4	6040,5	7177,7	7857,3	86,0
у % до попереднього року	н.д.	73,2	90,2	118,8	109,5	-
Імпорт, млн. дол. США	5004,6	3673,9	3805,0	4860,9	5494,7	109,8
у % до попереднього року	н.д.	73,4	103,6	127,8	113,0	-
Сальдо, млн. дол. США	4136,1	3019,5	2235,5	2316,8	2362,6	-
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,8	1,8	1,6	1,5	1,4	-
Кількість країн-партнерів	н.д.	148	155	157	159	-

Обсяги імпорту товарів і послуг зменшувалися протягом 2014 – 2015 рр., але, починаючи з 2016 р. цей показник збільшується, зменшуючи при цьому додатне значення сальдо зовнішньої торгівлі (у 2014 р. становило 4136,1 млн. дол. США, у 2018 становить 2361,8 млн. дол. США) (рис. 3). Відповідно, негативною є чітка тенденція до зниження коефіцієнту покриття експортом імпорту (зі значення 1,8 у 2014 р. до 1,4 у 2018 р.) (табл. 2.42).

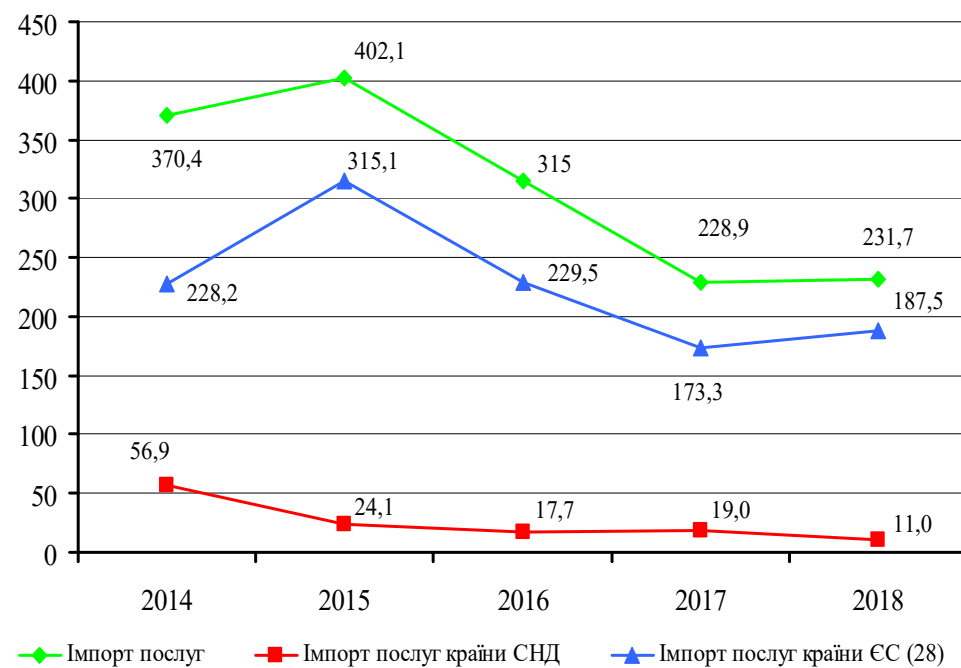
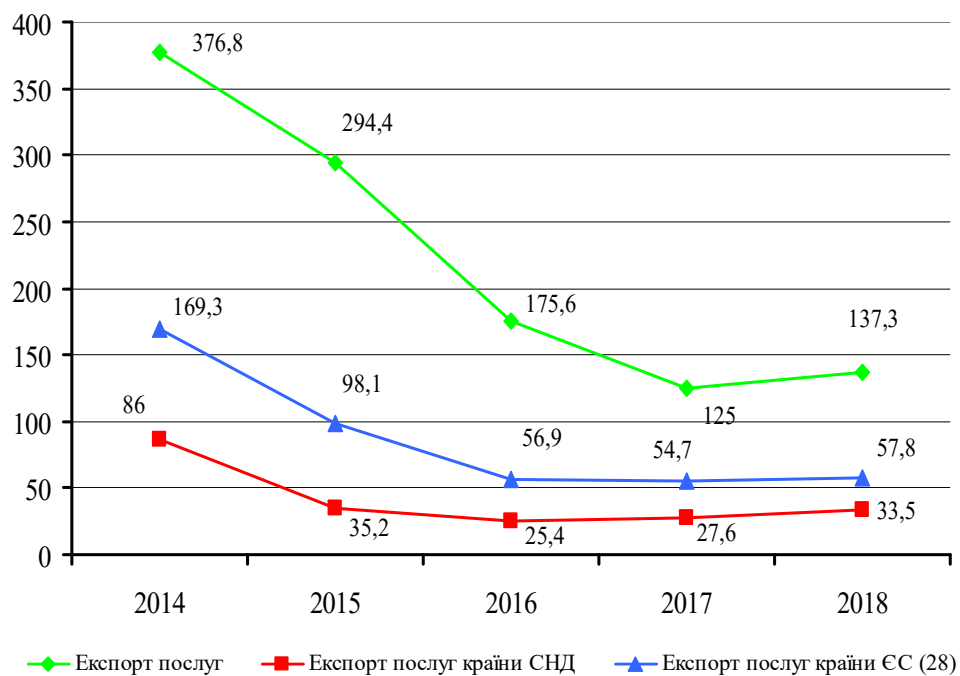

Рис. 2.20. Динаміка зовнішньої торгівлі послугами Дніпропетровської області з країнами ЄС (28) і країнами СНД у 2014 – 2018 рр., млн. дол. США

Вкрай негативною є тенденція до суттєвого зменшення експорту послуг, зокрема до країн ЄС (28), протягом 2014 – 2018 рр. (рис. 2.21).

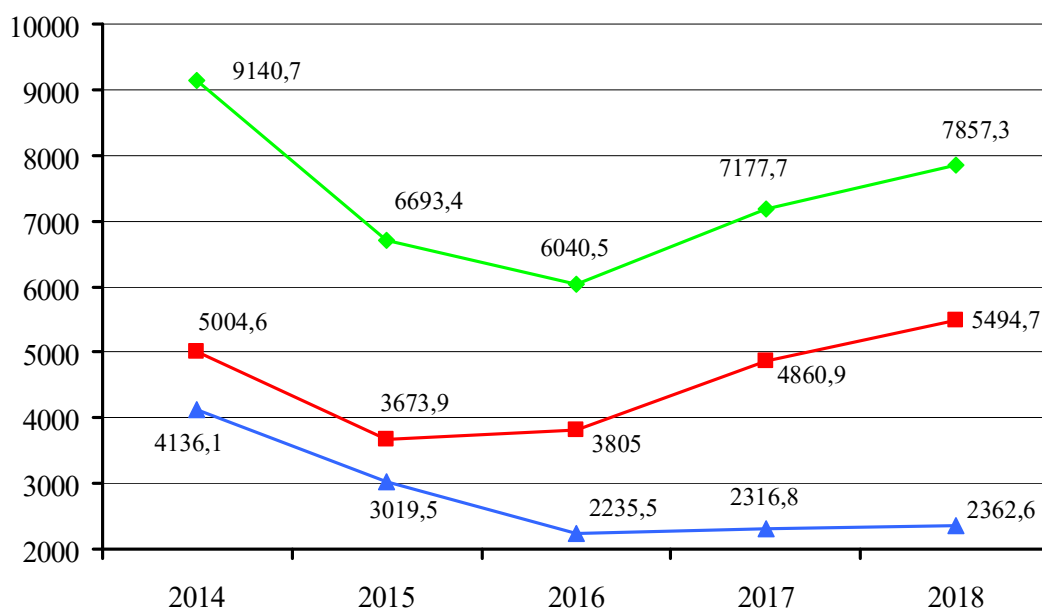

Рис. 2.21. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами і послугами Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр.

◆ Експорт, млн. дол. США ■ Імпорт, млн. дол. США ▲ Сальдо, млн. дол. США

Висновки:

1. Протягом 2014 – 2016 рр. зменшувалися обсяги експорту товарів і послуг Дніпропетровської області. Протягом 2017 – 2018 рр. відбувається поступове збільшення показника, але у 2018 р. досягнуто лише 86 % від рівня 2014 р.
2. Обсяги імпорту товарів і послуг зменшувалися протягом 2014 – 2015 рр., але, починаючи з 2016 р. цей показник збільшується, зменшуючи при цьому додатне значення сальдо зовнішньої торгівлі (у 2014 р. становило 4136,1 млн. дол. США, у 2018 становить 2361,8 млн. дол. США).
3. Негативною є чітка тенденція до зниження коефіцієнту покриття експортом імпорту (зі значення 1,8 у 2014 р. до 1,4 у 2018 р.)
4. Вкрай негативною є тенденція до суттєвого зменшення експорту послуг, зокрема до країн ЄС (28), протягом 2014 – 2018 рр.

2.9. Туризм

Розвиток ринку туристичних послуг та його інфраструктурне забезпечення є актуальною проблемою і важливою перспективою для Дніпропетровської області. Цей сектор відіграє помітну роль у регіональній економіці, що, відповідно, потребує розвитку місцевої інфраструктури, диверсифікації видів туристичних послуг, підвищення ефективності управлінських рішень щодо регулювання галузі та реалізації стратегічних пріоритетів відповідно до стану та тенденцій кон'юнктури внутрішньо-регіонального туристичного ринку.

Туристичний ринок є досить гнучким середовищем ведення бізнесу, оскільки швидко реагує як на зміну туристичного попиту та пропозиції, так і на зміни у зовнішньому середовищі (політичні, економічні, соціальні фактори впливу). З іншого боку, важливою характеристикою професійної діяльності на цьому ринку є безпосередня залежність від локальних умов (природне середовище та облаштованість місць відвідування, інфраструктура, організація) і факторів креативності й інноваційності суб'єктів господарювання, що визначають ринкову цінність та унікальність туристичного продукту. Все це робить туризм Дніпропетровщини важливою сферою регіональної економіки, що має потенціал щодо забезпечення не лише надходжень до місцевих бюджетів, але й щодо створення робочих місць в умовах децентралізованого управління територіальним розвитком, розвитку територіальних брендів в області, формування її позитивного туристичного іміджу та підвищення конкурентоспроможності регіонального продукту як невід'ємної частини цього бренду.

У цілому, туристично-рекреаційний потенціал Дніпропетровщини представлений системою закладів і підприємств з організації надання туристичних послуг. Пріоритетними видами туризму в області, за визначенням Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, є наступні: сільський, промисловий, історичний, культурно-пізнавальний. Але, поряд із цим, останнім часом в області набули розвитку також і інші види туризму:

- екологічний (зелений) (локації в громадах);
- спортивний (індивідуальні та командні спортивні тури, відвідування спортивних подій, тренування, змагання);
- подієвий (культурні, мистецькі, спортивні, історичні, громадські та інші події);
- релігійний (паломницький) (відвідування унікальних храмів, прийоми священнослужителів);
- лікувально-оздоровчий (об'єкти інфраструктури надання послуг з лікування та оздоровлення);
- навчальний (тренінги, короткострокові навчальні візити);
- природничий (об'єкти природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення) (додаток 3);
- етнографічний (осередки української народної творчості в громадах);
- урбаністичний (об'єкти та комплекси західноєвропейської забудови);
- космічний (туристичний маршрут «Дніпро космічний»);
- патріотичний (виставки, експозиції, перший в Україні музей АТО в м. Дніпро).

Фізичну ємність туристичної інфраструктури характеризують дані щодо кількості суб'єктів туристичної діяльності на території Дніпропетровської області, яка станом на 01.01.2018 р. становила 325 закладів, з них: 12 тур операторів та 313 турагентів. Загальна сума доходу суб'єктів туристичної діяльності області склала 66 271 тис. грн., з них – 42 703,5 тис. грн. отримано турагентами-фізичними особами-підприємцями (табл. 2.43).

Таблиця 2.43

Суб'єкти туристичної діяльності за формами діяльності станом на 01.01.2018 р.

Усього		У тому числі	
		тур-оператори	турагенти
Юридичні особи			
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	118	12	106
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	307	52	255
з них:			
мають спеціальну освіту в галузі туризму	95	20	75
жінки	241	43	198
особи до 30 років	57	11	46
Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.	23 567,5	3 540,5	20 027,0
Фізичні особи-підприємці			
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од	207	X	207
Середньооблікова кількість штатних працівників, осіб	269	X	269
з них мають спеціальну освіту в галузі туризму	65	X	65
Кількість неоплачуваних працівників (власники, засновники підприємства та члени їх сімей), осіб	106	X	106
Дохід від надання туристичних послуг, тис. грн.	42 703,5	X	42 703,5

У 2018 р. в області діяло вже 416 туристичних агентств та операторів (проти 325 у 2017 р.). Їх послугами упродовж звітнього року скористалися 117 тис. осіб, що в 1,5 рази більше, ніж у 2017 р.

Обсяг надходжень від сплати туристичного збору у 2018 р. склав 2,5 млн. грн., що на 21 % більше, ніж у 2017 р. За підсумками 2018 року, Дніпропетровщина увійшла до рейтингу топ-5 областей України за найбільшими обсягами надходжень від сплати податків суб'єктами туристичної діяльності – 235,2 млн. грн. (5,6 % від загальної суми), поступившись лише м. Києву, Львівській та Одеській областям.

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області, за останні роки Дніпропетровщину відвідав лише один іноземний турист, хоча реальна кількість іноземних відвідувачів не встановлена через відсутність механізму та повноважень збору такої інформації.

При цьому, в загальній кількості туристів переважає частка тих, хто подорожував за межі країни (табл. 2.44).

Таблиця 2.44

Туристичні потоки Дніпропетровської області у 2014 – 2017 рр., осіб

Рік	Загальна кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами	Із загальної кількості туристів:		
		іноземні туристи	туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	внутрішні туристи
2014	56803	–	49540	7263
2015	46121	–	38926	7195
2016	57770	–	49994	7776
2017	75526	1	68043	7482

Традиційно, плануючи відпочинок за сприяння суб'єктів туристичної діяльності, мешканці області надають перевагу закордонному туризму: у 2018 р. в інші країни виїжджали 108 тис. туристів (92 %), тоді як у межах України подорожувало лише 9 тис. (8 %) (рис. 2.22). Середня тривалість подорожі становила 8 днів.

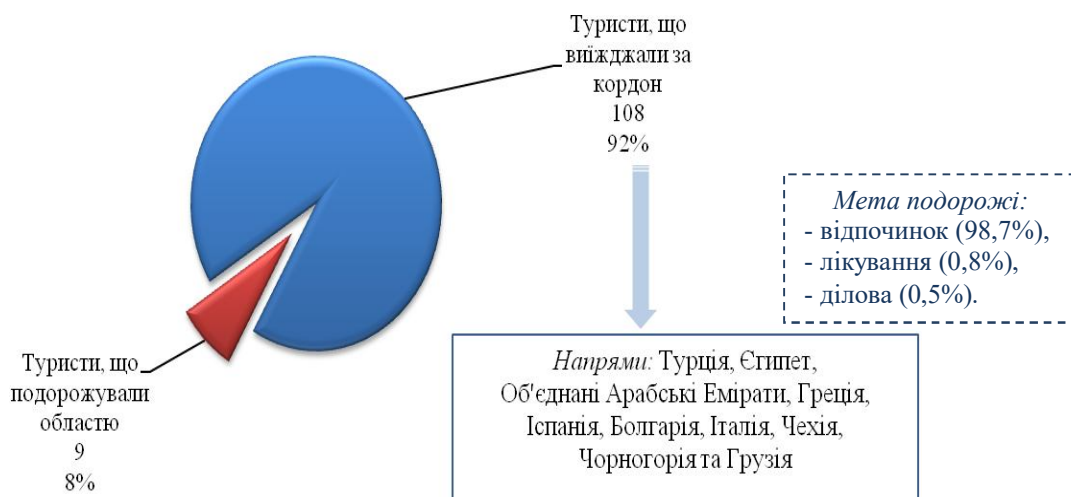

Рис. 2.22. Структура туристичних потоків за напрямками відвідування у 2018 р., тис. осіб.

Найбільш пріоритетними для них були маршрути до Єгипту та Туреччини (кожна третя поїздка). Також до топ-10 найпопулярніших напрямків серед мешканців Дніпропетровської області у 2018 р. увійшли Об'єднані Арабські Емірати, Греція, Іспанія, Болгарія, Італія, Чехія, Чорногорія та Грузія.

Основною мотивацією туристичних подорожей були дозволя й відпочинок (98,7 % подорожуючих). З метою лікування вийжджали 0,8 % туристів. Частка службових, ділових, спортивних, спеціалізованих поїздок та поїздок з метою навчання склала лише 0,5 %.

Для якісного, комфортного подорожування областю, окрім транспортної інфраструктури, потрібні належно обладнані місця відпочинку, що відповідають уявленням та очікуванням відвідувачів щодо отримання якісної послуги з розміщення і обслуговування. На території області станом на 01.01.2018 р. налічувалося 228 колективних засобів розміщування (це на 26 одиниць менше, ніж у попередньому році), що можуть прийняти 422,9 тис. осіб. (табл. 2.45).

Таблиця 2.45

**Колективні засоби розміщення туристів в Дніпропетровській області
у 2014 – 2017 рр.**

Рік	Кількість колективних засобів розміщування, од			Кількість місць, од			Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування, осіб		
	всього	у тому числі		всього	у тому числі, у		всього	у тому числі, у	
		готелів та аналогічних засобів розміщування	спеціалізованих засобів розміщування		готелях та аналогічних засобах розміщування	спеціалізованих засобах розміщування		готелях та аналогічних засобах розміщування	спеціалізованих засобах розміщування
2014	265	146	119	26148	8341	17807	439650	205234	234416
2015	253	139	114	25484	8096	17388	418265	211345	206920
2016	254	138	116	24156	7740	16416	446745	238453	208292
2017	228	120	108	22794	7758	15036	422857	214379	208478

За звітний період в регіоні діяла мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів, кількісні характеристики яких залишалися майже незмінними: 16 санаторіїв та пансіонатів з лікуванням на 1,9 тис. ліжок, 12 санаторіїв-профілакторіїв та 1,6 тис. ліжок, 2 будинки і пансіонати відпочинку на 0,8 тис. ліжок і 78 баз та інших закладів відпочинку на 10,8 тис. місць (табл. 2.46).

Таблиця 2.46

Санаторно-курортні та оздоровчі заклади Дніпропетровської області

Рік	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
2014	18	2,6	17	1,9	2	0,8	82	12,5
2015	17	2,4	15	1,9	2	0,8	80	12,3
2016	16	1,8	13	1,8	2	0,8	85	12,0
2017	16	1,9	12	1,6	2	0,8	78	10,8

Доволі розповсюдженим видом туризму в області залишається дитячий оздоровчий туризм. Мережа закладів цього сектору (всього 834 од. по області) у 2018 р. прийняла на оздоровлення 15 404 осіб, що на 425 осіб або на 4 % більше, ніж у попередньому році (табл. 2.47).

Таблиця 2.47

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку у 2014 – 2018 рр.

Рік	Кількість закладів, одиниць		У них місць, одиниць		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	всього	у тому числі заклади оздоровлення	всього	у тому числі у закладах оздоровлення	всього	у тому числі у закладах оздоровлення
2014	913	19	4100	4100	13110	13110
2015	860	19	4100	4100	13867	13867
2016	874	20	4760	4760	14630	14630
2017	839	20	4760	4760	14970	14970
2018	834	20	4760	4760	15404	15404

Загальна ємність мережі закладів розміщення забезпечує потенційну можливість отримувати додаткові надходження до місцевих бюджетів у вигляді туристичного збору. Так, у 2018 р. до бюджету надійшло 2 523,5 тис. грн. туристичного збору, що на 425, 6 тис. грн. або на 21 % показника попереднього року (2 084,9 тис. грн. – у 2017 р., 1 749,9 тис. грн. – у 2016 р.). Тенденцію збільшення цього показника візуалізують і дані за I квартал 2019 р. (710 тис. грн.). Проте, кількісно її зумовили також зміни в законодавстві щодо порядку оподаткування туристичним збором (розмір ставки, бази оподаткування, порядку сплати) від 01.01.2019 р. Станом на 01.05.2019 р. кількість суб'єктів господарювання-юридичних осіб, які сплачують туристичний збір на території Дніпропетровської області, становила 67 платників.

Це відбувається в умовах скорочення кількості закладів колективного розміщення. Проте, для успішного розвитку туризму в області необхідним є не стільки фізичне збільшення кількості зазначених закладів, скільки поліпшення умов перебування в них, вдосконалення сервісу, дорожньої інфраструктури та транспортного сполучення. Всі ці фактори, поряд з природними багатствами території, є вагомими складовими туристичного потенціалу громад.

Із метою збереження і примноження такого потенціалу у Дніпропетровській області розроблено та затверджено Програму розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2014 – 2022 рр. [6], в межах якої було заплановано здійснення ряду заходів щодо створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного туристичного продукту, його просування на міжнародному та внутрішньому туристичних ринках, розбудови туристичної інфраструктури належного рівня, збільшення туристичних потоків, залучення інвестицій та наповнення місцевих бюджетів.

Загальний обсяг фінансування, за Програмою, складає 55 367,0 тис. грн. (з них: з обласного бюджету – 42 357,0 тис. грн., з місцевих бюджетів – 8 415,0 тис. грн., з інших джерел – 4 595,0 тис. грн.). Програма реалізується у 2 етапи: I етап: 2014 – 2018 рр., II етап: 2019 – 2022 рр.

На стадії реалізації I етапу у 2014 – 2018 рр.:

- Програмою передбачено фінансування у сумі 36 087,0 тис. грн., з них за рахунок обласного бюджету – 27 897,0 тис. грн.;
- затверджено відповідними бюджетами – 1 003,2 тис. грн. (2014 – 2016 рр. – 0,0 грн., 2017 р. – 503,2 тис. грн., 2018 р. – 500,0 тис. грн.);
- фактично профінансовано – 789,2 тис. грн. (2017 р. – 487,8 тис. грн., 2018 р. – 301,4 тис. грн.).

Протягом I етапу Програми (у 2017 – 2018 рр.) було реалізовано ряд заходів, спрямованих на популяризацію туристичного потенціалу області та розвиток різних видів туризму на його теренах (участь у виставкових заходах; розміщення інформації про туристичний потенціал регіону в українських ЗМІ; організація подій, туристсько-краєзнавчих, спортивних та інших заходів; реалізація проектних ініціатив).

Для реалізації II етапу (2019 – 2022 рр.) Програмою передбачено фінансування в обсязі 19 280,0 тис. грн., з них за рахунок коштів обласного бюджету – 14 460,0 тис. грн. На 2019 р., згідно з Програмою, загальний обсяг фінансування складав 4 937,5 тис. грн., з них з обласного бюджету – 3 707,5 тис. грн. [4] (табл. 2.48 – 2.49).

Таблиця 2.48

**Загальні обсяги фінансування Програми розвитку туризму
на 2014 – 2022 роки, тис. грн.**

I етап								
Джерела фінансування	Обсяг фінансування, усього	За роками виконання						
		Усього I етап	2014	2015	2016	2017	2018	Усього I етап
Державний бюджет	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Обласний бюджет	42 357,0	27 897,0	4 169,0	4 360,5	4 005,5	5 795,5	9 566,5	14 460,0
Місцеві бюджети	8 415,0	5 145,0	875,0	1 005,0	1 145,0	1 065,0	1 055,0	3 270,0
Інші джерела	4 595,0	3 045,0	525,0	755,0	755,0	505,0	505,0	1 550,0
Усього	55 367,0	36 087,0	5 569,0	6 120,5	5 905, 5	7 365,5	11 126,5	19 280,0
II етап								
Джерела фінансування	Обсяг фінансування, усього	За роками виконання						
		Усього I етап	2019	2020	2021	2022	Усього II етап	
Державний бюджет	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Обласний бюджет	42 357,0	27 897,0	3 707,5	3 587,5	3 582,5	3 582,5	14 460,0	14 460,0
Місцеві бюджети	8 415,0	5 145,0	830,0	810,0	815,0	815,0	3 270,0	3 270,0
Інші джерела	4 595,0	3 045,0	400,0	385,0	385,0	380,0	1 550,0	1 550,0
Усього	55 367,0	36 087,0	4 937,5	4 782,5	4 782,5	4 777,5	19 280,0	19 280,0

Динаміка виділення коштів обласного бюджету на реалізацію заходів Програми засвідчила нульову пріоритетність цього сектору економіки у період з 2014 по 2016 р. (кошти не виділялися). На 2019 р. сума, затверджена відповідними бюджетами, склала всього 150 тис. грн. (це – всього 30 % аналогічного показника попереднього року) (табл. 2.49).

Таблиця 2.49

**Обсяги фінансування заходів Програми розвитку туризму
в Дніпропетровській області на 2014 – 2022 рр.**

Обласний бюджет	Обсяг фінансування заходів Програми, тис. грн.		
	заплановано у поточному році	затверджено відповідними бюджетами	фактично профінансовано
2014	4169,0	0,0	0,0
2015	4360,5	0,0	0,0
2016	4005,5	0,0	0,0
2017	5795,5	503,2	487,8
2018	9566,5	500,0	301,4
2019	3707,5	150,0	

Таким чином, наведені дані свідчать, що розвиток туризму в громадах Дніпропетровської області значною мірою залежить від факторів зовнішнього середовища, рівня фінансового забезпечення галузі. Подальший розвиток ринку туристичних послуг залежить і від того, наскільки ефективно кожен суб'єкт буде здійснювати свою діяльність.

Проте, локальні фактори в умовах децентралізації управління питаннями місцевого розвитку мають переважний, визначальний вплив. Громадам Дніпропетровщини важливо визнати значення кожного відвідувача громади, туриста, як важливого формувача туристичного продукту території і, відповідно, безпосереднього формувача доходної частини бюджету громади (в ланцюжку *«відвідування громади – отримання якісної туристичної послуги – акумуляція грошей до бюджету – забезпечення реклами громади – приплив нових туристів»*). Наступним етапом є побудова комунікацій, взаємодії місцевої влади з громадою і бізнесом. Так, на місцеву (і державну) владу покладається завдання забезпечення розвитку інфраструктури (аеропорт, дороги, автотранспортні зупинки, залізничне сполучення, пішоходи та вело-зони, туристичні інформаційні центри), належних умов ведення бізнесу та організація зовнішньої підтримки, а бізнес та громадяни мають запропонувати комфортні умови перебування у туристичній локації, високу якість сервісу та традиційно-етнічну українську привітність, організовувати події-магніти, що залучатимуть туристичні потоки в громаду.

Висновки: Аналіз динаміки ринку туристичних послуг в Дніпропетровській області протягом 2014 – 2018 рр. засвідчив, що туризм – сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для розвитку. Володіючи значними природними ресурсами, вдалим географічним розташуванням, достатньою кількістю туристичних атракцій, маючи висококваліфікований персонал, долаючи інфраструктурні та інвестиційні проблеми, туризм на Дніпропетровщині може розвиватися швидкими темпами, тим самим підвищуючи не лише свою рентабельність, але й результативність

суміжних з ним сфер. Однак занедбаність об'єктів туристичної спадщини, нераціональність у використанні наявних природних ресурсів, відсутність інвестицій у розвиток не лише інфраструктури, але й туризму в цілому, відтік персоналу за кордон, низька зацікавленість мешканців області подорожувати своїми і сусідніми громадами, тобто розвивати внутрішній туризм, є стримуючими факторами розвитку туризму в області.

Слід відмітити, що туризм в громадах почав відновлюватися, і головне – зростає довіра і зацікавленість мешканців області, що свідчить про позитивні зрушення. Однак без належної підтримки даної сфери місцевої і регіональної економіки, зокрема, організаційної, консультаційної і фінансової, туризм не зможе розвиватися в нинішніх глобалістично-конкурентних умовах.

Проте потребує розроблення механізм збирання статистичних даних, що має підкріплюватися відповідними повноваженнями органів влади та встановленою відповідальністю суб'єктів туристичної діяльності. Також слід суттєво удосконалити механізм законодавчого та нормативно-правового регулювання туристичної діяльності в частині визначення та конкретизації права суб'єктів туристичної діяльності щодо надання послуг з розміщення, з одного боку, а також повноважень органів місцевого самоврядування щодо встановлення ставки туристичного збору та посилення контролю його сплати разом із розробкою системи штрафів за порушення таких норм, з іншого.

Перспективи розвитку туризму в регіоні на період з 2020 по 2027 р.:

1. Модернізація законодавчої та нормативно-правової бази регулювання відносин в галузі з метою забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки Дніпропетровського регіону, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць. Спрощення та гармонізація податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання відносин в галузі.

2. Організація умов розвитку туристичної діяльності на місцях. Для цього місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування в установленому порядку необхідно:

- розробити та затвердити місцеві програми розвитку туризму та курортів, забезпечити їх належне фінансування; забезпечити їх узгодження із нормами Закону України «Про туризм» (зокрема, ст. 12) та місцевих програм розвитку туризму та курортів

- розробити та втілити механізм спрямування коштів місцевих бюджетів, у т.ч., отриманих від сплати туристичного збору та сплати податків суб'єктами туристичної діяльності (включаючи податки на ведення торгівельної діяльності, продажу сувенірної продукції, харчування та ін.), на розбудову туристичної інфраструктури та просування місцевого туристичного продукту;

- утворити окремі структурні підрозділи з питань розвитку туризму в обласній та районних державних адміністраціях, виконавчих комітетах місцевих рад всіх рівнів;

- забезпечити співпрацю із суб'єктами туристичної діяльності та їх профільними асоціаціями щодо належного представлення туристичних

можливостей територій на національних та міжнародних виставково-ярмаркових заходах.

3. Активізація державно приватного партнерства. Поштовх до розвитку потрібно здійснювати спільними зусиллями бізнесу і влади.

По-перше, задля вдалого розвитку туристичного продукту громад Дніпропетровщини потрібна підтримка, реставрація, реконструкція, відновлення існуючих «якірних» об'єктів за кожним з напрямів концепту «локації – будівлі, історичні об'єкти – місця транспортного сполучення», а також створення нових «якірних» об'єктів. По-друге, розвиток туристичного простору повинен передбачати якісне облаштування основної туристичної осі – «автотранспортні зупинки – залізничний вокзал – аеропорт». По-третє, ефективна промоція територій громад та їх туристичного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринках неможлива без наполегливої рекламної кампанії.

Розвиток туристичної діяльності в громадах Дніпропетровській області вимагає створення конкурентоспроможного локального туристичного продукту та формування його іміджу за допомогою використання комунікаційно-інформаційного простору, підтримки малого та середнього бізнесу у туристичній сфері.

1. Забезпечення інституційної спроможності суб'єктів господарювання та території здійснення туристичної діяльності за рахунок модернізації діючих об'єктів туристичної інфраструктури, гарантування їх інклюзивності та доступності для всіх верств населення; доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, осіб з інвалідністю, малозабезпечених громадян. Підтримка та промоція «зеленого» та всіх інших видів туризму в громадах, передусім, в інтересах внутрішніх туристів (громадяни України, що подорожують її громадами і, за багаторічною статистикою, є головними інвесторами та стейкхолдерами сталого місцевого розвитку).

2. Розвиток туристичних кластерів з метою створення сприятливих умов для туристичного бізнесу, особливо малого. Секторальні моделі співробітництва громад мають реалізовуватися, передусім, в сфері управління твердими побутовими відходами, інформаційно-технічного забезпечення, надання публічних послуг, та ін.

3. Розширення міжнародного співробітництва, утвердження України та Дніпропетровського регіону, його громад на світовому туристичному ринку шляхом забезпечення представлення Дніпропетровського регіону на міжнародних виставкових заходах, зустрічах, подіях.

РОЗДІЛ 3

СТАН СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Демографічна ситуація в області

Люди стають епіцентром людського прогресу, тому що людський розвиток є не лише ключовою метою, а й найбільшим важливим детермінантом і чинником соціального й економічного розвитку.

Населення є суб'єктом і водночас головною рушійною силою всього суспільного розвитку, а сучасні параметри його відтворення виступають тією базисною детермінантою, від якої залежать як темпи та пропорції економічного поступу, так і можливості та пріоритети людського розвитку в країні.

Водночас певні демографічні показники можна розглядати і як кінцеві критерії-індикатори результативності розвитку – як власне соціально-економічного, так і людського. До таких, у першу чергу, відносяться показники народжуваності та смертності. Показники народжуваності, як характеристика людського розвитку, акумулюють у собі вплив чи не найбільш широкого кола чинників людської життєдіяльності – соціально-психологічних, економічних, соціально-культурних та багатьох інших – і віддзеркалює можливості самореалізації особистості в одній із найважливіших сфер людського буття – у царині материнства/батьківства. Показники смертності (тривалості життя, ймовірність дожиття) також є інтегрованою характеристикою умов, у яких проходить життя та розвиток людини. Вони акумулюють у собі вплив стану медичного та соціального благополуччя у країні, умов праці, екологічної ситуації тощо.

Дніпропетровська область за чисельністю наявного населення на 01.01.2019 р. у 3 206 477 осіб посідає 2 місце серед адміністративно-територіальних одиниць України. Її територія дорівнює 31,92 тис. км². Щільність населення на 01.01.2018 р. – 101,2 особи на 1 км². Серед населення області постійно превалює міське населення, а в гендерному розрізі – жінки, так на 1 000 чоловіків припадає 1 189 жінок на 01.01.2018 р., хоча при народженні на 100 дівчат народжується 105 хлопчиків (рис.3.1).

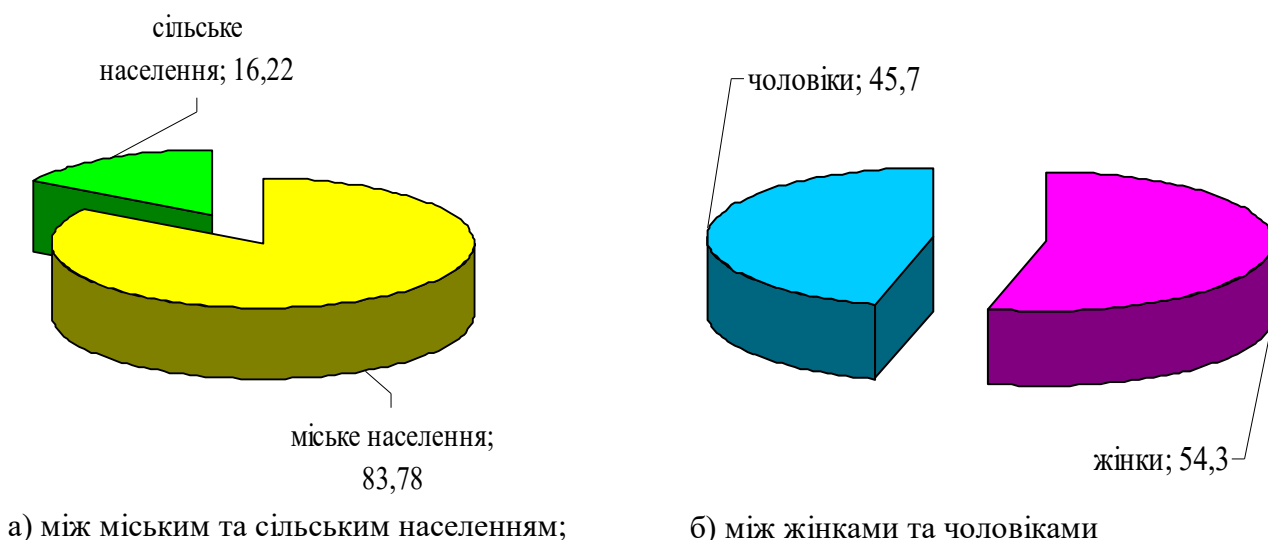

Рис. 3.1. Співвідношення на 01.01.2018 р., %

Темп зростання чисельності наявного населення перевищив 100 % і на 01.01.2018 р. склав 100,02 порівняно з показником попереднього року – 99,25. Це обумовлено перевищенням міграційного приросту над природним (рис. 3.2).

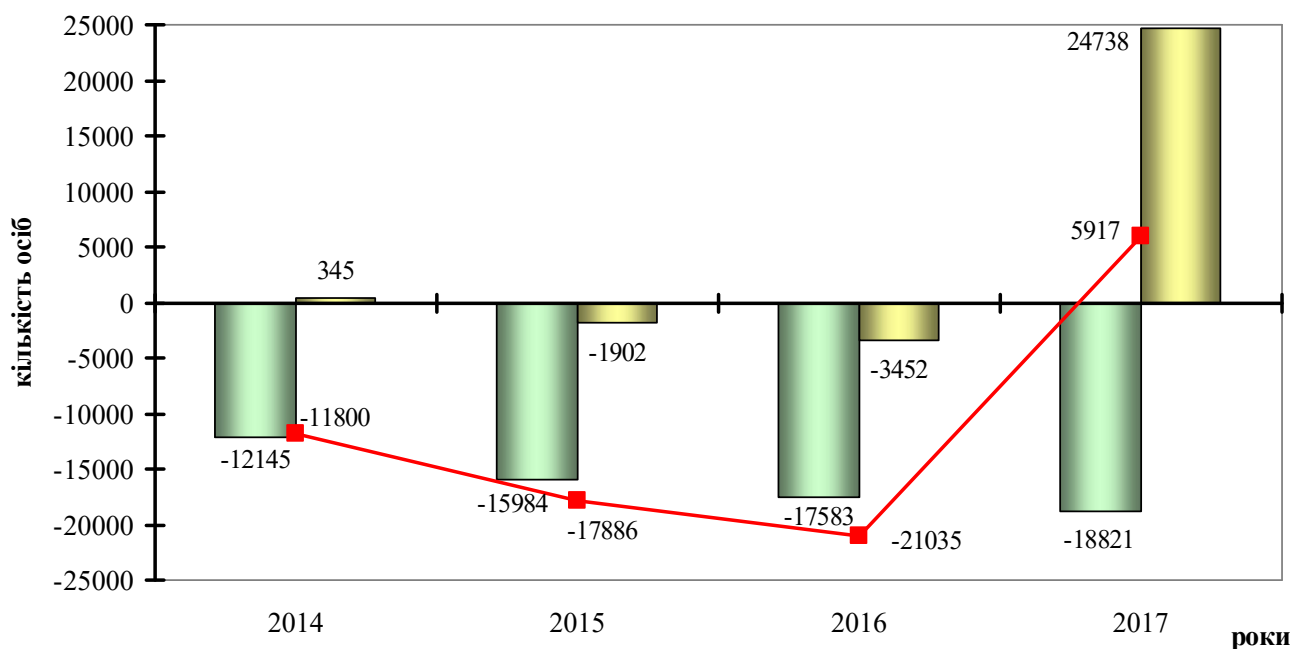

Рис. 3.2. Динаміка загального, природного та міграційного приросту населення Дніпропетровської області, осіб

■ природний приріст населення ■ міграційний приріст населення —■— загальний приріст населення

Міграційний приріст у 2017 р. відбувся за рахунок зовнішньої міграції, а саме міжрегіональної (23 867 особи) та міждержавної (264) міграції за міським типом поселень. Міграційний приріст у м. Дніпро склав 299,2 особи на 1 000 наявного населення. Починаючи з 1992 р. у Дніпропетровській області, як і в цілому по Україні, відбувається природне скорочення наявного населення. І якщо, з 2009 р. по 2014 р. відмічалось певне сповільнення цього процесу (у 2014 р. це -16,2 тис. осіб), то у 2015 р. він вже склав – 20,4; у 2016 р. – (-22,1); у 2017 р. – (-23,4). Але в міграційному плані Дніпропетровська область є дуже привабливою, як в розрізі міських поселень так і в сільській місцевості (рис. 3.3).

Найбільше міграційне скорочення за абсолютним значенням припадає на м. Кривий Ріг (-1 749 осіб), а в перерахунку на 1 000 наявного населення це м. Жовті Води (-79,6) та Межівський район (-103,9). Міграційний приріст в розрізі вікових груп складає: 0 – 15 років – 2 522 особи, 16 – 59 років – 13 осіб та у віці 60 і понад – 8 169 осіб.

Природне скорочення населення Дніпропетровської області відбувається з 1992 року, а у 2016 – 2017 рр. ще і суттєво скоротилася кількість живонароджених порівняно з кількістю смертей (рис. 3.4). На 1 000 осіб наявного населення за 2017 р. кількість смертей в 1,86 рази перевищує живонародженість (15,8 проти 8,5).

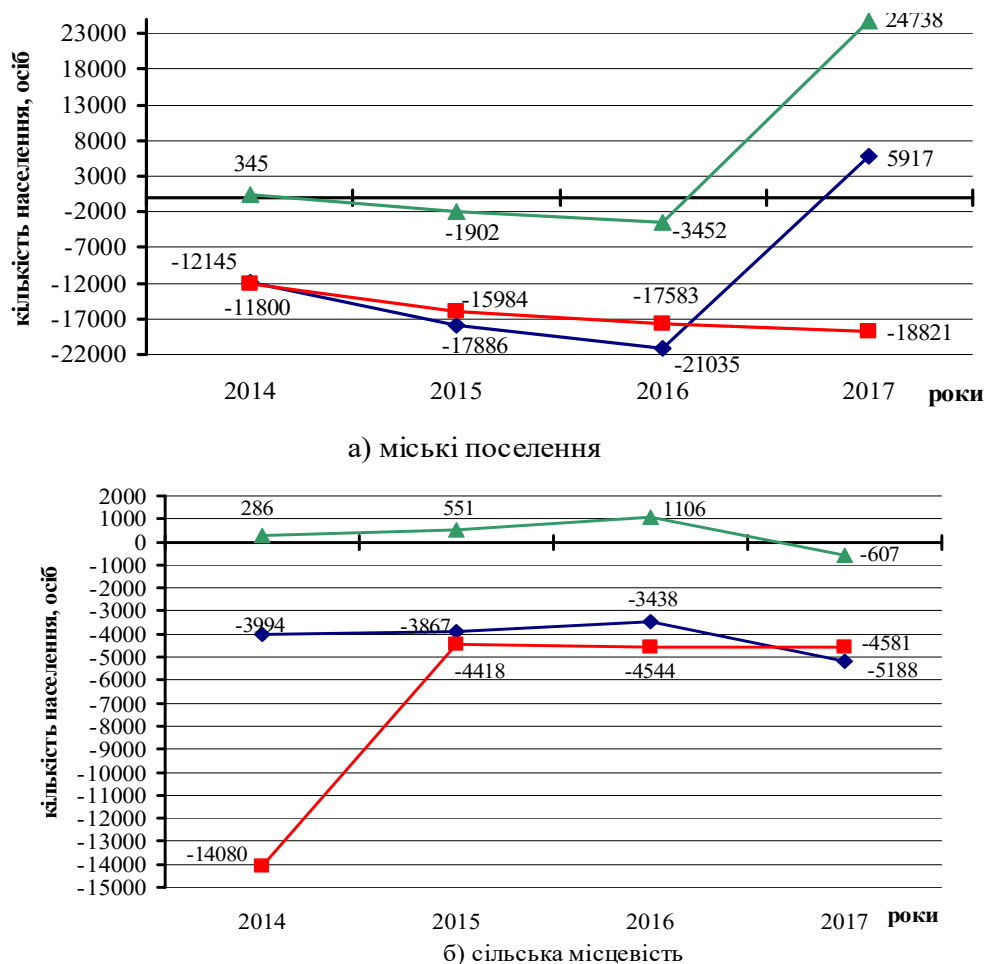

Рис. 3.3. Приріст населення за типом поселень, осіб

◆ загальний приріст населення ■ природний приріст населення
 ▲ міграційний приріст населення

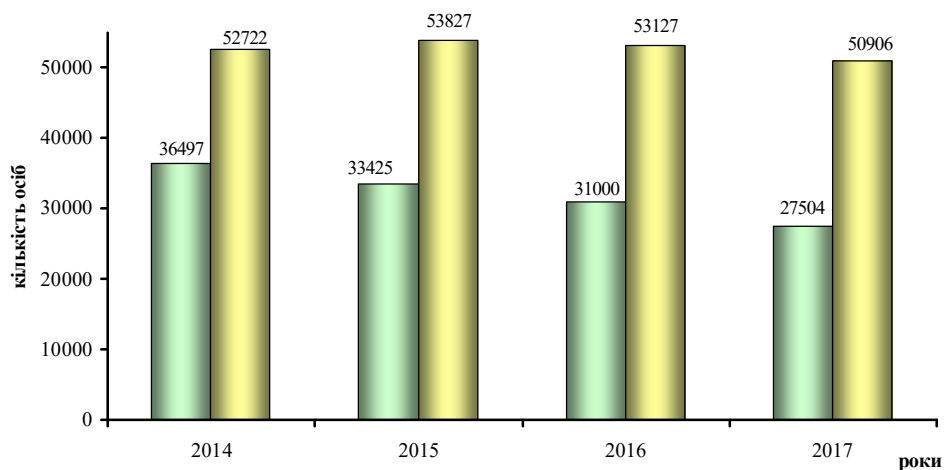

Рис. 3.4. Динаміка кількості живонароджень та смертей у Дніпропетровській області за 2014 – 2018 рр.

■ Кількість живонароджень ■ Кількість смертей

Смертність перевищує народжуваність, так як в загальній чисельності постійного населення над віковою групою «0 – 15» превалює вікова група «60 і понад» (рис. 3.5). На 1 000 осіб постійного населення у віці 16 – 59 років загальне навантаження складає 659 осіб, з них у віці 0 – 15 років – 272 особи та у віці 60 років і понад – 387 осіб.

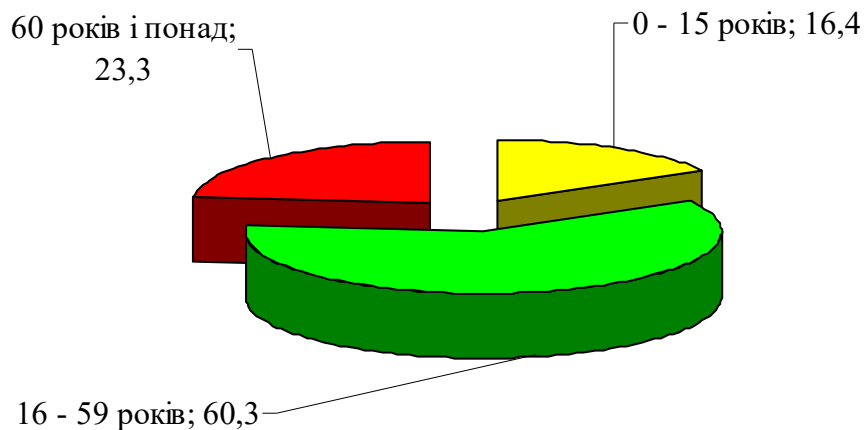

Рис. 3.5. Питома вага окремих вікових груп в загальній чисельності населення на 01.01.2018 р., %

Середній вік населення поступово збільшується і на 01.01.2018 р. склав – 41,6 р., а саме: чоловіків – 38,4 р., жінок – 44,2 р. Середня очікувана тривалість життя при народженні для обох статей у 2017 р. склала – 70,91, а саме: у чоловіків – 65,85 та у жінок – 75,65. Різниця в тривалості життя між чоловіками та жінками складає майже 10 років.

Інститут сім'ї зберігає свою актуальність як для міських поселень так і для сільської місцевості. Кількість шлюбів на 1 000 наявного населення перевищує кількість розлучень у 2017 р. у 5,91 рази (6,5 проти 1,1) (рис. 3.6).

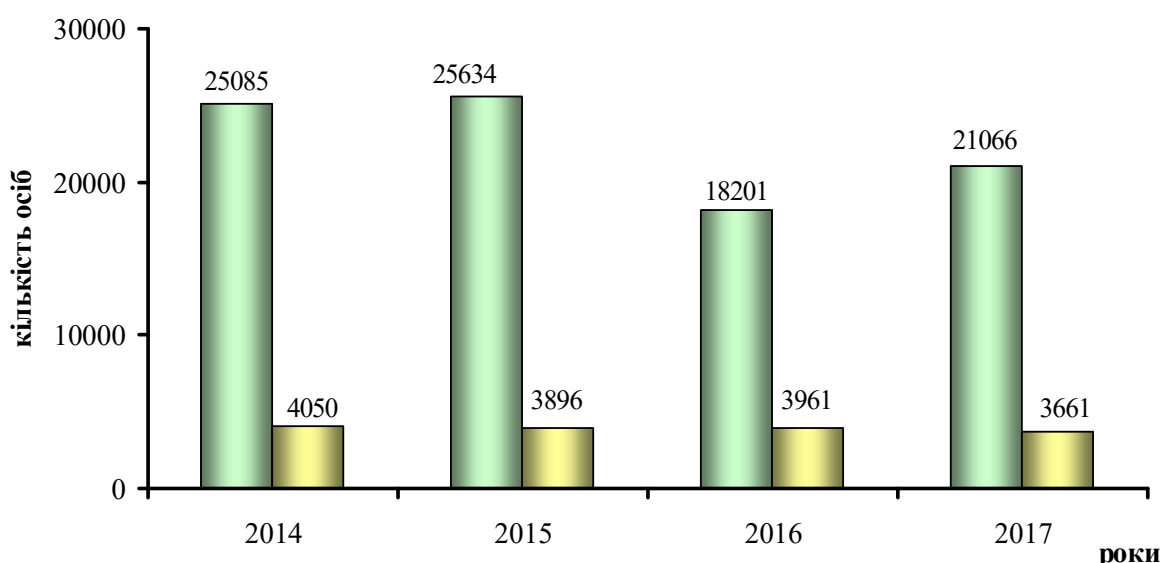

Рис. 3.6. Динаміка кількості шлюбів та розлучень у 2014 – 2017 рр., одиниць

■ Кількість шлюбів ■ Кількість розлучень

Разом з тим поступово збільшується середній вік чоловіків та жінок, які вперше взяли шлюб (рис. 3.7).

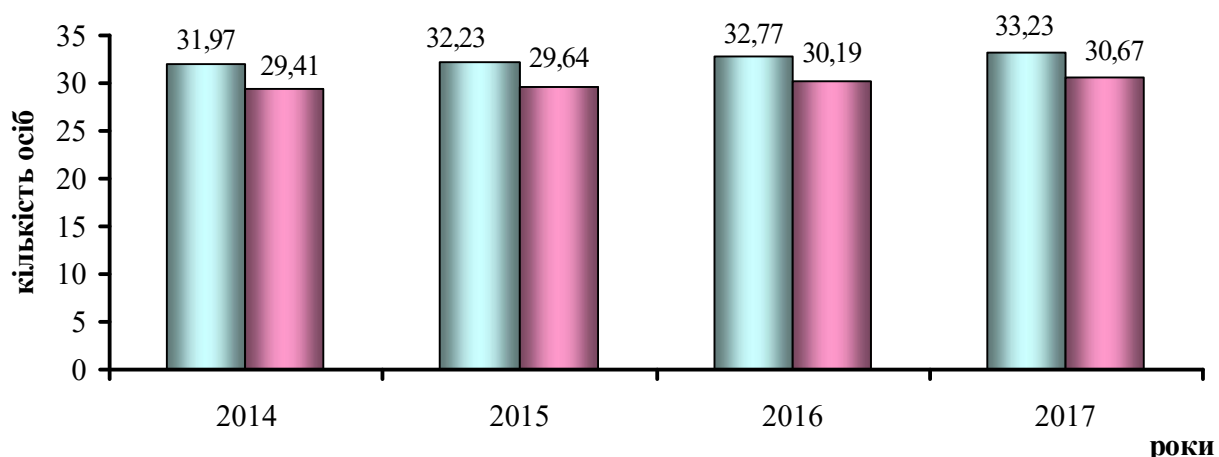

Рис. 3.7. Середній вік чоловіків та жінок, які вперше взяли шлюб, осіб

■ чоловіки ■ жінки

Найбільша кількість живонароджень на 1 000 жінок припадає на жінок у віці 25 – 29 р. (77,3); 20 – 24 р. (73,5) та 30 – 34 р. (52,9). Сумарний коефіцієнт народжуваності у 2017 р. склав 1,287.

Аналіз кількості живонароджень за віком батька у 2017 р. показав, що найбільша чисельність у 7 250 припадає на вік батька «30 – 34», наступна «25 – 29» – 7 041 живонароджень, на третьому місті вік «35 – 39» – 3 982 дитини. Цікавим є факт, що на Дніпропетровську область припадає більше всього живонароджень де вік батька не вказано, це 4 036 осіб.

У зв'язку з більш пізнім віком народження дітей як за віком матері так і по батьку, а також більш пізнім віком заключення шлюбу розглянемо динаміку живонароджень у матерів молодших 20 років (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Кількість живонароджень у матерів молодших 20 років за віком матері

Показник	2014	2015	2016	2017
Усього, у т.ч. у матерів років:	2039	1810	1544	1316
до 16	50	43	28	31
16	151	121	103	84
17	316	290	264	198
18	585	516	466	404
19	937	840	683	599
Питома вага, % до загальної кількості живонароджень	5,6	5,4	5,0	4,8

Аналіз табл. 1 свідчить, що є стійка тенденція до зменшення кількості народжень у віці до 20 років за віком матері, що свідчить про більш відповідальне ставлення дівчат до материнства.

Але крім віку матері важливо дослідити чи в повній сім'ї народжується дитина, адже в вихованні дитини важлива роль як мати, так і батька (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Кількість живонароджень у матерів, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі за типом поселень

Роки	Міські поселення і сільська місцевість, у % до загальної кількості живонароджень	Міські поселення, у % до загальної кількості живонароджень	Сільська місцевість, у % до загальної кількості живонароджень
2014	21,1	20,0	23,1
2015	20,6	19,5	22,6
2016	20,1	19,1	22,0
2017	20,5	19,5	22,4

Аналіз табл. 2 свідчить, що чверть від загальної кількості живонароджень у матерів, які не перебувають у зареєстрованому шлюбі, що негативно може позначитися на процесі виховання дитини та його психологічному формуванні особистості. Нажаль не можна надати об'єктивну оцінку цьому явищу, адже ці матері можуть перебувати і у громадянському шлюбі, статистика по яких відсутня. Так само дослідження виявили і таку ситуацію, коли матері навмисно реєструються як матері-одиначки з метою отримання соціальних пільг та допомоги, насправді перебуваючи у громадянському шлюбі.

Одним з важливих показників є смертність дітей у віці до 1 року, як опосередкований показник рівня розвитку медицини та здоров'я живонароджених (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Смертність дітей у віці до 1 року за статтю по регіонах

Роки	Кількість смертей у віці до 1 року			Кількість смертей у віці до 1 року на 1000 живонароджень		
	обидві статі	хлопчики	дівчата	обидві статі	хлопчики	дівчата
2014	282	171	111	7,7	9,1	6,3
2015	289	167	122	8,5	9,5	7,4
2016	251	143	108	8,0	8,9	7,1
2017	209	113	96	7,5	7,9	7,1

Аналіз табл. 3 свідчить що показники смертності у віці до 1 року у період 2014 – 2017 рр. зменшуються. Кількість смертей у віці до 1 року на 1 000 живонароджень співставний з середніми по країні: так у 2017 році це для обох статей – 7,6; для хлопчиків – 8,5; для дівчат – 6,6. Негативним явищем є постійне суттєве перевищення смертності хлопчиків над дівчатами. Критично важливими для живонароджених є перинатальний та неонатальний періоди (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Кількість смертей дітей у віці до 1 року, в перинатальному та неонатальному періодах, осіб

Роки	Кількість смертей у віці до 1 року	Кількість смертей у перинатальному періоді			Кількість смертей у неонатальному періоді	
		усього	у тому числі		усього у віці 0-27 днів	у % до загальної кількості смертей у віці до 1 року
			мертвонародження	смерть у віці 0-6 днів		
2014	282	404	280	124	169	59,9
2015	289	359	253	106	164	56,7
2016	251	340	243	97	141	56,2
2017	209	312	223	89	129	61,7

Дані табл. 4 свідчать, що кількість мертвонароджених майже дорівнює кількості смертей у віці до 1 року. У 2015 – 2017 рр. за кількістю мертвонароджених Дніпропетровська область посіла перше місце обійшовши навіть м. Київ (132 особи). Також дуже велика питома вага смертей у неонатальному періоді по відношенню до загальної смертності до 1 року.

Висновки:

1. Людина є носієм людського потенціалу, вирішальною компонентою національного багатства, найважливішим стратегічним ресурсом кожної держави. Тому створення сприятливих можливостей для максимальної реалізації існуючого потенціалу населення в межах його потреб та інтересів визнається світовою спільнотою пріоритетною метою.

2. Дніпропетровська область є урбанізованою територією, де міське населення складає 83,78 % проти 16,22 % сільського населення. Щільність населення у містах значно перевищує щільність населення у сільських поселеннях. З метою більш рівномірного розселення мешканців необхідно запровадити інформаційно-роз'яснювальну програму щодо заохочення та переваг життя в сільській місцевості. Для привабливості сільських територій необхідно створити на них нові робочі місця, щоб зменшити міграцію з сільських поселень до міст.

3. Серед населення області за статтю переважають жінки – 54,3 %, хоча народжується більше чоловіків ніж жінок. Крім того, середня тривалість життя у жінок майже на 10 років більша ніж у чоловіків. Це важлива інформація для розробки програми розвитку ринку праці, при врахуванні зазначених особливостей можна підвищити показники ефективності функціонування ринку праці.

4. В області відбувається депопуляція населення, не дивлячись на перевагу жінок у складі населення. З метою підвищення показників народжуваності необхідно розробити програму підтримки та стимулювання народжуваності на регіональному рівні.

5. Природне скорочення населення можливо компенсувати за рахунок міграційного приросту що і відбулося у 2017 р. Дніпропетровська область повинна ототожнюватися у населення України як область в який кожний може себе реалізувати. Так як переважає саме міжрегіональна міграція це потенційна можливість для області поліпшити демографічні показники.

6. Інститут сім'ї зберігає свою актуальність як для міських поселень так і для сільської місцевості. Кількість шлюбів на 1 000 наявного населення перевищує кількість розлучень у 2017 р. у 5,91 рази (6,5 проти 1,1). Промоція сімейних цінностей має декілька економічних переваг: по-перше, чим більша кількість сімей – тим більше коефіцієнт народжуваності (сумарний коефіцієнт народжуваності у 2017 р. дуже низький – 1,287), а в перспективі ці – робоча сила області; по-друге, розглядаючи сім'ю як домогосподарство в якому доходи та витрати обліковуються за параметром шкали еквівалентності. Розрахунок показників доходів в еквіваленті на одну умовну особу обумовлений існуванням в домогосподарстві умовно-постійних витрат (плата за житло та паливо, товари тривалого користування тощо), тобто спостерігається так звана економія на розмірі домогосподарства.

7. Актуальною проблемою для Дніпропетровської області залишається смертність дітей до 1 року. Область є лідером за кількістю мертвонароджених і ще стільки ж помирає у віці до 1 року. Питома вага смертей у неонатальному віці склала 61,7 % до кількості смертей дітей у віці до 1 року. Науково-медичне вирішення цієї проблеми дозволить збільшити кількість живонароджених і потенційно збільшити кількість молоді у області.

3.2. Ринок праці

Кількість економічно активного населення у віці 15 – 70 років у Дніпропетровській області поступово скорочується з 1 601,7 тис. осіб у 2014 році до 1 523,8 тис. осіб у 2018 р. що складає 65,5 % та 63,6 % відповідно по відношенню до всього населення віком 15 – 70 років. Кількість зайнятого населення скоротилася за останні 5 років з 1 472,8 тис. осіб у 2014 р. до 1 402,3 тис. у 2018 р. осіб або з 60,2 % до 58,6 % до населення віком 15 – 70 років відповідно [4]. Кількість зайнятих економічною діяльністю складає майже 45 % від наявного населення, що свідчить про порушення ефективного співвідношення між зайнятими і незайнятими економічною діяльністю (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Основні соціально-економічні показники

Показники	01.01.2015	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019
Чисельність наявного населення тис. грн.	3276,6	3254,9	3230,4	3231,1	3206,5
Кількість зайнятих економічною діяльністю, тис. осіб	1472,8	1479,6	1425,4	1390,9	1402,3
Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн.	33352,1	38346,2	43458,3	54215,4	72883,4
Витрати населення у розрахунку на одну особу, грн.	37753,1	47453,6	56205,8	71577,9	-
Середньомісячна заробітна плата, грн.	3641	4366	5075	6939	8862
Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року), %	125,7	142,6	112,7	112,8	-

За даними табл. 1 витрати населення перевищують наявний дохід, і перевищення витрат над доходом щороку збільшується, що свідчить про збільшення тінізації економіки.

Найбільша кількість зайнятих у таких видах діяльності як: промисловість; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; освіта; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності, тис. грн.

Види економічної діяльності	2014	2015	2016	2017
Усього, в т.ч.:	1472,8	1479,6	1425,4	1390,9
сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	106,2	116,6	107,4	106,7
промисловість	383,5	372,4	353,6	341,2
будівництво	54,2	57,3	54,3	52,4
оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	362,0	367,2	349,1	340,8
транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	91,0	90,3	92,1	88,1
тимчасове розміщування й організація харчування	23,5	23,4	21,3	21,2
інформація та телекомунікації	24,8	25,5	27,5	25,4
фінансова та страхова діяльність	29,3	26,2	25,4	23,8
операції з нерухомим майном	21,4	21,2	18,2	18,3

Види економічної діяльності	2014	2015	2016	2017
професійна, наукова та технічна діяльність	35,8	35,7	36,6	36,7
діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	32,9	34,2	35,6	32,1
державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	64,8	65,8	64,6	69,8
освіта	118,2	119,0	114,2	113,2
охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	86,0	85,2	85,2	83,3
мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	12,3	12,4	13,0	11,9
інші види економічної діяльності	26,9	27,2	27,3	26,0

Найменша зайнятість у мистецтві, спорті, розвагах та відпочинку; операції з нерухомим майном; тимчасове розміщування й організація харчування.

Рівень безробіття за методологією МОП суттєво перевищує рівень зареєстрованого безробіття, але менше середніх показників по Україні за аналогічний період (рис. 3.8). Рівень безробіття за методологією МОП склав по області 8,0% в 2018 р., рівень зареєстрованого безробіття по області 1,3 %.

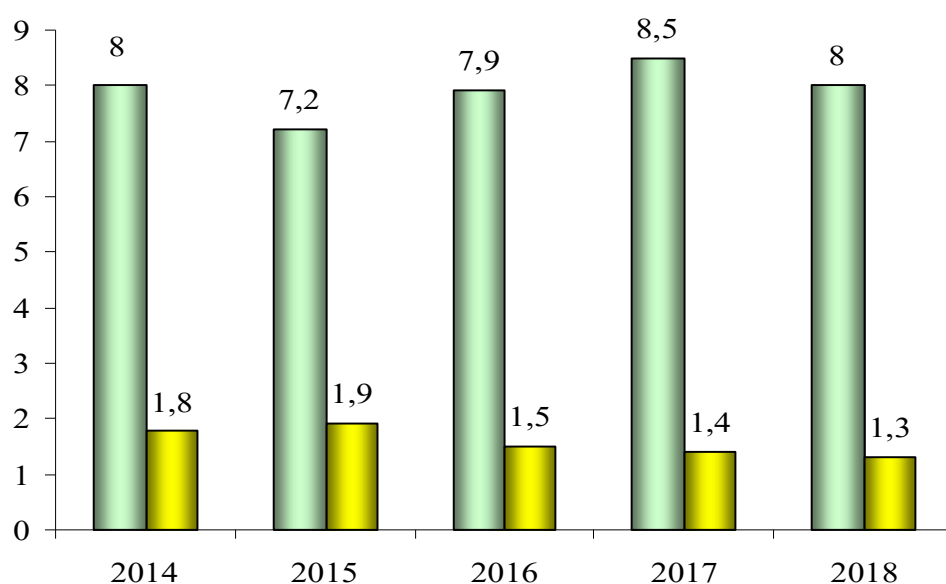

Рис. 3.8. Динаміка показників зареєстрованого рівня безробіття та безробіття населення у віці 15 – 70 років (за методикою МОП), %

- Безробіття населення у віці 15 – 70 років (за методологією МОП)
- Зареєстрований рівень безробіття

Навантаження на одну вакансію склало у 2014 р. – 6 осіб, у 2015 р. – 14 осіб, у 2016 р. – 9 осіб, у 2017 р. – 6 осіб, у 2018 р. – 4 особи, що так само нижче середніх показників по Україні і свідчить про поступове збалансування ринку праці. У 2014 – 2016 рр. рівень вибуття перевищував рівень прийому і тільки 2017 р. рівень прийому перевищив рівень вибуття (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Динаміка руху працівників

Показники	2014	2015	2016	2017
Прийнято, тис. осіб	207	201	216	263
Рівень прийому, %	23,7	24,8	27,3	33,7
Вибуло, тис. осіб	266	251	246	260
Рівень вибуття, %	30,5	31,0	31,1	33,2

За часткою регіону в загальному підсумку щодо доходів область останні три роки посідає друге місце поступившись м. Києву (табл. 3.8).

Доходи населення (номінальні доходи) – це сума грошових коштів і матеріальних благ (заробітна плата; прибуток та змішаний дохід; одержані доходи від власності; соціальні допомоги; соціальні трансферти в натурі та інші поточні трансферти), яка спрямована на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини й на задоволення її потреб.

Таблиця 3.8

Доходи населення Дніпропетровської області

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Доходи, усього, млн. грн.	136810	166076	188816	237631	305510
Зміна обсягів доходів населення, % до попереднього року	109,8	121,4	113,7	125,9	128,6
Частка регіону в загальному підсумку, %	9,0	9,4	9,2	9,2	-

Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника має тенденцію до стабільного зростання (рис. 3.9). Середньомісячна номінальна заробітна плата одного штатного працівника в 2018 р. склала 8 862 грн.

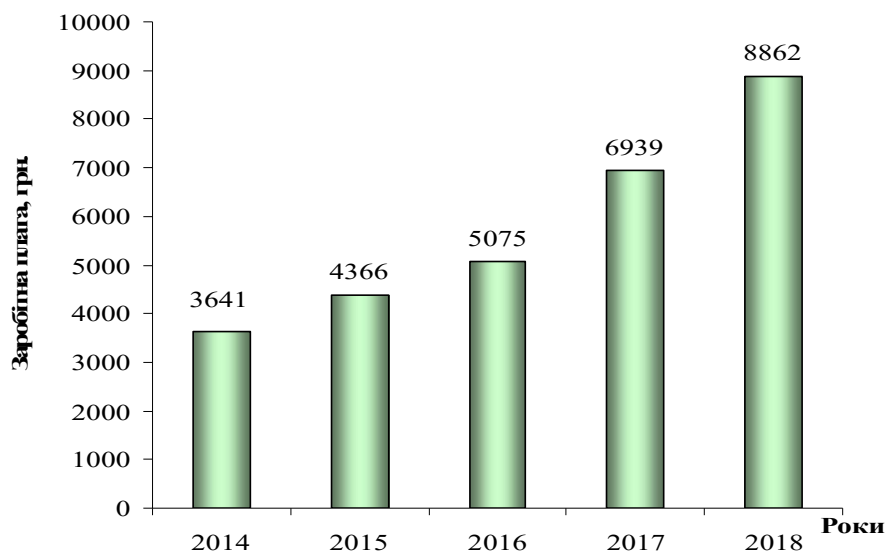

Рис. 3.9. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників, у середньому на одного штатного працівника, грн.

Найбільший розмір середньомісячної номінальної заробітної плати сплачується за наступними видами економічної діяльності:

- фінансова та страхова діяльність (16 464 грн. – у 2018 р., 12 311 грн. – у 2017 р., 8 332 – у 2016 р.);
- добувна промисловість і розроблення кар'єрів (13 180 грн. – у 2018 р., 10 017 грн. – у 2017 р., 7 836 грн. – у 2016 р.);
- професійна, наукова та технічна діяльність (10 710 грн. – у 2018 р., 9 352 грн. – у 2017 р., 7 063 грн. у 2016 р.).

У 2018 р. суттєво збільшилася і посіла друге місце за розміром середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видом економічної

діяльності: державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 12 295 грн.

Найменший розмір середньомісячної номінальної заробітної плати сплачується за наступними видами економічної діяльності:

- поштова та кур'єрська діяльність (3 470 грн. – у 2017 р., 2 694 грн. у 2016 р.);
- тимчасове розміщування й організація харчуванням (5 123 грн. – у 2018 р., 4 138 грн. у 2017 р., 2 856 грн. у 2016 р.);
- функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури (4 577 грн. у 2017 р., 3 235 грн. – у 2016 р.).

У 2018 р. до найменш оплачуваних видів економічної діяльності додалася охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 6 077 грн.

Наявний дохід це номінальні доходи за вирахуванням податків та інших обов'язкових платежів, тобто кошти, що використовуються населенням на споживання й заощадження (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Аналіз наявного доходу

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Наявний дохід у розрахунку на 1 особу, грн.	32036,2	39142,0	44365,9	54215,4	72883,4
Наявний дохід у розрахунку на 1 особу, % до попереднього року	105,7	122,2	113,3	122,2	134,4
Реальний наявний дохід, % до попереднього року	94,0	81,1	99,2	106,7	114,8

Основним джерелом інформації про життєвий рівень населення в цілому та окремих верств, його характеристики за структурою доходів та витрат, а також даних щодо споживання товарів та послуг залежно від рівня матеріальної забезпеченості, чисельного складу домогосподарств і за іншими соціально-економічними аспектами є обстеження умов життя домогосподарств (рис. 3.10). Середній розмір домогосподарств по Дніпропетровській області у 2017 році склав 2,37 особи, що менше середнього по Україні у 2,58 особи.

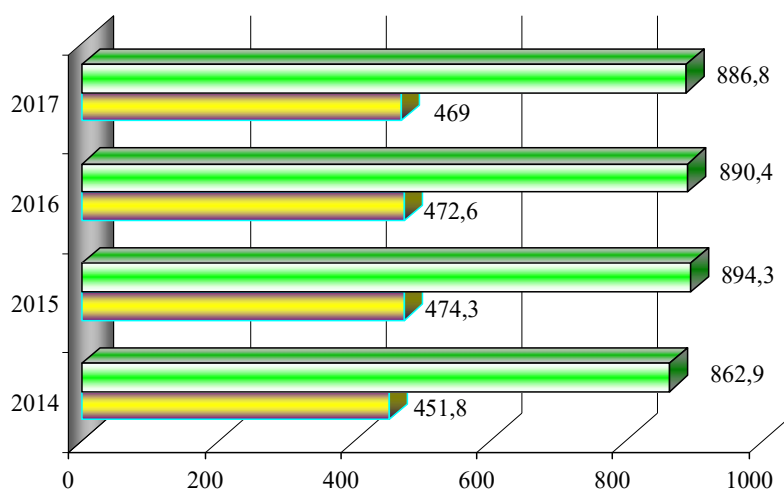

Рис. 3.10. Розподіл домогосподарств за наявністю дітей

■ Кількість домогосподарств без дітей ■ Кількість домогосподарств з дітьми

За даними рис. 3 майже вдвічі перевищує кількість домогосподарств без дітей, що свідчить як про старіння населення так і про відсутність стимулюючої державної та регіональної політики. Крім того, відсутність дітей у переважній більшості домогосподарств каже що всі члени домогосподарства отримують певний дохід або допомогу, що в сукупності призводить до загального збільшення показника сукупних ресурсів домогосподарств, які є одними з найвищих серед областей країни (рис. 3.11). Найбільша питома вага в сукупних ресурсах домогосподарства припадає на грошові доходи – 89,7 %, які в свою чергу в основному складаються з оплати праці – 55,0 % та пенсій, стипендій, допомоги та субсидій, надані готівкою – 22,5 %.

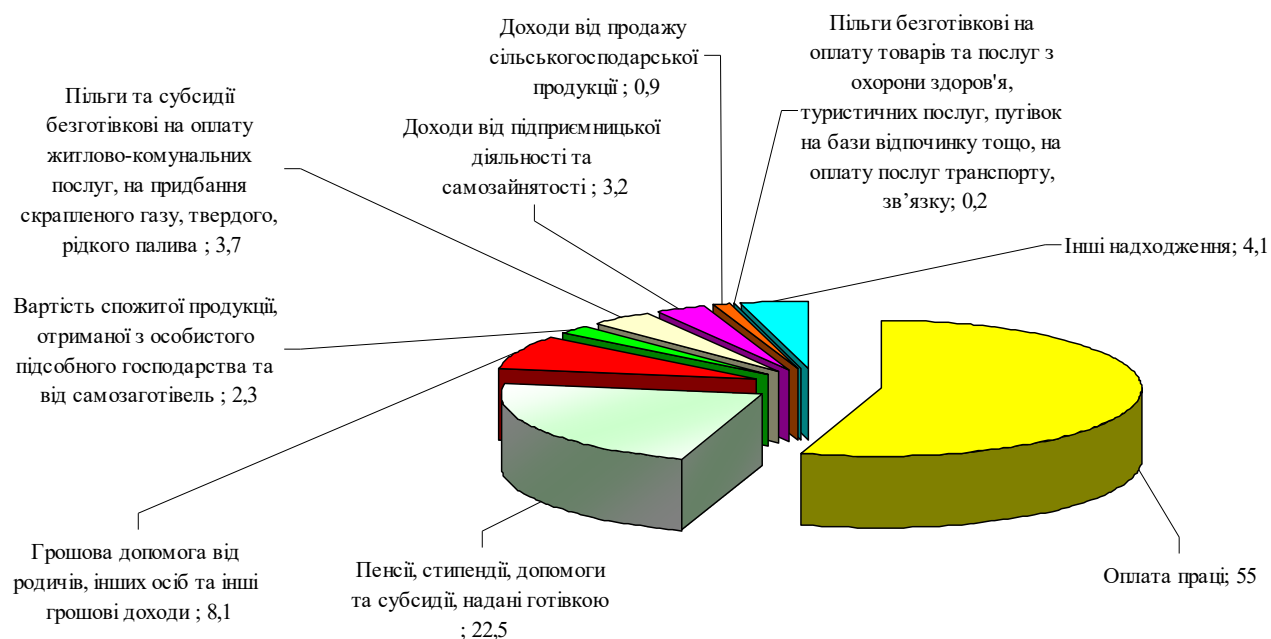

Рис. 3.11. Структура сукупних ресурсів домогосподарств, у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство у 2017 р., %

Розподіл сукупних ресурсів за джерелами отримання показує що основними джерелами доходу є оплата праці та пенсії, стипендії, допомоги. Враховуючи що основною метою розвитку країни є забезпечення соціального добробуту кожного, то ці виплати повинні забезпечувати принаймні середній рівень добробуту. Показник який найбільш об'єктивно показує забезпеченість кожного громадянина – це показник порівняння рівня доходу особи з мінімальним прожитковим мінімумом (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Порівняння рівня доходу населення з мінімально необхідним, %

Показники	2014	2015	2016	2017
Прожитковий мінімум	1176,0	1227,33	1388,08	1603,67
Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму	8,1	7,3	5,9	3,5
Частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче прожиткового мінімуму	9,9	8,6	11,8	6,9
Частка населення із середньодушовими еквівалентними загальними доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму	-	51,6	53,9	35,8

Тобто, у 2015 – 2016 рр. більше половини населення мали дохід на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму, к 2017 р. ця кількість скоротилася до третини. З такими показниками фінансової забезпеченості буде суттєво збільшуватися кількість звернень по пільги та субсидії.

Для розвитку регіональної економіки дуже важливо оцінити напрями витрачання отриманих доходів. Хоча розмір доходів є незадовільним, при правильному їх витрачанні можна налагодити розвиток місцевої економіки, що поступово приведе і до збільшення доходів населення. Грошові витрати у середньому на місяць на одне домогосподарство щороку суттєво збільшуються (табл. 6), але структура витрачання залишається незмінною (рис. 5). Грошові витрати домогосподарств включають: витрати на купівлю продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, непродовольчих товарів, на оплату послуг, витрати, пов'язані з веденням особистого підсобного господарства, грошову допомогу родичам та іншим особам, витрати на купівлю нерухомості, на будівництво та капітальний ремонт житла та господарських будівель, на купівлю великої рогатої худоби, коней та багаторічних насаджень для особистого підсобного господарства, на придбання акцій, сертифікатів, валюти, приріст вкладів до банківських установ, аліменти, обов'язкові податки (крім прибуткового), збори, внески та ін.

Найбільша питома вага у грошових витратах домогосподарств області, як і в цілому по Україні, припадає на споживчі витрати – 91,6 % (рис. 3.12).

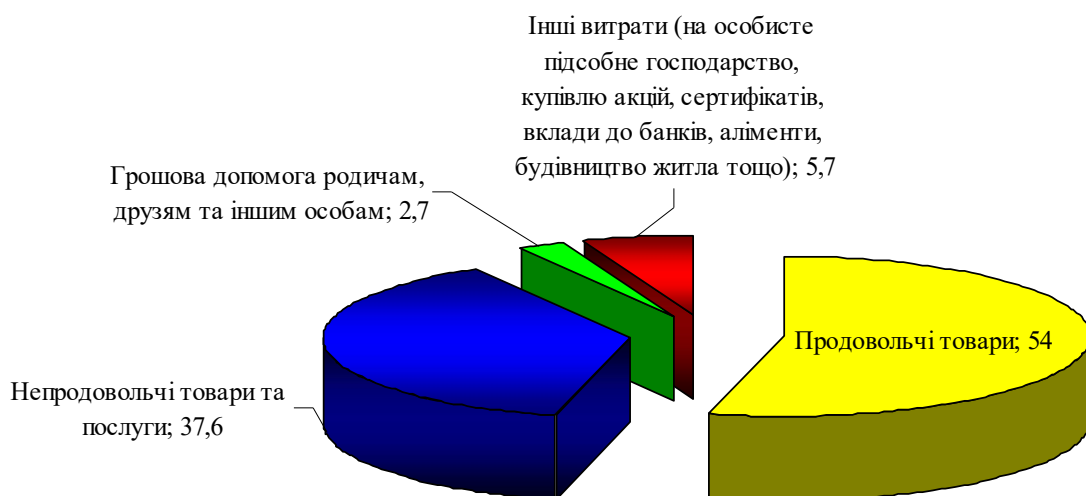

Рис. 3.12. Структура грошових витрат домогосподарства у 2017 р., %

Всі домогосподарства мають бюджет проїдання. Більш широку уяву про витрати дає оцінка сукупних витрат, адже крім грошових витрат враховуються вартості спожитих домогосподарством продовольчих товарів, отриманих з особистого підсобного господарства та в порядку самозаготівель або подарованих родичами та іншими особами, суми отриманих пільг та безготівкових субсидій на оплату житла, комунальних продуктів та послуг, суми пільг на оплату телефону, проїзду в транспорті, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату ліків, вітамінів, інших аптекарських товарів, медичних послуг (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

**Структура сукупних витрат домогосподарств Дніпропетровської області
у середньому за місяць, %**

Структура	2014	2015	2016	2017
1. Продовольчі товари (включаючи харчування поза домом, алкогольні напої та тютюнові вироби)	55,6	57,1	53,9	53,2
2. Непродовольчі товари та послуги, у т.ч.:	36,1	35,1	37,5	38,6
2.1. оплата житла, комунальних продуктів та послуг, з них:	10,1	11,2	14,2	15,5
сума пільг та субсидій	0,5	0,9	3,9	4,1
3. Неспоживчі сукупні витрати	8,3	7,8	8,6	8,2

Із сукупних витрат домогосподарств половина суми витрачається на продовольчі товари. В той самий час у країнах ЄС витрати на харчування у структурі споживчих витрат населення у 4,5 рази менші і становлять 12 %.

У 2016 – 2017 рр. в 4 рази збільшилася сума пільг та субсидій, тобто погіршення власного фінансового забезпечення домогосподарств змушує їх звертатися по пільги та субсидії.

Так як більше 50 % витрат йде на продовольчі товари, доречним буде розгляд які саме продовольчі товари споживають мешканці Дніпропетровської області та енергетична цінність спожитих продуктів (табл. 3.12, табл. 3.13).

Таблиця 3.12

**Споживання продуктів харчування у домогосподарствах,
у середньому за місяць на одну особу, кг**

	Мінімальні норми	Раціональні норми	2014	2015	2016	2017
М'ясо і м'ясопродукти	4,33	6,67	5,3	4,9	5,5	5,3
Молоко і молочні продукти	28,42	31,67	18,9	17,7	18,9	18,7
Яйця, шт.	19,25	24,17	19	19	21	21
Риба і рибопродукти	1	1,67	1,5	1,1	1,3	1,4
Цукор	2,67	3,17	2,9	2,7	2,8	2,8
Олія та інші рослинні жири	0,67	1,08	1,5	1,4	1,4	1,4
Картопля	8	10,33	5,9	5,7	5,8	5,7
Овочі та баштанні	8,75	13,42	9,0	8,7	9,9	9,2
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	5,67	7,5	3,5	3,0	3,6	4,0
Хліб і хлібні продукти	7,83	8,42	7,9	7,6	7,9	7,8

У 2014 – 2017 рр. споживання продуктів харчування погіршилося у 3 із 10 основних продовольчих груп: молоко і молочні продукти; картопля; фрукти, ягоди, горіхи, виноград. Суттєве перевищення у споживанні олії та інших рослинних жирів.

Таблиця 3.13

**Енергетична цінність і вміст поживних речовин у спожитих продуктах
харчування в домогосподарствах, у середньому
на добу у розрахунку на одну особу)**

	2014	2015	2016	2017
Енергетична цінність (к кал)	2981	2779	2974	2919
Білки (г)	84	80	86	86
Жири (г)	138	126	138	133
Вуглеводи (г)	353	336	350	349

З 2014 – 2017 рр. калорійність раціону перевищує гранично допустимий рівень для цього індикатора – 2500 к кал. Щодня споживається 84 – 86 грамів білків, що є одним із найнижчих показників серед країн Європи та на 18 % менше середнього рівня цього показника у розвинених країнах (103 грами на добу). Щоденне вживання калорій повинно розподілятися так: 50 % – на вуглеводи, 20 % – білки і 30 % – жири. За даними табл. 9 на вуглеводи припадає 61,44 %, на білки припадає 15,14 %, на жири – 23,41 %, що є вкрай незбалансованим раціоном харчуванням.

Висновки:

1. Рівень економічної активності населення у віці 15 – 70 років у Дніпропетровській області у 2018 р. складає 63,6 % по відношенню до всього населення віком 15 – 70 років. Кількість зайнятих економічною діяльністю складає майже 45 % від наявного населення. Відповідно є потенціал до збільшення зайнятості населення. Для цього необхідно адаптувати роботу Державної служби зайнятості до сучасних умов ринку праці, але ж це загальнодержавна структура. Створення комунального підприємства на обласному рівні сприяло б діалогу між роботодавцями та незайнятими економічно активними громадянами, а також більш індивідуально підходило к оцінці потенціалу пошукачів роботи з метою більш якісної оцінки та виявлення потенціалу кожного незайнятого громадянина та розробки траєкторії індивідуального кар'єрного розвитку та супроводу.

2. Динаміка показників зареєстрованого рівня безробіття та рівня безробіття населення за методикою МОП суттєво різняться: 1,3 % проти 8,0 %. З одного боку, це демонструє, що осіб які є безробітними в 6 разів більше ніж обліковується в Державній службі зайнятості і це унеможливорює процес сприяння у працевлаштуванні з боку відповідної служби. Разом з тим, показник у 8,0 % не вважається критичним, так як аналогічний середньоєвропейський показник дорівнює 10 % і вважається нормою для країн з ринковою економікою.

3. Витрати населення у розрахунку на одну особу перевищують у 1,32 рази відповідні доходи, що є безпосереднім свідченням зменшення рівня добробуту та заможності населення бо населення або витрачає раніш зароблені нагромадження або в наявності чималий тіньовий сектор економіки. На державному рівні розроблено чимало ініціатив щодо детінізації економіки, тому на регіональному рівні необхідна більш якісна роз'яснювально-інформаційна політика щодо переваг офіційного працевлаштування та більш скрупульозна робота відповідних контролюючих структур щодо виявлення порушників.

4. На підтвердження того, що в економіці регіону присутній тіньовий сектор свідчать і показники зміни наявного та реального наявного доходу. Наявний дохід стабільно збільшується, разом з тим і індекс споживчих цін збільшується ще більшими темпами, що в підсумку дає зменшення реального наявного доходу. За цих умов важко накопичувати. У 2017 р. вперше за останні 4 роки індекс реального наявного доходу склав 112,8 %.

5. За аналізом витрат найбільша питома вага припадає на продовольчі та непродовольчі товари. Нагромадження нефінансових активів з 2015 по 2017 рр.

мають від’ємне значення (-854 млн. грн. у 2015 р., -1077 млн. грн. у 2016 р., -3182 млн. грн. у 2017 р.) це свідчить про націленість населення на вирішення поточних проблем, відсутність стратегічного бачення розвитку особистої заможності або перспективного збільшення добробуту домогосподарства. Зараз населення використовує модель бюджету проїдання, що не припустимо в умовах розвитку ринкової економіки. Необхідно проведення просвітницької програми щодо фінансової грамотності на рівні домогосподарства, зміни підходів до формування фінансового портфеля домогосподарства. Це поступово приведе і до формування заможної громади, захищеності від фінансових ризиків і стабільного економічного розвитку області.

6. Кількість зайнятих за видами економічної діяльності відповідає спеціалізації області. Найбільша кількість зайнятих у таких видах діяльності як: промисловість; оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; освіта; сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство. Разом з тим, необхідно зазначити, що за розміром заробітної плати оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; і сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство відносяться до середніх по області. З одного боку це може свідчити про низьку продуктивність праці або трудомісткість цих галузей. З іншого боку, більшість працюючих отримує доволі середню в межах області заробітну плату, що призводить до формування доволі середнього достатку, а в перерахунку на домогосподарства призводить до нестачі коштів та збільшення звернень по пільги та допомоги, що підтверджується і статистичними даними.

Необхідно переглянути політику використання людського капіталу з метою забезпечення гідного рівня умов праці та заробітної плати.

7. За регіональними показниками по виду економічної діяльності – освіта у нас збігаються два параметри: це і одна з галузей з найбільшою зайнятістю і з найбільшим розміром середньомісячної заробітної плати, особливо за складовими: наукові дослідження і розробки та професійна, наукова та технічна діяльність. Необхідно найефективніше використати освітній потенціал області, виокремити як одну з пріоритетних спеціалізацій області. Область як центр інновацій та науково-технічних розробок або область як освітній хаб.

3.3. Освіта і наука

Нові вимоги до освіти та науки з боку суспільства, держави і особи на шляху до європейської інтеграції України зумовлюють стрімку зміну ролі, функцій та векторів розвитку галузі. Пов’язуючи перспективи сталого розвитку з концепцією «розумного суспільства», яке постійно навчається та самовдосконалюється, глобальна спільнота, важливою невід’ємною частиною якої є мешканці громад Дніпропетровської області, бере за орієнтир провідні принципи освіти XXI ст.: навчатися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчатися самовиражатись.

В Дніпропетровській області як регіоні-локомотиві соціо-еколого-економічного піднесення України неперервна освіта починає виходити за межі

традиційних підходів і накопиченого різними освітніми системами досвіду підвищення кваліфікації та перепідготовки фахівців різних галузей.

Починаючи з дошкільного рівня, що покликаний закладати освітній базис формування цінностей, звичок та моральних орієнтирів громадян у молодшому віці, ситуація в галузі демонструє ряд традиційних для дніпропетровського регіону трендів, що визначають майбутнє освітньої системи.

Так, за кількісними показниками, число закладів дошкільної освіти в громадах Дніпропетровської області планомірно зростає з 2015 р. У 2018 р. їх кількість склала 981 заклад із 102 381 місця при реальній потребі 109 575 дітей (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Заклади дошкільної освіти

Рік	Кількість закладів, дошкільної освіти, од ¹	Кількість місць у закладах дошкільної освіти, од ²	Кількість осіб у закладах дошкільної освіти	Охоплення дітей закладами дошкільної освіти, відсотків до кількості дітей відповідного віку
2014	974	99056	115670	63
2015	964	100683	113870	63
2016	970	101189	113455	64
2017	974	102170	112791	65
2018	981	102381	109575	67

¹ У 2014 рр. враховані заклади дошкільної освіти, які не працювали протягом року або більше з будь-якої причини, з 2015р. – заклади, які працювали протягом року.

² У 2014 рр. не враховані місця у закладах дошкільної освіти, які не працювали протягом року або більше з будь-якої причини.

У розрізі порівняння питомої ваги кількості дітей, що відвідували дошкільні навчальні заклади у міській та сільській місцевості, протягом аналізованого періоду переважала перша категорія (рис. 3.13).

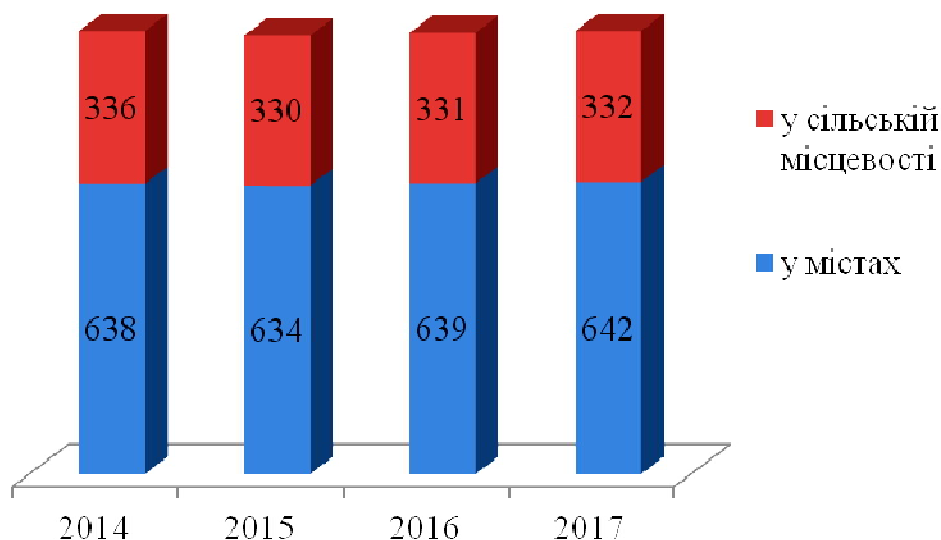

Рис. 3.13. Дошкільні навчальні заклади, од.

Кількісно ситуацію в галузі загальної середньої освіти характеризують показники наявності закладів загальної середньої освіти (906 од. на початок 2018/19 навчального року) та учнів і вчителів (330,0 і 28,1 тис. осіб відповідно) [3] (табл. 3.15).

Згідно з даними табл. 3.15, у 2018/19 навчальному році 15,6 тисяч осіб одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти.

Таблиця 3.15

Заклади загальної середньої освіти¹

Навчальний рік	Кількість закладів загальної середньої освіти, од	Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти – усього, тис. осіб	З них у закладах		Випуск учнів із закладів загальної середньої освіти, тис. осіб		Кількість вчителів у закладах загальної середньої освіти, тис. осіб
			денних	вечірніх (змінних)	Одержали свідоцтво про здобуття базової загальної середньої освіти	одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти	
2014/15	1016	303,0	299,1	3,9	26,2	18,9	28,1
2015/16	1002	308,4	304,9	3,5	25,9	17,6	27,5
2016/17	967	314,1	311,0	3,1	26,1	16,4	27,5
2017/18	937	321,4	318,3	3,1	25,9	15,7	28,0
2018/19	906	330,0	327,4	2,6	28,1	15,6	28,1

¹ Дані на початок навчального року

Якість діяльності закладів загальної середньої освіти характеризують показники зовнішнього незалежного оцінювання здобутих і засвоєних знань учнів (дані складені із числа осіб, які обирали відповідний предмет для зарахування результату ЗНО як оцінки за ДПА) у 2016 – 2018 рр. [9] (табл. 3.16, рис. 3.14 – 3.16).

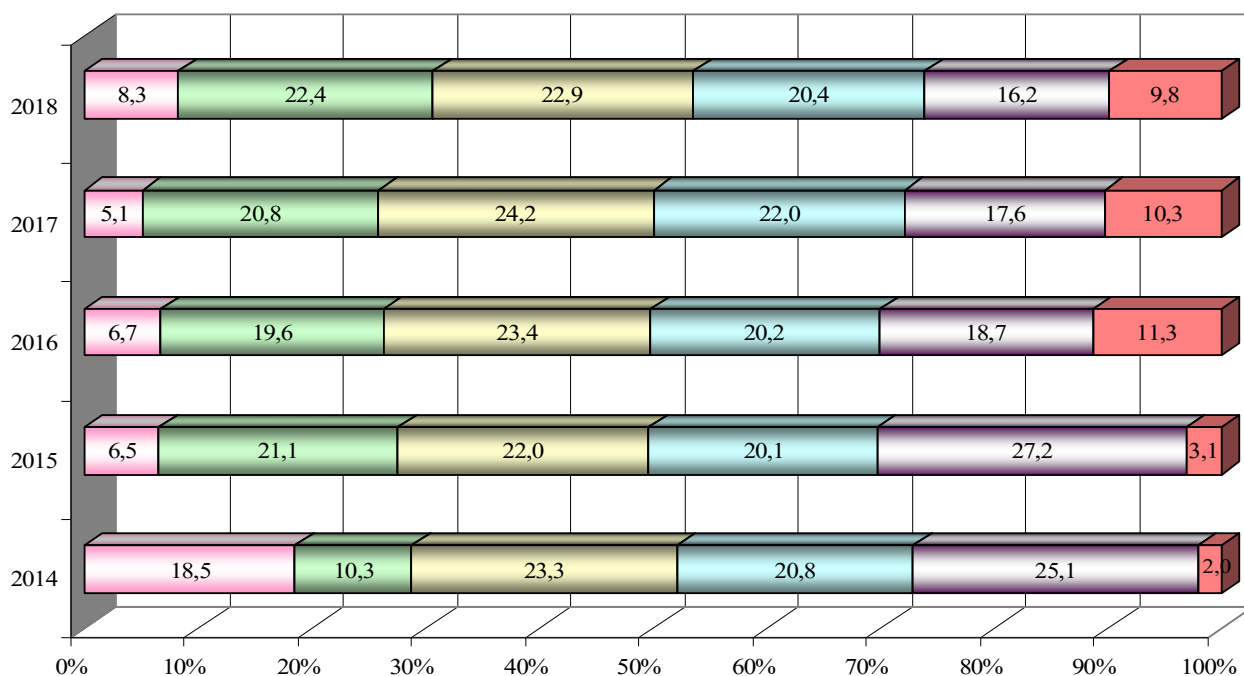
Українська мова та література

Рис. 3.14. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмету «Українська мова та література» у 2014 – 2018 рр.

□ не подолали поріг ■ 100 – 120 ■ 120 – 140 ■ 140 – 160 ■ 160 – 180 ■ 180 – 200

Таблиця 3.16

**Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області
з предметів «українська мова та література», «математика», «іноземна мова (англійська)» у 2014 – 2018 рр.**

Предмет	Рік	Кількість осіб, які взяли участь у тестуванні	% учасників, які					
			не подолали поріг	отримали відповідний результат за шкалою 100 – 200 балів				
				100 – 120	120 – 140	140 – 160	160 – 180	180 – 200
Українська мова та література	2014	20 031	18,51	10,28	23,31	20,80	25,10	2,00
	2015	21 731	6,54	21,10	22,00	20,09	27,17	3,10
	2016	20 478	6,73	19,63	23,43	20,21	18,69	11,31
	2017	18 172	5,10	20,76	24,21	22,04	17,64	10,26
	2018	23 767	8,27	22,41	22,88	20,37	16,24	9,83
Математика	2014	13 753	25,80	9,90	26,98	19,40	14,44	3,48
	2015	11 785	22,88	11,98	12,47	20,94	25,54	6,19
	2016	11 951	14,65	25,50	21,93	19,21	13,25	5,46
	2017	10 003	16,02	24,37	19,89	17,59	14,18	7,95
	2018	9 851	17,26	24,65	17,05	17,80	14,28	8,96
Іноземна мова (англійська)	2014	5 851	23,30	19,85	20,92	22,42	11,50	2,01
	2015	6 296	15,88	18,10	18,82	22,98	20,29	4,01
	2016	6 883	17,16	19,73	19,76	20,15	14,96	8,24
	2017	6 861	17,80	19,98	17,62	19,50	14,87	10,23
	2018	7 067	14,25	20,59	21,25	17,88	17,16	8,87

Математика

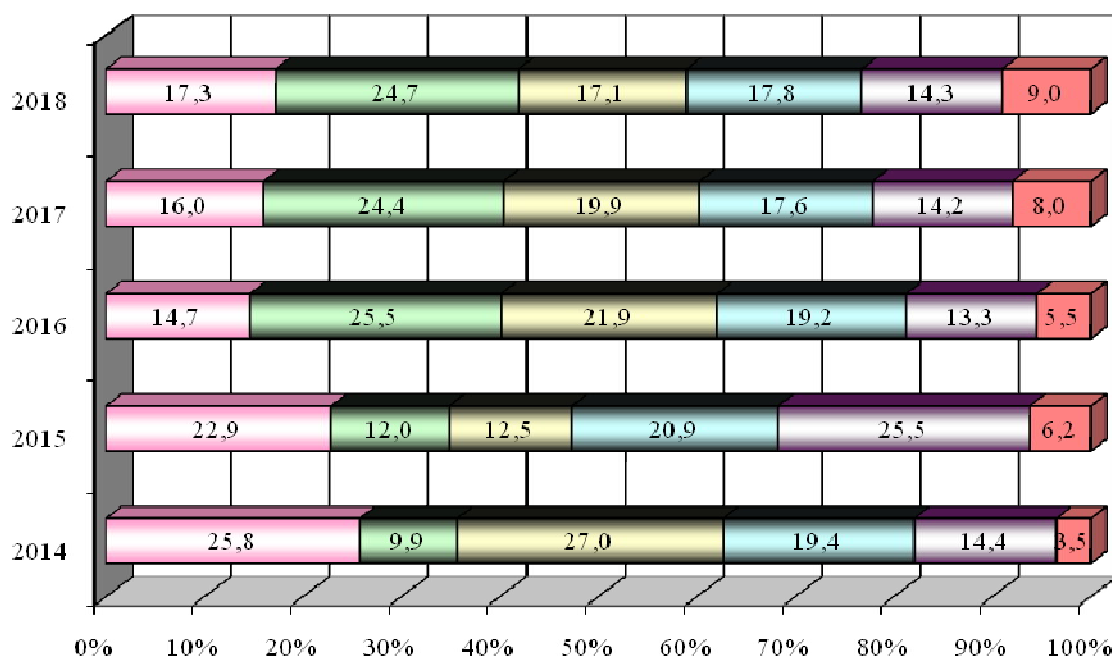

Рис. 3.15. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмету «Математика» у 2014 – 2018 рр.

□ не подолали поріг ■ 100 – 120 ■ 120 – 140 ■ 140 – 160 ■ 160 – 180 ■ 180 – 200

Іноземна мова (англійська)

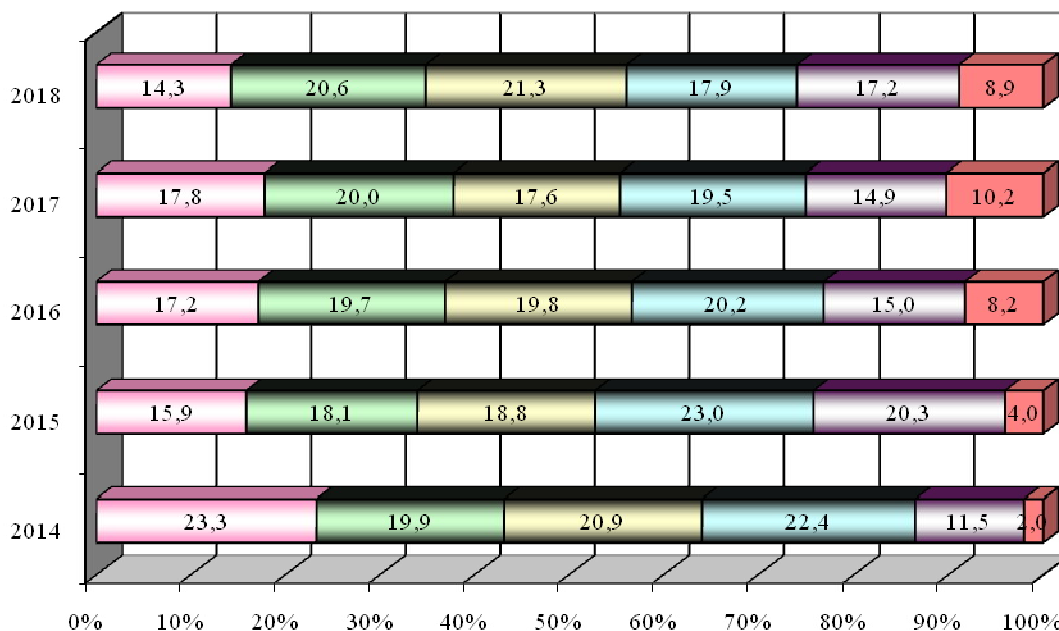

Рис. 3.16. Результати ЗНО учнів Дніпропетровської області з предмету «Англійська мова» у 2014 – 2018 рр.

□ не подолали поріг ■ 100 – 120 ■ 120 – 140 ■ 140 – 160 ■ 160 – 180 ■ 180 – 200

У цілому, результати ЗНО (з предметів «українська мова та література», «математика», «англійська мова») у динаміці з 2014 по 2018 рр. [9] показали загальне зменшення питомої ваги осіб, що не можуть подолати мінімальний поріг знаннявий (набрати 100 балів), а також збільшення питомої ваги осіб, що здобувають найвищі бали.

Переважає більшість учасників ЗНО показала середній рівень навчальних досягнень. При цьому, кількість осіб, що набирають середній і вище бал, щороку поступово зростає, що є свідченням позитивної динаміки в успішності навчання. За даними Українського Центру оцінювання якості освіти, в Дніпропетровській області найбільший якісний показник досягнень показали випускники спеціальних загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв; найбільший відсоток 200-бальних результатів з цих предметів показали учасники, які проживають у містах.

Таким чином, показники якості отримуваного та засвоєного навчального матеріалу серед учасників ЗНО залишаються географічно неоднорідними, залежними від виду навчального закладу. Серед іншого, ці фактори значною мірою визначалися і рівнем матеріально-фінансового забезпечення, організації навчального процесу і професійної діяльності у закладах освіти.

Рівень фінансового забезпечення галузі освіти в області значною мірою визначався розміром наданої з державного бюджету України освітньої субвенції («освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам»), яка спрямовувалася на покриття витрат, пов'язаних з основною діяльністю, та оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників.

Обсяг освітньої субвенції з державного бюджету обласному бюджету у 2018 р. становив 563,8 млн. грн. (табл. 3.17).

Таблиця 3.17

Освітня субвенція з державного бюджету обласному бюджету

Рік	Розмір освітньої субвенції, тис. грн.
2016	421 734,1
2017	372 284,2
2018	563 738,7
2019	573 735,4

При цьому, 4 млн. грн. з них (7 %) залишилося на казначейських рахунках місцевих бюджетів за підсумками 2018 р. як невикористані. Протягом 2017 р. та I півріччя 2018 р., за результатами аудиту ефективності встановлено, що при використанні коштів субвенції головними розпорядниками коштів було допущено факти спрямування коштів на здійснення видатків, які не передбачені Порядком надання субвенції: 1 257,6 тис. грн. використано із порушенням бюджетного законодавства, в т. ч. 1 193,7 тис. грн. – нецільове та 148,2 тис. грн. – неефективне використання коштів бюджету, а також 31,4 тис. грн. – порушення майнових прав громадян [13]. Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами», залишки невикористаної освітньої субвенції можна було спрямувати на закупівлю шкільних автобусів, замовлення підручників і посібників, забезпечення шкіл матеріалами для занять з фізики, хімії, біології, географії, математики, комп'ютерами та мультимедійними засобами, на проведення Інтернет і на підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження.

В ході реформи децентралізації у 2018 р. ряд закладів освіти було передано на фінансове забезпечення з місцевих бюджетів (відповідно до Додатку № 10 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік») (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

Перелік закладів освіти, які передано на фінансове забезпечення з місцевих бюджетів у 2018 р.

Заклади
Дніпровський державний коледж будівельно-монтажних технологій та архітектури
Дніпровський політехнічний коледж
Дніпропетровський радіоприладобудівний коледж
Криворізький державний комерційно-економічний технікум
Придніпровський державний металургійний коледж
Дніпровський державний коледж технологій та дизайну
Дніпровський індустріальний коледж
Державний навчальний заклад «Дніпровський транспортно-економічний коледж»
Державний навчальний заклад «Дніпровський технолого-економічний коледж»
Український політехнічний технікум
Дніпровський технікум зварювання та електроніки ім. Є. О. Патона
Кам'янський державний енергетичний технікум
Дніпровський державний технікум енергетичних та інформаційних технологій
Дніпропетровський індустріально-педагогічний технікум
Дніпродзержинський коледж фізичного виховання
Державний вищий навчальний заклад «Криворізький будівельний коледж»
Державний вищий навчальний заклад «Дніпропетровський коледж транспортної інфраструктури»

Відносно незмінними з точки зору кількості наданих послуг протягом аналізованих 5 років залишались показники діяльності професійної (професійно-технічної) освіти (табл. 3.19). Кількість закладів професійно-технічної освіти майже не змінювалася за аналізований період (58 одиниць у 2015 – 2018 рр.). Натомість, кількість слухачів поступово скорочувалася (на 5 % – у 2015 р., на 4 % – у 2016 – 2017 рр., на 2 % – 2018 р.).

Таблиця 3.19

Заклади професійної (професійно-технічної) освіти

Рік	Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти на кінець року, од	Кількість учнів, слухачів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти на кінець року, тис. осіб	Кількість осіб, прийнятих на навчання до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тис.	Кількість осіб, випущених із закладів професійної (професійно-технічної) освіти, тис.
2014	60	26,1	18,9	18,3
2015	58	24,7	18,3	16,9
2016	58	23,7	15,8	14,5
2017	58	22,7	15,6	14,4
2018	58	22,3	14,5	13,0

Ситуація у вищій освіті та науці характеризувалася тенденціями скорочення кількісних показників вступу до ЗВО (заклади вищої освіти) й здобуття відповідної кваліфікації (наукового ступеню). Так, у 2014 – 2018 рр. кількість студентів у коледжах, технікумах і училищах поступово скорочувалася (на 5 % – у 2015 р., на 7 % – у 2016 р., на 2 % – 2017 р.), проте здобула зростання на 2 % у 2018 р. Кількість студентів в університетах, академіях та інститутах зменшувалась швидше (на 8 % – у 2015 р., на 4 % – у 2016 р., на 6 % – 2017 р. та

на 2 % – у 2018 р.). Також має тенденцію до поступового скорочення і кількість осіб, прийнятих на навчання (вступники до ЗВО) (табл. 3.20).

Таблиця 3.20

Заклади вищої освіти (на початок навчального року)

Рік	Кількість ЗВО, од		Кількість студентів у ЗВО, тис. осіб		Кількість осіб, прийнятих на навчання до ЗВО ³ , тис. осіб	
	коледжі, технікуми, училища ¹	університети, академії, інститути ²	коледжі, технікуми, училища ¹	університети, академії, інститути ²	коледжі, технікуми, училища ¹	університети, академії, інститути ²
2014/15	61	18	38,283	79,587	10,854	16,525
2015/16	61	18	36,939	75,557	10,488	12,886
2016/17	61	23	32,195	71,964	9,989	13,192
2017/18	61	21	32,101	67,971	9,375	13,251
2018/19	61	22	30,692	66,831	10,851	13,104
Рік	Кількість осіб, випущених із ЗВО ⁴ , тис. осіб				Кількість аспірантів, осіб ⁵	Кількість докторантів, осіб ⁵
	коледжі, технікуми, училища ¹		університети, академії, інститути ²			
2014/15	11,396		23,255		426	34
2015/16	10,469		24,570		449	40
2016/17	9,524		22,263		423	31
2017/18	8,831		15,420		395	29
2018/19	8,366		20,217		453	31

¹ До 2016/17 навчального року – вищі навчальні заклади I–II рівнів акредитації.

² До 2016/17 навчального року – вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації.

³ Особи, уперше прийняті до ЗВО (без тих, що продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

⁴ Випущено фахівців (без урахування осіб, що продовжують навчання з метою здобуття більш високого освітнього ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня)).

⁵ На кінець 2018 р.

Показово, що у 2017 – 2018 рр. Дніпропетровська область збільшила часту прибулих абітурієнтів при тому, що продовжила стрімко втрачати власних, що пояснюється збільшенням притоку людей, в основному, з Донецької, Запорізької та Кіровоградської областей (з Донецької області – 353 особи, з Київської – 5 осіб, з м. Києва – 10 осіб, із Запорізької області – 426 осіб, з Кіровоградської – 212 осіб, з Херсонської – 141 особа, з Полтавської – 128 осіб, з Миколаївської – 43 особи, з Черкаської – 39 осіб, з Волинської – 12 осіб, з Одеської – 12 осіб, з Луганської – 26 осіб, з Харківської – 28 осіб, з Дніпропетровської – 6735 осіб) (рис. 3.17).

Область була привабливою для абітурієнтів («область-магніт») за рахунок пропозиції таких спеціальностей у ЗВО, як «Металургія» та «Гірнична справа» [14]. За загальною кількістю вступників, популярністю користувалися такі спеціальності, як, зокрема, «Право», «Філологія», «Середня освіта», «Менеджмент», «Психологія», «Медицина» (додаток 1).

Та наведена вище низхідна динаміка кількісних показників не в змозі відобразити реальну ситуацію в галузі, що також характеризується недостатньо високою якістю результатів наукової діяльності, сповільненням її інноваційної складової, «відтоку мізків» за кордон, невідповідністю системи освіти і науки очікуванням та динамічним потребам суспільства.

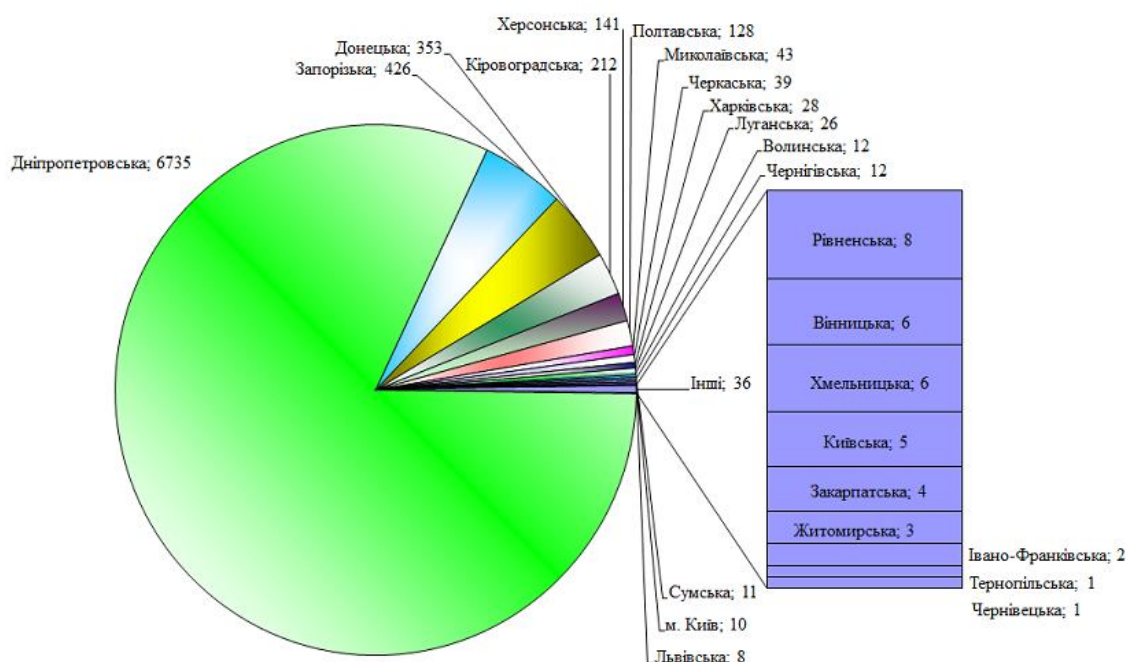

Рис. 3.17. Вступники до ЗВО Дніпропетровської області: міжрегіональний зріз за даними 2017 – 2018 рр., осіб

Так, ЗВО, по суті, є дзеркалом свого соціального оточення та його економічного становища, що поступово перебирає на себе атрибутивні ознаки «ненавчальних» структур.

Головні причини сучасної кризи ЗВО Дніпропетровської області:

- зниження цінності знань в умовах охолодження економіки, де пошук нових науково обґрунтованих підходів не є першочерговим завданням для бізнесу чи держави;

- розвиток виробництва вимагає іншого роду навчання – практично орієнтованого та модернізованого під впливом глобалізаційних економічних трендів;

- держава та самоврядні органи не покладали на ЗВО місії «локомотива змін»;

- «повільний» темп (строки) навчання в ЗВО суперечить «швидкому» способу життєдіяльності та роботи в місті, тому часто не вписується в інтенсивний робочий графік працюючої молоді;

- конкуренція між ЗВО, що пропонують однакові спеціальності, та брак потенційних абітурієнтів за віком («криза вступників») обумовлює невідповідність між штатом працівників ЗВО та кількістю студентів. Така невідповідність призводить до адміністративного втручання в університетське життя, що блокує розвиток наукової діяльності;

- недостатньо високий рівень ефективності менеджменту в ЗВО призводить до недовикористання можливостей виведення наукових результатів в ринковий простір, що стримує розвиток системи фінансування закладів;

- низький рівень гнучкості та реагування ЗВО на закономірні зміни економічної ситуації, об'єктивних потреб споживачів освітніх послуг, трансформації соціального простору міст, що знижує конкурентні позиції та рівень затребуваності послуг закладів в новій глобалізованій реальності.

Як результат, кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, поступово скорочується (табл. 3.21).

Таблиця 3.21

Кількість працівників¹, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу, осіб

Рік	Кількість працівників, усього	У тому числі				
		мають науковий ступінь		дослідники	техніки	допоміжний персонал
		доктора наук	доктора філософії/ кандидата наук			
2014	8 226	648	2 750	2 221	489	875
2015	8 295	687	2 776	1 988	484	877
2016	5 730	532	2 115	1 820	455	893
2017	6 322	537	1 893	1 653	437	823
2018	5 710	477	1 992	1 406	451	872

¹ Дані за 2014 – 2015 роки містять кількість постійних та тимчасових працівників (сумісників та осіб, які працюють за договорами цивільно-правового характеру, включаючи науково-педагогічних працівників), починаючи з 2016 р., дані наведені без урахування науково-педагогічних працівників

Так, кількість таких осіб скоротилась за останні 5 років (на 3 % – у 2015 р., на 7 % – у 2016 р., на 7 % – 2017 р. та на 3 % – у 2018 р.). Суттєво зменшувалась протягом аналізованого періоду кількість осіб, що мають науковий ступінь кандидата (на 12,5 % у 2018 р. по відношенню до попереднього року) та доктора наук (на 7 % відповідно), а також дослідників, техніків та допоміжного персоналу.

Стримуючими факторами розвитку галузі у зазначеному періоді стало скорочення статей її державного та місцевого фінансування, відповідне падіння престижу роботи в галузі та захисту дисертацій, низький рівень затребуваності публічною владою наукових результатів та відсутність допомоги щодо їх просування на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Зокрема, показники впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у промисловості засвідчили загальне падіння зацікавленості виробників в освоєнні виробництва інноваційної продукції (табл. 3.22).

Таблиця 3.22

Впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у промисловості¹

Показник	2015	2016	2017
Впроваджено нових технологічних процесів	76	77	107
у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних	16	30	24
Освоєно виробництво інноваційної продукції, найменувань	168	150	84
з них нових видів техніки	47	80	32

¹ Починаючи зі звіту за 2015 р., періодичність проведення державного статистичного спостереження «Інноваційна діяльність промислового підприємства» змінено з «річної» на «один раз на два роки».

² Безпосереднє порівняння даних за 2015 та 2017 рр. з аналогічними даними попередніх років є некоректним у зв'язку зі змінами в організації та проведенні державного статистичного спостереження щодо інноваційної діяльності промислового підприємства.

Вагомим фактором впливу на зниження кількісних показників створення та здійснення інновацій підприємствами області стало зменшення витрат на виконання наукових досліджень і розробок при загальному рості цін та девальвації національної валюти, що візуалізувало витіснення галузі з числа стратегічних пріоритетів держави та місцевого самоврядування. Так, у 2015 р. фінансування наукових досліджень і розробок зросло на 31 %, у 2016 р. – на

35 %, у 2017 р. – на 23 %, а у 2018 р. – зменшилося на 10 % порівняно з попереднім роком) (табл. 3.23).

Таблиця 23

**Витрати на виконання наукових досліджень і розробок¹
за видами робіт, тис. грн.**

Рік	Обсяг витрат – усього	У тому числі, на виконання		
		фундаментальних наукових досліджень	прикладних наукових досліджень	науково-технічних (експериментальних) розробок
2014	1042393,0	95645,5	76604,1	870143,4
2015	1366037,9	110984,5	61794,2	1193259,2
2016	1843750,8	95958,5	95231,1	1652561,2
2017	2261934,6	122995,2	123963,5	2014975,9
2018	2029774,4	148777,3	147905,8	1733091,3

¹ Дані щодо витрат на виконання НДР за 2010 – 2015 рр. перераховано відповідно до методології організації та проведення державного статистичного спостереження «Здійснення наукових досліджень і розробок», запровадженої з 2016 р. (без урахування витрат на виконання науково-технічних послуг).

У 2017 р., в період останнього зростання фінансування, в структурі фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок переважали іноземні впливання (59 % загального фінансування) та кошти державного бюджету (20 %) (рис. 3.18).

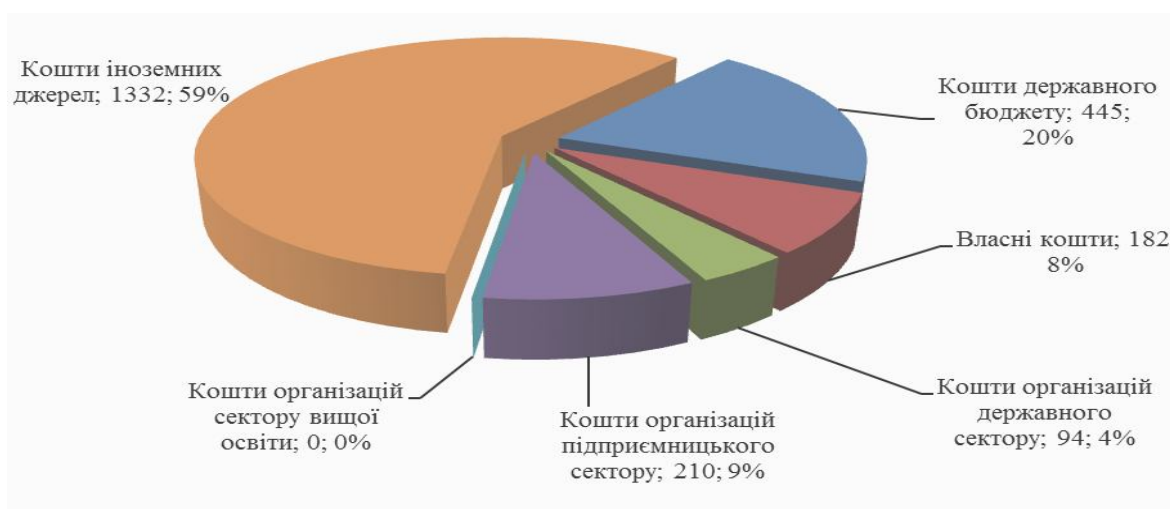

Рис. 3.18. Фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування за регіонами станом на 01.01.2018 р., млн. грн.

Висновки. Ситуація в сфері освіти та науки в Дніпропетровській області протягом аналізованого періоду (2014 – 2018 рр.) характеризувалася наступними загальними тенденціями:

- значне скорочення у 2016 – 2017 рр. та стрімке збільшення у 2018 – 2019 рр. обсягів фінансового забезпечення галузі при, що дестабілізує розвиток системи освіти та призводить до погіршення результатів освоєння бюджетних коштів на цей процес;

- зменшення загальної кількості споживачів освітніх послуг всіх рівнів (дошкільна, загальна середня, професійна та вища), передусім, через дію факторів скорочення населення;

- зниження якісних показників освіти всіх рівнів, що візуалізовано як динамікою результатів зовнішнього незалежного оцінювання здобутих знань випускниками закладів загальної середньої освіти за 2016 – 2018 рр., так і динамікою результатів наукової діяльності та їх впровадженням у практику господарювання;

- сповільнене зростання рівня престижності роботи в школі (початковій, середній, професійній та вищій), зокрема, через низький рівень оплати праці, відсутність можливостей кар'єрного зростання та самоосвіти протягом життя, що негативно впливає на результативність та продуктивність професійної діяльності;

- недостатня увага до формування престижності інституту професійної освіти як вагомого базового чинника економічного розвитку регіону;

- суттєва диверсифікація показників якості освіти між територіальними рівнями: «сільська громада – місто – обласний центр»;

- низький рівень практичної значимості та затребуваності результатів наукової діяльності, їх інтегрованості в територіальну соціально-господарську систему.

Враховуючи ці тенденції, що склалися в області протягом аналізованого періоду під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників, важливими перспективами виходу з кризи освітньої та наукової системи є наступні:

1. Підвищення престижності роботи в системі освіти й науки та формування її позитивного іміджу за рахунок соціально-організаційних факторів (сучасне соціальне, медичне забезпечення, гарантії працевлаштування, особливо – першого місця роботи, розроблення конкуренто-орієнтованої системи управління кадрами та їх компетентісно-вікової ротації для закладів освіти та науки), а також економічного стимулювання розширення знань та поглиблення професійних компетенцій.

2. Всебічна підтримка посилення якості освіти та наукової діяльності: в освіті – шляхом глобалізованого розвитку та адаптації, використання передових підходів та систем навчання в освітній практиці; в науці – шляхом інтегрування ЗВО в європейський освітній простір та орієнтації на кінцевого споживача наукового продукту.

3. Забезпечення освітнього процесу економічно- та людино-центричною гнучкістю на компетентнісній основі, що відповідає завданням формування інноваційної глобалізованої економіки. У базовій середній освіті необхідно посилити підготовку учнів до свідомого та обґрунтованого вибору подальшої профільної освіти – академічної чи професійної.

4. Запровадження систематичного моніторингу та оцінювання якості освіти й наукової діяльності шляхом обстежень, а також участі в міжнародних порівняльних дослідженнях успішності учнів, студентів, стимулювання входження закладів до глобальних рейтингів. Це сприятиме інтегрованості регіональної освіти та науки в європейський і світовий простір.

5. Диверсифікація джерел фінансової підтримки освіти та науки, формування та оптимізація фінансових потоків між різними територіальними рівнями та галузями економіки; запровадження багатоканальності фінансування в умовах, коли система освіти й науки адаптується до ринкової економіки та динамічно змінних потреб соціо-господарської системи громади, регіону.

Системне слідування цим пріоритетам у розвитку галузі освіти й науки, а також у науково-орієнтованій модернізації регіональної господарської системи,

до якої вона має бути повністю інтегрованою, надасть якісно нового імпульсу розвитку галузі, підвищить ефективність послуг, конкурентоспроможність закладів, чим суттєво прискорить європейську інтеграцію України.

3.4. Охорона здоров'я

Здоров'я населення має виняткове значення для розвитку регіону та українського суспільства в цілому, адже воно є ключовим фактором економічного та соціального піднесення, безцінним ресурсом держави. Здоров'я населення сприяє підвищенню продуктивності праці, формуванню більш ефективних трудових ресурсів та більш здоровому й економічно спроможному старінню; скорочує витрати, пов'язані з подоланням хвороб та соціальною допомогою; сприяє економії бюджетних коштів та переорієнтації витрат у русло інвестування.

Найперспективнішим шляхом збереження здоров'я населення громад регіону є злагоджена робота усіх секторів суспільної діяльності, яка скерована на соціальні та індивідуальні детермінанти здоров'я.

Нова європейська політика, що реалізується в межах Стратегії «Здоров'я-2020», вимагає критичного перегляду існуючих механізмів управління охороною здоров'я на рівні регіону та його громад, удосконалення політики охорони здоров'я, розвитку структур громадського здоров'я, пріоритету надання первинної (медичної) медико-санітарної допомоги, впливу на провідні чинники ризику розвитку захворювань та мінімізації загроз їх прояву.

Накопичений протягом останніх 100 років баласт економічних, соціально-психологічних та ментально-ціннісних проблем нації (глибинні соціальні катастрофи 1930 – 1940 рр., фізичне скорочення населення 1941 – 1945 рр., затяжна системна криза 1990-х рр., втрата населення 2014 – 2018 рр.) має глибоке коріння, що суттєво ускладнює нормалізацію процесів природного відтворення та еволюційного збереження здоров'я мешканців Дніпропетровського регіону. Ця проблема загострюється деформаціями у віковій структурі населення, зростанням ризику передчасної смертності, низьким рівнем народжуваності, що обумовило вичерпання демографічного і відтворювального потенціалу і зрештою не могло не призвести до депопуляції і скорочення чисельності населення, а разом з тим – негативно вплинуло на ставлення держави і нації до фундаментальної проблеми - здоров'я людини.

Протягом 2014 – 2018 рр. показники поширеності хвороб серед населення країни та захворюваності населення Дніпропетровської області демонстрували тенденції стрибкоподібних змін. Станом на 01.01.2018 р. кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань по області склала 2 874 965 випадків (табл. 3.24).

Ситуація з поширеністю хвороб серед населення Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр. вказує на усталення тенденцій розповсюдження хвороб органів дихання, системи кровообігу, сечостатевої, кістково-м'язової системи, шкіри та інших (рис. 3.19).

Таблиця 3.24

**Кількість уперше зареєстрованих випадків захворювань
за класами хвороб, тис. випадків**

Класи хвороб	Роки				
	2014	2015	2016	2017	2018
Новоутворення	44,0	45,9	44,1	42,4	41,5
Хвороби нервової системи	51,2	53,2	54,8	57,2	55,7
Хвороби системи кровообігу	202,4	192,9	199,3	201,4	191,5
Хвороби органів дихання	1122,7	1114,4	1200,5	1157,6	1101,9
Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	165,1	170,8	180,7	200,3	181,2
Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	191,6	195,6	202,1	201,2	190,8
Хвороби сечостатевої системи	253,3	264,2	270,4	264,9	256,7
Уроджені аномалії (вади розвитку), деформації і хромосомні порушення	5,2	4,7	4,4	3,9	3,1
Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин	152,9	152	145,5	143,2	139,7
Інші захворювання ¹	613,8	600,7	711,3	686,6	562,7
Усі захворювання	2802,2	2789,1	2899,7	2875,0	2725,1

¹ Інші захворювання включають: деякі інфекційні та паразитарні хвороби; хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення із залученням імунного механізму; хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин; розлади психіки та поведінки; хвороби ока та придаткового апарату; хвороби вуха та соскоподібного відростка; хвороби органів травлення; вагітність, пологи та післяпологовий період; окремі стани, що виникають у перинатальному періоді; симптоми, ознаки та відхилення від норми, що виявлені під час лабораторних та клінічних досліджень, не класифіковані в інших рубриках.

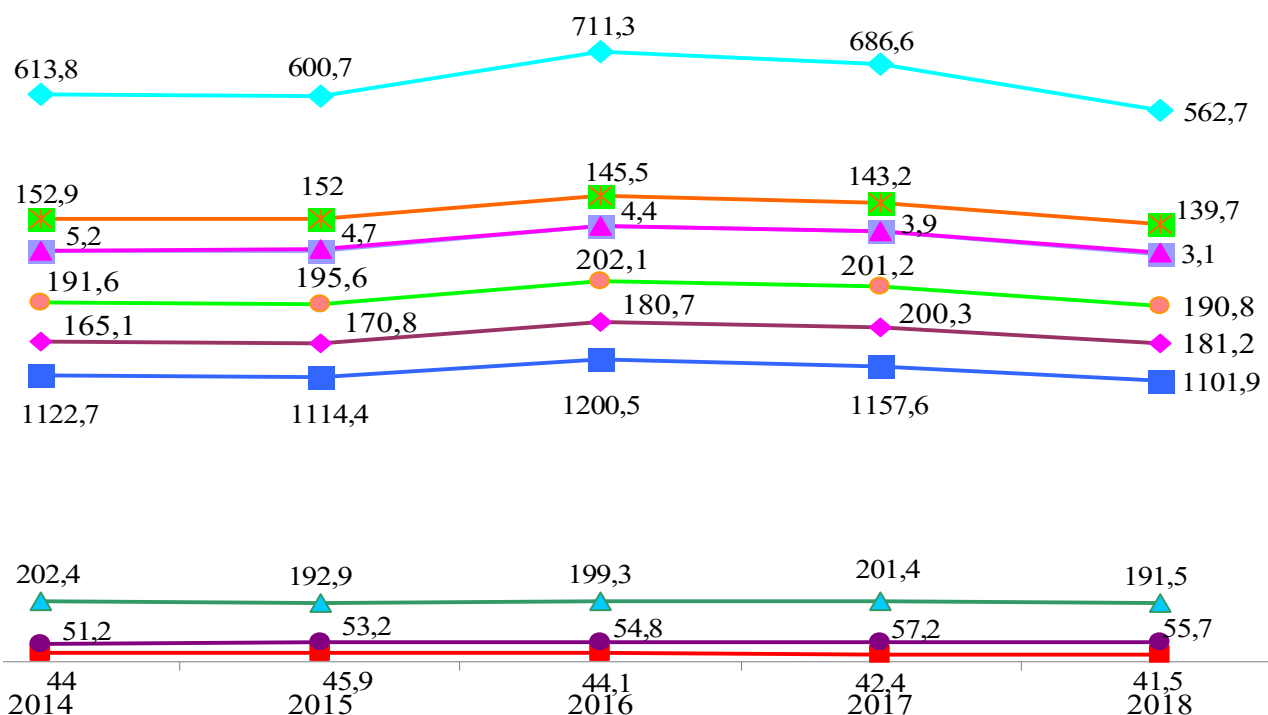
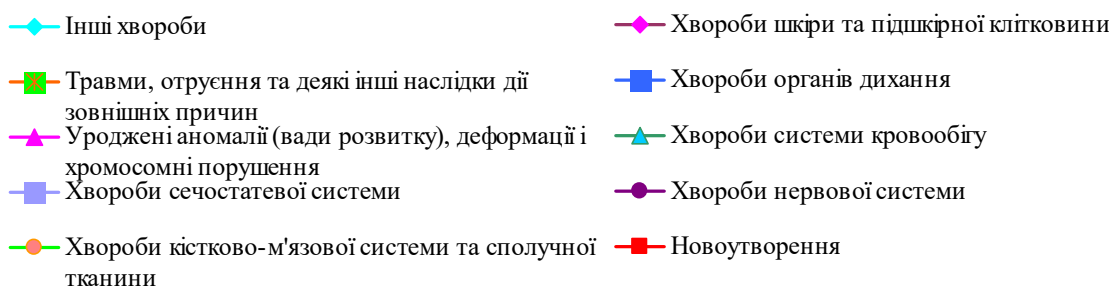

Рис. 3.19. Динаміка поширеності видів хвороб серед населення Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр., тис. випадків

У структурі поширеності хвороб серед всього населення Дніпропетровської області станом на 01.01.2019 р. розподіл рейтингових місць залишається таким:

- перше місце займають хвороби кровообігу, частка яких складає 31,25 %,
- друге місце посідають хвороби органів дихання (19,72 %),
- третє місце належить хворобам органів травлення (10,25%) (рис. 3.20).

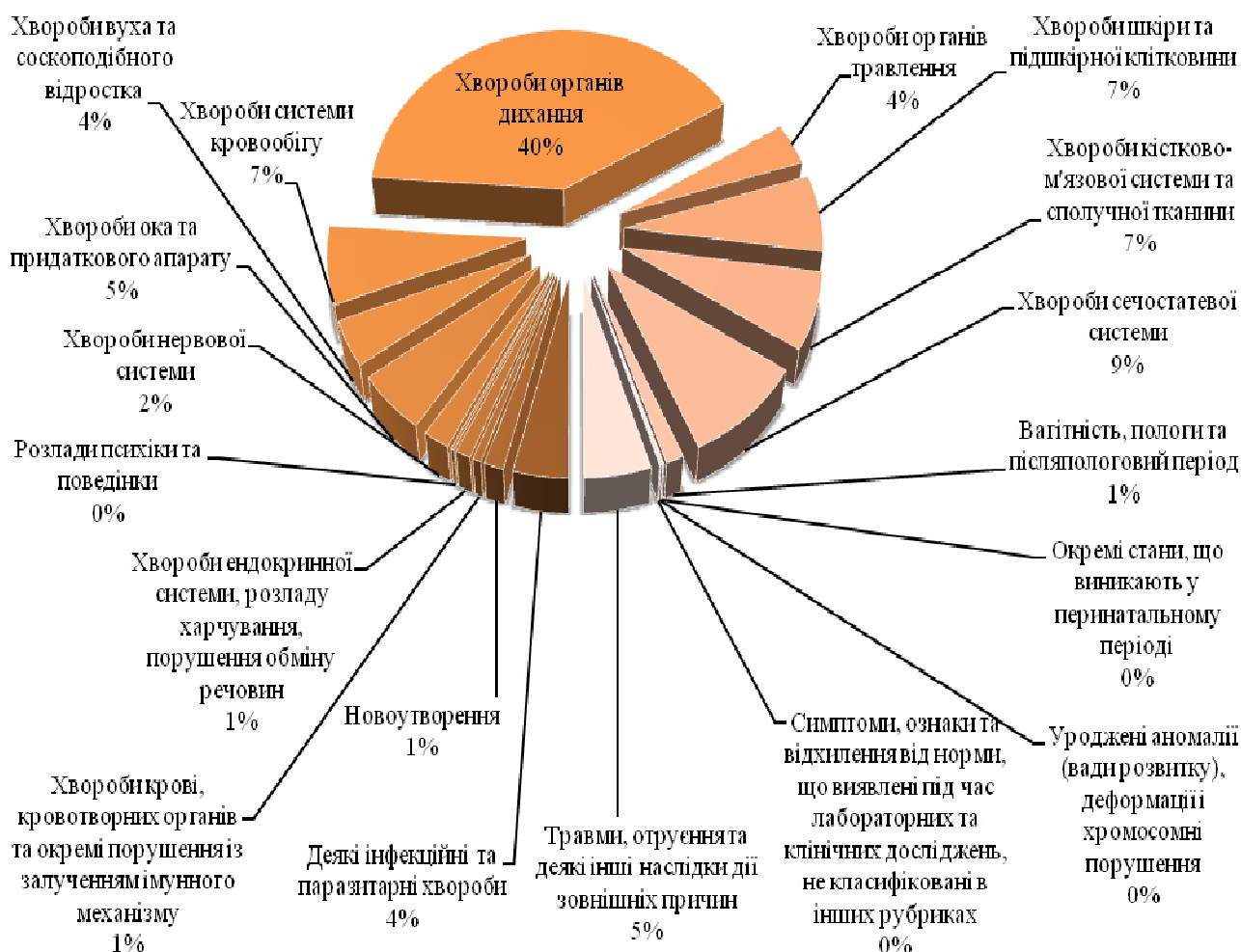

Рис. 3.20. Поширеність захворювань серед населення області за класами хвороб (станом на 01.01.2018 р.), %

В цілому, в порівнянні з попереднім роком, рівень захворюваності населення області зменшився на 5,2 % (табл. 3.25).

Таблиця 3.25

Захворюваність населення в області, на 10 тис. населення

Рік	Показник	Відхилення від попереднього року, %
2014	8519,6	1,60
2015	8520,6	1,00
2016	8913,7	393,10
2017	8908,8	-4,90
2018	8442,7	-466,10

Така висхідна динаміка цього показника зберігається протягом тривалого періоду, що формує негативний тренд поширеності перелічених видів хвороб серед населення області (рис. 3.21).

Факторами ризику виникнення цих захворювань є низька якість харчування, його незбалансованість, незадовільна організація харчування вдома і на робочому місці, самолікування, пізні звернення по кваліфіковану медичну допомогу [16], недостатня рухливість протягом дня. Але, передусім, на рівні індивіда та сім'ї відсутня загальноприйнята філософія слідування здоровому способу життя й формування «продуктивної свідомості» та уникнення захворювань; депопуляризовано спорт та традицію збереження ресурсу духовного, ментального, інтелектуального та фізичного здоров'я, що є базовою передумовою розвитку здорової нації.

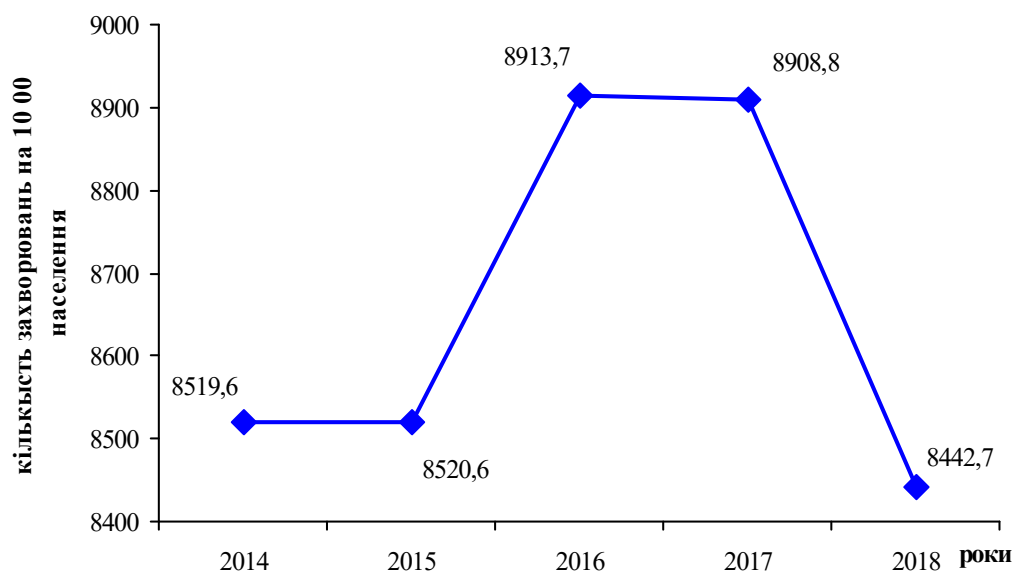

Рис. 3.21. Динаміка захворюваності населення області, на 10 тис. населення

Складено на основі [4; 6; 14; 15]

Основною метою діяльності системи охорони здоров'я Дніпропетровської області за період 2014 – 2018 рр. було збереження й зміцнення здоров'я населення громад та поліпшення якості медичного обслуговування на їх територіях, розробка дієвих лікувальних і профілактичних заходів, форм та методів роботи окремих спеціалізованих служб.

В області здійснюється послідовна робота з поліпшення роботи мережі закладів охорони здоров'я та їх подальшого розвитку. Процес реформування носить поетапний характер і дозволяє вдосконалювати роботу різних ланок та рівнів охорони здоров'я, покращувати технології надання медичної допомоги, впроваджувати нові організаційні форми, накопичувати необхідні ресурси [15, с. 167].

Мережа системи охорони здоров'я Дніпропетровської області – це структура медичних закладів із відповідними матеріальними, фінансовими, трудовими та інформаційними ресурсами. Вона сформована системою медичних закладів; профільною та територіальною структурою закладів;

обсягом ресурсів та їх розподілом у мережі, їх структурою, станом, рухом та ефективністю використання.

За видами надаваної медичної допомоги, заклади охорони здоров'я Дніпропетровської області мають наступну структуру (Додаток 2):

- заклади охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу;
- заклади охорони здоров'я, що надають стаціонарну та/або амбулаторну вторинну (спеціалізовану) медичну допомогу, до яких належать: багатoproфільні лікарні інтенсивного лікування, багатoproфільні дитячі лікарні інтенсивного лікування, лікарні планового лікування, дитячі лікарні планового лікування, консультативно-діагностичні центри, спеціалізовані медичні центри (спеціалізовані лікарні);
- заклади охорони здоров'я, що надають третинну (високоспеціалізовану) медичну допомогу, до яких належать: багатoproфільна обласна та обласна дитяча лікарня, інші високоспеціалізовані лікарні (медичні центри);
- заклади охорони здоров'я системи екстреної медичної допомоги;
- заклади охорони здоров'я з медичної реабілітації.

За даними департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації на 01.01.2019 р., мережа закладів охорони здоров'я Дніпропетровської області нараховувала 113 лікарняних закладів та 198 амбулаторно-поліклінічних закладів (табл. 3.26). Кількість лікарів усіх спеціальностей на 01.01.2019 р. складає 11,4 тис. осіб або 35,4 лікарів на 10 000 населення. На одного лікаря припадало 280 пацієнтів. У 2018 р. на 1 лікарняне ліжко припадало 124 особи при плановій ємності амбулаторно-поліклінічних закладів у 80 536 відвідувань за зміну.

Таблиця 3.26

Мережа та кадри закладів охорони здоров'я Дніпропетровської області у 2014 – 2018 рр.

Рік	Кількість лікарів усіх спеціальностей,		Кількість середнього медичного персоналу, тис.	Кількість лікарських закладів	У них лікарняних ліжок, тис.	Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів	Кількість населення на 1 лікарняне ліжко, осіб.	Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів		Кількість населення у розрахунку одного лікаря, осіб
	тис. осіб	на 10 000 населення						Кількість відвідувань за зміну	На 10 000 населення	
2014	15,2	46,4	29,5	144	29,9	846	111,9	95563	293,9	213
2015	15,3	46,9	28,8	141	29,1	864		94625	293,2	212
2016	15,2	47,2	28,4	141	28,5	876		81840	253,6	275
2017	11,7	36,4	24,2	117	25,9	195		80536	249,5	280
2018	11,4	35,4	22,7	113	25,5	198				

¹Без зубних лікарів

Динаміка показників охорони здоров'я у період з 2015 по 2017 рр. демонструє тенденцію усталення кількості залучених лікарів усіх спеціальностей (47 ос. у 2015 р., 36 ос. у 2016 та 47 ос. у 2017 р.), середнього медичного персоналу (88 ос. відповідно у 2015, 2016 та 75 ос. 2017 рр.), а також кількості лікарняних ліжок (89; 87; 80 відповідно у 2015, 2016 та 2017 рр.) (табл. 3.27) [2; 8; 14]. Кількість днів роботи ліжка у аналізованому періоді в середньому дорівнювала 300.

Таблиця 3.27

Основні показники охорони здоров'я, на 10 000 населення у 2014 – 2018 рр.

Показники \ Рік	2014	2015	2016	2017	2018
Лікарі усіх спеціальностей	46,4	46,9	47,2	36,4	35,4
Середній медичний персонал	90,3	88,7	88,1	75,0	72,6
Лікарняні ліжка	91,3	89,4	87,1	80,34	79,2

В умовах реформування галузі охорони здоров'я в Дніпропетровській області одним із найважливіших напрямів став безперервний професійний розвиток фахівців, втілення у практику сучасних міжнародних стандартів надання медичної допомоги. Цей напрям набув свого розвитку в межах реалізації пріоритету діяльності департаменту охорони здоров'я Дніпропетровської облдержадміністрації щодо продовження трансформації первинної медичної допомоги, щоб пацієнти могли отримати якісну медичну допомогу у сімейних лікарів, а медики – гідні умови роботи та оплату своєї праці. Лікарі первинної ланки допомоги, насамперед сімейні, з першого контакту з пацієнтом, визначають не лише діагноз, а й необхідний обсяг фахової допомоги в закладах охорони здоров'я другого та третього рівня.

Проте, реформа в галузі охорони здоров'я була сприйнята населенням області неоднозначно. По-перше, охорона здоров'я подорожчала для населення Дніпропетровської області у 2019 р. на 0,4 %. У сфері охорони здоров'я ціни підвищилися на 2,1 %, при цьому, ціни а послуги лікарень – на 8,7 %, амбулаторні послуги – на 6,0 %, фармацевтичну продукцію – на 0,4 %. По-друге, неоднозначні оцінки у 2018 р. отримала якість надаваних медичних послуг. Проте, слід відмітити, що переважна більшість опитаних високо оцінила результат реформи (відповіді «скоріше задоволені» та «цілком задоволені»). Так, в цілому 65,8 % опитаних висловили своє задоволення дільничими терапевтами/сімейними лікарями та якістю надаваних ними послуг; 70,7 % – послугами педіатрів; 54,3 % – стоматологами; 68,1 % – вузькими спеціалістами в поліклініці; 68 % – швидкою медичною допомогою; 51,4 % – медичною допомогою у стаціонарі; 62,5 % – медичною допомогою у пологових будинках. Однак, у попередньому (2017) році, оцінки були дещо вищими: зокрема, 72,3 % опитаних висловили своє задоволення послугами педіатрів; 73,1 % – стоматологами; 75,2 % – швидкою медичною допомогою; 62,5 % – медичною допомогою у стаціонарі; 65,8 % – медичною допомогою у пологових будинках (табл. 3.28).

Таблиця 3.28

**Задоволеність населення області медичною допомогою у 2018 р.
(відповіді «скоріше задоволені» та «цілком задоволені»), %**

Рік	Дільничими терапевтами /сімейними лікарями	Педіатрами	Стоматологами	Вузькими спеціалістами в поліклініці	Швидкою медичною допомогою	Мед. допомогою у стаціонарі	Мед. допомогою у пологових будинках
2018	72,3	70,7	54,3	68,1	68,0	51,4	62,5
2017	65,8	72,3	73,1	65,7	75,2	62,5	65,8

Динаміка основних аспектів задоволеності населення області медичною допомогою у 2016 – 2018 рр. дозволяє виявити загальний тренд: переважна більшість населення влаштовує медична допомога, яка надається сімейним

лікарем проте не дуже влаштовує допомога в стаціонарі. Мешканці області (63 % у 2018 р.) проходять профілактичні медогляди, проте відмовляються від звернення до лікаря через відсутність коштів (67 % у 2018 р.). Лише 45 % оцінюють свій стан здоров'я як добрий або дуже добрий та обізнані про симптоми інсульту, 49 % опитаних мають зайву вагу (табл. 3.29).

Таблиця 3.29

Динаміка основних аспектів задоволеності населення області медичною допомогою у 2016 – 2018 рр.

Показник	Рік	2016	2017	2018
Задоволені дільничним терапевтом / сімейним лікарем		61%	66%	72%
Задоволені медичною допомогою в стаціонарі		57%	63%	51%
Зверталися до лікаря в останньому випадку хвороби		66%	76%	55%
Проходили профілактичні медогляди за останні 12 міс.		69%	75%	63%
Витрати на ліки протягом останніх 30 днів (грн.)		571	883	364
Відмовлялися від звернення до лікаря через відсутність коштів за останні 12 міс.		42%	66%	67%
Не відмовлялися від вакцинації для своїх дітей		81%	72%	67%
Знають хоча б два симптоми інсульту		54%	58%	45%
Оцінюють свій стан здоров'я як добрий або дуже добрий		42%	48%	45%
Не мають надлишкової ваги або ожиріння		43%	44%	51%
Вимірювали тиск протягом останнього року		н/д	80,5%	н/д

Фінансове забезпечення галузі охорони здоров'я області за рахунок коштів державного бюджету (на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями) має стійку тенденцію до зростання (табл. 3.30), проте співставлення розрахункових показників реальної потреби галузі у фінансових ресурсах та планових показників видатків бюджету не проводилося.

Таблиця 3.30

**Видатки Державного бюджету України на 2018 р.
на централізовані заходи в Дніпропетровській області, тис. грн.**

	Забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру	Медична субвенція («Міжбюджетні трансферти (медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам)»)
2019 (план)	551 222,1	4632095,297
2018	382 729,2	4965257,384
2017	301 658,84	4794844,01
2016	255 854,68	3713365,2

Висновки: Ситуація в галузі охорони здоров'я області, що у її нинішньому вигляді склалась не лише протягом останніх п'яти років, обумовлена системною дією цілого комплексу чинників, які протягом досить тривалого часу формують сучасний рівень її розвитку. Так, укорінені традиції свідомісного та суспільного сприйняття цінності здоров'я людей (його недооцінення, як із суспільно-економічної, так і з соціально-особистісної сторони, та брак уваги до кожного з факторів, що впливають на збереження та зміцнення здоров'я) суттєво стримують прогресивні глобальні тенденції більш ефективного та суспільно корисного використання цього ресурсу, що визнається прогресивною світовою спільнотою найціннішим. Поряд із цим, на стан здоров'я населення впливає якість та доступність медичних послуг, їх ефективність та динамічна відповідність реальним потребам громадян. Стрімка перебудова соціально-політичної й публічно-управлінської систем, затягнута

економічна криза, започаткування медичної реформи – вагомі, але не єдині чинники зміни ситуації в галузі. Стабільним трендом у таких умовах залишається недостатньо висока якість життя населення, значна частина якого, за ознаками, перебуває за межею бідності (що означає низьку купівельну спроможність і, як наслідок, неспроможність забезпечити себе якісними умовами життя, продуктами харчування, медичним обслуговуванням, медикаментами) та високий рівень розповсюдженості хвороб, що вимагає вироблення принципово іншого стратегічного підходу до регулювання питання збереження здоров'я нації. Так, потребує моделювання суспільне бачення та, відповідно, підхід держави, органів місцевого самоврядування до формування бренду особистого здоров'я, його збереження і укріплення, разом із прогресивним розвитком медичної галузі та посиленням її наукоміскості, що у своїй сукупності є передумовою оптимізації витрат (фінансові, ресурсні) на належне фінансове забезпечення галузі.

Таким чином стратегічними перспективами розвитку галузі охорони здоров'я Дніпропетровської області є наступні:

1. Формування бренду «здоров'я» людини та активізація суспільного руху за здорове життя;
2. Посилення інтеграції науки, техніки та технологій у діяльність медичної галузі;
3. Логічне завершення медичної реформи з урахуванням всього спектру проблем населення, чутливості гендерних, вікових та соціально-економічних потреб громад.

3.5. Охорона праці

Безпека та здоров'я працівника – одне з основних прав людини. Державна політика в галузі охорони праці будь-якої країни світу будується на пріоритетності життя людини над результатами виробничої діяльності. Рівні виробничого травматизму і професійної захворюваності є основними показниками стану охорони праці в тій чи іншій сфері економічної діяльності області (рис. 3.22).

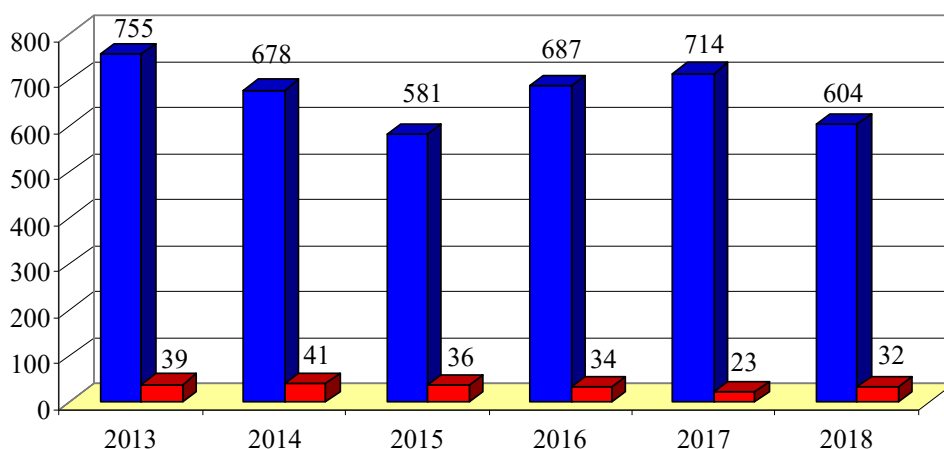

Рис. 3.22. Динаміка виробничого травматизму на підприємствах Дніпропетровської області за 2013 – 2018 рр.

■ кількість травмованих ■ у т.ч. смертельно

Протягом 2018 р., за результатами розслідування складені акти про нещасні випадки на виробництві на 604 працівників, в тому числі 32 – із смертельним наслідком. У порівнянні з 2017 р. рівень виробничого травматизму зменшився на 110 осіб або на 15,4 % (604 травмованих особи проти 714), а рівень смертельного травматизму збільшився на 39,1 % (32 особи проти 23). У 2018 р. спостерігався наступний розподіл потерпілих за галузями економіки (табл. 3.31):

Таблиця 3.31

Розподіл кількості потерпілих від нещасних випадків по галузям економіки підприємств, де стався нещасний випадок у 2018 р.

Галузь діяльності підприємства, де стався нещасний випадок	Кількість актів, складених на нещасні випадки	У відсотках до загальної кількості, %
ВСЬОГО	604	100,0
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	12	2,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	231	38,2
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	15	2,5
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	8	1,3
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	2	0,3
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	6	1,0
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	107	17,7
Виробництво електричного устаткування	2	0,3
Виробництво машин і устаткування, н. в. і. у.	10	1,7
Виробництво транспортних засобів	11	1,8
Інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин і устаткування	10	1,7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	20	3,3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	24	4,0
Будівництво	18	3,0
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9	1,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	25	4,1
Тимчасове розміщування й організація харчування	3	0,5
Видавнича діяльність, радіомовлення та телебачення	1	0,2
Телекомунікації (електрозв'язок)	1	0,2
Операції з нерухомим майном	4	0,6
Діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження	1	0,2
Наукові дослідження та розробки	3	0,5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	12	2,0
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	18	3,0
Освіта	18	3,0
Охорона здоров'я	27	4,5
Надання послуг догляду та соціальної допомоги	4	0,6
Мистецтво, розваги та відпочинок	2	0,3

До основних травмонебезпечних галузей економіки та видів робіт в області відносяться:

Добувна промисловість і розроблення кар'єрів – кількість травмованих складає 38,2 % від загальної кількості травмованих по області (231 особа, в тому числі 10 – смертельно). У порівнянні з 2017 р. кількість страхових нещасних випадків у цій галузі зменшилась на 21,2 % (231 травмований проти 293). Основними причинами настання нещасних випадків у даній галузі є: невиконання вимог інструкцій з охорони праці (120 потерпілих); порушення технологічного процесу (27 потерпілих); невиконання вимог посадових обов'язків (23 потерпілих).

Основними видами подій, що призвели до нещасних випадків у даній галузі є: падіння потерпілого під час пересування (37 потерпілих); дія рухомих і таких, що обертаються, деталей обладнання, машин і механізмів (34 потерпілих); обвалення та обрушення породи, ґрунту тощо (31 потерпілих). Основним устаткуванням, експлуатація якого призвела до настання нещасного випадку у даній галузі є гірничошахтне устаткування – 56 потерпілих.

Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 17,7 % (107 травмованих, в тому числі 6 – смертельно). У порівнянні з 2017 р. кількість страхових нещасних випадків у цій галузі зменшилась на 10,1 % (107 травмованих проти 119). Основними причинами настання нещасних випадків є: невиконання вимог інструкцій з охорони праці (50 потерпілих); невиконання посадових обов'язків (25 осіб); порушення вимог безпеки під час експлуатації обладнання, устаткування, машин, механізмів тощо (6 осіб).

Основними видами подій, що призвели до нещасних випадків у даній галузі є: падіння потерпілого під час пересування (20 осіб); дія предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються (20 потерпілих); дія рухомих і таких, що обертаються, деталей обладнання, машин і механізмів (19 потерпілих). Основним устаткуванням, експлуатація якого призвела до настання нещасного випадку у даній галузі є устаткування для чорної та кольорової металургії – 40 потерпілих.

Охорона здоров'я – 4,5 % (27 травмованих). У порівнянні з 2017 р. кількість страхових нещасних випадків у цій галузі збільшилась на 17,4 % (27 травмованих проти 23). Основними причинами настання нещасних випадків у даній галузі є: особиста необережність (10 осіб); травмування (смерть) внаслідок протиправних дій інших осіб (7 потерпілих); невиконання вимог інструкцій з охорони праці (4 особи). Основними видами події, що призвели до нещасних випадків у даній галузі є: падіння потерпілого під час пересування (11 потерпілих); навмисне вбивство або травма, заподіяна іншою особою (7 осіб).

Зниження виробничого травматизму відбулося в таких галузях економічної діяльності підприємств, як:

- фінансова та страхова діяльність – у 7 разів (0 травмованих проти 7);
- діяльність у сферах права, бухгалтерського обліку, архітектури та інжинірингу, технічні випробування та дослідження – у 3 рази (1 травмований проти 3);
- виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – у 2,5 рази (2 травмованих проти 5);

- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – у 2,3 рази (9 травмованих проти 21);
- виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність – у 2 рази (0 травмованих проти 2);
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – на 49 % (25 травмованих проти 49);
- інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин і устаткування – на 47,4 % (10 травмованих проти 19);
- виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 45,5 % (6 травмованих проти 11);
- сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – на 42,9 % (12 травмованих проти 21);
- виробництво машин і устаткування, н. в. і. у. – на 41,2 % (10 травмованих проти 17);
- будівництво – на 33,3 % (18 травмованих проти 27);
- добувна промисловість і розроблення кар'єрів – на 21,2 % (231 травмований проти 293);
- освіта – на 18,2 % (18 травмованих проти 22);
- металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 10,1 % (107 травмованих проти 119).

Зростання травматизму спостерігається в таких галузях економічної діяльності підприємств, як:

- тимчасове розміщування й організація харчування – у 3 рази (3 потерпілих проти 0);
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – у 2,5 рази (20 травмованих проти 8);
- виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення – у 2 рази (8 травмованих проти 4);
- виробництво електричного устаткування – у 2 рази (2 потерпілих проти 1);
- водопостачання; каналізація, поводження з відходами – у 2 рази (24 травмованих проти 12);
- операції з нерухомим майном – у 2 рази (4 травмованих проти 2);
- видавнича діяльність, радіомовлення та телебачення – на 100 % (1 потерпілий проти 0);
- телекомунікації (електрозв'язок) – на 100 % (1 потерпілий проти 0);
- виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів – на 66,7 % (15 травмованих проти 9);
- державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – на 63,6 % (18 травмованих проти 11);
- надання послуг догляду та соціальної допомоги – на 33,3 % (4 травмованих проти 3);
- виробництво транспортних засобів – на 22,2 % (11 травмованих проти 9);

- охорона здоров'я – на 17,4 % (27 травмованих проти 23);
- діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – на 9,1 % (12 травмованих проти 11).

Кількість нещасних випадків залишилась без змін у таких галузях діяльності підприємств, як: наукові дослідження та розробки (по 3 травмованих) та мистецтво, розваги та відпочинок (по 2 потерпілих). У звітному періоді травми отримали працівники 217 підприємств, якими охоплено 97 видів економічної діяльності (табл. 3.32).

Таблиця 3.32

Перелік підприємств, на яких сталося зростання кількості потерпілих у нещасних випадках

Назва підприємства	2018			2017			Зростання, %
	Всього випадків	Кількість травмованих	у т.ч. смертельно	Всього випадків	Кількість травмованих	у т.ч. смертельно	
ПАТ «ІНТЕРПАЙП ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ВТОРМЕТ»	8	8	0	1	1	0	↑ у 8 разів
АТ «ПОКРОВСЬКИЙ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИЙ КОМБІНАТ»	5	5	0	2	2	0	↑ у 2,5 рази
ТОВ «ІНТЕРПАЙП НІКО ТЬЮБ»	7	7	0	3	3	0	↑ у 2,3разів
ПрАТ «ЮЖКОКС»	7	7	0	3	3	0	↑ у 2,3разів
ПрАТ «ДНІПРОВАГОНМАШ»	6	6	0	3	3	0	↑ у 2 рази
ПАТ «ІНТЕРПАЙП НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИЙ ТРУБОПРОКАТНИЙ ЗАВОД»	12	12	1	7	7	0	+71,4 %
ПАТ «ДНІПРОВСЬКИЙ МЕТАЛУРГІЙНИЙ КОМБІНАТ»	27	27	2	19	19	1	+42,1 %

За професією в числі травмованих переважають: гірники очисного забою (48 травмованих); прохідники (27 травмованих); водії автотранспортних засобів (23 травмованих); слюсарі-ремонтники (22 травмованих); електрослюсарі підземні (18 травмованих); гірники підземні (16 травмованих); електрослюсарі (слюсарі) чергові та з ремонту устаткування (15 травмованих).

Аналіз показників травматизму, пов'язаного з виробництвом, за основними видами подій показав, що найбільше число нещасних випадків сталося внаслідок падіння потерпілого – складено 192 акти (що складає 31,8 % від усіх травмованих), у тому числі під час пересування 126 потерпілих, при падінні з висоти – 34 потерпілих. Від дії предметів та деталей, що рухаються, розлітаються, обертаються постраждало 125 осіб (20,7 %). В результаті падіння, обрушення, обвалення предметів, матеріалів, породи, ґрунту тощо травмовано 94 особи (15,6 %); внаслідок пригоди (події) на транспорті – 51 особа (8,4 %); від інших видів подій в цілому – 142 осіб (23,5 %) (рис. 3.23).

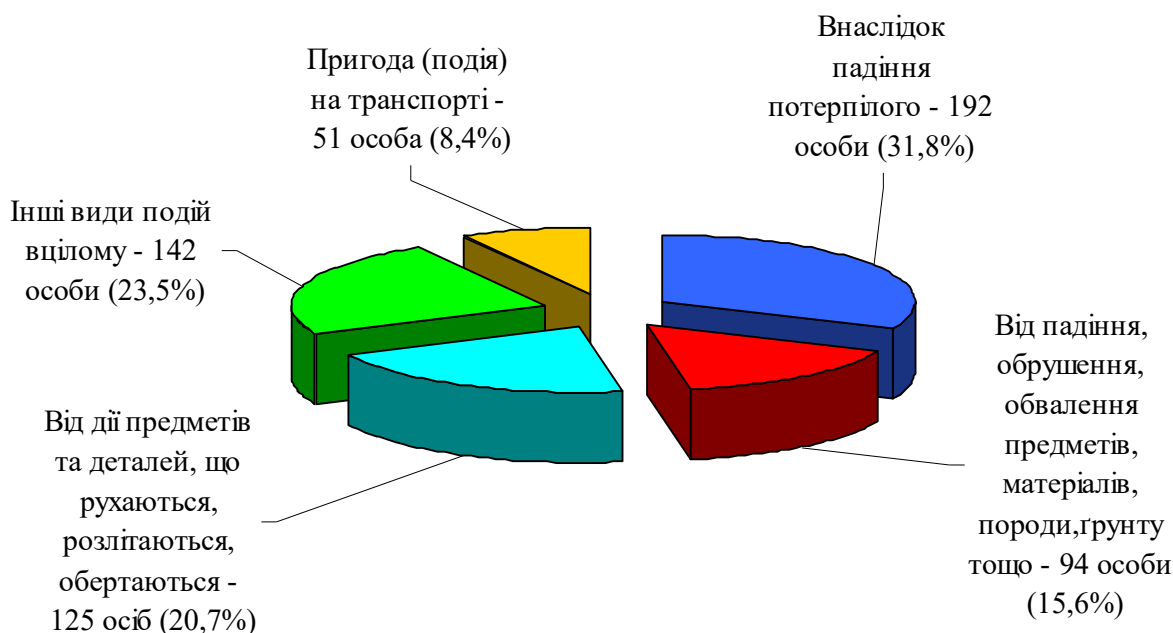

Рис. 3.23. Розподіл нещасних випадків на виробництві за найвагомішими видами подій за 2018 р.

Основними причинами нещасних випадків (рис. 3) залишаються організаційні – 77,7 % (або 469 потерпілих) від загальної кількості травмованих. Насамперед, це – невиконання вимог інструкцій з охорони праці (44 % потерпілих від нещасних випадків на виробництві, або 266 осіб), невиконання посадових обов’язків – 73 працівники (12,1 %), порушення технологічного процесу – 32 працівники або 5,3 %, порушення правил безпеки руху – також 32 працівники або 5,3 %. Через психофізіологічні причини отримали травми 15,2 % (92 потерпілих) від загальної кількості травмованих, з яких через особисту необережність постраждало 33 особи (7,4 %). Технічні причини у більшості випадків є результатом конструктивних недоліків устаткування, недостатнього освітлення, зіпсованих огорожувальних пристроїв тощо. Серед них традиційно переважає незадовільний технічний стан виробничих об’єктів, будівель, споруд, території, засобів виробництва та транспорту. Через технічні причини у звітному періоді постраждали 43 особи (7,1 %) (рис. 3.24).

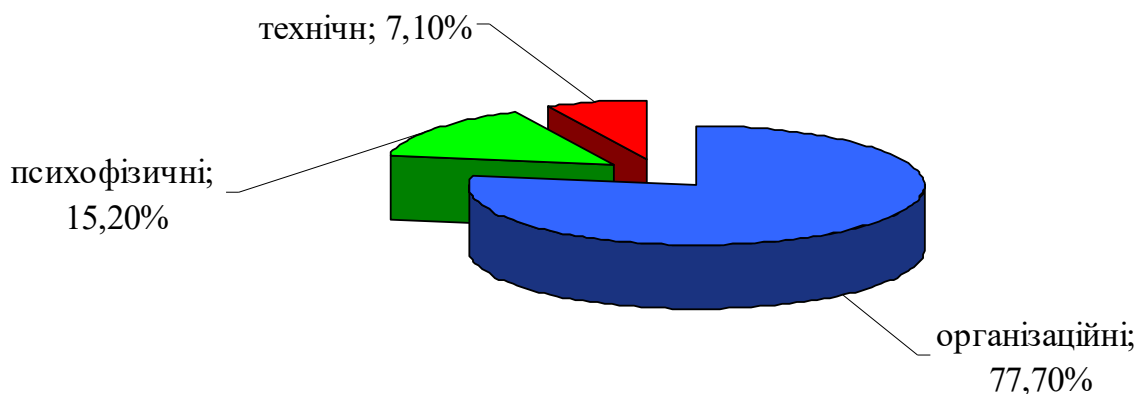

Рис. 3.24. Розподіл нещасних випадків на виробництві за причинами за 2018 р.

Одним із критеріїв аналізу травматизму на виробництві є коефіцієнт частоти (Кч), який визначає число нещасних випадків, які припадають на одну тисячу працюючих. По області за 2018 р. він дорівнює 0,6 (рис. 4). Найвищий Кч в містах: Першотравенську – 5,34 що майже в 9 разів більше ніж по області, Тернівці – 2,9 (в 4,8 рази більше), Павлограді – 2,49 (в 4,2 рази більше) та Марганці – 2,07 (в 3,5 рази більше) (рис. 3.25).

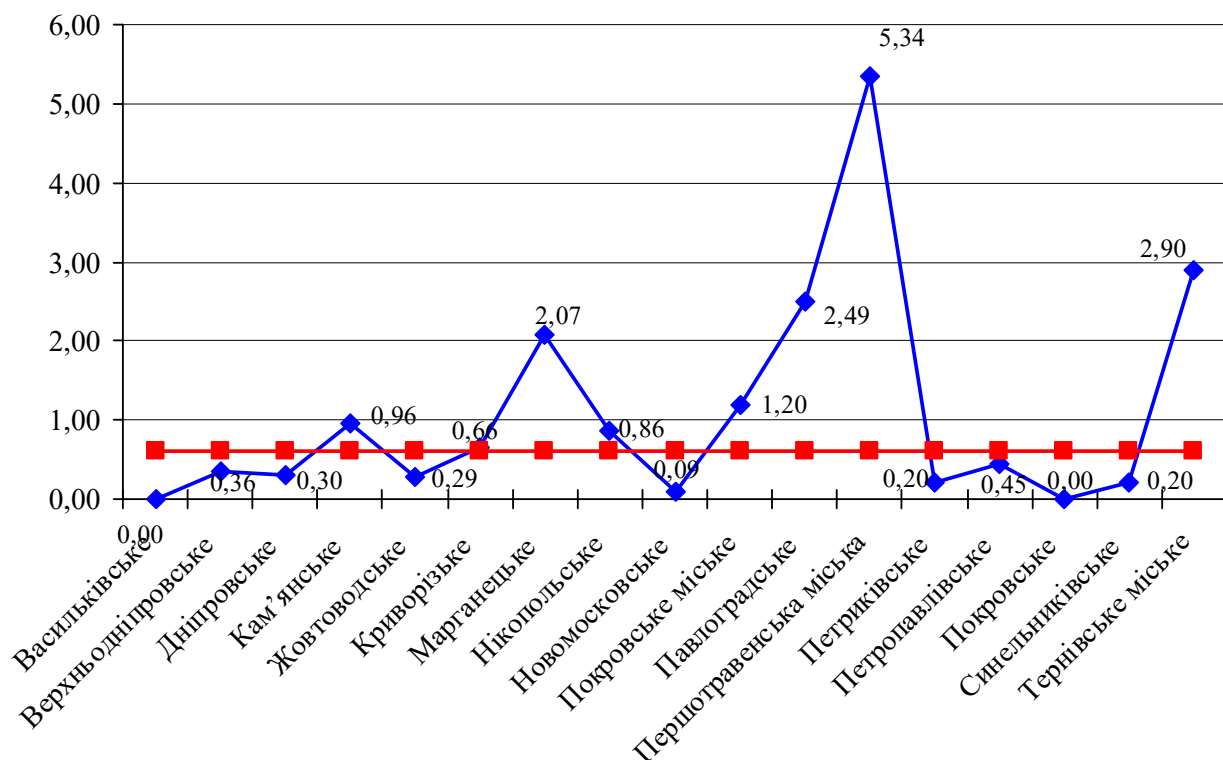

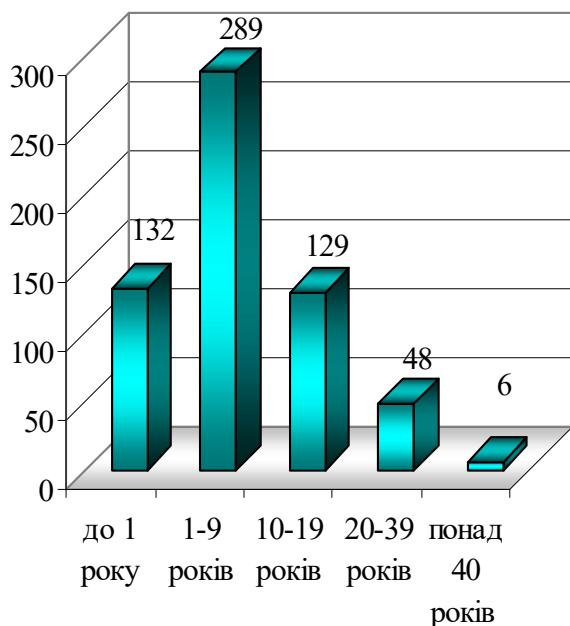
Рис. 3.25. Коефіцієнт частоти (Кч) нещасних випадків у 2018 р.

◆ коефіцієнт частоти ■ коефіцієнт частоти по області 0,6

Згідно зі звітними даними щодо нещасних випадків, які сталися на виробництві, можна стверджувати, що працівники, які мають найменший, до 10 років, стаж роботи за професією, травмуються найчастіше – з ними стався 421 нещасний випадок або 69,7 % від загальної кількості травмованих (з них 132 працівники, які відпрацювали за професією до 1 року). Найбільшу кількість виробничих травм протягом 2018 р. отримали найбільш працездатні робітники (від 20 – 40 років) – 255 осіб або 42,2 % від загальної кількості потерпілих та від 40 – 49 років – 155 осіб або 25,7 % (рис. 3.26).

У зв'язку з тим, що на професіях і посадах із шкідливими умовами праці в основному працюють чоловіки, то і нещасних випадків на виробництві сталося більше з чоловіками ніж з жінками (табл. 3), у 2018 р. – 469 випадків із 604 (рис. 3.26). При цьому не дивлячись на загальну тенденцію до зниження чисельності травмованих, пропорція 80 % жінки, 20 % – чоловіки залишається (табл. 3.33).

Розподіл нещасних випадків на виробництві в залежності від стажу роботи за професією

Потерпілі від нещасних випадків на виробництві в залежності від статі

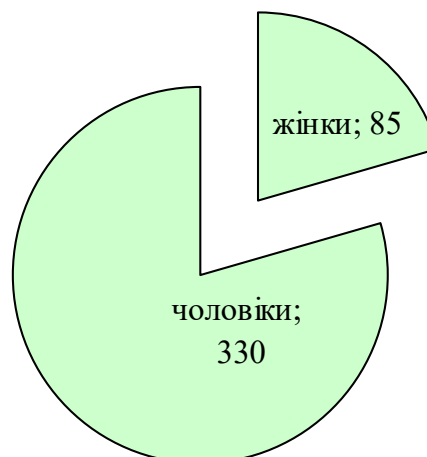

Рис. 3.26. Стан професійних захворювань в Дніпропетровській області в 2018 р.

Таблиця 3.33

Кількість випадків травматизму на підприємствах Дніпропетровської області за статтю

Показник	2016		2017		2018	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
чоловіки	720	77,8	737	79,6	469	77,6
жінки	205	22,2	189	20,4	135	22,4
Всього	925	100	926	100	604	100

Проблема профзахворюваності серед працівників підприємств, установ та організацій Дніпропетровської області, на яких умови праці не відповідають чинним нормативно-правовим актам з охорони праці, залишається на сьогодні також досить актуальною (рис. 3.27). За статистичними даними кожен четвертий працює в умовах, які не відповідають санітарно-гігієнічним нормативам за параметрами вмісту пилу у повітрі робочої зони, вібрації, шуму, важкості і напруженості праці тощо. Найнебезпечніші умови праці спостерігаються у вугільній, добувній промисловості та металургії.

Відбулося зростання кількості професійних захворювань на підприємствах міст: Кам'янського (на 100 %), Покрова (на 100 %), Павлограда (на 50,3 %) та Першотравенська (на 32,1 %).

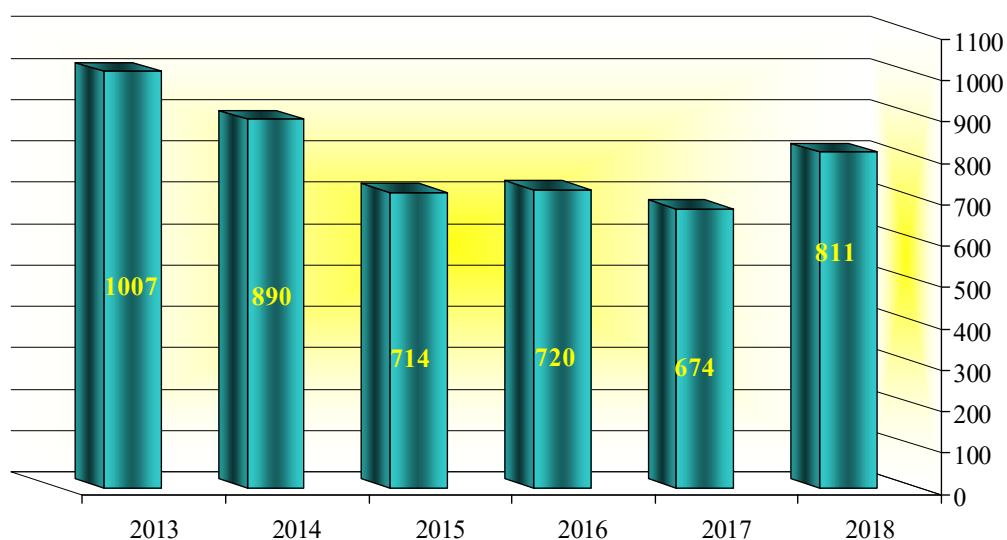

Рис. 3.27. Стан профзахворювань на підприємствах Дніпропетровської області за 2018 р.

У порівнянні з 2017 р. кількість професійних захворювань в 2018 р. збільшилась на 20,3 % (811 актів проти 674) (рис. 6). Найбільша кількість професійних захворювань реєструється у вугільному (міста Павлоград, Першотравенськ, Тернівка) – 633 працівники та Криворізькому регіонах – 162 працівники. Коефіцієнт частоти (Кч), який визначає число професійних захворювань, які припадають на одну тисячу працюючих, за 2018 р. по області дорівнює 0,83. На підприємстві ПрАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» за 2018 р. він складає 33, що майже в 40 разів більше ніж по області.

Найбільшу кількість професійних захворювань діагностують у працівників віком: від 40 до 49 років – 415 осіб (51,2 %) та від 50 до 59 років – 307 осіб (37,8 %). Також зареєстровано 41 професійне захворювання у працівників віком 30 – 39 років та 47 професійних захворювань у осіб віком понад 60 років. Найчастіше отримують професійне захворювання працівники, які відпрацювали у важких та шкідливих умовах від 10 до 29 років – 720 осіб або 88,8 % від усієї кількості профзахворювань.

У структурі професійних захворювань за 2018 р. хронічна обструктивна хвороба легенів становить 337 випадків (41,6 % від загальної кількості профзахворювань), радикулопатія також становить 337 випадків (41,6 %), впливи вібрації – 70 випадків (8,6 %), пневмоконіоз – 22 випадки (2,7 %). За професіями найчастіше виявляються професійні захворювання у підземної групи робітників: гірник очисного забою – 155 випадків (19,1 %); прохідник – 115 випадків (14,2 %); машиніст гірничих виїмкових машин – 81 випадок (10 %); електрослюсар підземний – 74 випадки (9,1 %); гірник з ремонту гірничих виробок – 46 випадків (5,7 %) та начальник дільниці – 34 випадки (4,2 %).

Висновки: Найгострішими проблемами у вирішенні питань виробничої безпеки та охорони праці, зниженні рівня травматизму і аварій на виробництві в Дніпропетровській області залишаються: відсутність або недосконала система управління охороною праці на підприємствах; експлуатація великої кількості морально застарілих і фізично зношених споруд, машин і устаткування; нестача протиаварійної апаратури, а також засобів індивідуального захисту працюючих; відсутність зацікавленості роботодавців у поліпшенні умов та безпеки праці;

низька трудова та технологічна дисципліна; низький рівень знань працівників з питань охорони праці.

Вирішення проблем покращення стану охорони праці потребує комплексного підходу, який передбачає розробку та реалізацію низки заходів на рівні держави, роботодавця та працівника. Профілактичні заходи, що проводяться працівниками Фонду соціального страхування області, є тільки частиною тієї профілактичної роботи, яка повинна проводитись роботодавцем, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, як це передбачено Законом України «Про охорону праці». Одним із найважливіших шляхів зменшення рівня виробничого травматизму вважаємо об'єднання зусиль в цьому напрямі всіх зацікавлених сторін – робітників, роботодавців, органів влади, громадських організацій тощо.

3.6. Соціальний захист та пенсійне забезпечення населення області

Питання пенсійного забезпечення пенсіонерів Дніпропетровської області одне з найбільш актуальних, адже на 01.01.2019 р. з 11 470 405 пенсіонерів в Україні на Дніпропетровську область припадає найбільша питома вага 8,38 % або 960 973 осіб. Середній розмір призначених пенсійних виплат на 01.01.2019 р. склав 2 999,86 грн., що перевищує середній по країні – 2645,66 грн. (рис. 3.28).

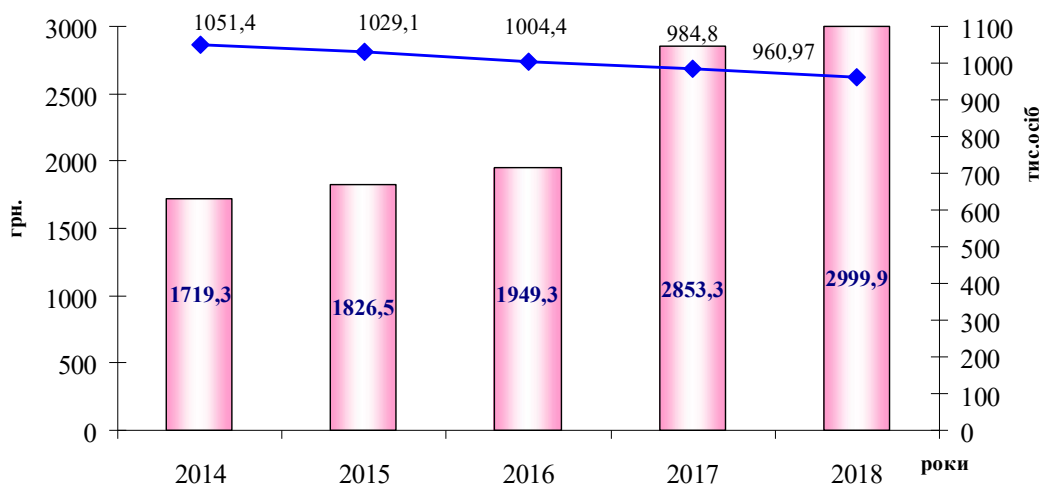

Рис. 3.28. Динаміка чисельності пенсіонерів та середнього розміру пенсійної виплати

■ Середній розмір призначеної пенсійної виплати —◆— Чисельність пенсіонерів, тис. осіб

Майже 22 % пенсіонерів це працюючі пенсіонери, які одержують пенсію в органах Пенсійного фонду. На 01.01.2015 р. це 250 264 особи, на 01.01.2016 р. – 214 371 особа; на 01.01.2017 р. – 209 734 особи; на 01.01.2018 р. – 211 282 особи.

Майже 15 % від загальної чисельності пенсіонерів – пенсіонери з інвалідністю. На 01.01.2015 р. це 150 782 осіб, на 01.01.2016 р. – 147 923 осіб; на 01.01.2017 – 145 350 осіб; на 01.01.2018 – 144 023 осіб. Серед них 61,75 % це інваліди III групи, 30,84 % - інваліди II групи.

Враховуючи велику питому вагу пенсіонерів у складі населення актуальним є дослідження фінансового забезпечення пенсіонерів, адже їх купівельна спроможність суттєво впливає на функціонування регіональної економіки (рис. 3.29).

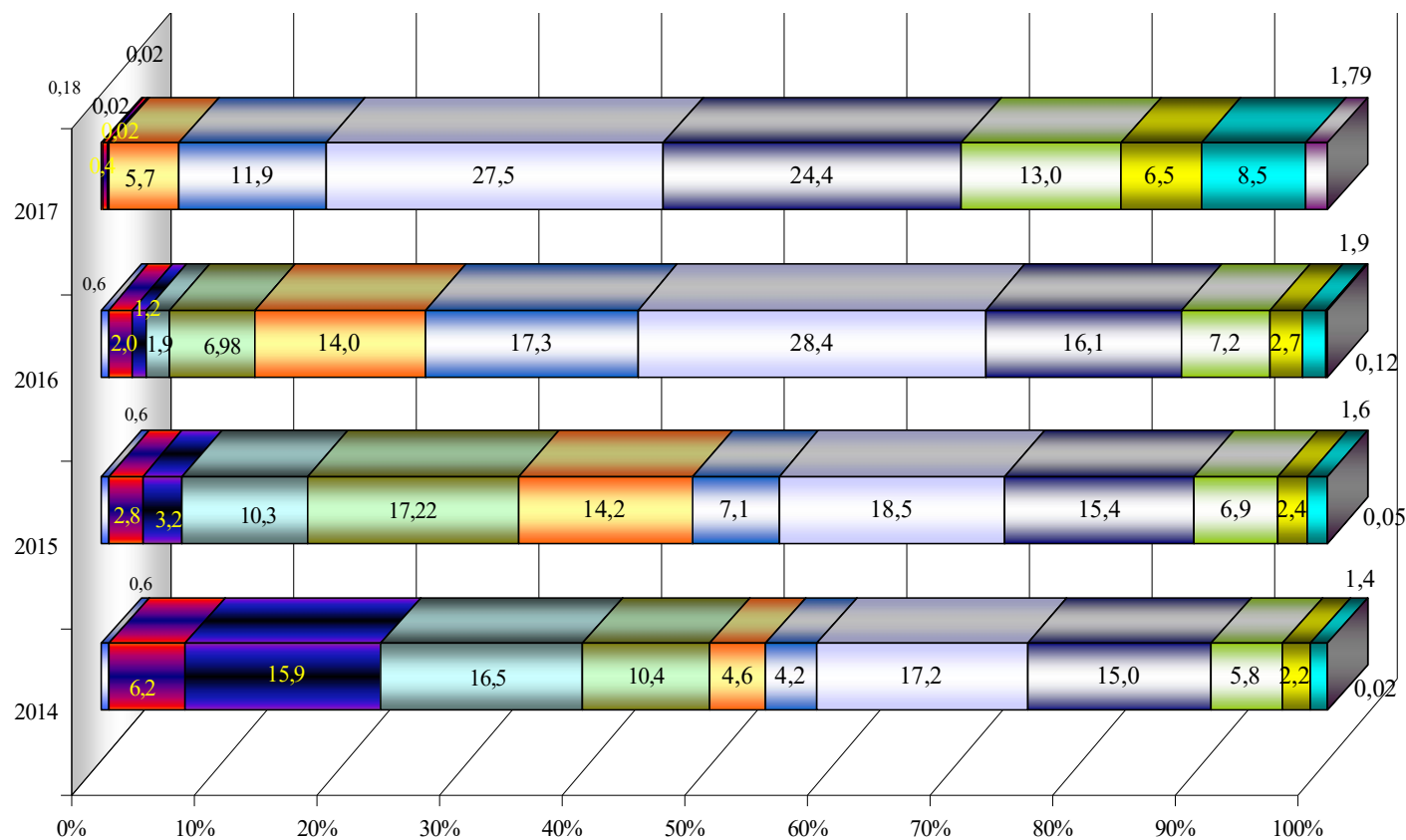
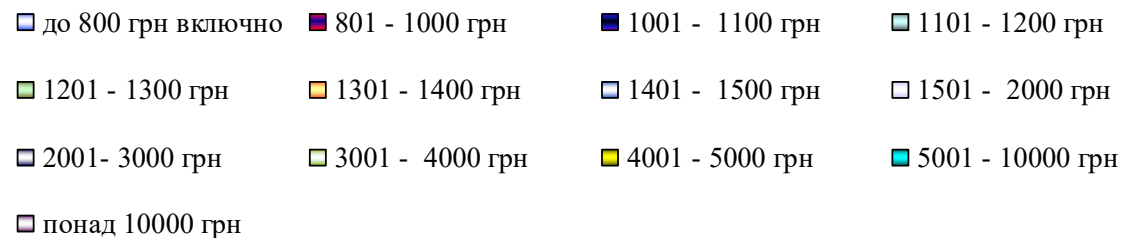

Рис. 3.29. Розподіл пенсіонерів, які одержують пенсії в органах ПФ, за розміром місячних пенсій, осіб

В Дніпропетровській області поступово зменшується питома вага пенсіонерів, що отримують місячну пенсію у розмірі до 800 грн. Розрив між питоною вагою людей, які отримують найменшу та найбільшу місячну пенсію скорочується: якщо у 2014 р. це 0,63 % проти 0,02 %, то у 2017 р. це 0,18 % проти 1,79 % (рис. 3.29).

Середній розмір пенсії у 2014 р. (1 720,4 грн.) потрапляв у групу «від 1501 до 2000» з питоною вагою пенсіонерів – 7,16 %; у 2017 р. середній розмір пенсії склав 2 855,35 це інтервал «від 2001 до 3000» і її отримувало вже 24,35 % від загальної кількості пенсіонерів. Є стійка динаміка щодо збільшення добробуту пенсіонерів. Більше 90 % пенсіонерів отримують пенсії вищі за прожитковий мінімум. Хоча нажаль, ще є пенсіонери, які отримують пенсію нижче за прожитковий мінімум (табл. 3.34) [1 – 4; 8]. На кінець 2014 р. прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність, становив – 949,00 грн.; на кінець 2015 р. – 1 074,00 грн.; на кінець 2016 р. – 1 247,00 грн.; на кінець 2017 р. – 1 373,00 грн.

Таблиця 3.34

Розподіл пенсіонерів, які одержують пенсії в органах ПФ, за розміром пенсій по відношенню до прожиткового мінімуму

Показники	Роки			
	2014	2015	2016	2017
Нижче прожиткового мінімуму, у т. ч.				
кількість пенсіонерів, осіб	7141	42959	70424	6303
питома вага осіб, які отримують пенсію, %	0,68	4,20	7,01	0,64
середній розмір пенсії, грн.	593,25	930,21	1063,80	860,05
У розмірі прожиткового мінімуму, у т. ч.				
кількість пенсіонерів, осіб	39066	20377	25980	53372
питома вага осіб, які отримують пенсію, %	3,72	1,98	2,59	5,42
середній розмір пенсії, грн.	949,00	1074,00	1247,00	1373,0
Вище прожиткового мінімуму, у т. ч.				
кількість пенсіонерів, осіб	1005073	965595	907821	924921
питома вага осіб, які отримують пенсію, %	95,61	93,85	90,40	93,94
середній розмір пенсії, грн.	1758,86	1884,94	2040,41	2954,49

Порівняємо кількість пенсіонерів за окремими категоріями з відповідним розміром призначеної пенсії (рис. 3.30).

За даними рис. 3.30 найбільша питома вага пенсіонерів – це категорія «за віком», які отримують пенсію при наявності відповідного мінімально необхідного трудового стажу та після досягнення пенсійного віку. Однак найбільша за чисельністю категорія «за віком» (у 2014 р. це 849 261 особа, у 2017 р. це 790 826 осіб або 80,78 % і 80,31 % відповідно) отримує доволі невисокі пенсії, так у 2014 р. це 1 747,37 грн.; у 2017 р. – 2 983,23 грн. Що свідчить про невеликий розмір заробітної плати під час трудової діяльності і є демотиватором як для майбутніх поколінь (у сенсі гідно працюєш отримаєш гідну пенсію) так і незадоволеності громадян – сучасних пенсіонерів їх пенсійним забезпеченням. Більш адекватна оцінка труда за категорією «за вислугу років». Важливою умовою для призначення пенсії за вислугу років є певний стаж роботи за спеціальністю. Однак умови призначення пенсії за вислугу років неоднакові. В одних випадках вони призначаються незалежно від віку, в інших – встановлюється вік і стаж. Ця

категорія за чисельністю у 2014 р. – 48 703 особи та у 2017 р. – 48 057 осіб або 4,63 % та 4,88 % відповідно. Однак необхідно враховувати, що це категорія громадян, яка була зайнята на роботах, виконання яких призводить до втрати професійної працездатності або придатності до настання віку, що дає право на пенсію за віком, тож з врахуванням особливостей наступного медичного обслуговування це не є достатнім рівнем пенсійного забезпечення. В 16,62 рази довічне грошове утримання суддів у відставці перевищує соціальну пенсію, що може спричинити соціальну напругу в суспільстві. Враховуючи вище наведені розміри пенсій з одного боку та загальноукраїнську тенденцію, що в загальній чисельності населення переважають жінки, доцільним є дослідження зв'язку між статтю та призначеною пенсією.

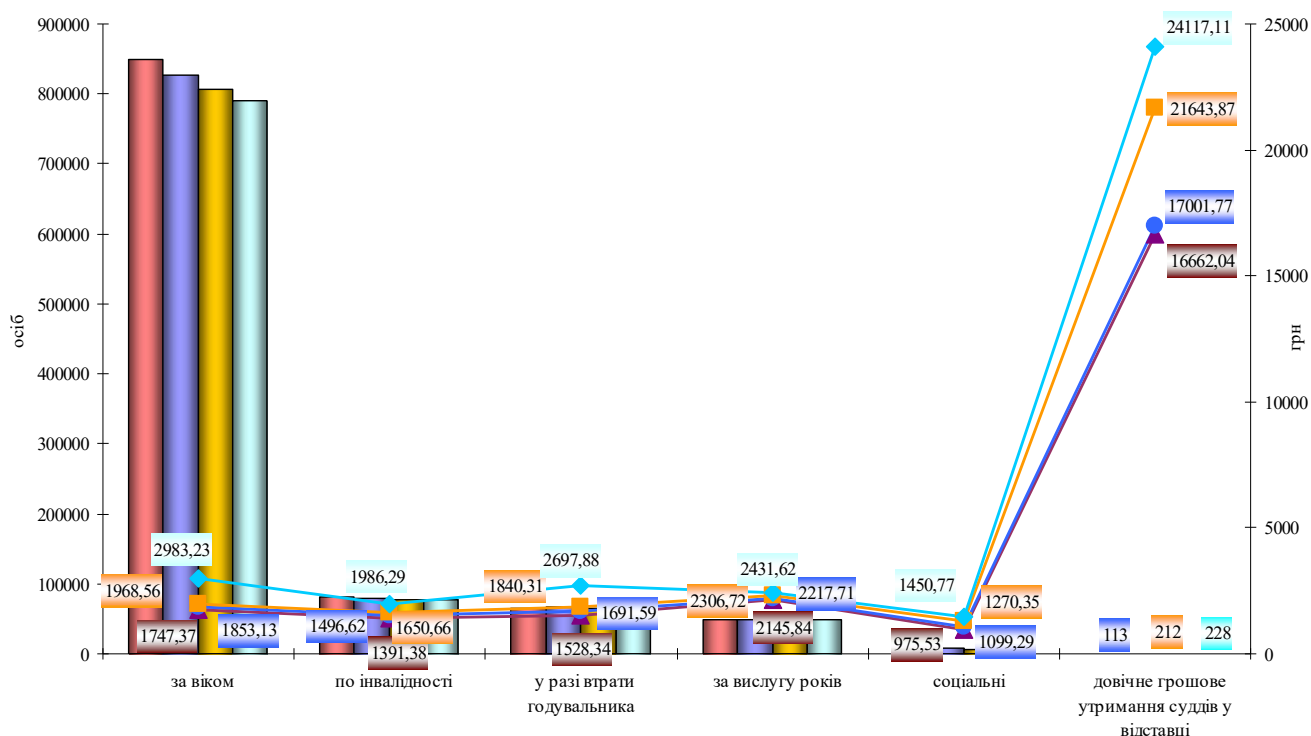

Рис. 3.30. Динаміка кількості пенсіонерів за категоріями та середній розмір призначеної пенсії відповідної категорії

■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017

▲ 2014 ● 2015 ■ 2016 ◆ 2017

Гендерне співвідношення серед пенсіонерів усіх категорій на користь жінок, так у 2014 р. це 63,6% проти 36,4%; у 2015 р. – 63,4 % проти 36,6 %; у 2016 р. – 63 % проти 37 %; у 2017 р. – 62,5 % проти 37,5 % (рис. 3.31).

За даними рис. 3.31 кількість жінок пенсійного віку перевищує кількість чоловіків у 1,67 рази, але якщо додати до аналізу – аналіз розмірів призначених пенсій, то ситуацію прямо обернена, бо жінки отримують пенсію в 1,64 рази нижчу за чоловіків: у 2014 р. це 2 233,85 грн. у чоловіків проти 1 426,47 грн. у жінок; у 2017 р. це 3 768,41 грн. проти 2 304,22 грн. відповідно. У зв'язку з описаним вище станом грошового забезпечення доречно проаналізувати наявну мережу соціального обслуговування громадян.

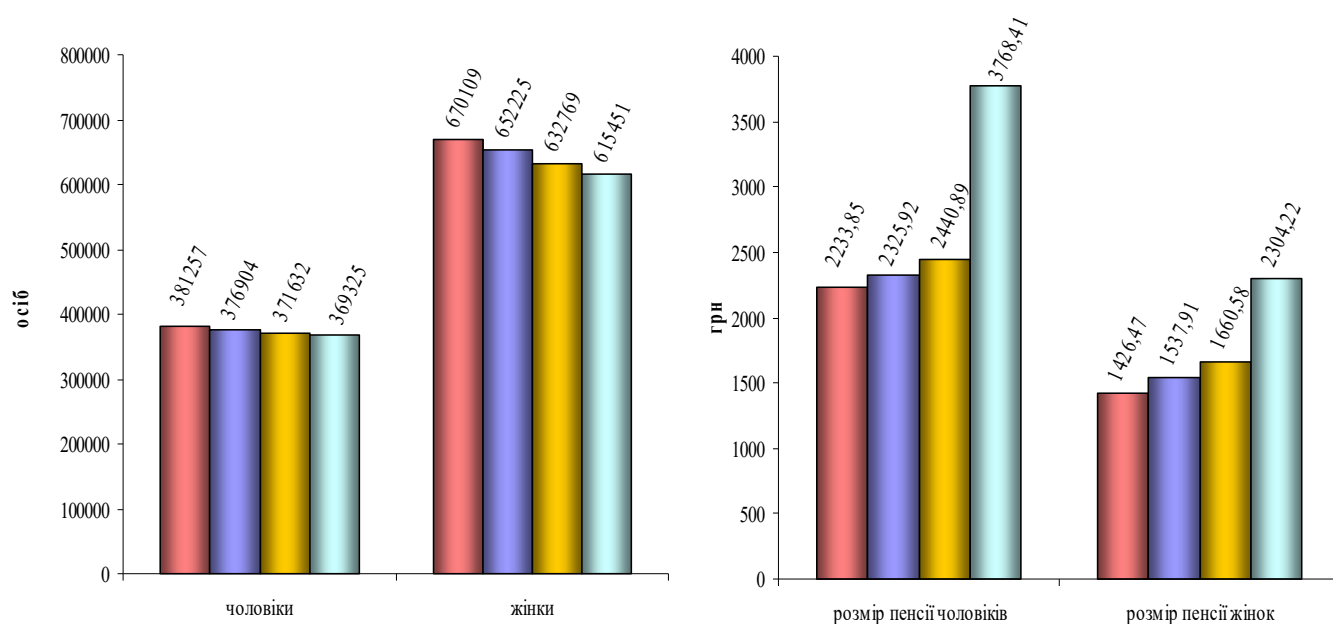

Рис. 3.31. Розподіл пенсіонерів за статтю та середнім розміром призначених місячних пенсій

■ 2014 ■ 2015 ■ 2016 ■ 2017

У Дніпропетровській області станом на 01.01.2019 р. виплату пенсії та соціальної допомоги проведено 955,9 тис. одержувачам, у тому числі особам, звільненим з військової служби, та деяким іншим особам – 39,1 тис. осіб. Протягом 2018 р. спостерігалась тенденція до зменшення кількості пенсіонерів у порівнянні з минулим роком. До районів з найбільшою чисельністю пенсіонерів, які обслуговують структурні підрозділи Головного управління ПФУ в Дніпропетровській області відносяться: Лівобережне (98,2 тис. осіб) та Центральне (92,3 тис. осіб) в м. Дніпрі; Кам'янське (99,0 тис. осіб) та Криворізьке південне (88,3 тис. осіб). Найменша чисельність пенсіонерів в Царичанському (14,2 тис. осіб), Васильківському (20,3 тис. осіб), П'ятихатському (26,5 тис. осіб) та Першотравенському (28,9 тис. чол.) районах.

У Дніпропетровській області найбільша кількість територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг): з 2014 по 2016 рр. – 51 центр, у 2018 р. – 53. Із загальної кількості територіальних центрів 29 – створено у містах, 24 – в сільській місцевості (у тому числі 7 функціонує в об'єднаних територіальних громадах області). У центрах обслуговуються громадяни, які виявлені та які перебували на обліку у зв'язку зі складними життєвими обставинами і потребували надання соціальних послуг у 2014 р. це 80 557 осіб; у 2015 р. – 81 463 осіб; у 2016 р. – 82 114 осіб, у 2017 р. – 77 874 осіб і 2018 р. – 74 591 особа.

Державна соціальна допомога надається особам, які не мають права на пенсію, як правило, її розмір трохи перевищує прожитковий мінімум (табл. 3.35).

Таблиця 3.35

**Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію,
та особам з інвалідністю**

Роки	Кількість одержувачів, осіб	Загальна сума призначеної місячної допомоги з урахуванням надбавок, підвищень та сум індексації, тис. грн.	Середній розмір призначеної місячної допомоги з урахуванням надбавок, підвищень та сум індексації, грн.
2014	5053	4795,31	949,00
2015	5590	5935,54	1061,81
2016	6051	7347,73	1214,30
2017	6859	9894,41	1442,54
2018	9691	166754,43	1497,00

Щороку збільшується кількість малозабезпечених сімей, які звертаються за державною соціальною допомогою (табл. 3.36). Більше ніж 90 % від тих хто звернувся – надається допомога.

Таблиця 3.36

Надання державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям

Роки	Кількість сімей, од		Сума призначеної допомоги	
	які звернулися за допомогою	яким призначено допомогу	Усього, тис. грн.	Середній розмір допомоги, грн.
2014	36940	30681	50183,3	1635,65
2015	49023	45799	68556,0	1496,89
2016	56787	54406	511,82	9407,42
2017	56395	54270	566,82	10435,23
2018	54436	52924	519,80	9821,63

У Дніпропетровській області діє 6 центрів обліку бездомних громадян в яких можна отримати соціальні послуги та посвідчення про взяття на облік (табл. 3.37). У 2014 – 2015 рр. центри всім виявленим бездомним надали соціальні послуги та видали посвідчення, у 2016 – 2017 рр. звернень від бездомних до центрів по соціальну допомогу було більше ніж виявлених осіб.

Таблиця 3.37

Діяльність центрів (відділень) обліку бездомних громадян

Роки	Усього центрів (відділень), од.	Виявлено, осіб	Видано посвідчення про взяття на облік, осіб	Надано соціальні послуги, осіб
2014	6	993	993	599
2015	6	1 469	1 469	1 469
2016	6	1 206	1 768	1 523
2017	6	1 237	670	2 419
2018	6	1 163	564	2 120

Крім центрів обліку бездомних громадян у Дніпропетровській області налічується 18 будинків-інтернатів для громадян похилого віку, осіб з інвалідністю та дітей з інвалідністю. При збереженні планової ємності та площі будівель закладів кількість мешканців становить: на кінець 2014 р. це 3 961 осіб; на кінець 2015 р. – 3 907 осіб; на кінець 2016 р. – 3 899 осіб; 2017 р. – 3 939 осіб та 2018 р. – 3 882 осіб.

Допомога надається як в грошовій так і натуральній формі (табл. 3.38). 40 % від громадян, які перебувають на обліку, проживають у сільській місцевості.

Кількість осіб яким надано натуральну допомогу в 6 – 8 разів перевищує кількість осіб, яким надано грошову допомогу. Крім того, загальний розмір натуральної допомоги більш ніж в 2 рази перевищує грошову. Але якщо перерахувати суми грошової та натуральної допомог на кількість їх отримувачів, то це у 2014 р. – 266,44 грн. грошової допомоги проти 74,47 грн. натуральної допомоги, а у 2018 р. – 417,53 грн. грошової допомоги проти 379,17 грн. натуральної допомоги.

Таблиця 3.38

Надання органами соціального захисту грошової та натуральної допомоги громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах

Роки	Громадяни, яких виявлено та які перебувають на обліку, осіб		Кількість осіб, яким надано допомогу протягом року		Загальна сума наданої допомоги, тис. грн.	
	усього	з них проживають у сільській місцевості	грошову	натуральну	грошової	натуральної
2014	31996	12683	1883	27152	501,7	2022,0
2015	33155	13242	1993	28046	770,8	2420,9
2016	28050	11564	4189	25077	1246,8	2770,4
2017	29670	11542	2769	22995	1316,9	3144,3
2018	28689	9887	2892	22412	1207,51	4578,52

Джерелами фінансування цієї допомоги є як місцеві бюджети так і позабюджетні кошти (табл. 3.39). Якщо розглядати загальну суму наданої допомоги в перерахунку на одну особу то виявляється що сума натуральної допомоги коливається з 74,47 грн. у 2014 р. до 379,17 грн. у 2018 р.; натомість грошова допомогу, яку отримує набагато менша кількість осіб її розмір на одну особу, порівняно з натуральною, в 3 – 4 рази більше. Однак ні натуральна допомога у розмірі 379,17 грн., ні грошова у 417,53 грн. не виведе людину з складних життєвих обставин.

Таблиця 3.39

Розподіл органами соціального захисту наданої за джерелами фінансування допомоги громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах, у середньому на одну особу, грн.

Роки	Загальна сума допомоги		у т. ч.			
	грошової	натуральної	з місцевих бюджетів		з позабюджетних коштів	
			грошової	натуральної	грошової	натуральної
2014	266,41	74,47	196,51	30,25	69,90	44,22
2015	386,76	86,32	289,13	26,28	97,63	60,04
2016	297,65	110,47	225,87	33,38	71,78	77,10
2017	475,58	136,74	327,44	45,89	148,14	90,85
2018	417,53	379,17	413,44	66,43	74,57	137,85

В умовах поступового збільшення цін на газ, ЖКП та побутове паливо, не менш важливим аспектом є субсидіювання ЖКП (житлово-комунальних послуг, придбання газу та палива). У 2018 р. субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг призначено 446,8 тис. домогосподарств області, у тому числі у міських поселеннях – 387,2 тис., у сільській місцевості – 59,6 тис. Сума призначених субсидій становила 168,2 млн. грн., з неї 138,8 млн. грн. – у міських поселеннях, 29,4 млн. грн. – у сільській місцевості. Середній розмір допомоги цього виду у грудні 2018 р. склав 472 грн. (у попередньому

місяці – 350 грн.). Отримали субсидії для відшкодування оплати житлово-комунальних послуг у грудні 2018 р. 292,5 тис. домогосподарств.

Крім того, у 2018 р. субсидії готівкою на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива було призначено 12,1 тис. домогосподарств, з них 3,5 тис. – у міських поселеннях, 8,6 тис. – у сільській місцевості. Сума готівкових субсидій становила 37 млн. грн. (з неї 11,1 млн. грн. – у міських поселеннях, 25,9 млн. грн. – у сільській місцевості). Середній розмір такої допомоги у грудні 2018 р. дорівнював 2 753 грн. (у попередньому місяці – 2 942 грн.).

На 01.01.2018 р. до органів Пенсійного фонду України області звернулося 68,3 тис. осіб, які виїхали з території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, Донецької та Луганської областей на тимчасове проживання до м. Дніпро та Дніпропетровської області. З початку проведення антитерористичної операції в області призначено пенсії по втраті годувальника на 664 члена сімей за 359 загиблих військовослужбовців. Середній розмір пенсії становив 3 472,63 грн. Призначено 360 пенсій по інвалідності військовослужбовцям, інвалідність яких пов'язана з участю в антитерористичній операції, середній розмір таких пенсій становить 3 715,95 грн., у тому числі: по I групі – 3 особам (середній розмір пенсії 5 215,40 грн.); по II групі – 91 особам (середній розмір пенсії 4 152,85 грн.); по III групі – 266 особам (середній розмір пенсії 3 549,57 грн.).

Висновки: Третину населення Дніпропетровської області складають громадяни пенсійного віку, відповідно до цього є суттєвий вплив цієї групи населення на формування купівельної спроможності населення області. Крім того більше 60 % пенсіонерів це жінки розмір пенсії яких у 1,64 рази менше за чоловіків, що також суттєво знижує купівельну спроможність даної групи мешканців. Необхідно: по-перше, запровадження програми подолання гендерних стереотипів, що дозволить збільшити заробітну плату працюючим жінкам, а відповідно в майбутньому збільшиться і розмір нарахованої пенсії; по-друге, розробка соціально-економічної програми для пенсіонерів Дніпропетровської області, в межах якої були розроблені та реалізовані комплекс заходів щодо створення гідних умов пенсіонерів.

Розмір середньомісячної пенсії має стійку тенденцію до зростання, проте індекс реальної пенсій з року у рік зменшувався і тільки на початок 2018 р. перевищив 100%. Необхідно розробити сводний перелік магазинів та центрів з соціальним переліком товарів та соціальними послугами.

Чверть пенсіонерів працюють тому для тих хто бажає або вимушені додатково працювати доцільно передбачити програму популяризації залучення пенсіонерів та курси навчання для адаптації їх кваліфікації до сучасного рівня, а також для ліпшої інтеграції пенсіонерів в сучасне інформаційне суспільство.

Щодо визначення рівня та умов фінансового забезпечення соціального захисту окремих верств населення, це звичайно прерогатива держави. На регіональному рівні для бездомних громадян та громадян, що потрапили в тяжкі життєві обставини доцільно побудувати на території області такі заклади як соціальні готелі, центри реінтеграції, збільшити кількість будинків нічного перебування.

3.7. Культура, фізична культура та спорт

Культура, фізична культура та спорт відіграють важливе значення в процесах консолідації суспільства, вираженої державотворчості, утвердження стабільності та безпеки регіону. В умовах становлення громадянського суспільства на Дніпропетровщині культура має розглядатися як базова система спільних цінностей та культурних норм, базовий і визначальний процес їх творення та ретрансляції. Вона лежить в основі регіональної ідентичності і обумовленого культурою аутентичного стилю життя в громадах, завдяки чому служить об'єднавчим чинником суспільства в умовах протистояння внутрішньополітичним та геополітичним викликам. Фізична культура та спорт як важлива надбудова над цим культурним базисом є основою збереження та примноження здоров'я нації, а також культурною візитівкою, обличчям регіону, України в цілому.

Протягом 2014 – 2018 рр. питання формування культури населення, підтримка розвитку фізичної культури і спорту не потрапили до числа пріоритетних. Проте, на наступному етапі становлення громадянського суспільства саме ця галузь має бути визначальною у регіональному та національному піднесенні, адже саме рівень культури здебільшого визначає «додану ринкову вартість» регіону, його товарів і послуг. Та досі управлінські зусилля в цьому напрямі були спрямовані переважно на технічне поліпшення фізичної інфраструктури галузевих об'єктів (фінансування ремонту та відновлення закладів культури і спорту). Так, у першому півріччі 2018 р. після будівництва, реконструкції та капітальних ремонтів було уведено в експлуатацію об'єкти соціально-культурного призначення. Зокрема, у галузі:

1. культури: «Капітальний ремонт аварійної покрівлі коледжу культури та мистецтв, м. Дніпро, пр. Яворницького, 47»; «Капітальний ремонт покрівлі Діорами КЗК «Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького» ДОР» по просп. Дмитра Яворницького, 16 у місті Дніпро»; «Капітальний ремонт будівлі і зовнішніх мереж КЗ «Магдалинівський районний будинок культури» МРР за адресою: вул. Центральна, 61, смт. Магдалинівка Магдалинівського району»; «Капітальний ремонт приміщень КЗ «Палац культури «Карачуни» Криворізької міської ради» по вул. Алмазна, 29, м. Кривий Ріг»; «Реконструкція технічного приміщення під санвузол для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в будівлі комунального закладу культури «Дніпровський академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка» Дніпропетровської обласної ради» за адресою: м. Дніпро, вул. Воскресенська, буд. 5»;

2. фізичної культури і спорту: «Реконструкція мереж газопостачання, розташованих на території стадіону «Трудові резерви», м. Дніпро (винос мереж), (у т. ч. ПКД)»; «Реконструкція частини благоустрою майданчика з улаштуванням об'єкта монументального мистецтва (стели з державною символікою) на пр. Д. Яворницького, м. Дніпро (у т. ч. ПКД)». Завершено проект «Реконструкція площі Героїв у м. Новомосковськ (І та II черги

будівництва)», що реалізовувався протягом 2017 – 2018 років за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку.

Тим не менш, культурно-масова діяльність в Дніпропетровській області розвинута досить широко та поступово набуває все більшої актуальності. Ця діяльність впроваджується за всіма її формами: через проведення фестивалів, акцій, конкурсів, ярмарків, ігор, змагань, флешмобів тощо. Так, майже усіма містами та районами області організовані та проведені заходи, присвячені відзначенню державних свят (День незалежності України, День Соборності України, День пам'яті та примирення, День Конституції України), традиційних свят (Новий Рік, Різдво, Великдень, День захисту дітей, День Європи), професійних свят, пам'ятних днів, а також скорботних днів або днів жалоби. Проведено фестивалі різноманітного спрямування: етнографічно фольклорний фестиваль «Петриківський дивоцвіт», міжрегіональний фестиваль обрядів та оберегів «Пасіка Сірка», етно-рок фестиваль «Kozak FEST», музичні фестивалі «Стопудівка» та «Джаз на Дніпрі», Велике інтерактивне свято до Дня незалежності України «Вільне небо», Виставка робіт молодих митців «Dnipropetrovsk region ArtFest», фестиваль креативної індустрії «Industrial Fest», книжковий фестиваль «Book Space» та ін.

З метою організації дозвілля дітей та молоді в містах та районах області створені табори, діяльність яких спрямована на організацію змістового дозвілля, всебічне та патріотичне виховання, краєзнавчу діяльність та пропаганду здорового способу життя у спілкуванні з природою. У взаємодії з громадською організацією «Федерація козацького традиційного бойового мистецтва «Спас» на території с. Могилів Царичанського району проведено традиційний шостий наметовий вишкіл «Дніпровський СПАС», учасниками якого стали 60 молодих людей.

Протягом 2018 р. в області забезпечено виконання заходів програми з охорони культурної спадщини, що передбачали: визначення меж територій 228 пам'яток археології, виготовлення облікової документації на пам'ятки, підготовка матеріалів тому «Звід пам'яток історії та культури України. Дніпропетровська область», видання збірки «Пам'ятки історії та культури міста Нікополя», проведення обласних курсів підвищення кваліфікації працівників культури у комунальному закладі «Дніпропетровський коледж культури і мистецтв» Дніпропетровської обласної ради». За звітний період 113 працівників культури підвищили свою кваліфікацію, що забезпечило якісне оновлення роботи творчих колективів області. У 2018 р. у комунальному вищому навчальному закладі «Дніпропетровська академія музики імені М. Глинки» Дніпропетровської обласної ради» пройшов Міжнародний форум виконавців на народних інструментах у рамках Інтернаціонального музичного фестивалю «Музика без меж». В обласному комунальному вищому навчальному закладі «Дніпропетровський театральний коледж» запроваджено активну просвітницьку роботу з популяризації петриківського розпису, презентовано виставку «Спадковість поколінь» та організовано 6 міжрегіональних майстер-класів з петриківського розпису. В обласному комунальному вищому навчальному закладі «Дніпропетровський театральний

художній коледж» запроваджено активну просвітницьку роботу з популяризації петриківського розпису, його вихованці беруть участь у всеукраїнських, міських та міжнародних фестивалях, проводять майстер-класи (проведено 27 заходів, 23 творчі виступи, 9 майстер-класів).

У музейних закладах обласного підпорядкування відбулося 28 сучасних виставок музейних експонатів, театралізованих та музичних інтерактивних музейних виставок для цільових аудиторій. Найбільш масштабні у комунальному закладі культури «Дніпропетровський художній музей» Дніпропетровської обласної ради у 2018 році були: технічно-мистецький виставковий проект «Автомобіль – Література – Мистецтво» в партнерстві з технічним музеєм «Машина часу» та Міською центральною бібліотекою; виставки творів живопису Михайла Кублика «Україна. Грузія»; виставка творів Миколи Малишка «Сув'язь». У комунальному закладі культури «Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького» Дніпропетровської обласної ради серед виставок найбільш значними були: виставка «100 років боротьби. Українська революція 1917 – 1921 рр.»; виставка «Весільний вернісаж»; мистецький проект «Військовопольовий АРТ» (виставка предметів із зони антитерористичної операції, перетворених на арт-об'єкти, пересувна виставка ветерана антитерористичної операції П. Ротара); виставка сучасної вишивки Співтовариства вишивальниць Дніпра; виставка «100 років ФК «Дніпро»; проведення V Всеукраїнського музичного фестивалю «Музеї та виклики часу».

У бібліотеках обласного підпорядкування відбулися тематичні години, книжкові виставки, години історії, уроки державності. У комунальному закладі культури «Дніпропетровська обласна бібліотека для дітей» проводився Тиждень дитячого читання в рамках Всеукраїнського Тижня дитячого читання. На базі комунального закладу культури «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія» організована робота обласних курсів підвищення кваліфікації для працівників відділів обслуговування міських і районних центральних бібліотечних систем «Маркетинговий підхід до організації бібліотечного обслуговування: сучасні аспекти». Також проведено обласний семінар-тренінг «Інформаційно-бібліотечні ресурси: проблеми формування, використання, доступу» для працівників відділів комплектування і обробки літератури та бібліографів міських і районних центральних бібліотечних систем. На базі комунального закладу «Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова» відбувся обласний тур Всеукраїнського конкурсу «Книгомація: найкращий читач – 2018». Відбувся семінар «Імплементация Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини на національному рівні» за участю 26 осіб, тренерів із Сербії і Литви; круглі столи «Практика збереження та перспективи розвитку елементів нематеріальної спадщини Дніпропетровщини».

Велася робота з реставрації та капітальних ремонтів закладів культури обласного підпорядкування, а саме: капітальний ремонт приміщення навчального корпусу обласного комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровський театральний художній коледж»; капітальний ремонт частини фасаду будівлі та благоустрій території комунального вищого навчального закладу

«Дніпропетровська академія музики імені М. Глинки» Дніпропетровської обласної ради»; капітальний ремонт будівлі комунального закладу культури «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені Первоучителів слов'янських Кирила і Мефодія»; капітальний ремонт фондів приміщень комунального закладу культури «Дніпропетровський художній музей» Дніпропетровської обласної ради»; реставрація фасаду та реконструкція вузла обліку газопостачання комунального підприємства культури «Дніпровський академічний театр драми та комедії» Дніпропетровської обласної ради».

Хоча як на рівні держави, так і на міжнародному рівні досі немає єдиної загальновизнаної методики визначення загального рівня культурного розвитку нації, прийнято розглядати це поняття крізь призму зацікавленості громадян у культурних подіях та заходах за місцем їх проживання. Так, в Дніпропетровській області діє розгалужена мережа професійних театрів, бібліотек, музеїв, а також будинки органної та камерної музики, філармонія, відвідування яких покликані сприяти розвитку духовності та естетичному вихованню населення (табл. 3.40 – 3.41).

Таблиця 3.40

Бібліотеки та клубні заходи області

Рік	Кількість бібліотек, од	Бібліотечний фонд, тис примірників	Кількість клубних закладів, од	Кількість місць в них, тис.
2014	805	19947,6	585	156,1
2015	800	19357,4	571	153,5
2016	787	18641,3	571	152,9
2017	784	18253,7	570	151,4

Таблиця 3.41

Заклади культури та мистецтва області

Рік	Кількість театрів, од	Кількість глядачів на виставах, тис.	Кількість концертних організацій, професійних творчих колективів, од.	Кількість слухачів на концертах, тис.	Кількість музеїв, од	Кількість відвідувачів музеїв, тис.
2014	14	484,3	4	76,6	26	656,7
2015	14	483,4	4	72,6	26	703,3
2016	14	465,4	4	74,2	26	721,9
2017	14	490,3	4	72,3	26	726,7

Динаміка суспільного попиту на послуги закладів культури та мистецтва області, виражена в кількості відвідувань організовуваних ними заходів, є позитивною (рис. 3.32). Це свідчить про те, що з року в рік інтерес до культурних подій неухильно зростає при майже незмінній кількості суб'єктів надання відповідної послуги.

Так, в умовах стрімких змін соціокультурної ситуації в регіоні та в Україні в цілому, культурна політика області, розрахована на довгострокову перспективу, буде ефективною лише за умови врахування поряд з такими порівняно стабільними чинниками, як особливості менталітету народу, культурні традиції, традиції управління культурною сферою, домінуючий у суспільстві рівень культурної компетенції та культурних потреб, також поточного рівня інтегрованості регіону, країни у глобальний культурний,

економічний, політичний простір, поточного стану розвитку національної культури та наслідків глобалізації, що на ньому позначаються.

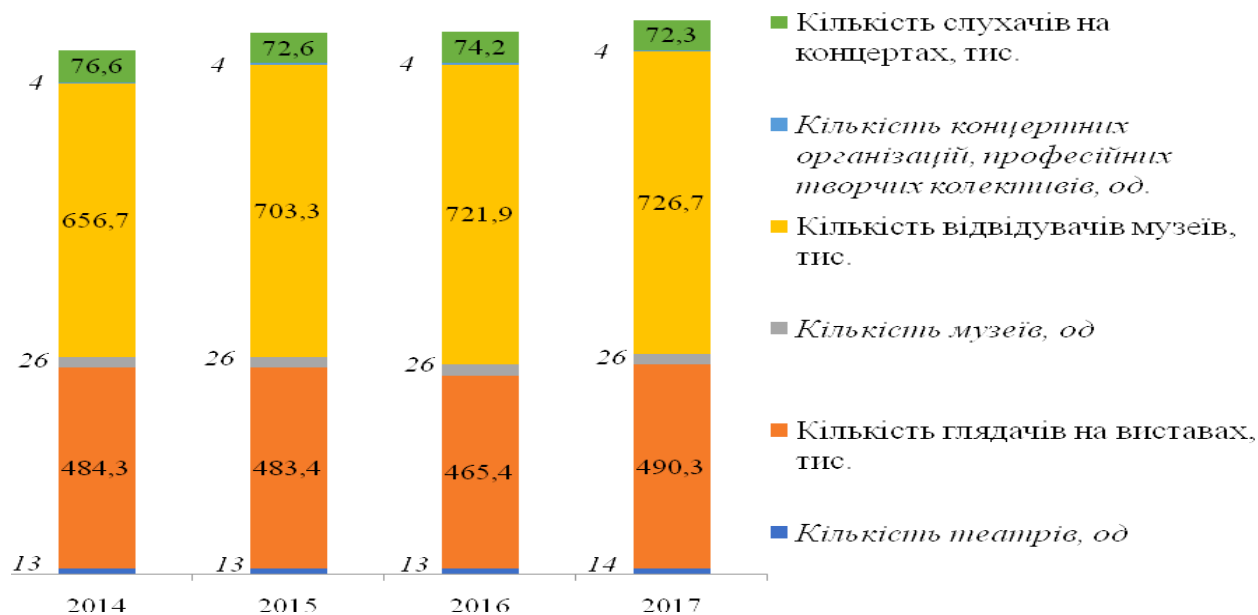

Рис. 3.32. Динаміка попиту (відвідування) на послуги закладів культури та мистецтва області

Значної уваги потребують питання розвитку культури в громадах. На сучасному етапі існує потреба у відтворенні та визначенні духовних та культурних основ традиційної для Дніпропетровщини регіонально-культурної ідентичності, яка враховуватиме сучасні тенденції демократизації культурного процесу, а також значні зовнішні впливи інших культур. При цьому першочергову необхідність має підтримка тих сфер культурної діяльності, на яких найбільше позначаються загрози глобалізації та які, завдяки їх здатності впливати на масову свідомість, стають інструментами маніпуляції національно-культурною ідентичністю громадян. Серед таких пріоритетів, зокрема, збереження та розвиток державної мови, місцевих ЗМІ, культурної індустрії, освіти.

Завдання управління культурою полягає у тому, щоб, запобігаючи уніфікуючим тенденціям, які привносить із собою інтернаціоналізація освіти, інформаційного простору, соціокультурних практик, спрямувати цей розвиток на захист власної культури, перетворивши їх на ефективний спосіб популяризації аутентичного стилю життя, формування у громадянському суспільстві високих культурних потреб та глибокої культурної компетенції.

Основними елементами регіональної стратегії культурного розвитку в умовах глобалізації стають: 1) зміна суспільного ставлення до культури як важливої інвестиції у соціальний капітал громад; 2) залучення громадян до процесу забезпечення культурного розвитку громад; 3) інтеграція культурних цінностей у регіональну політику, що вимагає скоординованих дій та дотримання спільної мети захисту аутентичної культури у економічному, соціальному розвитку суспільства; 4) формування культурного капіталу громад засобами формальної та неформальної освіти; 5) пріоритетний розвиток місцевої культурної індустрії; 6) розширення культурних обмінів та популяризація регіональної культури в Україні та за її

межами; 7) створення сучасної наукової бази для вивчення різноманітних аспектів управління розвитком місцевої культури з подальшою імплементацією результатів досліджень у практиці публічного управління; 8) поширення практики кваліфікованої експертної оцінки діяльності організацій, підприємств та установ галузі з метою виявлення та подальшої підтримки державою найбільш ефективних у справі захисту та популяризації місцевої культури, зокрема, спортивної.

Як і культура, фізична культура та спорт не були пріоритетами розвитку області у 2014 – 2018 рр. Галузь фізичного виховання та спорту в регіоні протягом означеного періоду розвивалася майже поза межами державної підтримки, її розвиток фінансувався переважно організаторами і учасниками спортивних подій. За 9 місяців 2018 р. в закладах освіти було проведено 353 обласних зональних та фінальних змагання, у яких взяли участь 17 469 спортсменів. Так, громадською організацією «Дніпропетровська обласна організація фізкультурно-спортивного товариства «Динамо» України» проведено 81 спортивний захід, у яких взяло участь 6 287 спортсменів; громадською організацією «Дніпропетровська обласна організація фізкультурно-спортивного товариства «Спартак» – 48 спортивних заходів із загальною кількістю 5 059 спортсменів; громадською організацією «Дніпропетровська обласна організація фізкультурно-спортивного товариства «Україна» – 371 спортивний захід із загальною кількістю 28 952 спортсменів; громадською організацією Всеукраїнське фізкультурно-спортивне товариство «Колос» – 800 спортивних заходів, у яких взяло участь 30 000 учасників, громадською організацією «Відділення національного олімпійського комітету України в Дніпропетровській області» – 12 спортивно-виховних заходів «Олімпійський урок» із загальною кількістю учасників 17 215 осіб, комунальним закладом «Дніпропетровський обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» проведено 35 заходів, у яких взяли участь 3 721 особи.

Всього області проведено: 203 обласних змагання з олімпійських видів спорту, у яких взяв участь 25 301 спортсмен, та 83 неолімпійських видів спорту, у яких взяли участь 8 058 спортсменів. Згідно з Єдиним календарним планом спортивних змагань України, 3 774 980 спортсменів області взяли участь у змаганнях з олімпійських видів спорту та 1 810 спортсменів у 118 змаганнях з неолімпійських видів спорту. Забезпечено підготовку членів збірних команд України: з олімпійських видів спорту – 553, неолімпійських видів спорту – 618, параолімпійських видів спорту – 76, дефлімпійських видів спорту – 62. Протягом звітної періоду присвоєно звання «Заслужений майстер спорту України» 1 спортсмену, 15 спортсменам – звання «Майстер спорту України міжнародного класу», 141 спортсмену – звання «Майстер спорту України», 808 спортсменів області стали кандидатами у майстри спорту України, 948 спортсменам присвоєно I розряд. Присвоєно звання «Заслужений тренер України» – 6 тренерам та 198 кваліфікаційних категорій тренерам-викладачам з видів спорту. Із них: вищу – 34 тренерам-викладачам, I – 63 тренерам-викладачам, II – 101 тренерам-викладачам.

Як підсумок роботи усіх ланок фізкультурно-спортивного руху в регіоні, всіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи охоплено 22,8 %

населення, що робить Дніпропетровщину одним із лідерів з фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в Україні (рис. 3.33).

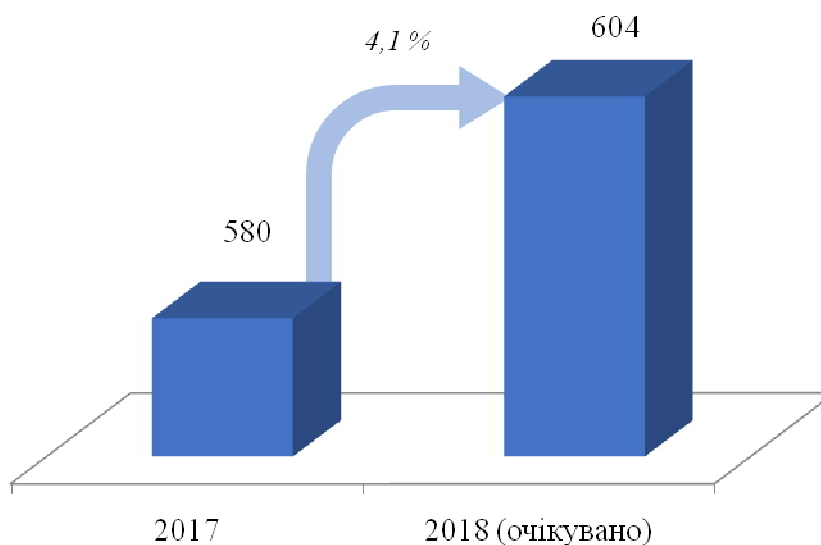

Рис. 3.33. Кількість населення області, охопленого всіма видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, тис. осіб

Із метою ширшого охопленого населення громад різними видами фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи в області функціонує розвинена мережа спортивних споруд, дитячо-юнацьких спортивних шкіл і спортклубів:

- 80 стадіонів,
- 53 плавальних басейна,
- 1 237 спортивних залів,
- 395 стрілецьких тири,
- 1 441 приміщення для фізкультурно-оздоровчих занять, з них 594 – з тренажерним обладнанням,
- 5 304 спортивних майданчиків та гімнастичних містечок,
- 6 кінноспортивних баз,
- 9 споруд зі штучним льодом та ін.

У Дніпропетровській області налічується 94 дитячо-юнацькі спортивні школи та спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву, в яких навчається 40 675 осіб (табл. 3.42). На її території розташовано 80 стадіонів з трибунами на 1 500 місць, 5 легкоатлетичних арен, 590 майданчиків з тренажерним обладнанням, 750 майданчиків з нестандартним тренажерним обладнанням, 127 тенісних кортів, 531 футбольне поле.

Таблиця 3.42

Діяльність закладів фізичної культури та спорту, одиниць

Рік	Кількість дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву	Кількість спортсменів, які займаються в дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву	Кількість шкіл вищої майстерності,	Кількість спортсменів, які займаються в школах вищої майстерності
2010	118	49883	1	295
2015	108	42619	1	204
2016	94	41395	1	215
2017	94	40675	1	212

У 2017 р. було відкрито чотири футбольних поля після капітального ремонту та проведеного благоустрою (КЗ Степовий НВК, КЗ Горянівська СШ, КЗ Олександрівська ЗОШ I-III ступенів, КЗ Підгороднянська ЗОШ № 4). Того ж року проведено:

- 297 обласних зональних та фінальних змагання, в яких взяли участь 11713 представники учнівсько-студентської молоді;
- 24 обласних та 20 міських спортивних заходів серед інвалідів, провідні спортсмени-інваліди взяли участь у 226 всеукраїнських заходах;
- 87 навчально-тренувальних зборів, 540 спортсменів з олімпійських та неолімпійських видів спорту взяли участь у зборах збірних команд України, де вибороли 149 медалей різного гатунку;
- 427 обласних змагань з олімпійських та неолімпійських видів спорту із залученням – 47,8 тис. спортсменів;
- спортсменами області завойовано 267 медалей на чемпіонатах Європи та світу з олімпійських, неолімпійських видів спорту;
- відкрито 19 майданчиків зі штучним покриттям, у тому числі: для занять тенісом – 4 і баскетболом – 4 у місті Дніпро;
- збудовано та введено в експлуатацію спортивний комплекс за рахунок обласного бюджету в місті Дніпро.

Важливий напрям діяльності в галузі – проведення обласних змагань як ефективного засобу підвищення ролі фізичної культури і спорту у всебічному гармонійному розвитку особистості, сприяння формуванню бренду здорового способу життя населення. Головні завдання змагань:

- популяризація спорту серед широких верств населення;
- перевірка та підвищення рівня технічної та тактичної майстерності спортсменів;
- визначення найсильніших команд Дніпропетровської області;
- виявлення перспективного резерву для збірних команд області у;
- сприяння моніторингу стану розвитку за видами спорту та формування національного рейтингу.

Висновки: Аналіз ситуації, що склалася навколо проблем управління культурним розвитком українського суспільства, показує, що в державній культурній політиці України практично не враховуються глибинні трансформації у механізмах формування національно-культурної ідентичності, яка сьогодні не виконує своєї функції консолідації суспільства. Не досягнуто найвищого показника розповсюдженості державної мови, збільшення впливів інших культур та масової культури на регіональну культуру, встановлення зв'язку сучасної української культури з історико-культурними традиціями, росту конкурентоспроможності місцевих культурних індустрій, культурної компетенції й усвідомлення громадянами представництва однієї нації та однієї держави, популяризації української культури за кордоном.

Враховуючи сучасний стан розвитку культури населення регіону, а також світові глобалізаційні тенденції, органи місцевого самоврядування повинні забезпечити розвиток культурного протекціонізму, щоб підтримати процеси розбудови громад. Першочерговим завданням є створення цілісної довгострокової

концепції культурного розвитку громад на основі традиційної національно-культурної ідентичності, здатної об'єднати мешканців громад. Обов'язковою є інтеграція єдиної стратегії культурного протекціонізму у регіональну політику в інших сферах: економічній, соціальній, освітній, інформаційній.

Для цього потрібно стимулювати розвиток територіальних культурних індустрій, освіти, мистецтва та спорту. Це можливе за умови збільшення фінансової підтримки із застосуванням програмно-цільового підходу, забезпечення залучення інвестицій у культурну сферу та спорт та пільгового оподаткування спортивної, культурної і благодійницької діяльності. Першочерговими завданнями є підвищення престижу професії спортивного, культурного працівника, підтримка незалежних митців та мистецьких колективів, діяльність яких становить значний внесок у розвиток української національної культури, фізичної культури та спорту, забезпечення за допомогою регулятивних, фінансових та інших механізмів балансу у споживанні вітчизняних та імпортованих товарів і послуг культурних індустрій на місцевому ринку, популяризація місцевої культури та спортивної діяльності за кордоном, створення сприятливих умов для залучення громадськості у процеси розвитку галузі.

З огляду на соціокультурну ситуацію, що склалася в Дніпропетровській області і яка полягає у розриві зв'язку сучасної культури з національно-культурними традиціями, низькому рівні залучення у культурну діяльність та споживання культурної продукції високої якості і, відповідно, низький рівень культурної компетенції у переважній більшості населення (особливо молоді), напрями розвитку галузі полягають в забезпеченні мовно-культурної цілісності (оскільки механізмами мови формуються, зберігаються та передаються духовні основи національної культури, мова громадян – провідників регіонального бренду, а через неї й місцева культура, як і спорт, є чинником престижу держави на міжнародній арені), збереження й розвитку місцевої культурної ідентичності суспільства, інтеграції стратегій розвитку громад у політику держави в інших сферах – економічній, соціальній, інформаційній. До цього напряму має залучатися і наукова спільнота з громадськими організаціями, що сприятиме оптимізації регіональної і місцевої культурної політики в умовах глобалізації.

Переважної уваги також потребує питання міжнародної співпраці у справі захисту культурного розмаїття, торгівлі культурними товарами та послугами, які суттєво позначаються на формуванні та реалізації регіональної культурної політики.

3.8. Адміністративні послуги

Надання якісних і доступних адміністративних послуг громадянам та представникам бізнесу є однією з ключових функцій держави. Саме на створення належних умов з максимального наближення сервісу держави до кожного мешканця міста, селища або села мають бути спрямовані державні та регіональна політики в цій сфері.

Протягом останніх років суттєво змінилася ситуація в сфері надання адміністративних послуг як на загальнонаціональному, так і місцевому рівнях.

Реалізація реформи децентралізації дозволило досягти певних позитивних результатів у зазначеній сфері, насамперед, завдяки запровадженню процесам з делегування повноважень органам місцевого самоврядування та місцевим державним адміністраціям щодо надання найпопулярніших адміністративних послуг населенню, зокрема з питань державної реєстрації бізнесу, речових прав на нерухоме майно, реєстрації/зняття з реєстрації місця проживання, надання відомостей з Державного земельного кадастру, а також законодавчих повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та з прийому громадян для оформлення й видачі біометричних паспортних документів саме у центрах надання адміністративних послуг (далі – ЦНАП). Крім того, започаткований процес з інтеграції інших базових адміністративних послуг, у першу чергу, щодо державної реєстрації актів цивільного стану, реєстрації (перереєстрації) транспортних засобів, видачі (обміну) посвідчень водія, адміністративних послуг соціального характеру також до інтегрованих офісів – ЦНАП.

З 2013 р. в Дніпропетровській області активно розпочалася розбудова дієвої мережі ЦНАП, зокрема такі інституції запрацювали в обласному центрі та 12 містах обласного значення, а також у 22 районах на базі райдержадміністрацій. Після внесення відповідних змін до Закону України «Про адміністративні послуги» така можливість з'явилася також у міст районного значення, селищних, сільських рад, у тому числі й тих, хто представляє інтереси об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), у разі прийняття радою такого рішення.

Той факт, що станом на 01.10.2015 р. в Україні працювали 644 ЦНАП та їх 18 територіальних підрозділів, а станом на 01.01.2019 р. – вже 778 центрів та 47 територіальних підрозділів, а, зокрема, на Дніпропетровщині в січні 2019 р. їх кількість становила 47 ЦНАП з 10 філіями, проти 35 центрів у 2015 р., свідчить про те, що ці інституції є достатньо затребуваними серед населення, і вони мають значні переваги, насамперед, завдяки подоланню «радянської спадщини» в організації процесу обслуговування людини, яка звертається до органу влади за послугою, докорінній зміні ставлення до неї і забезпеченню надання сервісу держави за принципами «єдиного офісу» та «супермаркету послуг» за умови мінімальної кількості відвідувань суб'єкта звернення.

На сьогоднішній день Дніпропетровська область утримує позиції абсолютного лідера в Україні за кількістю офісів ЦНАП – всього 57 центрів з філіями, які активно функціонують:

- у 13 містах обласного значення (у т. ч. в м. Кривий Ріг, де працюють 8 філій ЦНАП, та в м. Кам'янське – 2 філії);
- у 22 районах;
- при 2-х звичайних сільських радах (Олександропільській та Іверській Солонянського району);
- у 10 ОТГ (Апостолівській та Зеленодольській міських, Слобожанській, Межівській селищних, Богданівській, Вакулівській, Вербківській, Сурсько-Литовській, Ляшківській, а також Новоолександрівській сільських громадах).

Зокрема, в березні 2018 р. на Дніпропетровщині урочисто відкритий 10-й, ювілейний, ЦНАП при виконавчому комітеті Межівської селищної ради, яка є

ОТГ, що дозволило Дніпропетровській області стати лідером в Україні за кількістю таких центрів у громадах.

Крім того, знаковими проектами для регіону та України в цілому стали: «Мобільний офіс ЦНАП» – унікальна валіза з комплектом портативної техніки для обслуговування осіб з інвалідністю за місцем їх знаходження, без відвідування центру. Сервіс, започаткований у ЦНАП м. Кам'янського в травні 2017 р. та в подальшому презентований як брендований продукт Дніпропетровської області, – «Мобільне автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП» (мобільні кейси). На цей час проект активно тиражується теренами України, причому вже за підтримки міжнародних донорських організацій (програма EGAP Фонду Східна Європа, проекти GIZ «Зміцнення спроможності територіальних громад у зв'язку зі збільшенням кількості ВПО» та «Реформа управління на сході України II»).

На Дніпропетровщині мобільні кейси – це вже незамінний інструмент для обслуговування громадян, невід'ємна частина організації якісної роботи ЦНАП. Як приклад, такий інноваційний сервіс став доступним для людей похилого віку та осіб з інвалідністю на території Олександропільської сільської ради Солонянського району, Томаківського району, Межівської, Покровської та Новоолександрівської ОТГ (2 валізки), а також м. Кривого Рогу, де працюють 2 таких кейси. Зокрема, особливістю нового сервісу для мешканців зазначеного міста став комплексний підхід до вирішення проблем громадянина: разом з адміністраторами Центру адміністративних послуг «ВІЗА» виконавчого комітету Криворізької міської ради до споживача послуг вирушають також державні реєстратори, реєстратори місця проживання, працівники управління соціального захисту населення. Все в залежності від обставин та потреб мешканців м. Кривого Рогу. Зазначений сервіс на вищевказаних територіях був запроваджений завдяки підтримці місцевого депутатського корпусу та виділення коштів з місцевих бюджетів.

Також у рамках проекту «Підтримка територіальних громад України у зв'язку зі збільшенням кількості ВПО», що виконується компанією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням Федерального Уряду Німеччини, 21 червня 2018 р. урочисто вручені ще 5 мобільних кейсів ЦНАП – партнерам з міст Вільногірська, Новомосковська, Покрова, Жовтих Вод, Петропавлівського району, а також мобільний кейс для органу реєстрації місця проживання осіб, утвореному при департаменті адміністративних послуг та дозвільних процедур Дніпровської міської ради.

Крім того, 05.07.2018 р. від українсько-швейцарської програми EGAP Фонду Східна Європа 4 ЦНАП Дніпропетровської області отримали мобільні кейси – це ЦНАП Криничанської та Солонянської райдержадміністрацій, виконавчого комітету Слобожанської селищної ради Дніпровського району та виконавчого комітету Вербківської сільської ради Павлоградського району.

У рамках проекту «Реформа управління на сході України II», що виконується компанією Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH за дорученням Федерального Уряду Німеччини, 06.12.2018 р. для партнерів проекту – ЦНАП виконавчих комітетів Тернівської та Апостолівської

міських рад на базі ЦНАП Кам'янської міської ради відбулося урочисте вручення «Мобільних офісів ЦНАП» – мобільних кейсів для обслуговування маломобільних груп населення та мешканців віддалених територій. Другий кейс також отримав ЦНАП м. Кам'янського як автор цього унікального проекту, що наразі активно підтримується та популяризується міжнародними і європейськими донорськими організаціями в межах усієї України.

Таким чином, на території регіону налічується 22 таких кейси у 19 ЦНАП, проти 5 мобільних валіз у 4 центрах – у 2017 р., за допомогою яких вирішуються не тільки багаторічні проблеми людей, прикутих до ліжка, але й жителів віддалених населених пунктів ОТГ і звичайних сільських рад, що створили власні ЦНАП.

Також у м. Кривий Ріг з 28.12.2017 р. запроваджений унікальний проект, аналогів якому немає в Україні. ЦНАП «на колесах» – автомобіль-трансформер, що протягом 10 хвилин за допомогою пульта перетворюється зі звичайної вантажівки в модульний офіс загальною площею 30 кв. м, в якому 4 адміністратори здійснюють прийом населення з надання понад 200 видів адміністративних і соціальних послуг у територіальній близькості до мешканців віддалених територій – сіл і селищ, які входять до складу цього міста (одночасно всередині офісу може знаходитися до 15 осіб). У листопаді 2018 р. відбулася урочиста презентація вже другого такого автомобіля, що устаткований спеціальною супутниковою станцією на даху кабіни транспортного засобу, яка дозволяє забезпечити оперативну та якісну роботу персоналу ЦНАП у необхідних державних і регіональних реєстрах, базах даних та програмних продуктах.

На території Дніпропетровської області найбільша кількість ЦНАП, які придбали обладнання для оформлення й видачі біометричних паспортних документів та запровадили цей сервіс для громадян – 15 центрів за підсумками 2018 р., проти 4 ЦНАП у 2017 р. (3 центри у м. Кривому Розі та ЦНАП виконавчого комітету Олександропільської сільської ради). Станом на 02.01.2018 р. ЦНАП виконавчого комітету Слобожанської селищної ради Дніпровського району та відділ ЦНАП «Лівобережний» м. Дніпра розпочали повноцінний прийом громадян для надання таких популярних видів адміністративних послуг населенню.

З 23.01.2018 р. ЦНАП виконавчого комітету Апостолівської міської ради розпочав обслуговування суб'єктів звернення щодо оформлення та видачі паспорта громадянина України у формі ID-картки та паспорта громадянина України для виїзду за кордон. З 16.02.2018 р. такий затребуваний сервіс став доступним для мешканців м. Кам'янське на базі головного офісу ЦНАП. Також з 01.08.2018 р. розпочав обслуговування мешканців міста щодо оформлення та видачі біометричних паспортів ЦНАП виконавчого комітету Нікопольської міської ради. Крім того, з 31.07.2018 р. на базі територіального підрозділу ЦНАП «Віза» у Довгинцівському районі м. Кривого Рогу можна отримати аналогічні послуги, 10.08.2018 р. відкрито районний «Паспортний офіс» на базі територіального підрозділу ЦНАП «Віза» у Тернівському районі м. Кривого Рогу, 06.09.2018 р. – другий «Паспортний офіс» на базі територіального

підрозділу ЦНАП «Віза» в Інгулецькому районі, 13 листопада – у Саксаганському районі м. Кривого Рогу, 18 грудня – у Покровському районі м. Кривого Рогу. З 08.11.2018 р. ЦНАП виконавчого комітету Новоолександрівської сільської ради Дніпровського району розпочав обслуговування мешканців щодо оформлення та видачі паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

Таким чином, 15 ЦНАП у 8 населених пунктах Дніпропетровської області придбали спеціалізоване обладнання та запровадили надання таких затребуваних адміністративних послуг населенню по лінії Державної міграційної служби України, що дозволило стати першим регіоном у країні за цим показником.

У цілому, інституційно-організаційна спроможність ЦНАП Дніпропетровської області щодо розширення переліку надаваних послуг в аналізованому періоді визначалася такими показниками:

- наявність електронних сервісів,
- можливість надання у приміщенні центру супутніх послуг,
- доступ до державних реєстрів, інформаційних баз (системи) даних, до яких підключені робочі місця адміністраторів центрів (Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань; Державний реєстр речових прав на нерухоме майно; Єдиний державний демографічний реєстр; Державний земельний кадастр; інші реєстри та бази даних, до яких мають доступи адміністратори ЦНАП) (Додаток 5).

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 р. № 514-р «Про затвердження плану заходів з впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд», у частині впровадження технологій електронного урядування та розвитку електронної демократії, у Дніпропетровській області створений та активно працює єдиний програмно-технічний комплекс облдержадміністрації «Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області» (далі – Віртуальний офіс).

Віртуальний офіс є проектом, що пропонує єдину точку доступу для громадян та суб'єктів господарювання до адміністративних послуг, що надаються на території Дніпропетровської області. Проект Віртуальний офіс є системою веб-порталів – внутрішнього (для працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування) та зовнішнього (для заявників – e-services.dp.gov.ua). Через Віртуальний офіс доступні такі електронні сервіси:

- он-лайн сервіс замовлення 4 адміністративних послуг у межах всієї області (Декларація відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства, видача листа-довідки на перевезення (перезахоронення) загиблого в зоні АТО, видача довідки з державної статистичної звітності форми 6-зем та витяг з технічної документації про нормативну грошову оцінку землі);
- он-лайн сервіс замовлення 5 адміністративних послуг Дніпровської міської ради (копії рішень міської ради щодо земельних питань, надання дозволу організаціям на проведення релігійних заходів);

- отримання інформації про хід розгляду справи через «Особистий кабінет» або SMS-повідомлення. Станом на 01.01.2019 р. зареєстровано 6 118 таких кабінетів і доставлено понад 381,5 тис. SMS-повідомлень з початку року;

- отримання електронної консультації ЦНАП або суб'єкта надання адміністративних послуг, у тому числі з видачі документів дозвільного характеру.

Зараз у системі налічується: 58 ЦНАП (як активно функціонуючих, так і документально створених), а також 321 адміністратор, 614 суб'єктів надання адміністративних послуг, їх представників і 172 органи реєстрації, утворені при виконавчих органах сільських, селищних та міських рад.

3 серпня 2018 р. в рамках програми EGAP Фонду Східна Європа розпочато проект з модернізації Віртуального офісу, яким, зокрема, передбачається: проведення уніфікації процедур надання адміністративних послуг у всіх ЦНАП області; впровадження комплексних послуг і послуг «одним пакетом» за життєвими обставинами чи бізнес-ситуаціями; створення повноцінного регіонального реєстру адміністративних послуг з єдиними стандартами їх надання на кожній території регіону; новий інтерфейс зовнішнього веб-порталу для суб'єктів звернень (www.e-servises.dp.gov.ua) тощо.

Саме впровадження й активна підтримка такої інформаційної системи, як Віртуальний офіс, вигідно вирізняють Дніпропетровську область на фоні інших регіонів, насамперед, завдяки втіленню єдиного програмного рішення, що охоплює ЦНАП усієї Дніпропетровщини. Крім того, протягом останніх років область стала потужним майданчиком для активного розвитку інших інформаційних систем і затребуваних електронних сервісів, спрямованих на збільшення кількості адміністративних та соціальних послуг, замовлення й отримання яких можливо в онлайн-форматі як через ЦНАП, так і безпосередньо через суб'єктів надання послуг. Така успішна практика в подальшому була розтиражована на територію інших регіонів України. Станом на 01.01.2019 р. на порталі державних послуг iGov щодо 90 % найбільш затребуваних послуг можна скористатися онлайн-сервісами (отримати онлайн-консультації, записатися в електронну чергу, подати пакет документів в електронному вигляді тощо). Це також найвищий показник в Україні.

За 2018 р. ЦНАП Дніпропетровщини надали мешканцям області 214 415 адміністративних послуг, що в 2 рази більше, ніж за 2017 р., та 1 026 473 консультації, що на 10 % перевищує показник попереднього звітного року. Так, через міські ЦНАП надано 973 835 адміністративних послуг (або 80,2 % від загальної кількості наданих адміністративних послуг в області) та 786 800 консультацій (або 76,7 % від загальної кількості наданих консультацій в області). Всього через районні ЦНАП надано 240 80 адміністративних послуг (або 19,8 % від загальної кількості наданих адміністративних послуг в області) та 239 673 консультації (або 23,3 % від загальної кількості наданих консультацій в області).

За даними моніторингу за підсумками 2018 р. серед найпопулярніших адміністративних послуг були: державна реєстрація земельних ділянок та речових прав на нерухоме майно, реєстрація/зняття з реєстрації місця

проживання, оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон тощо [1] (Додаток 6).

Рішенням сесії Дніпропетровської обласної ради від 22.06.2018 р. № 344-13/VII затверджено першу та єдину в Україні Програму розвитку й підтримки сфери надання адміністративних послуг у Дніпропетровській області на 2018 – 2020 рр. (далі – Програма). Програма є стратегічним документом, що окреслює пріоритетні напрями комплексного розвитку сфери надання адміністративних послуг в регіоні та спрямований на утримання і зміцнення лідерських позицій Дніпропетровської області, тиражування її успішного досвіду масштабами України. Вона складається з 4 важливих розділів, що присвячені: стандартизації адміністративних процедур, розбудові та підтримці дієвої мережі ЦНАП в області, впровадженню і розвитку електронних сервісів та інформаційних систем, навчальній та інформаційній підтримці ЦНАП, їх популяризації та поширенню успішних практик в сфері надання адміністративних послуг. Загалом 31 захід.

Разом з тим, незважаючи на значні досягнення Дніпропетровщини у сфері надання адміністративних послуг, суттєві напрацювання як щодо забезпечення ефективної роботи мережі ЦНАП, так і розробки унікальних технологічних рішень, впровадження популярних електронних сервісів надання послуг, залишається низка проблем, що потребують комплексного підходу до їх вирішення та організації загальної системної координації усіх процесів, пов'язаних з вдосконаленням сфери надання адміністративних послуг у Дніпропетровському регіоні. Наразі можна констатувати, що рівень обізнаності громадян і суб'єктів господарювання про адміністративні послуги на території області не є надто високим, хоча він суттєво зріс за період з 2014 р. до 2018 р. На жаль, серед громадськості поширена думка про ЦНАП, як «чергову бюрократичну установу», та відзначається недостатній рівень довіри з боку населення до цієї інституції та до електронних сервісів у сфері надання адміністративних послуг.

Висновки. Дніпропетровська область стала регіоном-лідером в Україні за обсягами та масштабами проведення реформи в сфері надання адміністративних послуг. Із розвитком децентралізації ця сфера здобула переважної значимості в контексті підвищення сервісності держави та, зокрема, органів влади, що взяли на себе виконання її соціальної функції. Проте, виходячи з аналізу стану фактичного надання адміністративних послуг і роботи ЦНАП у регіоні, необхідно вжити заходів щодо розв'язання таких проблемних питань, як:

- низький рівень стандартизації і відсутність уніфікованих механізмів надання послуг;
- повільний темп утворення нових ЦНАП в ОТГ порівняно з активною динамікою формування таких спроможних громад в області;
- наявна диспропорція у стані функціонування та якості обслуговування між ЦНАП, утвореними у міських та сільських територіях;
- недостатній рівень інтеграції базових адміністративних і соціальних послуг до ЦНАП регіону, в тому числі через відсутність конструктивної співпраці з боку окремих суб'єктів надання адміністративних послуг;

- відсутність автоматизованого обміну даними між Віртуальним офісом та іншими інформаційними системами для оптимізації процедур надання адміністративних послуг;

- низький рівень обізнаності громадян і суб'єктів господарювання, особливо в сільській місцевості, щодо запроваджених електронних сервісів у сфері надання адміністративних послуг;

- недостатній рівень запровадження європейських практик обслуговування заявників у ЦНАП області, насамперед, що стосується питань клієнтоорієнтованості, ділової етики, командної роботи, вільного володіння державною мовою, гендерної рівності, комп'ютерної грамотності тощо.

Затверджена рішенням обласної ради Програма саме й спрямована на розв'язання окреслених вище проблем та є тим дієвим інструментом, що дозволить консолідувати зусилля органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, проектів міжнародної технічної допомоги та експертного середовища задля активної реалізації на території області реформи в сфері надання адміністративних послуг, утримання й зміцнення лідерських позицій Дніпропетровщини та максимальне поширення її успішного досвіду в загальнодержавному масштабі.

Важливими пріоритетними напрямками щодо досягнення головної мети реформи в сфері надання адміністративних послуг на території регіону, а саме, створення належних умов з максимального наближення сервісу держави до кожного мешканця Дніпропетровщини, є стандартизація та впорядкування нормативно-правового регулювання зазначеної сфери; розбудова та підтримка дієвої мережі ЦНАП в області; впровадження і розвиток електронних сервісів та інформаційних систем; навчальна та інформаційна підтримка, популяризація ЦНАП та поширення успішних практик у сфері надання адміністративних послуг.

Першочерговою має стати реалізація таких заходів, що зосереджуються, насамперед, на: відпрацюванні дієвих механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання, зниженні адміністративного навантаження на замовників послуг; розробці та впровадженні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процедури надання послуг; активному розвитку та масштабному використанні затребуваних електронних сервісів; втіленні інноваційних підходів у діяльність ЦНАП, забезпеченні єдиних стандартів їх роботи на території області; запровадженні ефективної системи громадського моніторингу якості надання адміністративних послуг; популяризації ЦНАП та досягненні високого рівня суспільної довіри до влади як надавача послуг.

Таке активне впровадження пріоритетних напрямів і заходів у сфері надання адміністративних послуг дозволить започаткувати на території області нову практику з комплексного розвитку і потужної підтримки сфери надання адміністративних послуг на регіональному рівні, що в подальшому стане гідним прикладом для тиражування успішного досвіду Дніпропетровщини у межах України та створить передумови для інтеграції запроваджених регіональних рішень до національної політики у цій сфері.

РОЗДІЛ 4

ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

4.1. Оцінка механізму формування доходів місцевих бюджетів в Україні та місце області в рейтингу регіонів

У рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні проводиться активна робота щодо формування спроможних територіальних громад. Починаючи з 2015 р., в Україні започатковані і тривають потужні процеси реформування публічного управління. Докорінними серед них є децентралізація влади і зміна, у зв'язку з цим, механізму формування доходів місцевих бюджетів в Україні. Реформа, яка триває, є рушійними факторами становлення демократії, забезпечення економіко-соціального розвитку, створення безпечних та комфортних умов життя та формування суспільства добробуту. Для успішного запуску механізмів економічного розвитку Дніпропетровської області упродовж до 2027 р. і надалі, раціональної організації діяльності владних інститутів в області, забезпечення їх ефективної роботи, створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян і широкого залучення самих громадян до прийняття управлінських рішень є належне ресурсне забезпечення, яке реалізується саме через застосування різноманітних фінансових інструментів і механізмів формування доходів місцевих бюджетів.

Місцеві бюджети – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду які включають обласний бюджет, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування, є джерелом виконання функцій органами публічної влади, економічного розвитку, формування добробуту і безпеки громадян. Місцеві органи влади, за рахунок коштів місцевого бюджету, як правило, надають широкий спектр послуг місцевим жителям, деякі з яких фінансуються за рахунок міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету чи за рахунок інших джерел. Тому роль місцевих бюджетів, рівень розподілу функцій і, відповідно, видатків між державним і місцевими бюджетами, певною мірою, визначається величиною валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), що перерозподіляється через них, адже саме частка суспільно-корисних благ, що споживаються на місцевому рівні, є максимально наближеною до вирішення потреб і запитів громадян.

При співставленні динаміки ВВП за даними Міністерства фінансів України [1] за період, від початку реформи децентралізації влади, тобто за 2015 – 2019 рр. (з урахуванням того, що Світовий банк прогнозує його скорочення в 2019 р. на 2,7 % [2]) і динаміки місцевих бюджетів з урахуванням міжбюджетних трансфертів, що отримували місцеві бюджети за цей же період [3 – 8], виявлено, що на тлі поступового зростання абсолютного розміру доходів місцевих бюджетів, їх частка поки що коливається на півні 15 % (Додаток А, рис. 4.1).

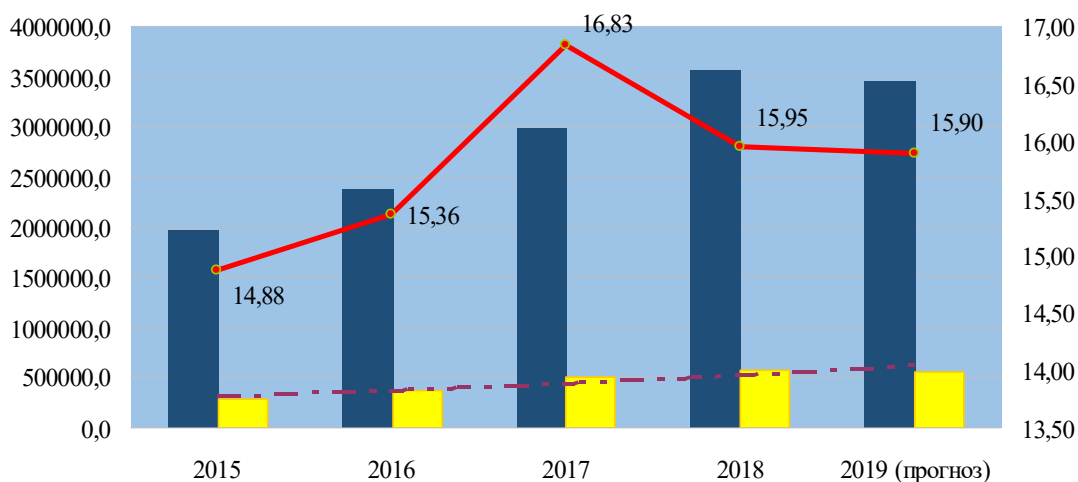

Рис. 4.1. Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП України в період з початку децентралізації

■ ВВП, млн. грн." - - - - - Экспоненциальный (Доходи місцевих бюджетів, млн. грн.)
 ■ Доходи місцевих бюджетів, млн. грн. ●—● Частка місцевих бюджетів у ВВП, %

Для порівняння в країнах Європейського Союзу протягом 2018 р. частка доходів місцевих бюджетів у ВВП таких економічно розвинених країн як Фінляндія, Швеція піднімається вище 24 %, а у країнах нижчого рівня економічного розвитку, таких як Греція, Кіпр, Мальта, – близько 7 % [9]. Тож, зростання частки місцевих бюджетів у ВВП є одним з важливих показників ступеню децентралізації і певним проявом демократії та рівня готовності органів місцевої влади і громадян до участі в управлінні розвитком територій.

Щодо частки доходів бюджету Дніпропетровської області у валовому регіональному продукті як показника, що вимірює валову додану вартість області, зазначимо, що наразі в області його частка, яка перерозподіляється через місцеві бюджети, дещо нижча, ніж в Україні в середньому (рис. 4.2) [8; 10].

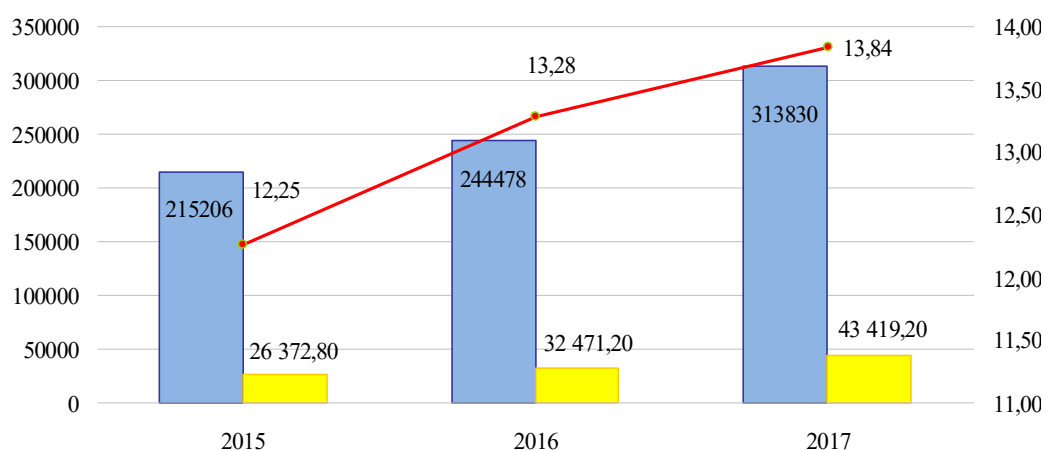

Рис. 4.2. Частка доходів бюджету Дніпропетровської області у валовому регіональному продукті

■ Валовий регіональний продукт Дніпропетровської області, млн.грн.
 ■ Зведений бюджет Дніпропетровської області Бюджет, млн.грн.
 ●—● Частка доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області у ВВП, %

Бюджети об'єднаних територіальних громад, що формуються в умовах децентралізації, мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Оцінити ефективність механізму формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації можна за допомогою такого кількісного критерію як співвідношення частки доходів місцевого самоврядування (місцевих бюджетів) у доходах Державного бюджету. З цією метою, проведена оцінка механізму формування доходів місцевих бюджетів в Україні, здійснено аналіз рівня фінансової залежності/незалежності місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету упродовж періоду від початку децентралізації [1 – 7] (Додаток Б, рис. 4.3). Зазначимо, що доволі велика частка місцевих бюджетів формується за рахунок міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету, хоча вона її зниження очікується з 59,08 % в 2015 р. до 50,2 % у 2019 р.

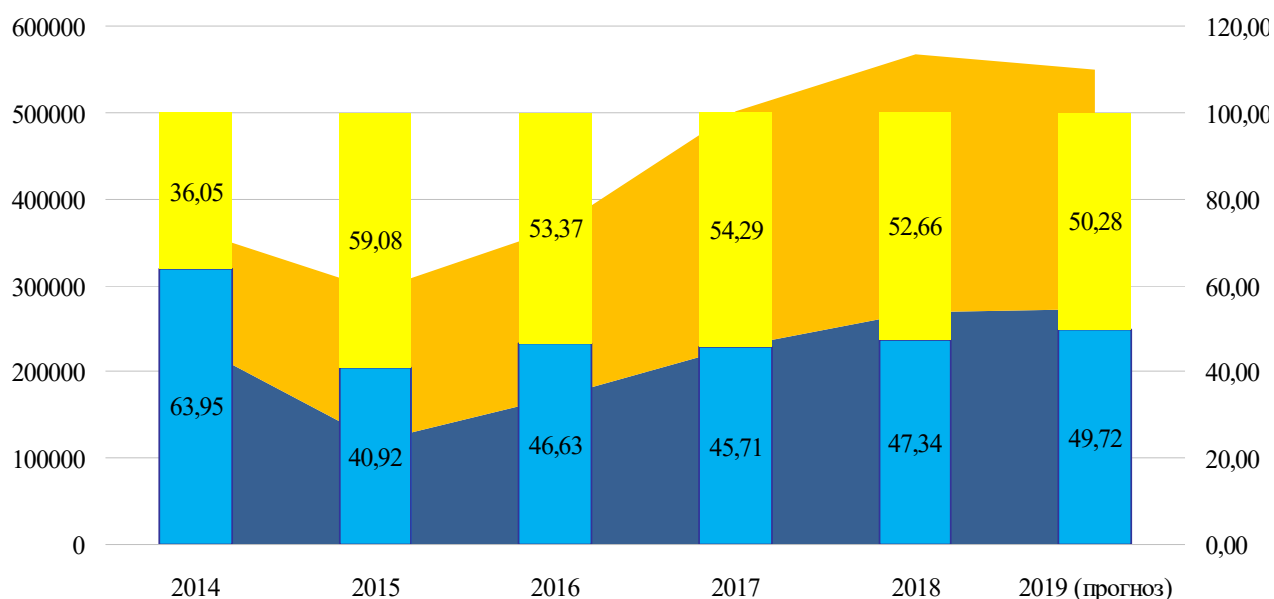

Рис. 4.3. Рівень залежності доходів місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету України

- Міжбюджетні трансферти з Державного бюджету, млн.грн.
- Доходи місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів, млн.грн.
- Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %
- Частка власних доходів місцевих бюджетів, %

Для оцінки стану відповідності механізму формування доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області загальним національним тенденціям, здійснено аналіз рівня залежності доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області від міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету (Додаток В, рис. 4.4) [8]. При цьому виявлено дещо нижча залежність місцевих бюджетів в області у порівнянні з середніми показниками в країні: так, у 2017 р. співвідношення власних доходів і міжбюджетних трансфертів в Дніпропетровській області змістилось на користь власних доходів і складало і 53,59 і 46,41 % (по країні 45,71 і 54,29 % відповідно). Ця позитивна динаміка пояснюється, по-перше,

потужним поступом області до децентралізації, по-друге, доволі високим рівнем власних доходів. Таке поступове зміцнення фінансової автономії територіальних громад є одним із пріоритетних завдань на порядку денному розвитку місцевого самоврядування в Україні, адже реалізація їх правової і організаційної самостійності і економічного розвитку неможливі без належного ресурсного забезпечення місцевих бюджетів.

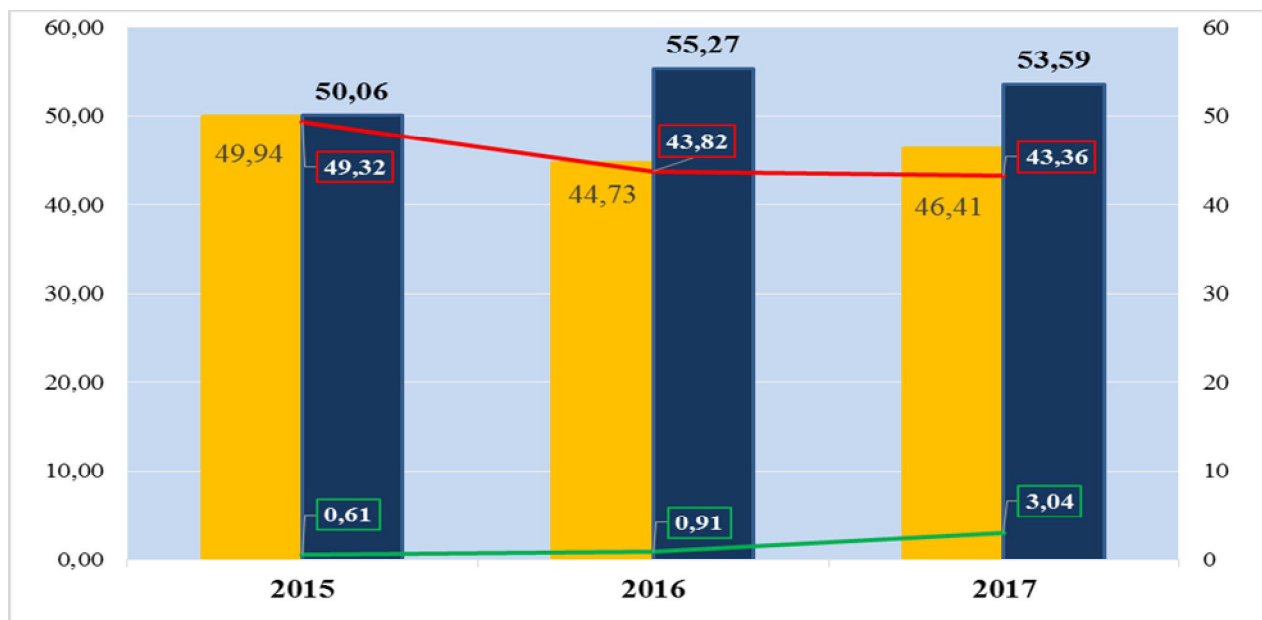

Рис. 4.4. Рівень залежності доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області від міжбюджетних трансфертів з Державного бюджету

- Частка міжбюджетних трансфертів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %.
- Частка власних доходів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %.
- у т.ч. частка дотацій у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %
- у т.ч. частка субвенцій у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %

Динаміка доходів бюджету Дніпропетровської області у порівнянні з бюджетами інших областей України а також міста Києва (враховуючи трансферти з державного бюджету) доводить, що наша область у рейтингу регіонів України, як і раніше, посідає одне з чільних місць за обсягами доходів упродовж 2015 – 2017 рр., поступаючись лише м. Києву (Додаток Г, рис. 4.5 – 4.6).

Виходячи з вищенаведеного, можемо зробити висновок: така стійка тенденція до економічного лідерства є традиційною для Дніпропетровської області і має декілька суттєвих важелів, які дозволяють області утримувати одне з чільних місць, та є потужними джерелами наповнення як місцевого, так і Державного бюджетів та сприяння економічному розвитку:

1. Потужний економічний потенціал (розвинена промисловість, у порівнянні з іншими регіонами, пропри втрату окремих партнерських зв'язків, зокрема: машинобудування, добувна і переробна промисловості, промисловість, сільське господарство тощо);

2. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації, поступовий відхід

місцевого самоврядування від притаманної раніше споживацької позиції та активізація його ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів.

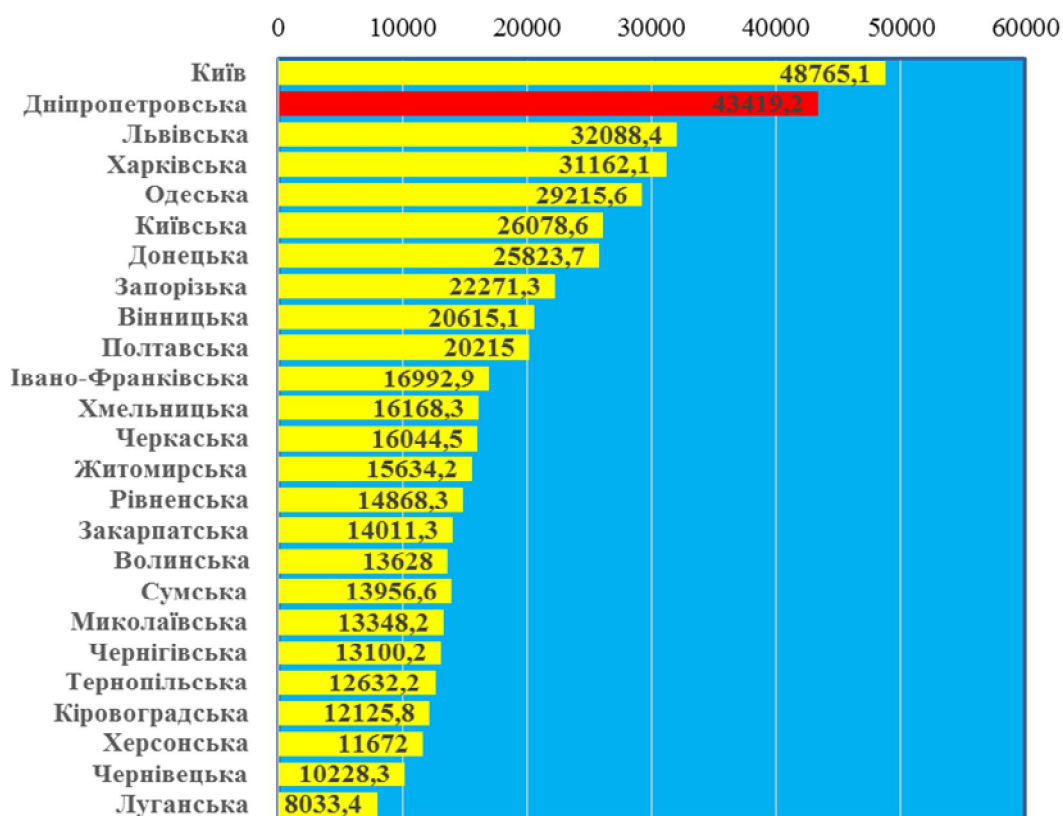

Рис. 4.5. Доходи регіонів України у 2015 р., млн. грн.

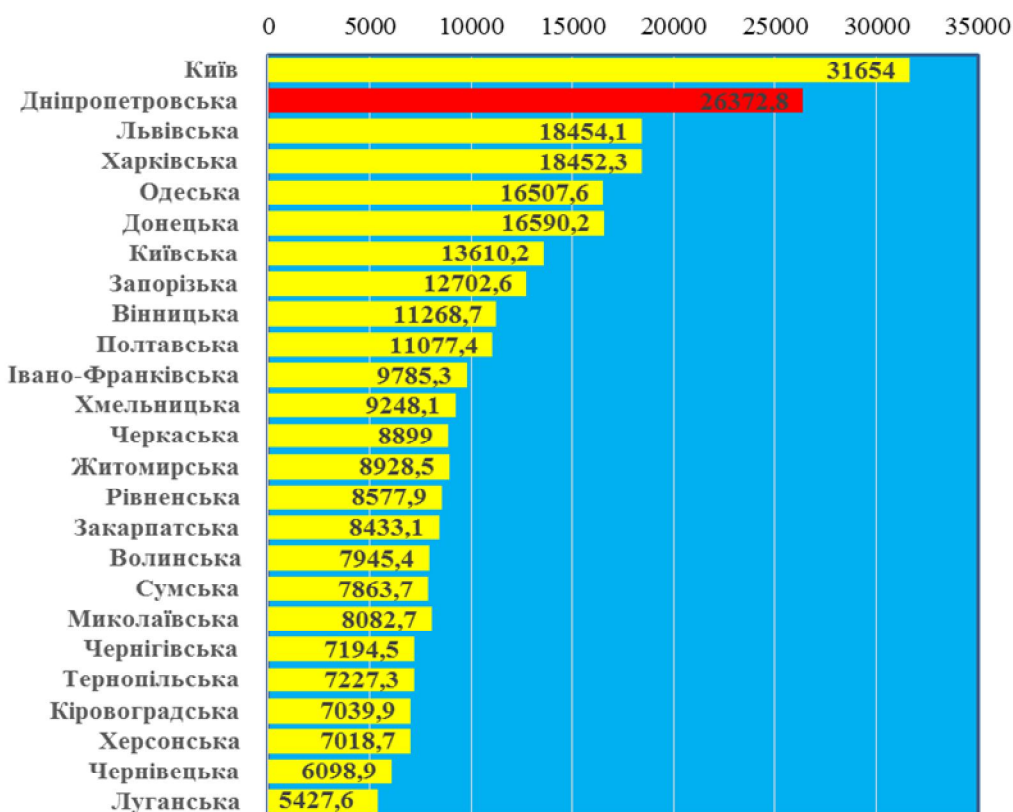

Рис. 4.6. Доходи регіонів України у 2017 р., млн. грн.

Виходячи з вищенаведеного, можемо зробити **висновки**:

– стійка тенденція до економічного лідерства є традиційною для Дніпропетровської області і має декілька суттєвих важелів, які дозволяють області утримувати одне з чільних місць в Україні, є потужними джерелами наповнення як місцевих, так і Державного бюджетів та сприяння економічному розвитку;

– потужний економічний потенціал (розвинена промисловість, у порівнянні з іншими регіонами, пропри втрату окремих партнерських зв'язків, зокрема: машинобудування, добувна і переробна промисловості, промисловість, сільське господарство тощо);

– інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації, поступовий відхід місцевого самоврядування від притаманної раніше споживацької позиції та активізація його ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів.

4.2. Бюджет області та джерела його наповнення

З метою виявлення ступеню забезпечення, самостійності і самодостатності місцевих бюджетів у Дніпропетровській області і рівнем фінансової незалежності органів місцевого самоврядування для виконання делегованих функцій досліджено динаміку доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області за кодами бюджетної класифікації. Аналіз доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області наведений на підставі Статистичного збірника «Бюджет України 2017» і зведеного звіту Державної казначейської служби (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Динаміка доходів місцевих бюджетів Дніпропетровської області, млн. грн.

Показник	Роки				Зростання у 2018 в порівнянні з 2015, %	Структура доходів %	
	2015	2016	2017	2018		2015	2018
Податкові надходження	11841,47	16144,58	21314,16	24922,77	110,47	44,90	50,20
Неподаткові надходження місцевих бюджетів	1310,09	1761,68	1892,01	2636,83	101,27	4,97	5,31
Доходи від операцій з капіталом	38,17	24,81	45,26	72,42	89,74	0,14	0,15
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів усіх рівнів	13,64	13,61	14,93	113,68	733,14	0,05	0,23
Всього власних надходжень до бюджету	13203,37	17944,68	23266,36	27745,70	110,14	50,06	55,89
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету	13169,40	14523,53	20147,80	21899,88	66,29	49,94	44,11
Всього доходів	26372,77	32468,21	43414,16	49645,58	88,25	100,00	100,00

Виявлено, що у співвідношенні джерел доходів між власними надходженнями до бюджетів з різних джерел і міжбюджетними трансфертами

з державного бюджету у 2015 р., на початку процесу децентралізації був практично 50х50, а у 2018 р. 56 на 44, тобто все більша увага ОМС зосереджується на власних дохідних джерелах місцевих бюджетів. Це є доволі позитивною тенденцією, яку необхідно підтримувати.

Позитивна й потужна динаміка росту місцевих бюджетів територіальних громад Дніпропетровської області, викликана дією нових економічних і соціальних викликів, пов'язана із впровадженням реформи децентралізації влади та активізацією ролі органів місцевого самоврядування, водночас, викликала і зміну структури доходів бюджетів, з тяжінням її до збільшення частки власних надходжень.

Податкові платежі обіймають найбільшу частку у формуванні власних доходів територіальних громад області, це постійний дохід, надходження від місцевих податків і зборів зараховуються безпосередньо до доходів бюджетів місцевого самоврядування, втім, органи місцевого самоврядування практично не мають важелів впливу (за винятком окремих податків, зокрема єдиного, на землю та ін.). Більше детально, за видами податкових надходжень, наведена інформація у додатку Д, а на рис. 4.7 ми виокремили лише основні податки [8; зведений звіт Державної казначейської служби].

Отже, найбільш потужним джерелом наповнення місцевих бюджетів традиційно залишається податок на доходи фізичних осіб, що природньо і підтверджує необхідність подальших зусиль ОМС щодо сприяння створенню якісних робочих місць, що, в свою чергу, сприятиме подоланню бідності і росту добробуту населення області. Другим за значенням є податок на майно, зокрема, податок на землю, що є також традиційним для України.

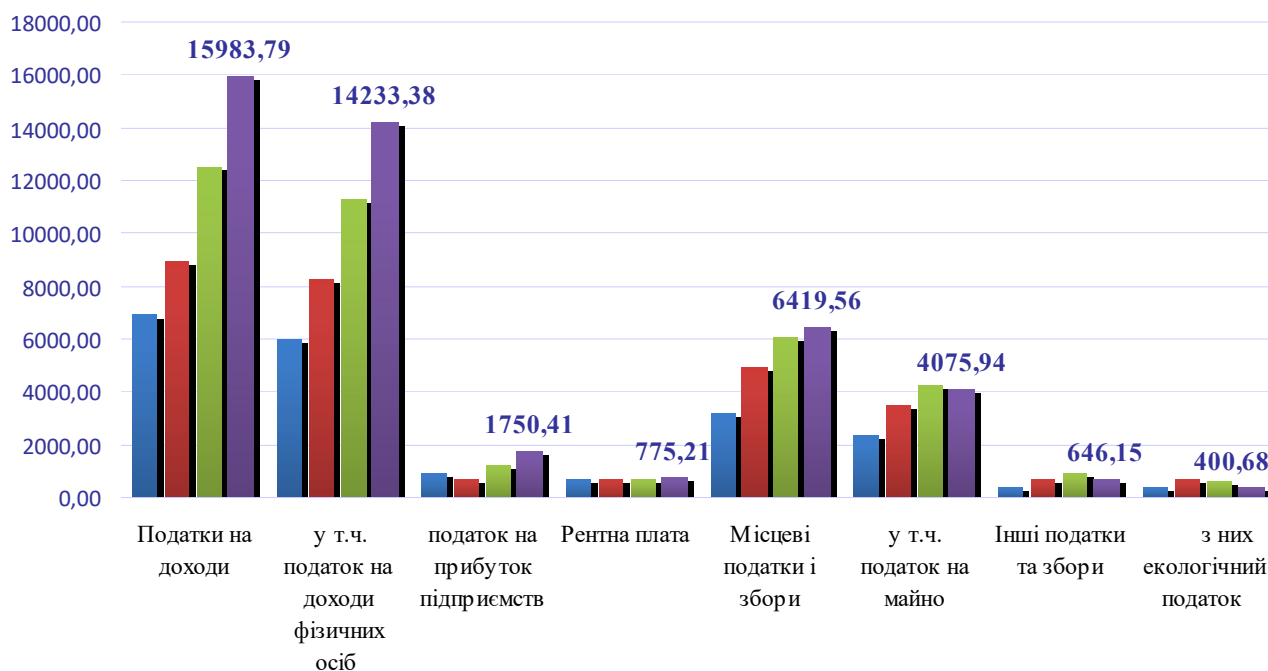

Рис. 4.7. Динаміка надходжень від основних податків у місцеві бюджети Дніпропетровської області, млн. грн.

■ 2015 ■ 2016 ■ 2017 ■ 2018

Доходи місцевих бюджетів є важливим інструментом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Економічна самостійність

місцевих органів влади та рівень розвитку місцевої інфраструктури значною мірою залежать від джерел наповнення бюджетів.

Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що місцеві бюджети мають бути достатніми для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень і забезпечення мешканців відповідних громад якісними публічними послугами.

Основним інструментом, за допомогою якого територіальні громади здійснюють свої функції, є відповідні бюджети.

Тому питанням і проблемам щодо формування дохідної частини місцевих бюджетів, пошуку і реалізації резервів їх наповнення, розширенню бази оподаткування наразі приділяється увага.

Одним із суттєвих джерел доходів місцевих бюджетів є надходження від визначених законодавством податків, зборів та інших платежів, у тому числі за рахунок місцевих податків і зборів.

Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів - є одне з головних завдань визначених Урядом України і у виконанні якого безпосередньо зацікавлені органи місцевого самоврядування та інші учасники бюджетного процесу.

Реалізація розвитку області має допомогти створити економіку області з досить повільно зростаючої, базованої на великих енергозатратах та виснаженні навколишнього природного середовища, економіки з великою асиметрією розвитку окремих територій області у більш модерну, базовану на інноваціях, активності підприємців економіку, що ґрунтується на оптимальному розміщенні економічних суб'єктів та **ощадливому** використанні природних ресурсів регіону.

Тому питанням і проблемам щодо формування дохідної частини місцевих бюджетів, пошуку і реалізації резервів їх наповнення, розширенню бази оподаткування необхідно приділяти більше уваги.

Висновок: збільшенню надходжень до бюджетів місцевого самоврядування сприятиме залучення додаткових джерел до оподаткування, проведення індивідуально-роз'яснювальної роботи серед платників податків з питання підвищення рівня заробітної плати, легалізації робочих місць, а у частині земельних платежів – зміни ставок оподаткування згідно прийнятих рішень органами місцевого самоврядування та розширення бази оподаткування за рахунок залучення до оподаткування нових платників орендної плати (укладання нових договорів оренди землі державної та комунальної власності, скасування окремих пільгових ставок).

Зазначимо також, що рентна плата за використання корисних копалин й іншими природних ресурсів залишається доволі низькою, що в Дніпропетровській області, де добувна промисловість посідає одне з чільних місць, є невинуватим явищем у податковій політиці, та уповільнює збалансоване низьковуглецеве економічне зростання енергоефективного й інноваційного промислового розвитку. А у поєднанні із низьким рівнем надходжень від екологічного податку (який міг би бути спрямований на реалізацію екологічних програм) на тлі високої забрудненості окремих територій в області свідчить про недостатність фінансових джерел, які можуть бути мобілізовані на забезпечення екологічної безпеки життя мешканців області.

Висновок: низький рівень надходжень коштів до місцевих бюджетів від екологічного збору і рентних платежів свідчить про наявні прогалини щодо забезпечення екологічної безпеки життя мешканців Дніпропетровської області, які мають бути вирішені за рахунок зміни підходів до формування податкової політики на державному рівні, що забезпечить збалансоване низьковуглецеве економічне зростання енергоефективного та інноваційного промислового розвитку не лише нашого регіону, але й України в цілому.

4.3. Фінансова забезпеченість адміністративно-територіальних одиниць області

Аналіз рівня наповненості місцевих бюджетів в Дніпропетровській області доводить, що за останні роки під впливом реформи децентралізації суттєво піддались трансформації бюджетні відносини між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Рівень наповнюваності місцевих бюджетів сьогодні залежить не стільки від розміру територіальної громади, скільки від усвідомлення активної ролі самих ОМС і їх мешканців щодо наповнення бюджетів. За даними Зведеного звіту Державної казначейської служби, нами здійснено ранжування територіальних громад Дніпропетровської області за рівнем наповнюваності місцевих бюджетів у 2018 р. (без урахування обласного і районних бюджетів) та наведені результати щодо перших 20 громад в табл. 4.2 і всіх громад області Додатку Є.

Таблиця 4.2

Рейтинг 20-ти найбільших місцевих бюджетів Дніпропетровської області за рівнем наповнюваності місцевих бюджетів у 2018 р. (за податковими надходженнями), тис. грн.

Назва місцевого бюджету	Рейтинг	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду
м. Дніпро	1	8141440,24	8123063,95	18376,29
м. Кривий Ріг	2	3841837,12	3781582,06	60255,06
м. Кам'янське	3	1231514,27	1221488,97	10025,30
м. Нікополь	4	568206,59	565560,53	2646,06
м. Павлоград	5	432748,07	431986,13	761,94
отг. Слобожанське	6	307114,30	306995,80	118,49
м. Новомосковськ	7	235650,59	235552,90	97,69
м. Покров	8	194277,08	193863,11	413,97
м. Жовті води	9	156483,62	156180,47	303,16
м. Тернівка	10	136468,51	135891,89	576,62
м. Першотравенськ	11	129416,99	129406,63	10,37
м. Марганець	12	122479,25	122434,29	44,96
отг. Вербківська	13	120674,98	119333,52	1341,46
м. Вільногірськ	14	105838,71	105732,41	106,30
отг. Богданівська	15	104885,16	102842,08	2043,08
м. Синельникове	16	96035,69	95974,26	61,43
отг. Апостолове	17	81131,80	81110,13	21,67
отг. Новоолександрівська	18	80800,09	78513,71	2286,38
отг. Зеленодольськ	19	73970,31	61122,44	12847,87
отг. с.Троїцьке	20	68611,56	68364,07	247,50

Примітним у цьому списку є те, що поряд з такими потужними «генераторами» наповнення бюджетів як м. Дніпро і Кривий Ріг у 20-ку лідерів потрапили доволі помірні за розмірами та чисельністю мешканців, але великі за обсягами бюджети ОТГ, це Слобожанське і Вербки та ін., всього сім об'єднаних громад.

Для аргументації на користь об'єднання громад й ілюстрації ефективності реформи децентралізації наведемо аналіз доходу місцевих бюджетів у розрахунку на одного мешканця у цих топ-громадах у 2018 р. (рис. 4.8) [7; а також офіційні сайти територіальних громад], за результатами якого бачимо, що лідерами за цим показником є саме об'єднані територіальні громади.

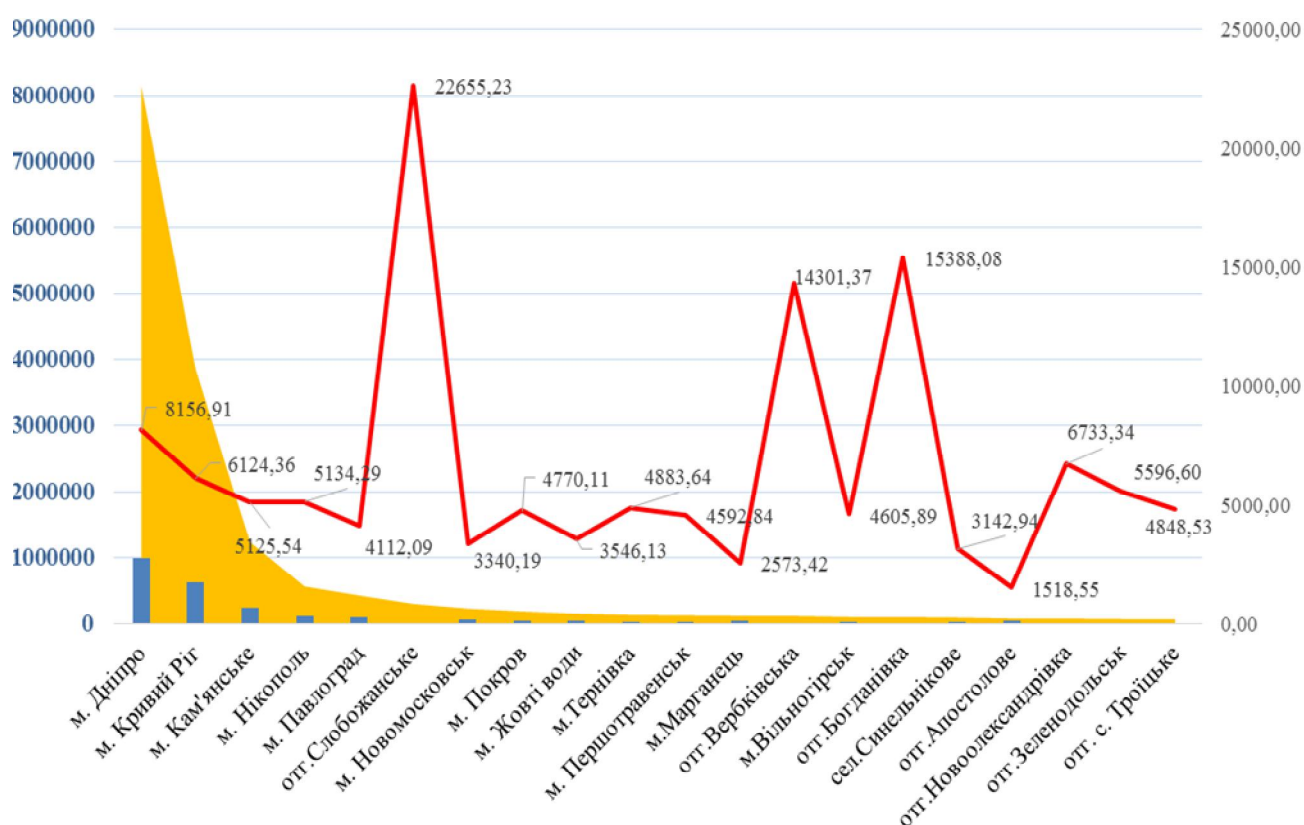

Рис. 4.8. Дохід місцевих бюджетів у розрахунку на одного мешканця у топ-громадах Дніпропетровської області у 2018 р.

- Дохід місцевого бюджету у 2018 р., тис. грн.
- Кількість населення на 1.1.2019, осіб
- Дохід місцевого бюджету у розрахунку на одного мешканця громади, грн.

Доволі наочним виявився рейтинг громад, здійснений за рівнем частки спеціального фонду в загальній сумі доходів бюджетів. Якщо загальний фонд призначений для фінансування, більшою частиною, захищених статей видатків, то кошти зі спеціального здебільше витрачаються на розвиток, переобладнання, формування економічної і соціальної інфраструктури. Нами поведений аналіз у розрізі питомої ваги доходів спеціального фонду у загальній сумі місцевих бюджетів (Додаток Е, табл. 4.3).

Таблиця 4.3

**Рейтинг територіальних громад Дніпропетровської області за рівнем
питомої ваги податкових надходжень спеціального фонду у загальній сумі
податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2018 р., тис. грн.**

Назва місцевого бюджету	Рейтинг	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду	Питома вага доходів спеціального фонду у доходах бюджету, %
отг. с. Карпівка	1	41257,15	25394,40	15862,75	38,45
отг. Новолатівська	2	37694,21	30279,67	7414,54	19,67
отг. Зеленодольськ	3	73970,31	61122,44	12847,87	17,37
отг. Гречаноподівська	4	58670,73	52030,84	6639,89	11,32
отг. с. Любимівка	5	15223,28	13977,94	1245,34	8,18
отг. Новоолександрівська	6	80800,09	78513,71	2286,38	2,83
отг. Мирівська	7	9993,48	9767,53	225,95	2,26
отг. Богданівська	8	104885,16	102842,08	2043,08	1,95
м. Кривий Ріг	9	3841837,12	3781582,06	60255,06	1,57
отг. Вербківська	10	120674,98	119333,52	1341,46	1,11
отг. с. Миколаївка	11	57857,18	57258,92	598,25	1,03
м. Кам'янське	12	1231514,27	1221488,97	10025,30	0,81
м. Нікополь	13	568206,59	565560,53	2646,06	0,47
отг. Нивотрудівська	14	8523,04	8483,60	39,44	0,46
м. Тернівка	15	136468,51	135891,89	576,62	0,42
отг. с. Троїцьке	16	68611,56	68364,07	247,50	0,36
отг. смт Червоногригорівка	17	35954,93	35855,70	99,23	0,28
м. Дніпро	18	8141440,24	8123063,95	18376,29	0,23
м. Покров	19	194277,08	193863,11	413,97	0,21
отг. Аули	20	16011,82	15978,43	33,39	0,21

Що стосовно неподаткових надходжень у 2018 р., до місцевих бюджетів області надійшло 544 895,97 тис. грн в загальний фонд і 2 091 933,93 тис. грн – у спеціальний фонд. Якщо взяти у розрізі окремих територіальних громад, зазначимо, що в окремих з них суттєво змінилось ставлення до процесу наповнення бюджетів. Про це свідчить залучення коштів з джерел, які для інших громад залишаються недоступними. Класифікація неподаткових джерел місцевих бюджетів за рівнем їх складності в отриманні, дозволила виокремити три таких надважливих джерела: гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів усіх рівнів, дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки), кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок тощо.

Нами здійснене групування місцевих бюджетів області за наповненням місцевих бюджетів іншими джерелами доходів, які є доволі складними за механізмом реалізації, потребують додаткових зусиль, кваліфікації і повноважень, а тому, ми вважаємо їх більш працездатними, але, водночас і такими, що можуть стати додатковими потужними альтернативними джерелами наповнення всіх місцевих бюджетів області (рис. 4.9). Згідно цього групування виявлені громади, які використовують доволі «непопулярні» і важкі у виконанні джерела, ми взяли лише ті, де перелік джерел доходів є мінімальними (кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, гранти (дарунки), що надійшли до бюджетів усіх рівнів Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав у вигляді матеріально-технічної допомоги, доходи від операцій з кредитування та надання гарантій тощо).

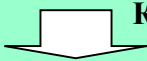
 Кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок тощо (грн)			
ДНІПРО	159 125.94	ВЕРХНЬОДНІПРОВСЬКИЙ РАЙОН	7 492.30
ЛЬНОВІРСЬК	1 500.00	ДНІПРОВСЬКИЙ РАЙОН	500.00
КАМ'ЯНСЬКЕ	11 764.61	НІКОПОЛЬСЬКИЙ РАЙОН	1 049.14
ЖОВТІ ВОДИ	300.00	НОВОМОСКОВСЬКИЙ РАЙОН	1 000.00
КРИВИЙ РІГ	194 744.52	отг.БОГДАНІВСЬКА	25 206.67
МАРГАНЕЦЬ	1 660.15	отг.СЛОБОЖАНСЬКЕ	179.10
НІКОПОЛЬ	794.88	отг.СОЛОНЕ	15 008.32
ПАВЛОГРАД	700.00	отг.БОЖЕДАРІВСЬКА	3 873.49
СИНЕЛЬНИКОВЕ	8 859.63	отг. с. Межиріч	24 083.27
		Разом	457 842.02
 Доходи від операцій з кредитування та надання гарантій (грн)			
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ (обласний бюджет)	51 900.51	НІКОПОЛЬСЬКИЙ РАЙОН	957.72
ДНІПРО	8 792.49	ТОМАКІВСЬКИЙ РАЙОН	786.06
КРИВИЙ РІГ	575.78	Разом	63 012.56

Рис. 4.9. Групування територіальних громад Дніпропетровської області за наповненням місцевих бюджетів працездатними джерелами у 2018 р.

В цілому ця виборка, хоч і не є вичерпною, демонструє активність окремих громад у пошуку додаткових джерел фінансування для забезпечення більшої фінансової спроможності.

Висновок:

– активна участь територіальних громад (ОМС і мешканців) у наповненні більшості місцевих бюджетів Дніпропетровської області сприяє створенню життєстійкої економічної і соціальної інфраструктури в цих громадах, що поступово стане основою енергоефективному та інноваційному промисловому розвитку та економічному зростанню в області в цілому і в громадах зокрема, сприятиме повній і якісній зайнятості та зростанню добробуту населення.

ДОДАТКИ

Додаток 1

**Результати переміщення абітурієнтів для вступу на спеціальності
ЗВО Дніпропетровської області у 2017 – 2018 рр.**

Назва спеціальності	Кількість зарахованих	%
Право	740	8%
Філологія	583	7%
Середня освіта	430	5%
Менеджмент	430	9%
Психологія	301	10%
Медицина	285	5%
Комп'ютерні науки	261	6%
Правоохоронна діяльність	242	18%
Маркетинг	218	11%
Туризм	212	9%
Інженерія програмного забезпечення	209	7%
Фінанси, банківська справа та страхування	192	8%
Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	186	9%
Будівництво та цивільна інженерія	169	14%
Облік і оподаткування	163	9%
Міжнародні економічні відносини	163	9%
Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	160	8%
Економіка	151	5%
Готельно-ресторанна справа	151	8%
Дизайн	133	6%
Транспортні технології	117	15%
Гірництво	117	45%
Кібербезпека	116	8%
Ветеринарна медицина	114	12%
Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	112	9%
Публічне управління та адміністрування	110	10%
Архітектура та містобудування	108	10%
Екологія	101	8%
Журналістика	97	4%
Комп'ютерна інженерія	94	5%
Хімічні технології та інженерія	93	16%
Агрономія	84	7%
Харчові технології	81	8%
Фізична культура і спорт	80	3%
Прикладна математика	75	10%
Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології	72	6%
Історія та археологія	69	6%
Галузеве машинобудування	68	10%
Спеціальна освіта	67	7%
Фармація, промислова фармація	65	3%
Металургія	64	65%
Системний аналіз	63	11%
Геодезія та землеустрій	57	7%
Стоматологія	55	4%
Прикладна механіка	54	8%
Початкова освіта	52	4%
Політологія	51	8%
Музичне мистецтво	50	5%
Міжнародне право	50	6%
Соціальне забезпечення	48	15%

Назва спеціальності	Кількість зарахованих	%
Біотехнології та біоінженерія	46	8%
Науки про Землю	42	14%
Дошкільна освіта	42	3%
Автомобільний транспорт	40	10%
Фізична терапія, ерготерапія	39	4%
Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва	38	7%
Соціальна робота	32	4%
Агроінженерія	30	9%
Технології захисту навколишнього середовища	25	20%
Теплоенергетика	24	15%
Соціологія	23	5%
Телекомунікації та радіотехніка	21	2%
Професійна освіта	21	4%
Біологія	19	2%
Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	18	3%
Нафтогазова інженерія та технології	18	10%
Мікро- та наносистемна техніка	17	7%
Залізничний транспорт	17	25%
Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза	17	13%
Цивільна безпека	16	8%
Хореографія	16	3%
Філософія	16	7%
Статистика	16	19%
Садово-паркове господарство	16	10%
Медсестринство	16	9%
Матеріалознавство	16	11%
Математика	14	4%
Інформаційні системи та технології	13	2%
Хімія	12	3%
Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	12	2%
Авіаційна та ракетно-космічна техніка	12	7%
Фізика та астрономія	9	4%
Менеджмент соціокультурної діяльності	9	2%
Водні біоресурси та аквакультура	9	10%
Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології	8	10%
Технології медичної діагностики та лікування	7	3%
Географія	7	2%
Енергетичне машинобудування	5	4%
Метрологія та інформаційно-вимірювальна техніка	4	2%
Релігієзнавство	3	30%
Прикладна фізика та наноматеріали	3	1%
Електроніка	3	1%
Авіоніка	3	4%
Видавництво та поліграфія	1	0%

Додаток 2

Додаток 2

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
м. Вільногірськ							
Комунальне підприємство "Вільногірський міський центр первинної медико-санітарної допомоги" Вільногірської міської ради Дніпропетровської області	Комунальна	37871459	51700, Дніпропетровська область, м. Вільногірськ, вул. Устенка, 19	Карпович Сергій Васильович	097-651-16-89	volnogorskpsmd@ukr.net	
Комунальний заклад "Вільногірська центральна міська лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987907	51700, Дніпропетровська область, м. Вільногірськ, вул. ім. Ю.М. Устенка, 72	Шкуровська Наталя Миколаївна	097-919-15-84	volnogorskplpu@ukr.net	
м. Дніпро							
Департамент охорони здоров'я населення Дніпровської міської ради	Комунальна	02012674	Дніпропетровська обл., м. Дніпро, просп. Д. Яворницького, 75а	Бабський Андрій Анатолійович	(056) 745-55-21	uhr_gorzdrav@atlantis.dp.ua	
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 2" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984607	49064, м. Дніпро, проспект Сергія Нігояна, 53	Вальчук Сергій Іванович	(056) 726-87-58	gkb2dnepr@ukr.net	
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 4" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01280527	49102, м. Дніпро, вул. Ближня, 31	Чебанов Костянтин Олегович	(056) 741-73-65	gmkb4@i.ua	
Комунальний заклад "Дніпропетровська міська лікарня № 5" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985205	49128, м. Дніпро, вул. Велика Діївська, 111	Шевченко Інеса Вікторівна	(056) 378-49-48	cityhospitalml5@ua.fm; kml5@i.ua	
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 6" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984441	49074, м. Дніпро, вул. Батумська, 13	Сірий Олександр Євгенович	(056) 719-91-27	6-th_GKB@ukr.net	clinic6.dp.ua
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 9" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984613	49023, м. Дніпро, просп. Мануйлівський, 29	Фінкова Олена Петрівна	(056) 790-05-00	glavvrach_mk19@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська міська клінічна лікарня № 11" Дніпропетровської міської ради"	Комунальна	01983944	49068, м. Дніпро, вул. Ганни Барвінок, 1	Чорний Валерій Іванович	(056) 766-26-00	kzgkb11@gmail.com	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальний заклад "Дніпровська міська лікарня № 12" Дніпровської міської ради	Комунальна	01984820	49127, м. Дніпро, вул.20 річчя Перемоги ,12	Конопльова Ольга Григорівна	066 176 60 50	12tmo@i.ua	
Комунальний заклад "Дніпровська міська лікарня № 15" Дніпропетровської міської ради"	Комунальна	01984381	49033, м. Дніпро, вул. Перемоги, 113	Марченко Ольга Василівна	(056) 763-90-10	15ml@ukr.net	
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 16" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984624	49069, м. Дніпро, проспект Богдана Хмельницького, 19	Хасілев Олег Йосипович	(056) 720-94-55	16-GB@i.ua	dmkl16.jimdo.com
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 8" Дніпровської міської ради"	Комунальна	23644906	49100, м. Дніпро, вул. Космічна, 19	Бородуля Валентин Леонідович	067-681-08-81	bol8@i.ua	
Комунальний заклад "Міська клінічна лікарня № 21 ім. проф. Є.Г. Попкової" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984659	49006, м. Дніпро, вул. Канатна, 17	Турчин Микола Олександрович	(056) 375-71-01	hospital21_zam@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська міська клінічна лікарня № 1" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984464	49023, м. Дніпро, проспект Мануйлівський, 29-а	Івашина Володимир Іванович	(056) 794-76-78	lpu_02010918@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська дитяча міська клінічна лікарня № 2" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984501	49101, м. Дніпро, вул. В. Антоновича, 29	Дігтяр Світлана Петрівна	(056) 375-99-80	degtyar_sp@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська дитяча міська клінічна лікарня № 5" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01985475	49027, м. Дніпро, вул. Фучіка, 5 (вул. Івана Акінфієва, 5)	Фоменкова Наталія Василівна	(0562) 46-13-74	dmkl5@yandex.ua	
Комунальний заклад "Дніпровська дитяча міська клінічна лікарня № 6" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01985127	49017, м. Дніпро, вул. Караваєва, 68	Слатвіцький Віктор Григорович	(056) 767-08-21	dgkb6@dp.ukrtel.net	
Комунальний заклад "Дніпровське клінічне об'єднання швидкої медичної допомоги"	Комунальна	01984636	49006, м. Дніпро, вул. Володимира Антоновича, 65	Корпусенко Вікторія Генадіївна	(056)770-85-61	clinic03@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпровської міської ради"							
Комунальний заклад "Дніпровський міський пологовий будинок № 1" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01984524	49070, м. Дніпропетровськ, вул. Воскресенська, 2	Щербакова Олена Іванівна	(056) 745-10-90	roddom_1@ukr.net	
Комунальний заклад "Спеціалізований Центр медико-соціальної реабілітації дітей" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01995189	49127, м. Дніпро, вул. 20 років Перемоги, 34	Карпова Наталія Миколаївна	096 231 76 60	lpu_02080017@ukr.net	http://rehab2012.weebly.com/
Державний заклад «Спеціалізована багатoproфільна лікарня №1 Міністерства охорони здоров'я України»	Державна	14280931	49089, м.Дніпро, вул. Титова, 29	Яковенко Володимир Іванович	(056) 792-46-36	sbl-1@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська міська поліклініка № 1" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01985522	49027, м.Дніпро, вул. Івана Акінієва 12-а (вул.Фучика)	Вишневська Наталія Григорівна	(0562)46-33-21	dnepr.pnd@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська міська поліклініка № 2" Дніпровської міської ради"	Комунальна	03568161	49100, м. Дніпро, пр. Героїв, 22	Подольний Андрій Анатолійович	(056) 720-96-23	KZ-MP2@i.ua	
Комунальний заклад "Дніпровська міська поліклініка № 4 "Дніпровської міської ради"	Комунальна	21929183	49041, м.Дніпро, вул. Панікахі,19	Солопов Сергій Олександрович	(056) 765-39-71	LPU4@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпровська міська поліклініка № 6" Дніпровської міської ради"	Комунальна	36641092	49000, м.Дніпро, вул.Столярова, 12	Терзі Марина Ільясівна	(056) 745-20-46	gp6@ukrpost.ua	
Комунальний заклад "Дніпровська міська поліклініка № 5" Дніпровської міської ради	Комунальна	01984398	49005, м. Дніпро, вул. Гусенка, 13	Вишневський Віктор Олександрович	(056) 713-56-60	kadr.KZDMSP@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 1" Дніпровської міської ради	комунальна	37899872	49000 м.Дніпро, вул.Столярова, 12	Даниленко Галина Василівна	(056)744-56-82	1966gala@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 2"	комунальна	37899741	49069, м. Дніпро, проспект Богдана Хмельницького, 19	Ральченко Ольга Павлівна	(056)767-14-80	dcpmsd-2@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпровської міської ради							
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 3" Дніпровської міської ради	комунальна	37899762	49041, м. Дніпро, вул. Панікахи, 53	Шията Ольга Василівна	(098) 160-88-12	dcpmsd3@ukr.net	kz-dtspmsd-3.webnode.com.ua
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 4" Дніпровської міської ради	комунальна	37899673	49030 м.Дніпро, вул.Ламана,4	Думенко Антоніна Іванівна	068-299-95-60	dcpmsd4@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 5" Дніпровської міської ради	комунальна	37899694	49128, м.Дніпро, вул. Братів Трофімових, 111(вул.Велика Діївська,111)	Аношко Альбіна Миколаївна	(056) 767-15-20	cpmsd_5@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 6" Дніпровської міської ради	комунальна	37899736	49102, м. Дніпро, вул. Ближня, 31	Сазонов Дмитро Валерійович	(056) 722-21-83	tsentr6@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 7" Дніпровської міської ради	комунальна	37899888	49000, м.Дніпро, вул. Краснопільська, 6-б	Дубовик Віктор Семенович	067 315 89 80	dcpmsd7@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 8" Дніпровської міської ради	комунальна	37899778	49087, м.Дніпропетровськ вул.С.Ковалевської 53-А	Ломоносова Ольга Олександрівна	(056) 724-92-88	yurkovaolgaua@gmail.com	medcentr8.dp.ua
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 9" Дніпровської міської ради	комунальна	37899715	49130, м.Дніпро, пров. Фестивальний, 1	Одінцова Галина Миколаївна	066-765-60-63	medcentr9@ukr.net	
Комунальне некомерційне	комунальна	37899708	49000, м.Дніпропетровськ,	Солнушко Варвара	(056) 767-50-38	DCPMSD-10@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 10" Дніпровської міської ради			вулиця 20- річчя Перемоги ,12	Василівна			
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 11" Дніпровської міської ради	Комунальна	37899757	49080, м. Дніпро вул.Висоцького, 2а	Тихоненко Світлана Михайлівна	(056) 794-35-05	medsentr11@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Дніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги № 12" Дніпровської міської ради	комунальна	37899720	49020, м.Дніпро, вулиця Футбольна ,12	Верещака Юлія Анатоліївна	(056) 749-51-60	kzcentr12@ukr.net	
Комунальний заклад «Косметологічна лікарня» Дніпровської міської ради	Комунальна	01983909	49069, м.Дніпро, вул.Артема, 89	Мамай Павло Михайлович	(0562)36-53-51	kosmet-dnep@ukr.net	
Комунальний заклад "Стоматологічна поліклініка № 1" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01985216	49005, м. Дніпро, пр. Яворницького, 12а	Василишина Марта Володимирівна	(056) 744-55-57	stomatpoliklinika1@ukr.net	
Комунальний заклад "Стоматологічна поліклініка № 2" Дніпровської міської ради"	Комунальна	01983950	49017, м.Дніпро, пр.Івана Мазепи, 47	Соколов Микола Миколайович	(056) 766-31-95	stomat2@ukr.net	
Комунальний заклад "Стоматологічна поліклініка № 3" Дніпровської міської ради"	Комунальна	05411268	49026, м. Дніпро, пр. Слобожанський, 99		(0562) 27-06-64	stomat3_dnepr@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпропетровська міська клінічна стоматологічна поліклініка № 4" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05494538	49081, м. Дніпро, вул. Столетова, 13	Шкода Олександр Григорович	(056) 747-48-76	4stomat@i.ua	
Комунальний заклад "Дніпропетровська міська дитяча стоматологічна поліклініка № 2" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05446344	49051, м.Дніпро, проспект Слобожанський, 42	Демішева Тетяна Іванівна	067 750 42 03	dsp2dnepr@ukr.net	
Комунальний заклад «Дніпропетровський	Комунальна	25726293	49075, м.Дніпро, вул. Петрозаводська, 371-а	Чучва Анжела Володимирівна	097 463 72 14	dr2-adm@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
спеціалізований будинок дитини "Дніпропетровської обласної ради"							
Комунальне підприємство "Дитячий протитуберкульозний санаторій № 5" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01984808	49052, м. Дніпро, вул. Щепкіна, 35	Демідова Наталія Михайлівна	(0562) 766-29-61	tb-sanat5@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпропетровський дитячий протитуберкульозний санаторій № 7" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01984004	49127, Дніпропетровська область, м. Дніпро вул. 20 річчя Перемоги, 30А	Хорошилова Тетяна Миколаївна	(056) 732-14-28	sanatory7@ukr.net	
Комунальне підприємство "Дитячий санаторій № 1" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	01985162	49040, м. Дніпро, вул. Тополина, 41	Коваленко Тетяна Юріївна	097 361 87 75	sanatdet1@i.ua	
Комунальне підприємство "Дитячий психоневрологічний санаторій № 4 для дітей з тяжкими розладами мови та ураженнями центральної нервової системи" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985274	49051, м. Дніпро, вул. Батумська, 62	Мехатішвілі Нестані Платонівна	(056) 732-14-22	ds4_admin@ukr.net	
м. Жовті Води							
Комунальне некомерційне підприємство "Жовтоводська міська лікарня" Жовтоводської міської ради	Державна	14280960	52206 Дніпропетровська область, м. Жовті Води, пров. Капітальний, 1	Тарасєва Неля Михайлівна	095-667-22-10	smsch9@ukrpost.ua	zvmed.com
м. Кам'янське							
Управління охорони здоров'я виконкому Кам'янської міської ради	Комунальна	02012740	51931, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. Спортивна, 33	Манасенкова Юлія Вікторівна	(0569) 56-07-65	uoz@dndz.gov.ua	
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня № 1" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985794	51925, Дніпропетровська обл., м. Кам'янська, вул. Коваленка, 1	Фандій Володимир Анатолійович	(05692) 3-69-70	gorboln1@gmail.com	
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня № 4"	комунальна	01985825	51901, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул.	Бенько Світлана Георгіївна	068 640 70 66	4likarnya@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпропетровської обласної ради"			Колеусівська, 12				
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня № 5" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985831	51918, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. Освітня, 12	Савін Віталій Альфредович	066 115 73 90	hospital-5@gmail.com	
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня № 7" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05411245	51900, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. Сергія Слісаренка, 3	Дяченко Володимир Григорович	098-504-26-78	GB-72007@i.ua	
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня № 9" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985860	51934, Дніпропетровська область, м. Дніпродзержинськ, пр. Аношкіна, 72	Кітарова Наталія Володимирівна	(05692) 3-00-66	gorbolnica9@gmail.com	
Комунальний заклад "Кам'янська міська лікарня швидкої медичної допомоги" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985848	51921, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. Йосипа Манаєнкова, 24	Братанов Володимир Борисович	(05692)53-48-51	detskaya_bolnitsa@meta.ua	
Комунальний заклад "Дитяча лікарня міста Кам'янське" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985854	51909, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. В'ячеслава Чорновола, 79а	Винар Ростислав Любомирович	(05692)7-30-52	gbsmp8@i.ua	
Державний заклад "Спеціалізована медико-санітарна частина №8" Міністерства охорони здоров'я України"	Державна	14280954	51917, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, пр-т. Аношкіна, 67	Кладов Сергій Миколайович	098-895-40-08	smsh8@ukr.net	
Комунальне підприємство "Кам'янський протитуберкульозний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985742	51934, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, проспект Аношкіна, 70	Яценко Олег Федорович	067-632-05-13	gortubdnd@ua.fm	
Комунальний заклад "Кам'янська міська поліклініка № 6" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	26510572	51931, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське	Дудік Сергій Леонідович	(05692)3-60-49	DnDz_6gb@meta.ua	
Комунальне некомерційне підприємство Кам'янської міської ради «Центр первинної медико-санітарної допомоги №1»	Комунальна	37906528	51940, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, б-р Будівельників, 23	Полюлях Лариса Олексіївна	(05692) 9-20-68	cpmsd-1@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство Кам'янської міської ради «Центр первинної медико-санітарної допомоги №2»	Комунальна	37906554	51909, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, вул. Січеславський шлях, 1	Пономаренко Олексій Анатолійович	(05692)7-22-72	dndz_centra2@ukr.net	
Комунальне некомерційне	Комунальна	37906491	51900, Дніпропетровська	Задоя Сергій	(05692) 3-33-77,	dndz.poliklinika3@meta.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
підприємство Кам'янської міської ради «Центр первинної медико-санітарної допомоги №3»			область, м. Кам'янське, пр. Свободи, 20а	Борисович	067 562 18 43		
Комунальний заклад «Міський медичний центр здоров'я та медицини спорту "Кам'янської міської ради"»	Комунальна	26328844	51934, Дніпропетровська обл., м. Кам'янське, вул. 9 Травня, 4а	Мухарська Тетяна Юліанівна	068-630-98-95	sport-dndz@i.ua	
Комунальний заклад "Кам'янська міська стоматологічна поліклініка" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	20286056	51909, Дніпропетровська область, м.Кам'янське, вул. Січеславський шлях, 18	Труханова Ніна Миколаївна	(067) 103-22-58	stomatologia_2@mail.ua	
Комунальний заклад "Кам'янський спеціалізований будинок дитини" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985624	51931, Дніпропетровська обл, м. Кам'янське, вул. Спортивна, 33	Штанцель Ірина Михайлівна	096 361 49 06	drdndz@ukr.net	
Комунальне підприємство "Кам'янський дитячий протитуберкульозний санаторій" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	26048926	51939, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, вул. Харківська, 49	Матвійчук Леонід Петрович	(0569)56-00-70	chayka.08@ukr.net	
м. Кривий Ріг							
Управління охорони здоров'я виконкому Криворізької міської ради	Комунальна	02012763	50101, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Молодіжна, 1	Мурашко Костянтин Віталійович	(0564)92-13-83	zdraoffice@ukrpost.ua	
Комунальне підприємство "Криворізька міська лікарня № 1" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986546	50007, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Святогеоргіївська, 8а	Алексєєв Ігор Юрійович	(0564)74-17-03	ldoktor@ukr.net	
Комунальне підприємство "Криворізька міська клінічна лікарня № 2" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986397	50056, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, майдан 30-річчя Перемоги, 2	Світловський Олександр Арсентійович	(0564)65-21-11	hosp1000kans@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 3" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986173	50002, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Пушкіна, 13к	Маков Андрій Валерійович	(0564) 90-09-26	gorbolnica_3@i.ua	
Комунальне підприємство "Криворізька міська лікарня № 4" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986339	50071, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Володимира Великого, 21	Мірянова Людмила Григорівна	(097)699-70-80	bolnica4gor@ukr.net	
Комунальне некомерційне	Комунальна	01987037	50049, Дніпропетровська обл.,	Мудра Лариса	(0564) 65-31-62	pjataja_doktor@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
підприємство "Криворізька міська лікарня № 5" Криворізької міської ради"			м. Кривий Ріг, вул. Поперечна, 1а	Олександрівна			
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 7" Криворізької міської ради"	Комунальна	01985995	50089, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Маршака, 1а	Стародубський Петро Аркадійович	(0564) 38-32-54	7likarnya@gmail.com	
Комунальне підприємство "Криворізька міська клінічна лікарня № 8" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986003	50082, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Сергія Колачевського, буд. 55	Мельниченко Володимир Васильович	(0564)94-75-46	8likarnya@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 9" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986322	50031, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Женеvська, 6 "б"	Климович Олена Василівна	(0564)66-40-86	cardio9@ukrpost.ua	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 11" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986345	50026, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Добролюбова, 6	Грищенко Ірина Олександрівна	(056)406-54-82 (056) 494-82-62	stat11@meta.ua	kml11.dp.ua
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 14" Криворізької міської ради"	Комунальна	01985972	50079, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Матросова, 82	Онищук Володимир Полікарпович	(056) 410-28-81	hospital14@i.ua	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 16" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986233	50053, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Мусоргського, 32а	Криштопа Ігор Петрович	(0564)94-73-41	16gor_bol@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 17" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986351	50102, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Каткова, 2	Чорновол Юрій Іванович	098 984 43 43	hospital17@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізька міська лікарня № 10" Криворізької міської ради"	Комунальна	01111977	50023, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Вернадського, 141А	Семенів Володимир Миколайович	(056)408-32-27	bolngd.sekr@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська дитяча лікарня № 1" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986180	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 2	Марцинюк Людмила Семенівна	(0564) 92-49-59	kids-hospital-1@i.ua	
Комунальний заклад "Криворізька міська дитяча лікарня № 2" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986109	50103, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Степана Тільги, 71	Гринько Оксана Григорівна	(067) 832-52-22, (0564)71-66-34	kzmdl2dor@gmail.com	
Комунальний заклад	Комунальна	02007259	50008, Дніпропетровська	Кізяковська Ірина	(0564) 64-33-42	detstvo4@gmail.com	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
"Криворізька міська дитяча лікарня № 4" Криворізької міської ради"			область, м. Кривий Ріг, вул. Володимира Великого, 33	Павлівна			
Комунальний заклад "Криворізький міський клінічний пологовий будинок № 1" Криворізької міської ради"	Комунальна	20232055	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 11	Васильєва Лариса Анатоліївна	(0564) 92-40-80	roddom1@i.ua	
Комунальний заклад "Криворізький перинатальний центр зі стаціонаром" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986244	50029, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. П. Феденка, б.1 Д	Бобровник Ніна Олександрівна	(0564)53-11-23	krkpc@i.ua	kpc.dp.ua
Комунальний заклад "Криворізька інфекційна лікарня № 1 "Криворізької міської ради"	Комунальна	01986115	50027, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Юрія Камінського, 5	Партосєва Олена Григорівна	(0564)92-71-66	infecshn@ukr.net	
Комунальний заклад "Міжобласний центр медичної генетики і пренатальної діагностики ім. П.М. Веропотвеляна"	Комунальна	25843751	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 3а	Веропотвелян Микола Петрович	(0564) 92-49-60	mgczaklad@gmail.com	
Комунальний заклад «Криворізька станція переливання крові "Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986606	50051, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Медична, 12	Скляр Ігор Федорович	(056) 462-01-71	kspk@ukrpost.ua	
Комунальний заклад «Криворізька станція швидкої медичної допомоги "Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	20205520	50051, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Нікопольське шосе, 8	Бійовський Анатолій Михайлович	(0564)407-14-79	ssmp2008@ukr.net	
Комунальне підприємство "Криворізький протитуберкульозний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985989	50037, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Кемерівська, 35	Севенко Дмитро Вікторович	(056)410-03-43	krivbass.tb@gmail.com	
Комунальне підприємство "Криворізький онкологічний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986380	50048, Дніпропетровська область., м. Кривий Ріг, Дніпровське шосе, 41	Беккер Сергій Євгенійович	(0564)72-33-41	onko@riad.com.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальне підприємство "Криворізький шкірно-венерологічний диспансер"	Комунальна	01986210	50071, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Володимира Великого, 25	Кулешов Іван Васильович	(0564) 64-23-42 067-561-38-86	kuleshovKVD@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізький психоневрологічний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986256	50012, Дніпропетровська обл., м.Кривий Ріг, вул. Дишинського, 27	Солонський В'ячеслав Миколайович	(0564) 94-72-10	pndkr@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізька міська поліклініка № 5" Криворізької міської ради"	Комунальна	35229886	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 2/1	Клітний Олександр Григорович	(0564)92-30-72	msc_krog@ukr.net	
Обласний комунальний заклад "Криворізький Центр профілактики та боротьби зі СНІДом"	Комунальна	24230526	50051, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Нікопольське шосе, 4г	Кругленко Геннадій Леонідович	(056) 779-45-79	kruids@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1" Криворізької міської ради"	комунальна	37861828	50089, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Маршака, 1а	Косяк Наталія Володимирівна	(05664) 38 45 61, 067 388 86 47	medcentr_1@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 2" Криворізької міської ради"	комунальна	37862093	50053, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Мусоргського, 32а	Квятковська Світлана Октаєвна	(0564)51-04-89, 067 493 08 59	zpmsd2@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 3" Криворізької міської ради"	комунальна	37861791	50031, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Женевська, 6б	Пашковська Ліна Олександрівна	098 209 38 70 056-494-80-91	cpmsd3@ukrpost.ua cpmd03@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 4" Криворізької міської ради"	комунальна	37862114	50071, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Володимира Великого, 21	Логінова Анжеліка Анатоліївна	067-628-51-49	medcentr_4@ukr.net	krcpmsd4.ucoz.ua
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 5" Криворізької міської ради"	комунальна	37861807	50051, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Криворіжсталі, 2	Кузнецова Анастасія Олександрівна	(056)410-32-28, 050 720 62 73	cpmsd5kmr@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 6"	комунальна	37862109	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 2	Семеніхіна Алла Іванівна	097 414 28 34	centr6@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Криворізької міської ради"							
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги № 7" Криворізької міської ради"	комунальна	37862122	50102, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Каткова, 2	Шумак Ольга Олександрівна	056-443-09-06	medcentr_7@i.ua kr.cpmsd7amb1@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна клінічна поліклініка № 1" Криворізької міської ради"	Комунальна	01984518	50000, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пл. Визволення, 5	Боць Макар Іванович	(0564) 92-32-01	stomat1kr@meta.ua	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна клінічна поліклініка № 2" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986150	50006, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пр.Металургів,12, приміщення 101	Єрмаков Олег Анатолійович	(0564)92-93-34	stomatologiya2@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна поліклініка № 3" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986015	50053, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. серж. Калантая, 4	Мамекін Ігор Миколайович	(056)494-81-25	kzstomat3@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна поліклініка № 4" Криворізької міської ради"	Комунальна	01986204	50026, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Подлепи, 35	Єфіменко Микола Іванович	(056) 406-90-67	stomat-4@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна поліклініка № 5" Криворізької міської ради"	Комунальна	05446367	50071, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Володимира Великого, 21А	Субота Володимир Сергійович	067 569 72 67	stomat5kr@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна поліклініка № 6" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988522	50079, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, проммайданчик БАТ "Північний ГЗК"	Карпов Василь Володимирович	(056) 409-85-45	stomatolog6@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізька міська стоматологічна поліклініка № 7" Криворізької міської ради"	Комунальна	01984180	50055, Дніпропетровська область, м.Кривий Ріг, вул. Кокчетавська, 1	Ніконенко Дмитро Анатолійович	(0564) 72-35-30	kzsp7.08@gmail.com	
Комунальний заклад "Криворізька міська дитяча	Комунальна	01986144	50065, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Віталія	Малеїна Любов Марківна	(0564) 71-10-53	kzDSP1@gmail.com	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
стоматологічна поліклініка" Криворізької міської ради"			Матусевича, 39				
Комунальний заклад "Криворізький спеціалізований будинок дитини" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987014	50085, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, бул. Маршала Василевського, 11а	Матвєєнко Олена Євгенівна	(0564)94-72-77	kidshouse@gmail.com	kidshouse.org.ua
Комунальне підприємство "Криворізький дитячий кістково-туберкульозний санаторій № 1" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01280036	50027, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 43а	Акіншева Наталія Іванівна	(056)462-01-64	dkts.sanatory@ukr.net	
Комунальне підприємство "Криворізький дитячий туберкульозний санаторій № 1" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	25532873	50038, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, бул.Європейський, 14	Шихалєєва Ольга Іванівна	(0564)94-70-77	KRTubSan@i.ua	
Комунальне підприємство "Криворізький дитячий санаторій" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01986279	50067, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Гете, буд. 65	Гриценко Вікторія Олександрівна	(0564) 94-71-25	kardiosanatori@ukr.net	
Комунальний заклад "Криворізький Центр здоров'я" Криворізької міської ради	Комунальна	01986538	50051, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Криворіжсталі, 2л	Веровенко Лілія Олексіївна	(056)407-12-80	centr.zdorov2017@gmail.com	
м.Марганець							
Комунальний заклад "Марганецька центральна міська лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987327	53400, Дніпропетровська область, м. Марганець, вул. Паркова, 15	Каменєва Любов Василівна	(05665)6-06-04	2kzmcmlor@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Марганецький центр первинної медико-санітарної допомоги"	комунальна	37643585	53400, Дніпропетровська область, м.Марганець, вул. Паркова, 15	Чичика Ірина Миколаївна	(05665) 6-05-26, 096 219 45 37	priemn_mcmsd@ukr.net	
Комунальний заклад "Марганецька міська стоматологічна поліклініка" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05446321	53407, Дніпропетровська область, м. Марганець, вул. Єдності, 92	Кручина Микола Олександрович	0509924749	kzstomat@gmail.com	
м.Нікополь							
Комунальне підприємство "Нікопольська міська лікарня №	Комунальна	26238302	53210, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул.	Соломаха Олена Анатоліївна	(05662)69-61-95	ngb1@i.ua	http://nml1.at.ua /

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
1" Дніпропетровської обласної ради"			Краснодонська, буд. 2-а				
Комунальне підприємство "Нікопольська міська лікарня № 4" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	25539007	53201, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, пр. Трубників, 50	Бредихіна Надія Олександрівна	(0566)638-152	KZOZ4@i.ua	
Комунальне підприємство "Нікопольська дитяча міська лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	01987054	53210, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Станіславського, 18	Мальгін В'ячеслав Вікторович	050-970-61-14	kuozdgb@ukrpost.ua	
Комунальний заклад "Нікопольський пологовий будинок" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	01987215	53210, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Гагаріна, буд. 49 А	Білик Лідія Вячеславівна	(0566)68-70-00	nikopol.roddom@ukr.net	
Комунальне підприємство "Нікопольська міська психоневрологічна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	03295846	53225, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Нікітіна, буд. 24	Бойко Олександр Віталійович	(0566)638369	nikopolpn@gmail.com	
Комунальний заклад "Нікопольський медичний спеціалізований центр медико-соціальної реабілітації дітей" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	01987244	53210, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Р. Кириченко, 20	Хмелевська Ірина Володимирівна	(05662)2-12-05 (0566)-68-66-85	priyut@en.net.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Нікопольський центр первинної медико-санітарної допомоги" Нікопольської міської ради	комунальна	37837203	53201, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, пр. Трубників, 56/2	Горяна Валентина Вікторівна	050-96-49-271	kzncpmsd@gmail.com	
Комунальний заклад "Нікопольська міська стоматологічна поліклініка" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	01987089	53213 Дніпропетровська обл., місто Нікополь, проспект Трубників 8	Гавриленко Вадим Валентинович	098-371-23-83	kuoz-nik-stomatologiya@ukrpost.ua	
Комунальне підприємство "Нікопольський дитячий санаторій" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05494627	53201, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Гагаріна 76	Шупта Іван Володимирович	(0566)69-69-41	okz_nds@i.ua	

м.Новомосковськ

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальний заклад "Новомосковська центральна міська лікарня"	Комунальна	01987273	51200, Дніпропетровська обл., м. Новомосковськ, вул. Сучкова, 40	Сіренко Наталія Геннадіївна	050-985-98-54	ku_cgb@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Новомосковський міський центр первинної медико-санітарної допомоги"	комунальна	37734221	51200, Дніпропетровська обл., м.Новомосковськ, вул.Сучкова, 40	Гінкота Леонід Володимирович	(05693) 7-16-24, 067 912 68 90	novcentrpmsd@ukr.net	
Комунальний заклад "Новомосковська міська стоматологічна поліклініка" Дніпропетровської обласної ради"	комунальна	05494656	51200, Дніпропетровська обл., м. Новомосковськ, вул. Велика Ковалівка, 26	Гутарова Наталія Володимирівна	093 077 02 10	kznmsp@ukr.net	
м.Павлоград							
Відділ охорони здоров'я Павлоградської міської ради	Комунальна	26370125	51400,Дніпропетровська обл., м.Павлоград, вул.Соборна, 115	Герасименко Олена Олександрівна	(0563)20-63-23	secretar.uoz@ukr.net	
Комунальний заклад "Павлоградська міська лікарня № 1" Павлоградської міської ради"	Комунальна	01987402	51400, Дніпропетровська обл., м.Павлоград, вул. Шевченка, будинок №63	Олійник Сергій Семенович	(0563)20-03-38	gorbolnica1@ukrpost.ua	
Комунальний заклад "Павлоградська міська лікарня № 4" Павлоградської міської ради"	Комунальна	01984174	51409, Дніпропетровська область, м.Павлоград, вул. Дніпровська, 541	Павлов Андрій Ігорович	067-570-77-11	PAVbolnicha4@gmail.com	
Комунальний заклад "Павлоградський пологовий будинок" Павлоградської міської ради"	Комунальна	23066473	51400, Дніпропетровська область, м.Павлоград,вул. Шевченка,102	Куцевол Наталія Олександрівна	(0563)20-05-45	kz roddom@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги м.Павлограда" Павлоградської міської ради	комунальна	37735597	51400, Дніпропетровська обл., м.Павлоград, вул.Соборна, 115	Дуднікова Олена Іванівна	(050)164-41-82, 050 164 41 82	cpmsp@ukr.net	
Комунальний заклад "Павлоградська стоматологічна поліклініка" Павлоградської міської ради"	Комунальна	25538568	51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул.Соборна, 46	Старішко Микола Васильович	099-986-73-68	pvlstomatkad@ukr.net, pvlstomat@ukr.net	
м.Першотравенськ							
Комунальний заклад "Першотравенська центральна міська лікарня"	Комунальна	01987416	52801, Дніпропетровська область, м. Першотравенськ, вул. Шахтарської Слави, 1	Турчак Тамара Вікторівна	(05633) 5-22-35	miskalikarna52800@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпропетровської обласної ради"							
Комунальне некомерційне підприємство "Першотравенський міський центр первинної медико-санітарної допомоги"	комунальна	37804885	52801, Дніпропетровська область, м.Першотравенськ, вул.Шахтарської Слави, 1	Ровенчук Любов Володимирівна	(05633)-5-17-33, 095 710 55 36	pershikcentr@yandex.ua	
м.Покров							
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги Покровської міської ради Дніпропетровської області"	комунальна	37691403	53300, Дніпропетровська обл., м.Покров, вул. Медична, 19	Леонтєв Олексій Олександрович	093-414-40-98	cpmsdo@gmail.com	
Комунальний заклад "Центральна міська лікарня м.Покров" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987563	53300, Дніпропетровська обл., м.Покров, вул. Медична, 19	Шкіль Анатолій Петрович	(05667)-4-10-01	kadry.ocml@gmail.com	
м.Синельникове							
Комунальне некомерційне підприємство "Синельниківський центр первинної медико-санітарної допомоги" Синельниківської міської ради"	комунальна	01111701	52500, Дніпропетровська обл. м.Синельникове, вул.Гагаріна, 3	Сачко Олена Ігорівна	(05663) 2-21-44, 0503612402	01111701@mail. gov.ua	
м.Тернівка							
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги м.Тернівки" Тернівської міської ради	комунальна	37463503	51500, Дніпропетровська область, м. Тернівка, вул. Маяковського, буд. 22	Пічугова Світлана Олександрівна	(05662) 7-25-34, 050 182 57 48	ternovkacpmsp@ukr.net	
Комунальний заклад "Тернівська центральна міська лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987445	51502, Дніпропетровська область, м.Тернівка, вул. Польова, буд.2	Крадько Микола Маркович	050 564 83 28	ternivkacml@gmail.com	
Апостолівський р-он							
Комунальний заклад "Апостолівська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987631	53800, Дніпропетровська обл., Апостолівський р-н, м. Апостолове, вул. Медична, 63	Штефан Геннадій Володимирович	(05656)-9-65-01	apostolmed@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Апостолівський	комунальна	37836978	53802 Дніпропетровська обл., м.Апостолове, вул.Медична,	Ларченко Микола Федорович	(05656)-9-65-17, 096 773 63 41	apostolmed@i.ua	arcpsmd.at.ua

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
центр первинної медико-санітарної допомоги" Апостолівської міської ради Апостолівського району Дніпропетровської області			63				
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги Грушівської сільської ради Дніпропетровської області"	Комунальна	40676055	53853, Дніпропетровська обл., Апостолівський р-н, с.Токівське, вул.Верхня, 42	Гогун Олександр Павлович	066-152-31-07	grushivkacpmsd@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Зеленодольський центр первинної медико-санітарної допомоги" Зеленодольської міської ради	Комунальна	13470061	53860, Дніпропетровська обл. Апостолівський р-н, м.Зеленодольськ, вул. Спортивна,2	Піскунова Лариса Володимирівна	(05655)-6-29-96, 067 609 67 23	zelml53860@qmail.com	
Васильківський р-он							
Комунальний заклад "Васильківська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987758	52600, Дніпропетровська обл., Васильківський р-н, с-ще Васильківка, вул. Крупської,76	Дараган Аркадій Миколайович	(05639) 9-53-71	du000020@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство «Васильківський центр первинної медико-санітарної допомоги» Васильківської районної ради Дніпропетровської області	комунальна	37870916	52600, Дніпропетровська обл., Васильківський р-н, селище Васильківка, вулиця Михайлівська,76-в	Швайка Світлана Володимирівна	(05623)9-53-03, 096 646 29 98	statotdel2011@ukr.net	
В-Дніпровський р-он							
Комунальний заклад "Верхньодніпровська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01987913	51600, Дніпропетровська обл., м.Верхньодніпровськ, вул. Гагаріна,16	Голуб Олексій Вікторович	(05658) 3-21-19	hospital@vd.dp.ukrtel.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Верхньодніпровський центр первинної медико-санітарної допомоги" Верхньодніпровської районної ради	комунальна	03767710	51600, Дніпропетровська обл., м.Верхньодніпровськ, вул. Гагаріна, 16	Соколова Інна Анатоліївна	(05658) 3-21-19	vd_kz_vcpmsd@i.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальне некомерційне підприємство "Верхівцевська міська лікарня" Верхньодніпровської районної ради"	комунальна	01111753	51653, Дніпропетровська обл., Верхньодніпровський район, м.Верхівцеве, вул. Покровська,2	Венчиков Володимир Володимирович	0661034805	vuzlova@mail.ua	
Дніпропетровськ. р-он							
Комунальний заклад "Дніпропетровська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	03296202	52005, Дніпропетровська область, Дніпровський район, м. Слобожанське, вул. Василя Сухомлинського, 72	Гардецька Лариса Володимирівна	(067)636-91-18	dcrbiao@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Дніпровської районної ради Дніпропетровської області"	Комунальна	37865549	52001, Дніпропетровська обл., Дніпровський р-н, м. Підгородне вул. Шосейна, 90	Побігай Людмила Яківна	067 567 33 58	kzpmi@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медичної допомоги" Новоолександрівської сільської ради Дніпровського району Дніпропетровської області"	Комунальна	99011158	52070, Дніпропетровська обл., Дніпропетровський р-н, с.Новоолександрівка, вул.Центральна, 46	Сотник Сергій Юрійович	719-92-01, 098 579 52 30, 050 698 76 25	novoalecpmsd@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги Сурсько-Литовської сільської ради Дніпровського району Дніпропетровської області"	Комунальна	40359914	52064, Дніпропетровська обл., Дніпровський р-он, с. Сурсько-Литовське, вул.Центральна,7	Сиротенко Андрій Євгенович	099 099 29 21	Suritmed@ukr.net	
Криворізький р-он							
Комунальний заклад "Криворізька центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01280800	53004, Дніпропетровська область, Криворізький район, с. Новомайське, вул. Вишнева, 1а	Гринберг Діна Олександрівна	0679193293	kcrb@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Криворізький районний центр первинної медико-санітарної допомоги Криворізької районної ради	Комунальна	36721693	53003, Дніпропетровська обл., Криворізький р-н, с. Новомайське, вул. Вишнева, 1а	Лазорик Григорій Іванович	0679564869	krcpmsd@i.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпропетровської області"							
Криничанський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Криничанський центр первинної медико-санітарної допомоги" Криничанської районної ради	Комунальна	37516942	52300 Дніпропетровська область, Криничанський район, смт. Кринички, вул. Героїв Чорнобиля, 22	Здохленко Тетяна Іванівна	(0254) 9-22-00, 098 223 41 71	kryncentrpmsd@i.ua	
Комунальний заклад "Криничанська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988226	52300 Дніпропетровська область, Криничанський район, смт Кринички, вул. Держинського, 22	Каграманян Арнодік Камойович	(05654) 9-12-45	krincrl@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Криничанської селищної ради	Комунальна		52300 Дніпропетровська область, Криничанський район, смт. Кринички, вул. Героїв Чорнобиля, 22	Майборода Антоніна Олександрівна	(05654) 9 15 56	knpcpmsdksr@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Божедарівський центр первинної медико-санітарної допомоги" Божедарівської селищної ради	Комунальна	41041939	52301 Дніпропетровська область, Криничанський район, смт Божедарівка, вул. Медична, 1	Ісмагілова Наталя Володимирівна	097-266-84-17	bogcpmsd@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медичної допомоги" Аулівської селищної ради	Комунальна	42272935	52310, Дніпропетровська обл., Криничанський р-н, смт. Аули, вул. Івана Сірка, 1	Алексєєнко Сергій Іванович	0968177704	knp_cpmsd_auly@i.ua	
Магдалинівський р-он							
Комунальний заклад "Магдалинівська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988315	51100, Дніпропетровська обл., Магдалинівський р-н, смт. Магдалинівка, вул. Прозорова, 1.	Гаркуша Валерій Володимирович	(05691) 2-43-46	magcrlor@yandex.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Магдалинівський районний центр первинної медико-санітарної допомоги" Магдалинівської районної ради Дніпропетровської області	Комунальна	37555384	51100, Дніпропетровська обл., Магдалинівський р-н, смт. Магдалинівка, вул. Прозорова, 16	Кравченко Микола Іванович	(056291)2-43-47, (58), 067 63 461 58	mcpmsd@ukrpost.ua	
Межівський р-он							
Комунальне некомерційне	Комунальна	37908965	52900, Дніпропетровська	Кравець Валерій	(05630) 6-21-50	mezhovacpmsd@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Межівської селищної ради"			область, смт. Межова, вул. Сонячна, буд. 12	Миколайович	095 13 03 057		
Комунальний заклад "Межівська центральна районна лікарня" Межівської селищної ради"	Комунальна	01988410	52900, Дніпропетровська обл., Межівський р-н, смт. Межова, вул. Сонячна, буд. 12	Педченко Наталія Йосипівна	(05630) 6-25-34	crl_mezhova@ukr.net	
Нікопольський р-он							
Комунальний заклад "Нікопольська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05494716	53207 Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Первомайська 58	Палош Андрій Андрійович	(0566) 69-60-72	ncrl@nikopol.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Нікопольський районний центр первинної медико-санітарної допомоги"	Комунальна	37677525	53207, Дніпропетровська обл., м. Нікополь вул. Першотравнева, буд.58 а	Келембет Юлія Павлівна	(0566) 69-60-59, 050 217 23 75	nr_cpmsd@ukr.net	
Новомосковський р-он							
Комунальний заклад "Новомосковська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	26137707	51208, Дніпропетровська обл., м. Новомосковськ, вул. Радянська, 238	Михайлюта Вадим Вікторович	050 608 48 25	novomcrl@ukr.net	
Комунальний заклад "Перещепинська районна лікарня № 2" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988700	51220, Дніпропетровська область, Новомосковський район, м. Перещепине, вул. Шевченка, 28	Довганич Сергій Віталійович	0960981717	kzprl2@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Новомосковської районної ради"	Комунальна	37834197	51260, Дніпропетровська обл., Новомосковський р-н, с.Вільне, вул.Червоних партизан, 37	Мазур Анатолій Васильович	067 726 66 60	samarapmsd@ukr.net	
Комунальний заклад "Новомосковська районна стоматологічна поліклініка" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	20234929	51208, Дніпропетровська обл., м. Новомосковськ, вул. Гетьманська, 238	Сидоренко Тетяна Борисівна	(05693) 7-72-33	nrsp2017@ukr.net	
Павлоградський р-он							
Комунальний заклад "Павлоградська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988746	51400, Дніпропетровська область, м.Павлоград, вул.Плеханова, буд. 9	Гусарова Галина Михайлівна	050 572 83 69	pavlclrl@gmail.com	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Вербківської сільської ради	Комунальна	37735655	51400, Дніпропетровська область, м.Павлоград, вул. Плеханова, буд.9	Смеловська Любов Василівна	(05632) 6-16-71, 050 21 59 080	pavlaicpmsd@gmail.com	med.rda.dp.ua
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Вербківської сільської ради	Комунальна	41803699	51453, Дніпропетровська обл., Павлоградський р-н, с. Вербки, вул. Матросова , 14	Кондратюк Лілія Віталіївна	099 0796467	lungu@meta.ua	
Петриківський р-он							
Комунальний заклад "Петриківська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989600	51800, Дніпропетровська область, Петриківський район, смт. Петриківка, проспект Петра Калнишевського, 56	Рудовол Віктор Іванович	(05634)2-25-39	petrikcrb@bigmir.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Петриківський центр первинної медико-санітарної допомоги" Петриківської районної ради Дніпропетровської області	Комунальна	37320232	51800, Дніпропетровська область, Петриківський район, смт.Петриківка, вул. Леніна, 56	Орел Сергій Юрійович	(05634)2-25-44,	Petrikcentr@i.ua	
Петропавлівський р-он							
Комунальний заклад "Петропавлівська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988887	52700 Дніпропетровська область, Петропавлівський район, смт.Петропавлівка, вул. Миру,102	Третинко Віталій Миколайович	(05631)3-09-41	medcentr@ukr.net pertropiao@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Петропавлівський центр первинної медико-санітарної допомоги" Петропавлівської районної ради	Комунальна	36725368	52700, Дніпропетровська обл., смт. Петропавлівка, вул. Миру, 102	Калінін Леонід Борисович	(05631)-3-20-32(38), 099 336 42 03	petropavlovka-cpmsd@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "Миколаївський центр первинної медико-санітарної допомоги" Миколаївської сільської ради	Комунальна	42069777	52744, Дніпропетровська обл., Петропавлівський р-н, с. Миколаївка, вул. Шкільна, 9	Мартиненко Вікторія Іванівна	0669363409	mykolaivka.ambylatoria@ukr.net	
Покровський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної	Комунальна	37004278	53600, Дніпропетровська область, Покровський район,	Кочерга Ірина Миколаївна	066 930 11 72	ppmsd@ukrpost.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
медико-санітарної допомоги" Покровської районної ради			смт Покровське, вул.Соборна, 118				
Комунальний заклад "Покровська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988953	53600, Дніпропетровська область, Покровський район, м.Покровське,вул.Дмитра Яворницького 121	Коломоєць Володимир Миколайович	(05638) 2-23-63	pokrovkacrl@ukr.net	
П'ятихатський р-он							
Комунальний заклад "П'ятихатська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989088	52100, Дніпропетровська обл., м. П'ятихатки, вул. Прокопенко, 13	Дрімко Наталія Олексіївна	(05651) 3-20-30	pyatmed@ukr.net	
Комунальне некомерційне підприємство "П'ятихатський районний центр первинної медико-санітарної допомоги" П'ятихатської районної ради Дніпропетровської області	Комунальна	36723286	52100, Дніпропетровська обл., П'ятихатський район м. П'ятихатки, вул. Прокопенко,12	Орехов Федір Ізотович	096 615 98 99	cpmsd_pytih@ukr.net	
Комунальний заклад "П'ятихатська районна лікарня"	Комунальна	01112014	52100, Дніпропетровська обл., П'ятихатський район м. П'ятихатки, вул. Привокзальна, 344	Шахман Лідія Сергіївна	(098)353-09-05, (05651) 5-22-27	kzprl0111201@gmail.com	
Синельниківський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Синельниківський центр первинної медико-санітарної допомоги" Синельниківської районної ради"	Комунальна	37741878	52500, Дніпропетровська обл. м.Синельникове, вул.Гоголя,19	Шарамок Інна Володимирівна	(05663)4-21-12, 067 636 74 46	ac001972@ukrpost.ua	
Комунальний заклад "Синельниківська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989160	52500, Дніпропетровська обл., м.Синельникове, вул. Миру, буд.52	Довгань Петро Васильович	050-342-26-61	crb@ukrpost.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медичної допомоги Іларіонівської селищної ради Синельниківського району Дніпропетровської області"	Комунальна	42318513	52520, Дніпропетровська обл., Синельниківський р-н, смт. Іларіонове, вул. Янтарна, 10	Зотов Костянтин Володимирович	(099)5691559	pmdilarionove@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Солонянський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Солонянський центр первинної медико-санітарної допомоги" Солонянської селищної ради Дніпропетровської області"	Комунальна	37916075	52400, Дніпропетровська область, Солонянський район, смт. Солоне вул. Усенко, 13	Масалов Іван Миколайович(в.о.)	(05669) 2-16-72, 2 36 88, 097 618 74 89	solone.cent@yandex.ua	
Комунальне підприємство "Солонянська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	25771721	52400, Дніпропетровська область, Солонянський р-н, смт.Солоне вул. Усенко,13	Кучеренко Геннадій Борисович	(05669) 2-18-35	solone.crl@gmail.com	solonecrl.wordpress.com
Софіївський р-он							
Комунальний заклад "Софіївська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989378	53100, Дніпропетровська обл., Софіївський р-н, смт. Софіївка, вул. Карпенка, 1	Лейченко Світлана Анатоліївна	(05650) 2-93-75	KZSofcrl@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Софіївський районний центр первинної медико-санітарної допомоги" Софіївської районної ради Дніпропетровської області	Комунальна	37789087	53100, Дніпропетровська область, Софіївський район, смт.Софіївка, вул.Карпенка 1	Бідулько Тамара Володимирівна	(05650) 2-89-55, 067 973 01 48	sofrcpmsd@ukr.net	
Томаківський р-он							
Комунальний заклад "Томаківська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989450	53500, Дніпропетровська обл., Томаківський район, смт.Томаківка, вул. Шосейна, 22	Магась Сергій Володимирович	(05668)3-16-79	tomcrl@i.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Томаківський центр первинної медико-санітарної допомоги" Томаківської селищної ради	Комунальна	36730425	53500, Дніпропетровська обл., Томаківський р-н, смт. Томаківка, вул. Шосейна, 22	Старостенко Ніна Григорівна	(05668)3-16-48, 096 217 63 23	tom_cpmsd@ukr.net	
Царичанський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Царичанський центр первинної медико-санітарної допомоги" Царичанської селищної ради	Комунальна	37730625	51000, Дніпропетровська область, Царичанський район, смт. Царичанка, вул. Кірова, 134 а	Дениско Наталія Валентинівна	(05690) 31759, 32719, 32911, 066 500 75 51	ts_CPMSD@ukrpost.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальний заклад "Царичанська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989585	51000, Дніпропетровська область, Царичанський район, смт. Царичанка, вул. Кірова, 134 а	Бровко Віктор Анатолійович	(05690) 3-10-71	tslik@ukrpost.ua	
Широківський р-он							
Комунальний заклад "Широківська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01989668	53700, Дніпропетровська обл., Широківський район, смт. Широке, вул. Казбек, 17	Рак Олександр Петрович	(05657) 2-93-96	shir_crl@mail.ua	
Комунальне некомерційне підприємство "Широківський центр первинної медико-санітарної допомоги" Широківської районної ради	Комунальна	36729598	53700 Дніпропетровська обл, Широківський район, смт Широке, вул. Казбек, 17	Шишка Анна Анатоліївна	(05657) 2-93-77	shirok-pmsd@ukr.net	
Юр'ївський р-он							
Комунальне некомерційне підприємство "Юр'ївський центр первинної медико – санітарної допомоги" Юр'ївської селищної ради Юр'ївського району Дніпропетровської області	Комунальна	36877528	51300, Дніпропетровська обл., Юр'ївський р-н, смт. Юр'ївка, вул. Вишнева, 61	Трофимук Світлана Володимирівна	(05635) 5-16-05, 66, 095 804 51 00	yucpmsd2013@yandex.ua	
Комунальний заклад "Юр'ївська центральна районна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	20194934	51300, Дніпропетровська обл., Юр'ївський р-н, смт. Юр'ївка, вул. Вишнева, 61	Шума Микола Богданович	(05635) 5-11-90	yur.crl@ukr.net	
Комунальне унітарне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги" Варварівської сільської ради	Комунальна	42527165	51326, Дніпропетровська обл., Юр'ївський р-н, с. Вербуватівка, вул. Центральна, 55а	Радомська Тетяна Юріївна	0503427272	pmsdvar@ukr.net	
Обласні ЛПЗ							
Департамент охорони здоров'я Дніпропетровської обласної державної адміністрації	Комунальна	33769381	49000, Дніпропетровська обл., м. Дніпро, пр. О. Поля, 2	Будяк Наталія Юріївна	(056) 742-87-62	guoz@adm.dp.gov.ua	
Комунальний заклад "Дніпропетровська обласна клінічна лікарня імені І.І.	Комунальна	01985423	49005, м. Дніпро, пл. Соборна, 14	Риженко Сергій Анатолійович	(095) 235-35-35, 373-09-01	okbm@a-teleport.com	m.mechnikova.com

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Мечникова"							
Комунальний заклад "Дніпропетровська обласна дитяча клінічна лікарня"	Комунальна	04543536	49100, м. Дніпро, вул.Космічна, 13	Хитрик Олександр Львович	(056)713-71-00	kzdodkl@gmail.com	
Комунальне підприємство "Дніпропетровський обласний госпіталь ветеранів війни"	Комунальна	01985191	49005, м. Дніпро, пл. Соборна, 14	Мажара Олег Миколайович	(056)720-95-52	gospital@ua.fm	
Комунальний заклад "Обласний госпіталь для ветеранів війни"	Комунальна	33826456	52532, Дніпропетровська область, Синельниківський район, смт.Роздори, вул. Виконкомівська, 9	Постолов Юрій Михайлович	067-560-05-00	ogvv-rozdori@ukr.net	
Комунальне підприємство "Дніпропетровський обласний перинатальний центр зі стаціонаром" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	21902497	49100, м. Дніпро, вул. Космічна, 17	Падалко Людмила Іванівна	(0562) 68-50-17	dmpb2@ukr.net	www.perinatalcenter-dnepr.com, http://www.cps.org.ua/
Комунальне підприємство "Дніпропетровська клінічна психіатрична лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985400	49115, м. Дніпро, вул. Бехтерева, 1	Завалко Юрій Миколайович	(056) 753-41-41	dkpI@i.ua	
Комунальний заклад "Гейківська психоневрологічна лікарня" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01988120	53054, Дніпропетровська область, Криворізький р-н, с. Гейківка	Жир Микола Іванович	(0564) 94-71-98	gopnl@ukr.net	
Комунальне підприємство "Дніпропетровська обласна клінічна офтальмологічна лікарня"	Комунальна	26508184	49005, м. Дніпро, пл. Соборна, 14	Сердюк Валерій Миколайович	(0562) 39-76-24	kzdokol@ukr.net	dokol.org.ua
Комунальний заклад "Дніпропетровський обласний центр з профілактики та боротьби зі СНІДом"	Комунальна	02650995	49115, м. Дніпро, вул. Бехтерева, 1	Чухалова Ірина Віталіївна	(056)756-86-00	dneproblids@qmail.com	aids.dp.ua

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Комунальне підприємство "Дніпропетровський обласний клінічний центр кардіології та кардіохірургії" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985370	49070, м. Дніпро, вул. Князя Володимира Великого, 28	Лугова Олена Володимирівна	(056) 778-21-50	info.rdc@i.ua	
Комунальний заклад "Дніпропетровський спеціалізований центр матері та дитини ім.проф.М.Ф.Руднева" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985050	49006, м. Дніпро, пр. Пушкіна, 26	Македонський Ігор Олександрович	(0562) 33-83-37	dgkb3rudnev@gmail.com	
Комунальне некомерційне підприємство "Центр первинної медико-санітарної допомоги Покровської міської ради Дніпропетровської області"	Комунальна	01988692	51291, Дніпропетровська обл., Новомосковський р-н, с. Новотроїцьке, вул. Герасименко, 94	Чабаненко Ігор Павлович	(05693)4-47-50		
Комунальний вищий навчальний заклад "Дніпровський базовий медичний коледж" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02011158	49061, м.Дніпро, пр. Богдана Хмельницького, 23	Шарун Ігор Едуардович	(056) 745-43-41	okzdmu@meta.ua, dbmk1870@gmail.com	
Комунальний заклад вищої освіти "Кам'янський медичний коледж" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02011166	51931, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, вул. Медична, 7	Тимченко Тетяна Миколаївна	(0569)53-56-84	dmy06@ukr.net	med.cc.ua
Комунальний заклад вищої освіти "Криворізький медичний коледж" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02011143	50051, м.Кривий Ріг, вул. Медична, 14	Козенко Людмила Олексіївна	(056) 405-37-68	krmedkol@ukr.net	kmk.in.ua
Комунальний заклад "Криворізьке училище підвищення кваліфікації та перепідготовки молодших медичних і фармацевтичних спеціалістів" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	21908212	50051, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Вітчизни, 5	Мішуренко Олена Володимирівна	(056)462-03-83	kzkupkdor@gmail.com	
Комунальний вищий навчальний заклад "Нікопольський медичний	Комунальна	02011120	53211, Дніпропетровська область, м. Нікополь, вулиця	Капінус Валентина Андріївна	(05662)5-05-36	nikmeduch@gmail.com	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
коледж" Дніпропетровської обласної ради"			Херсонська, 5				
Комунальний заклад вищої освіти "Павлоградський медичний коледж" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02011137	51413, Дніпропетровська обл., м. Павлоград, вул. Промислова, 13	Демиденко Володимир Іванович	050 653 28 25	med_uch@ukrpost.ua	pmu.dp.ua
Комунальний заклад "Центр післядипломної освіти молодших спеціалістів з медичною та фармацевтичною освітою"	Комунальна	19157023	49061, м. Дніпропетровськ, вул. Героїв Сталінграду, 23А	Чорна Наталія Олексіївна	(056)370-72-66	kursy_med@ukr.net	kursy-med.jimdo.com
Комунальний заклад "Дніпропетровська обласна науково-медична бібліотека" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02012237	49044 м.Дніпропетровськ, вул. Володимира Вернадського, 8	Конькова Наталія Віталіївна	(056)722-23-24	dp.onmb@gmail.com	
Комунальний заклад "База спеціального медичного постачання" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	05535473	49000, м. Дніпропетровськ, вул. Старокодацька, б. 52, к. 331	Заєць Оксана Андріївна	(056) 732-09-34	bazasmp@ukr.net	
Комунальне підприємство "Дніпропетровська обласна станція переливання крові"	Комунальна	01985434	49069, м.Дніпро, вул. Героїв Сталінграду, 17	Сердюк Антоніна Андріївна	(056)720-90-70	krovdospk@gmail.com	
Комунальне підприємство "Дніпропетровське обласне клінічне лікувально-профілактичне об'єднання "Фтизіатрія" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985185	49115, м. Дніпро, вул. Бехтерева, 12	Бордюг Костянтин Дмитрович	(0562) 753-49-50, 067-633-82-24	oblphitis@ail.com	
Комунальний заклад "Клінічний онкологічний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	02007265	49055, м. Дніпро, вул. Гавриленка, 1	Балашова Ольга Іванівна	(056)720-97-01	kz-kod-dor@ukr.net	http://oblonco.at.ua/
Комунальний заклад "Обласний шкірно-венерологічний диспансер"	Комунальна	01985417	49074, м. Дніпро, вул. Байкальська, 9-а	Франкенберг Аркадій Артурович	(0562)720-94-98	okvd_dp@ua.fm	
Комунальна установа "Дніпропетровський лікарсько-фізкультурний диспансер"	Комунальна	01984027	49050, м. Дніпро, вул. Ярославського, 3-а	Дукач Лідія Михайлівна	050-340-10-96	dvfd@ukr.net	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
Дніпропетровської обласної ради"							
Комунальне підприємство "Дніпропетровський наркологічний диспансер" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985251	49054, Дніпропетровська область м. Дніпро, вул. Новосільна, 1	Біла Наталія Едуардівна	(056)373-84-81	oblnarkoing@atlantis.dp.ua	
Комунальний заклад "Обласна стоматологічна поліклініка"	Комунальна	05494573	49069, Дніпропетровська обл., м. Дніпро, вул.Михайла Грушевського, 65	Шевцов Віталій Григорович	(056) 744-10-70	ospdpr@ukr.net	
Комунальний заклад «Дніпропетровський обласний центр здоров'я	Комунальна	01985110	49101 м.Дніпро, пр.О.Поля, 14	Толчинська Алла Валеріївна	(056) 745-51-01	drhcentr@gmail.com	
Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи "Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	01985239	49005, м. Дніпро, пл. Соборна, 14	Войченко Валерій Володимирович	(056) 371-58-77	dnep@smc.dp.ua	smc.dp.ua
Комунальний заклад "Дніпропетровське обласне патологоанатомічне бюро"	Комунальна	24987654	49005, м. Дніпро, пл.Соборна, 14	Корнілов Борис Юхимович	(0562)46-52-24	kzdopab@ukr.net	
Комунальний заклад "Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи" Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	13428538	49005, м.Дніпро, пл.Соборна, 14	Мартиненко Марина Вячеславівна	(056) 370-29-42	kzocmsednepr@gmail.com	
Комунальний заклад «Обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф "Дніпропетровської обласної ради"	Комунальна	26136949	49005, м.Дніпро, пл.Соборна, 14	Шевченко Радій Анатолійович	(0562) 47-07-74	rsmc@ukr.net	
Республіканські							
Державний заклад «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»	державна	2010681	49000, м.Дніпро, вул.Вернадського,9	Перцева Тетяна Олексіївна	31-22-51, 713-52-57,	dsma@dsma.dp.ua	www.dsma.dp.ua
ВСП "Клініка медичної академії" ДЗ ДМА МОЗ України	державна	36960689	49038, м. Дніпро, вул. Пастера, 26	Барсуков Валерій Микитович	(056) 721-53-03	clinika-dgma@yandex.ua	
Український державний НДІ медико-соціальних проблем інвалідності	державна	3191673	490027, м. Дніпро, пров. Ф.Макаревського, 1-а	Іпатов Анатолій Володимирович	067 567 26 30 (056) 744-86-26, (0562)7 45-54-63	undimspi@i.ua	
Українська психіатрична лікарня з суворим наглядом	державна	1285973	49006, м. Дніпро, вул. Чичеріна, 101	Кушнір Анатолій Миколайович	(0562) 42-50-16, 770-67-90	upbsn@optima.com.ua	

Повна назва	Форма власності	Код ЄДРПОУ	Адреса	Керівник	Телефон керівника	e-mail	Сайт (за наявності)
ДУ "Інститут гастроентерології НАМНУ"	державна		49074, м.Дніпро, пр.Слобожанський, 96	Степанов Юрій Миронович	067 727 20 40		
Дорожня клінічна лікарня станції Дніпропетровськ	державна		49047, м.Дніпро, вул.Кедріна,55	Мунтян Сергій Олексійович	050 342 12 40		
ДУ "Територіальне медичне об'єднання МВС України по Дніпропетровській області	державна		49005,м.Дніпро, вул.Полігонна, 16	Шаповалов Дмитро Олександрович	(0562)46-70-85		
Державна лікарня МВС України в м.Кривий Ріг	державна		50036,Дніпропетровська обл., м.Кривий Ріг, вул.Одеська, 60	Іванько Володимир Петрович	097 779 56 17		
Український науково-дослідний інститут промислової медицини	державна	2011798	50096, м. Кривий Ріг, вул. Віноградова, 40	Ковальчук Тамара Антонівна	067 563 63 10	med@alba.dp.ua	
Приватні ЛПЗ зі стаціонаром							
ЗАТ НМС "Клініка сімейної медицини"	приватна	32193145	м. Дніпро, вул. Горького, 16	Циков Андрій Валентинович	(056) 31-03-10		
"Клініка сучасної хірургії "Гарвіс"	приватна	23935503	м. Дніпро, вул. Батумская, 7а	Березницький Яків Соломонович	(0562)35-10-20, (0562)35-11-00	info@garvis.com.ua	
ВАТ "Клініка пластичної хірургії та косметології "Артмедика"	приватна	30720483	49006, м. Дніпро, вул. Свердлова, 65	Макарчук Олександр Іванович	(056)770-10-02	artmedica@optima.com.ua	
ТОВ "Клініка ендоскопічних технологій в репродуктивній медицині "Генезіс Дніпро"	приватна	35933738	49050, м. Дніпро, вул. Рибинська, 119-120	Перелигін Ігорь Веніаминович	(056) 370-13-23, (056) 370-13-24	ivp@gun.com.ua	

**Перелік пам'яток культурної спадщини національного значення
Дніпропетровської області, занесених до Державного реєстру
нерухомих пам'яток України**

№ за п/п	Найменування пам'ятки	Датування	Місцезнаходження (до перейменування вулиць)	Вид пам'ятки
м. Дніпро				
1.	Брянська (Миколаївська) церква (Дніпропетровський будинок органної та камерної музики)	1913 – 1915 роки	м. Дніпро, просп. Калініна, 66	пам'ятка архітектури, історії
2.	Будинок історичного музею імені Д. І. Яворницького	1905 рік	просп. К. Маркса, 16	пам'ятка історії
3.	Могила історика, археолога і етнографа Д. І. Яворницького	1940 рік	просп. К. Маркса, 16	пам'ятка історії
4.	Будинок, у якому жив і працював історик, археолог і етнограф Д. І. Яворницький	перша половина ХХ століття	площа Шевченка, 5	пам'ятка історії
5.	Новобогородицька фортеця	1688 – 1711 роки	вул. Новгородська, парк	пам'ятка історії
Апостолівський район				
6.	Курганний могильник	III – I тисячоліття до нашої ери	с. Запорізьке, на захід від села на кладовищі	пам'ятка археології
7.	Курганний могильник	III – I тисячоліття до нашої ери	с. Слов'янка, на схід від північної околиці села	пам'ятка археології
Дніпропетровський район				
8.	Фортеця Кодак	1635 – 1711 роки	с. Старі Кодаки	пам'ятка історії
Криворізький район				
9.	Курганний могильник	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Веселий Кут, на південний захід від села	пам'ятка археології
10.	Курганний могильник "Бабина Могила"	-	с. Кам'яне Поле, на південний схід від села	пам'ятка археології
Нікопольський район				
11.	Могила кошового отамана Івана Сірка	1680 рік, перенесена у 1967 році	с. Капулівка, на північ від села	пам'ятка історії
12.	Курган "Нечаєва- Гегелина Могила"	середина I тисячоліття до нашої ери	с. Лебединське, на північний схід від села	пам'ятка археології
13.	Курган "Орлова Могила"	середина I тисячоліття до нашої ери	с. Лебединське, на південний схід від села	пам'ятка археології
Петриківський район				
14.	Курган	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Лобойківка, біля о. Царі-Камиші	пам'ятка археології
Солонянський район				
15.	Городище	II - IV тисячоліття	с. Башмачка, балка Башмачка	пам'ятка археології

№ за п/п	Найменування пам'ятки	Датування	Місцезнаходження (до перейменування вулиць)	Вид пам'ятки
		до нашої ери		
16.	Курган	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Безбородькове	пам'ятка археології
17.	Місце загибелі київського князя Святослава Ігоровича	945 - 972 роки	с. Микільське-на-Дніпрі	пам'ятка історії
18.	Курганний могильник "Могила Чекерезка"	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Томаківка, на південний схід від села	пам'ятка археології
Софіївський район				
19.	Курганний могильник	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Мар'ївка, на північний захід від Макартівського водосховища	пам'ятка археології
20.	Курганний могильник	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Петропавлівка, 3,5 км на схід від південно-східної околиці села	пам'ятка археології
Царичанський район				
21.	Споруди Української укріпленої лінії - бастіони (2) і польові укріплення між ними	початок XVIII століття	с. Залелія, на північний захід від села	пам'ятка історії
22.	Споруди Української укріпленої лінії - земляні вали укріплення (редути)	початок XVIII століття	с. Мотилів, вул. Берегова, кладовище	пам'ятка історії
23.	Споруди Української укріпленої лінії - земляний вал укріплення	початок XVIII століття	с. Тарасівка, на схід від села	пам'ятка історії
Широківський район				
24.	Курган	III - I тисячоліття до нашої ери	с. Радевичеве, на північний схід від центру села	пам'ятка археології

**Центри надання адміністративних послуг Дніпропетровської області
(станом на 01.01.2018 р.)**

Назва територіального органу	Назва ЦНАП	Адреса ЦНАП	Телефони ЦНАП
Головне управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Дніпровської міської ради (далі – ЦНАП); Відділ ЦНАП «Правобережний»	49000, м. Дніпро, просп. Дмитра Яворницького (Карла Маркса), 75, 1 поверх, кімн. 105	Телефони: (056) 745-30-26; Email: dnepr-cnap@ukr.net
Відділ у Апостолівському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Апостолівської районної державної адміністрації	53802, м. Апостолове, вул. Набережна 18 (перший поверх райдержадміністрації, каб. №4)	тел: (05656) 9 42 76 E-mail: apostolove@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг при виконавчому комітеті Апостолівської міської ради	53802, м. Апостолове, вул. Визволення, 31 А (перший поверх)	тел: (05656) 9 58 28 E-mail: apostolove_cnap@ukr.net
Відділ у Васильківському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Васильківського району	52600, смт. Васильківка, вул. Партизанська, 150, 2 поверх, кабінет №18	тел. (05639) 9-20-87; факс: (05639) 9-20-87 E-mail: adminvasilkovka@ukr.net
Відділ у Верхньодніпровському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Верхньодніпровської районної державної адміністрації	51600, Дніпропетровська область, м. Верхньодніпровськ, проспект Шевченко, 21, каб.110	тел.(05658) 6-00-10; Електронна адреса: vdcnap@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг «Муніципальний центр послуг м. Вільногірськ»	51700, Дніпропетровська область, м. Вільногірськ, вул..ім. Варена, 15,	(05653) 5 15 14, (05653) 5 15 86, cnap.vilnogirsk@gmail.com
Відділ у Дніпровському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Дніпропетровської районної державної адміністрації	смт.Слобожанське, вул.Теплична, 19	тел.(056) 753-90-83 E-mail ЦНАП: ctntr_ap@ukr.net
Відділ у Криворізькому районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр адміністративних послуг «Віза» виконавчого комітету Криворізької міської ради	площа Молодіжна, 1, м. Кривий Ріг, 50101	тел.: гаряча лінія 0-800-500-459 тел./факс: (0564) 92-13-61 E-mail: viza@kr.gov.ua
	Центр надання адміністративних послуг Криворізької районної державної адміністрації	вул. Кобилянського, буд.152, м. Кривий Ріг, 50002	тел./факс (0564)26-08-11 E-mail: dozvill1@ukr.net
Відділ у Криничанському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Криничанської районної державної адміністрації	Дніпропетровська область, Криничанський район, смт. Кринички, вул. Центральна, 13	тел. (05654)9-17-46
Відділ у Магдалинівському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Магдалинівської райдержадміністрації	51100, смт. Магдалинівка, вул. Центральна, 46	тел.(05691) 2-12-63 E-mail: magdalynivka_dn@dazru.gov.ua
Відділ у Межівському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Межівської селищної ради	52900, смт. Межова, вул. Грушевського, 4 Дніпропетровська область	тел. (05630) 62-4-63 E-mail: cnap2018@meta.ua

Назва територіального органу	Назва ЦНАП	Адреса ЦНАП	Телефони ЦНАП
	Центр надання адміністративних послуг Межівської районної державної адміністрації	52900, Дніпропетровська область смт. Межова, вул. Грушевського, 7 (будівля Ощадбанку)	тел.: (05630) 60-4-73 факс: 60-4-73 E-mail: ifbereza@gmail.com.
Відділ у Нікопольському районі Міськрайонного управління у Нікопольському районі та м. Нікополі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Нікопольської районної державної адміністрації	53200, Дніпропетровська обл., м. Нікополь, вул. Шевченка, 130, 1-й поверх	05662) 4-19-77; E-mail: cnap_nikrda@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг міста Марганця	53407, Дніпропетровська обл., м. Марганець, вул. Єдності, 29-а	(05665) 2-10-26; E-mail: mn-centr@i.ua
	Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Покровської міської ради	53300, Дніпропетровська обл., м. Покров, вул. Центральна, 48, 1-й поверх	(05667) 4-20-31; E-mail: clochkovskaya.inna@ukr.net
Відділ у Новомосковському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Новомосковської міської ради	51200, обл. Дніпропетровська, м. Новомосковськ, вул. Калнишевського, 1	Тел: (05693) 7-81-06, E-mail: cras_nov@meta.ua
	Центр надання адміністративних послуг Новомосковської районної державної адміністрації	51200, обл. Дніпропетровська, м. Новомосковськ, вул. Шевченка, 7, 1 поверх	Телефон: (05693) 7-86-90, E-mail: cnap_novrda@i.ua
Відділ у Павлоградському районі міськрайонного управління у Павлоградському, Юр'ївському районах та м. Павлограді Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Відділ (Центр) надання адміністративних послуг виконавчого комітету Тернівської міської ради	вул. Дніпровська, 11, м. Тернівка, Дніпропетровська область, 51502	(05636) 7-32-18, E-mail: adm.poslugy.ternivka@gmail.com
	Центр надання адміністративних послуг Павлоградської районної державної адміністрації	51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград вул. Центральна, 98	Тел. (05632) 6-14-88, dozvilpg@gmail.com
	Відділ «Центр надання адміністративних послуг» виконавчого комітету Вербківської сільської ради Павлоградського району Дніпропетровської області	51453, Дніпропетровська область, Павлоградський район, село Вербки, вулиця Матросова, будинок 26	тел.: 05632-5-81-30 Електронна пошта : verbkicnap@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг Виконавчого комітету Богданівської сільської ради	51464, Дніпропетровська область, с. Богданівка, вул. Українська., 35А	тел.: 05632-00-9-45 Електронна пошта : BVNAP@ukr.net
Відділ у Петропавлівському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Петропавлівської державної адміністрації	смт. Петропавлівка, вул. Героїв України, 62	тел. 05631 3-13-67, ел. пошта. petropavl.-rn.dp.gov.ua
	Центр надання адміністративних послуг Першотравенської міської ради	м. Першотравенськ, вул. Шахтарської Слави, 30	тел 05633 5-32-02, ел. пошта cnap.perh@gmail.ua
Відділ у Петриківському районі міськрайонного управління у Петриківському районі та м. Кам'янське Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг «Єдність»	51800, смт. Петриківка, пр. Петра Калнишевського 69, каб. 203	тел.: (05634) 2-27-69

Назва територіального органу	Назва ЦНАП	Адреса ЦНАП	Телефони ЦНАП
Відділ у Покровському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Покровської райдержадміністрації	смт. Покровське, вул. Дмитра Яворницького, 6.119	(05638) 5-00-37
Відділ у П'ятихатському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг П'ятихатської райдержадміністрації	52100, Дніпропетровська область, м. П'ятихатки, вулиця Садова, 104	тел.: (05651) 3-07-37 (05651) 3-07-28 e-mail: d_adm@ukr.net d_admin@ro.ru
	Центр надання адміністративних послуг Жовтводської міської ради	Дніпропетровська обл., м. Жовті Води, бульв. Свободи, 56	(05652) 2-32-85 e-mail: zajats67@ukr.net
Відділ Держгеокадастру у Синельниківському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	ЦНАП Синельниківської міської ради	52500, м.Синельникове, вул. Богми, 3-а	т.(05658) 6-00-10; e-mail: vdcnap@ukr.net
	ЦНАП Синельниківської райдержадміністрації	52500, м.Синельникове, вул. Богми, 3-а	тел./факс (05663) 4-37-94, e-mail: tsnapsitray@ukr.net
Відділ у Солонянському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг виконкому Олександропільської сільської ради Солонянського району	вулиця Гагаріна, будинок 74, село Олександропіль, Солонянський район, Дніпропетровська область, 52423	тел./факс (05669) 92-2-41 e-mail: oleksandropilska@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг Солонянської райдержадміністрації	52400, смт. Солоне, вул. Гагаріна, 20	т.(05669)3-02-34; Факс: 2- 10-86
Відділ у Софіївському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг в Софіївському районі	53100, Дніпропетровська область, Софіївський район, смт Софіївка, вул. Незалежності, 58	тел.(05650) 2-86-75; факс: (05650) 2-86-75 e-mail: sofivka_dn@dazru.gov.ua
Відділ у Томаківському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Томаківської райдержадміністрації	53500, Дніпропетровська область, Томаківський район, смт.Томаківка, вул. Лесі Українки, 41	тел.(05668) 3-14-69 E-mail: tomak_ac@ukr.net
Відділ у Царичанському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг «Альтернатива»	51000, Дніпропетровська область, Царичанський район, смт. Царичанка, вул. Театральна, 17, каб.309	тел. (05690) 3-26-81, факс (05690) 3-26-81
Відділ у Широківському районі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Широківської районної державної адміністрації	53700, Широківський район, смт. Широке, вул. Соборна, 107 (1 поверх)	тел./факс (05657) 2-93-62 e-mail: adm_dc_shiroke@ukr.net
Відділ в Юр'івському районі міськрайонного управління у Павлоградському, Юр'івському районах та м. Павлограді Головного управління Держгеокадастру у	Центр надання адміністративних послуг Юр'івської райдержадміністрації	51300, Дніпропетровська область, Юр'івський р-н, смт. Юр'івка, вул. Центральна, 114	тел. (05635) 5-15-61, факс (05635) 5-17-01 e-mail: doz.center@yandex.ua

Назва територіального органу	Назва ЦНАП	Адреса ЦНАП	Телефони ЦНАП
Дніпропетровський області			
Відділ у м. Дніпро Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Дніпровської міської ради (далі – ЦНАП); Відділ ЦНАП «Правобережний»	49000, м. Дніпро, просп. Дмитра Яворницького, 75, 1 поверх, кімн. 105	тел: (056) 745-30-26; e-mail: dnepr-cnap@ukr.net
	Центр надання адміністративних послуг Дніпровської міської ради (далі – ЦНАП); Відділ ЦНАП «Лівобережний»	49081, м. Дніпро, просп. Слобожанський, 31Д	тел: (099) 602-10-02, (068) 237- 52-76; e-mail: dnepr-cnap@ukr.net
Відділ у м. Кам'янське міськрайонного управління у Петриківському районі та м. Кам'янське Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг м. Кам'янське «Міський центр муніципальних послуг»	51931, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, проспект Василя Стуса, 10/12 (Заводський район); 51900, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, проспект Перемоги, будівля № 63 (Дніпровський район); 51900, Дніпропетровська область, м. Кам'янське, вулиця Затиша, будівля № 3. (Південний район)	Заводський район: CALL-центр (05692) 2-61-50, 2-73-03 e-mail: dmprp@dndz.gov.ua Дніпровський район: CALL- центр (05692) 2-61-50, 2-73-03 e-mail: dmprp@dndz.gov.ua Південний район: CALL-центр (05692) 2-61-50, 2-73-03 e-mail: dmprp@dndz.gov.ua
Відділ у м. Нікополі Міськрайонного управління у Нікопольському районі та м. Нікополі Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Відділ «Центр надання адміністративних послуг м. Нікополя»	53200, вул. Електрометалургів, 3, м. Нікополь Дніпропетровська область	(05662) 5-15-36, e-mail: nikopol.admin@ukr.net
Відділ у м. Павлограді міськрайонного управління у Павлоградському, Юр'ївському районах та м. Павлоград Головного управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області	Центр надання адміністративних послуг Павлоградської міської ради	51400, Дніпропетровська область, м. Павлоград, вул. Шевченко, 132	тел: (05632)6-48-86, (05632)6-35- 86; e-mail: pavladmin@meta.ua

Інституційно-організаційна спроможність ЦНАПів Дніпропетровської області

Назва центру (у тому числі територіальних підрозділів центру/віддалених місць для роботи адміністраторів центру)	Інформація про державні реєстри, інформаційні бази (системи) даних, до яких підключені робочі місця адміністраторів центрів					Надання у приміщенні центру супутніх послуг	Наявність в центрі електронних сервісів
	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (так/ні)	Державний реєстр речових прав на нерухоме майно (так/ні)	Єдиний державний демографічний реєстр (так/ні)	Державний земельний кадастр (так/ні)	Інші реєстри та бази даних, до яких має доступ адміністратор центру		
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вільногірської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	Виготовлення копій документів, банківські послуги	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" -автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг міста Дніпра: Відділ ЦНАП "Правобережний"	так	так	ні	так	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області", модуль «Розпорядча діяльність» програмного забезпечення «Електронне самоврядування», розпорядник - Дніпровська міська рада	-	Електронна черга, електронний документообіг, попередній запис на прийом через мережу Інтернет, онлайн-консультування, замовлення 33 видів адмін послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Відділ ЦНАП "Лівобережний"	так	так	так	так	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області", модуль «Розпорядча діяльність» програмного забезпечення «Електронне	Банківські термінали, банківське обслуговування, ламінування, ксерокопіювання документів, продаж канцелярських товарів (у	

					самоврядування», розпорядник - Дніпровська міська рада	приміщенні торговельного центру)	
Віддалене робоче місце адміністратора в мкр.Таромське	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області", модуль «Розпорядча діяльність» програмного забезпечення «Електронне самоврядування», розпорядник - Дніпровська міська рада	-	Електронна черга, електронний документообіг, попередній запис на прийом через мережу Інтернет, онлайн-консультування, замовлення 33 видів адмін послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Жовтоводської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Кам'янської міської ради	так	так	так	так	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	Бланківські послуги, виготовлення копій документів, ламінування, фотографування, продаж канцелярських товарів, банківські термінали оплати послуг	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронна система оцінки якості обслуговування, IP-телефонія, надшвидка оплата послуг за технологією fastCNPAP (Інтернет-банкінг), GoogleMap, GoogleSearch сервіси, "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (2 унікальних кейси з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), робоче місце для самообслуговування суб'єктів звернення міста для користування електронними сервісами, ЦНАП-SQS, SMS-повідомлення
Територіальний підрозділ Центру надання адміністративних послуг у Дніпровському районі м. Кам'янське	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	Виготовлення копій документів, банківський термінал оплати послуг	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронна система оцінки якості обслуговування, IP-телефонія, надшвидка оплата послуг за технологією fastCNPAP (Інтернет-банкінг), GoogleMap, GoogleSearch сервіси, SMS-повідомлення

Територіальний підрозділ Центру надання адміністративних послуг у Південному районі м. Кам'янське	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	Банківський термінал оплати послуг	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронна система оцінки якості обслуговування, IP-телефонія, надшвидка оплата послуг за технологією fastCNAP (Інтернет-банкінг), GoogleMap, GoogleSearch сервіси, SMS-повідомлення
Віддалене робоче місце адміністратора в смт. Карнаухівка	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, надшвидка оплата послуг за технологією fastCNAP (Інтернет-банкінг), SMS-повідомлення
Центр адміністративних послуг "ВІЗА" виконавчого комітету Криворізької міської ради	так	так	так	так	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	Виготовлення копій документів, ламінування, продаж канцелярських товарів, банківські послуги, послуги поштампу	Електронна черга, попередній запис на прийом через мережу Інтернет, отримання адміністративних послуг в електронному вигляді, електронний документообіг, інформаційний вісник, інтерактивне опитування "Активний громадянин", інтерактивні інструкції "Інтерактивний гід", "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (2 унікальних кейси з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), автомобіль-трансформер для обслуговування віддалених населених пунктів, Skype- зв'язок (консультації з відділами реєстрації місця проживання громадян в Центрі), робоче місце для самообслуговування суб'єктів звернення міста для користування електронними сервісами, "Мобільний офіс ЦНАП "на колесах" - автомобіль-трансформер для обслуговування мешканців віддалених територій м. Кривого Рогу, мобільний додаток Центру адміністративних послуг "Віза", послуги "Еквайринг" пос-термінал, SMS-повідомлення
Територіальні підрозділи Центру адміністративних послуг "ВІЗА" виконавчого комітету Криворізької міської	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронна черга, попередній запис на прийом через мережу Інтернет, отримання адміністративних послуг в електронному вигляді, електронний документообіг, інформаційний вісник, інтерактивне опитування "Активний громадянин", інтерактивна інструкція "Інтерактивний гід",

ради							"Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (2 унікальних кейси з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), Skype- зв'язок (консультації з відділами реєстрації місця проживання громадян в Центрі), робоче місце відвідувача (само-обслуговування), мобільний додаток Центру адміністративних послуг "Віза", 2 унікальних автомобіля-трансформери, що перетворюються у модульні офіси, один з яких має обладнаний дах зі супутниковою станцією, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Марганецької міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронний документообіг, онлайн-консультування, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Нікопольської міської ради	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Новомосковської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Павлоградської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс "Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області"	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення

Першотравенської міської ради					області”		
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Покровської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), надання інформації для відвідувачів щодо стану особистого рахунку по МКП “Водоканал”, SMS-повідомлення
Віддалене робоче місце адміністратора в м. Покров	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Синельниківської міської ради	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Тернівської міської ради	так	так	ні	так	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), ЦНАП-SQS, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Апостолівської міської ради Апостолівського району	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), ЦНАП-SQS, SMS-повідомлення
Відділ (центр) надання адміністративних послуг виконавчого	ні	ні	так	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення

комітету Зеленодольської міської ради Апостолівського району					послуг Дніпропетровської області”		
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Велика Костромка	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS- повідомлення
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Мар’янське	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS- повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Слобожанської селищної ради Дніпровського району	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектom портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Сурсько-Литовської сільської ради Дніпровського району	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	Виготовлення копій документів	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS- повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Новоолександрівської сільської ради Дніпровського району	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (2 унікальних кейси з комплектom портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Відділ (центр) надання адміністративних послуг виконавчого комітету Межівської	так	так	так	так	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний

селищної ради Межівського району					області”		кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Веселе	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Богданівської сільської ради Павлоградського району	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вербківської сільської ради Павлоградського району	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вакулівської сільської ради Софіївського району	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	Виготовлення копій документів	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Ляшківської сільської ради Царичанського району	ні	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Могилівської сільської ради Царичанського району	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), оплата послуг через ros-термінал, SMS-повідомлення
Центр надання	ні	ні	ні	ні	Програмно-технічний комплекс	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в

адміністративних послуг виконавчого комітету Іверської сільської ради Солонянського району					“Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Олександропільської сільської ради Солонянського району	так	так	так	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	Виготовлення копій документів	Електронний документообіг, "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії громадян), замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Апостолівської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Васильківської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Верхньодніпровської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Дніпровської районної державної адміністрації	так	так	ні	так	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Криворізької районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний

адміністративних послуг Криничанської районної державної адміністрації					“Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектом портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Магдалинівської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Межівської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг
Центр надання адміністративних послуг Нікопольської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Новомосковської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Павлоградської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Петриківської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Петропавлівської	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з

районної державної адміністрації					області”		комплектom портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Покровської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг П’ятихатської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Синельниківської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Солонянської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектom портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Софіївської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Томаківської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Електронна черга, електронний документообіг, замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), "Мобільний офіс ЦНАП" - автоматизоване робоче місце адміністратора ЦНАП (унікальний кейс з комплектom портативної техніки для обслуговування "особливої" категорії споживачів послуг), SMS-повідомлення
Центр надання	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний

адміністративних послуг Царичанської районної державної адміністрації					“Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”		офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Широківської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс), електронний документообіг, SMS-повідомлення
Центр надання адміністративних послуг Юр’ївської районної державної адміністрації	так	так	ні	ні	Програмно-технічний комплекс “Регіональний віртуальний офіс електронних адміністративних послуг Дніпропетровської області”	-	Замовлення послуг в on-line режимі (Віртуальний офіс, iGov.org.ua), електронний документообіг, SMS-повідомлення

Адміністративні послуги, надані ЦНАПами Дніпропетровської області станом на 01.01.2019 р.

Назва центру (у тому числі територіальних підрозділів центру/віддалених місць для роботи адміністраторів центру)	Загальна кількість адміністративних послуг, надання яких запроваджено через центр	з них послуг:				Кількість послуг, наданих через центр:	
		обласної держадмініст рації	районної держадмініст рації	міської/сели щної ради	територіальн их органів ЦОВВ	з початку року	в середньому за місяць
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вільногірської міської ради	148	0	0	70	78	862	287
Центр надання адміністративних послуг міста Дніпра: Відділ ЦНАП "Правобережний"	201	19	0	62	120	50245	16748
Відділ ЦНАП "Лівобережний"							
Віддалене робоче місце адміністратора в мкр.Таромське							
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Жовтоводської міської ради	170	0	0	76	94	2579	860
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Кам'янської міської ради	291	0	0	169	122	45788	15263
Територіальний підрозділ Центру надання адміністративних послуг у Дніпровському районі м. Кам'янське							
Територіальний підрозділ Центру надання адміністративних послуг у Південному районі м. Кам'янське							
Віддалене робоче місце адміністратора в смт. Карнаухівка							
Центр адміністративних послуг "ВІЗА" виконавчого комітету Криворізької міської ради	290	0	0	173	117	86612	28871
Територіальні підрозділи Центру адміністративних послуг "ВІЗА" виконавчого комітету Криворізької міської ради							
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Марганецької міської ради	179	0	0	127	52	638	213
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Нікопольської міської ради	121	0	0	50	71	6948	2316
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Новомосковської міської ради	146	0	0	64	82	2551	850

Назва центру (у тому числі територіальних підрозділів центру/віддалених місць для роботи адміністраторів центру)	Загальна кількість адміністративних послуг, надання яких запроваджено через центр	з них послуг:				Кількість послуг, наданих через центр:	
		обласної держадмініст рації	районної держадмініст рації	міської/сели щної ради	територіальн их органів ЦОВВ	з початку року	в середньому за місяць
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Павлоградської міської ради	126	0	0	97	29	7736	2579
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Першотравенської міської ради	115	0	0	41	74	7740	2580
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Покровської міської ради	151	0	0	77	74	1936	645
Віддалене робоче місце адміністратора в м. Покров							
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Синельниківської міської ради	97	0	0	62	35	1376	459
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Тернівської міської ради	226	0	0	152	74	9041	3014
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Апостолівської міської ради Апостолівського району	162	0	0	71	91	2466	822
Відділ (центр) надання адміністративних послуг виконавчого комітету Зеленодольської міської ради Апостолівського району	103	0	11 (соціальні послуги)	59	33	1869	623
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Велика Костромка							
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Мар'янське							
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Слобожанської селищної ради Дніпровського району	171	0	4 (відділ архітектури)	140	27	351	117
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Сурсько-Литовської сільської ради Дніпровського району	90	0	0	73	17	1233	411
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Новоолександрівської сільської ради Дніпровського району	125	0	6 (соціальні послуги)	111	8	1780	593
Відділ (центр) надання адміністративних послуг виконавчого комітету Межівської селищної ради Межівського району	145	0	0	62	83	4936	1645
Віддалене робоче місце адміністратора в с. Веселе	15	0	0	10	5		

Назва центру (у тому числі територіальних підрозділів центру/віддалених місць для роботи адміністраторів центру)	Загальна кількість адміністративних послуг, надання яких запроваджено через центр	з них послуг:				Кількість послуг, наданих через центр:	
		обласної держадмініст рації	районної держадмініст рації	міської/сели шної ради	територіальн их органів ЦОВВ	з початку року	в середньому за місяць
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Богданівської сільської ради Павлоградського району	92	0	4 (відділ архітектури)	19	69	556	185
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вербківської сільської ради Павлоградського району	125	0	4 (відділ архітектури)	102	19	1663	554
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Вакулівської сільської ради Софіївського району	63	0	0	63	0	876	292
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Ляшківської сільської ради Царичанського району	45	0	0	45	0	245	82
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Могилівської сільської ради Царичанського району	60	0	0	60	0	711	237
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Іверської сільської ради Солонянського району	40	0	0	40	0	214	71
Центр надання адміністративних послуг виконавчого комітету Олександропільської сільської ради Солонянського району	119	0	22 (соціальні послуги, відділ архітектури)	83	14	351	117
Центр надання адміністративних послуг Апостолівської районної державної адміністрації	52	0	40	0	12	3548	1183
Центр надання адміністративних послуг Васильківської районної державної адміністрації	118	0	34	0	84	1050	350
Центр надання адміністративних послуг Верхньодніпровської районної державної адміністрації	119	0	35	0	84	1406	469
Центр надання адміністративних послуг Дніпровської районної державної адміністрації	116	0	35	5 (відділ архітектури)	76	3000	1000
Центр надання адміністративних послуг Криворізької районної державної адміністрації	114	0	37	0	77	1991	664
Центр надання адміністративних послуг Криничанської	60	0	32	0	28	3168	1056

Назва центру (у тому числі територіальних підрозділів центру/віддалених місць для роботи адміністраторів центру)	Загальна кількість адміністративних послуг, надання яких запроваджено через центр	з них послуг:				Кількість послуг, наданих через центр:	
		обласної держадмініст рації	районної держадмініст рації	міської/сели щної ради	територіальн их органів ЦОВВ	з початку року	в середньому за місяць
районної державної адміністрації							
Центр надання адміністративних послуг Магдалинівської районної державної адміністрації	51	0	28	0	23	4376	1459
Центр надання адміністративних послуг Межівської районної державної адміністрації	116	0	36	0	80	3774	1258
Центр надання адміністративних послуг Нікопольської районної державної адміністрації	38	0	20	0	18	3033	1011
Центр надання адміністративних послуг Новомосковської районної державної адміністрації	108	0	24	0	84	2707	902
Центр надання адміністративних послуг Павлоградської районної державної адміністрації	105	0	36	0	69	1071	357
Центр надання адміністративних послуг Петриківської районної державної адміністрації	52	0	36	0	16	1500	500
Центр надання адміністративних послуг Петропавлівської районної державної адміністрації	135	0	52	0	83	2283	761
Центр надання адміністративних послуг Покровської районної державної адміністрації	44	0	18	0	26	1407	469
Центр надання адміністративних послуг П'ятихатської районної державної адміністрації	26	0	14	0	12	1569	523
Центр надання адміністративних послуг Синельниківської районної державної адміністрації	108	0	40	0	68	6037	2012
Центр надання адміністративних послуг Солонянської районної державної адміністрації	84	0	14	0	70	1314	438
Центр надання адміністративних послуг Софіївської районної державної адміністрації	114	0	38	0	76	501	167

ДОДАТОК А
Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП України
за 2015 – 2019 рр.

Рік	ВВП, млрд. грн.	Доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.	Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП, %
2015	1979458,0	281728,7	14,23
2016	2383182,0	351881,0	14,77
2017	2982920,0	485441,3	16,27
2018	3558706,0	567630,3	15,95
2019 (прогноз)	3462620,9	550417,8	15,90

ДОДАТОК Б
Рівень залежності доходів місцевих бюджетів від міжбюджетних
трансфертів з Державного бюджету

Рік	Доходи місцевих бюджетів, млн. грн	Доходи місцевих бюджетів без урахування міжбюджетних трансфертів, млн. грн.	Міжбюджетні трансфери з Державного бюджету, млн. грн.	Частка власних доходів місцевих бюджетів, %	Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів. %
2014	362302,9	231702	130600,9	63,95	36,05
2015	294460,2	120480,2	173980,0	40,92	59,08
2016	366143,1	170747,8	195395,3	46,63	53,37
2017	502098,3	229495,4	272602,9	45,71	54,29
2018	567630,3	268730,3	298900,0	47,34	52,66
2019 (прогноз)	550417,8	273689,3	276728,5	49,72	50,28

ДОДАТОК В
Зміна частки власних доходів у загальній сумі місцевих бюджетів
Дніпропетровської області

Рік	Разом доходів місцевих бюджетів, млн.грн.	Власні доходи місцевих бюджетів, млн.грн.	Міжбюджетні трансфери, млн.грн.	у т.ч. :		Частка власних доходів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %	Частка міжбюджетних трансфертів у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %.	у т.ч. частка	
				дотації	субвенції			дотацій у загальній сумі доходів місцевих бюджетів, %	субвенцій у загальній сумі доходів в місцевих бюджетів, %
2015	26 372,77	13 203,37	13 169,40	161,61	13 007,78	50,06	49,94	0,61	49,32
2016	32 468,21	17 944,68	14 523,53	295,91	14 227,63	55,26	44,73	0,91	43,82
2017	43 414,16	23266,36	20147,80	1321,73	18826,07	53,59	46,41	3,04	43,36

ДОДАТОК Г
Доходи регіонів України в 2015 – 2017 рр., млн. грн.

Регіон	2015	2016	2017	Рейтинг по 2017 р.
Україна	294460,2	366143,1	502098,3	
Київ	31654,0	38687,2	48765,1	1
Дніпропетровська	26372,8	32471,2	43419,2	2
Львівська	18454,1	23347,6	32088,4	3
Харківська	18452,3	22913,8	31162,1	4
Одеська	16507,6	20780,0	29215,6	5
Київська	13610,2	17448,0	26078,6	6
Донецька	16590,2	17990,7	25823,7	7
Запорізька	12702,6	16715,4	22271,3	8
Вінницька	11268,7	14304,4	20615,1	9
Полтавська	11077,4	14699,6	20215,0	10
Івано-Франківська	9785,3	12314,6	16992,9	11
Хмельницька	9248,1	11528,0	16168,3	12
Черкаська	8899,0	11497,9	16044,5	13
Житомирська	8928,5	11219,5	15634,2	14
Рівненська	8577,9	10439,5	14868,3	15
Закарпатська	8433,1	10122,2	14011,3	16
Волинська	7945,4	9523,2	13628,0	17
Сумська	7863,7	10372,4	13956,6	18
Миколаївська	8082,7	9932,4	13348,2	19
Чернігівська	7194,5	9134,3	13100,2	20
Тернопільська	7227,3	9347,2	12632,2	21
Кіровоградська	7039,9	8810,7	12125,8	22
Херсонська	7018,7	8564,0	11672,0	23
Чернівецька	6098,9	7625,6	10228,3	24
Луганська	5427,6	6353,8	8033,4	25
Автономна Республіка Крим	-	-	-	26
Севастополь	-	-	-	27

ДОДАТОК Д
Динаміка податкових надходжень в місцеві бюджети
Дніпропетровської області

Показник	2015		2018	
	Сума надходжень, млн. грн	Частка, %	Сума надходжень, млн. грн	Частка, %
Податкові надходження, у т.ч.:	11841,47	100	24922,77	100,00
Податки на доходи, податки на прибуток,	6932,67	58,55	15983,79	64,13
у т.ч. податок на доходи фізичних осіб	5994,71	50,62	14233,38	57,11
податок на прибуток підприємств	937,95	7,92	1750,41	7,02
податки на власність	0,16	0,00	0	0
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів, у т.ч.:	685,69	5,79	775,21	3,11
рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	1,02	0,01	1,32	0,01
рентна плата за спеціальне використання води	90,54	0,76	112,67	0,45
рентна плата за користування надрами	594,03	5,02	661,08	2,65
плата за використання інших природних ресурсів	0,10	0,00	0,14	0,00
Внутрішні податки на товари та послуги, у т.ч.:	635,65	5,37	1098,01	4,41
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)		0,00	116,77	0,47
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)		0,00	478,59	1,92
акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібної торгівлі підакцизних товарів	635,65	5,37	502,65	2,02
Місцеві податки і збори	3220,18	27,19	6419,56	25,76
податок на майно	2352,73	19,87	4075,94	16,35
у т.ч.: земельний податок та орендна плата за землю	2257,92	19,07	3721,18	14,93
транспортний податок з фізичних осіб	42,95	0,36	26,28	0,11
транспортний податок з юридичних осіб	5,67	0,05	10,49	9,31
збір за місця для паркування транспортних засобів	6,57	0,06	10,70	0,04
туристичний збір	1,30	0,01	2,50	0,01
єдиний податок	863,83	7,29	2330,42	9,35
Інші податки та збори	367,12	3,10	646,15	2,59
з них екологічний податок	366,74	3,10	400,68	1,61
у т.ч. надходження від викидів забруднюючих речовин в атм			156,00	0,98

ДОДАТОК Є
Рейтинг територіальних громад Дніпропетровської області за рівнем
наповнюваності місцевих бюджетів у 2018 р., тис. грн.

Назва місцевого бюджету	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду	Питома вага доходів спеціального фонду у доходах бюджету, %
м. ДНІПРО	814144,02	8123063,95	18376,29	0,23
м.КРИВИЙ РІГ	384183,71	3781582,06	60255,06	1,57
м.КАМ'ЯНСЬКЕ	123151,43	1221488,97	10025,30	0,81
м.НІКОПОЛЬ	56820,66	565560,53	2646,06	0,47
м.ПАВЛОГРАД	43274,81	431986,13	761,94	0,18
отг.СЛОБОЖАНСЬКЕ	30711,43	306995,80	118,49	0,04
м.НОВОМОСКОВСЬК	23565,06	235552,90	97,69	0,04
м.ПОКРОВ	19427,71	193863,11	413,97	0,21
м.ЖОВТІ ВОДИ	15648,36	156180,47	303,16	0,19
м.ТЕРНІВКА	13646,85	135891,89	576,62	0,42
м.ПЕРШОТРАВЕНСЬК	12941,70	129406,63	10,37	0,01
м.МАРГАНЕЦЬ	12247,92	122434,29	44,96	0,04
отг.ВЕРБКІВСЬКА/с.ВЕРБКИ	12067,50	119333,52	1341,46	1,11
м.ВІЛЬНОГІРСЬК	10583,87	105732,41	106,30	0,10
отг.БОГДАНІВСЬКА/с.БОГДАНІВКА	10488,52	102842,08	2043,08	1,95
м.СИНЕЛЬНИКОВЕ	9603,57	95974,26	61,43	0,06
отг.АПОСТОЛОВЕ	8113,18	81110,13	21,67	0,03
отг.НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКА/ с.НОВООЛЕКСАНДРІВКА	8080,01	78513,71	2286,38	2,83
отг.ЗЕЛЕНДОЛЬСЬК	7397,03	61122,44	12847,87	17,37
отг. с. Троїцьке	6861,16	68364,07	247,50	0,36
отг. м. Верхньодніпровськ	6794,30	67900,48	42,53	0,06
отг.СОЛОНЕ	6315,95	63126,98	32,54	0,05
отг.ПОКРОВСЬКЕ	6076,00	60755,71	4,29	0,01
отг. смт Межова	5896,92	58954,04	15,18	0,03
отг.ГРЕЧАНОПОДІВСЬКА/ с.ГРЕЧАНІ ПОДИ	5867,07	52030,84	6639,89	11,32
отг.ТОМАКІВКА	5816,08	58141,19	19,66	0,03
отг. с. Миколаївка	5785,72	57258,92	598,25	1,03
отг.ЦАРИЧАНКА	4946,27	49437,24	25,42	0,05
отг.ВАСИЛЬКІВКА	4790,46	47888,90	15,73	0,03
отг. с. Раївка	4579,93	45776,13	23,13	0,05
отг. с. Карпівка	4125,71	25394,40	15862,75	38,45
отг. с. Першотравневе	3817,38	38153,62	20,21	0,05
отг.НОВОЛАТІВСЬКА/с.НОВОЛАТІВКА	3769,42	30279,67	7414,54	19,67
отг.СОФІЇВКА	3755,09	37537,92	13,01	0,03
отг.КРИНИЧКИ	3643,13	36420,28	11,02	0,03
отг. смт Червоногригорівка	3595,49	35855,70	99,23	0,28
отг. смт Широке	3510,38	35090,47	13,35	0,04
отг. смт Петрівка	3097,62	30962,88	13,28	0,04
отг. смт Юр'ївка	2842,68	28409,09	17,68	0,06
отг. с. Зайцеве	2437,10	24353,15	17,82	0,07
отг. смт Іларіонове	2430,84	24305,61	2,81	0,01
отг.БОЖЕДАРІВСЬКА	2234,84	22340,08	8,28	0,04
отг. с. Межиріч	2179,35	21787,36	6,12	0,03

Назва місцевого бюджету	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду	Питома вага доходів спеціального фонду у доходах бюджету, %
отг. смт Славгород	1900,73	19006,96	0,33	0,00
отг. с. Саксагань	1829,16	18282,92	8,72	0,05
отг.НОВОПАВЛІВСЬКА/с.НОВОПАВЛІВКА	1694,80	16943,93	4,04	0,02
отг.МОГИЛІВСЬКА/с.МОГИЛІВ	1642,58	16425,00	0,81	0,00
отг.АУЛІ	1601,18	15978,43	33,39	0,21
отг. с. Миколаївка	1595,61	15948,04	8,10	0,05
отг. с-ще Девладове	1548,72	15472,38	14,84	0,10
отг. с. Любимівка	1522,33	13977,94	1245,34	8,18
отг.СВЯТОВАСИЛІВСЬКА/с-ще СВЯТОВАСИЛІВКА	1503,74	15035,78	1,58	0,01
отг. с-ще Українське	1457,67	14576,68	0,03	0,00
отг.ВЕЛИКОМИХАЙЛІВСЬКА/с.ВЕЛИКОМИХАЙЛІВКА	1380,06	13800,34	0,23	0,00
отг.ЧКАЛОВСЬКА/с.ЧКАЛОВЕ	1363,91	13633,93	5,18	0,04
отг.ВАРВАРІВСЬКА/с-ще ВАРВАРІВКА	1363,61	13617,28	18,82	0,14
отг.НОВОПОКРОВКА	1282,21	12819,31	2,75	0,02
отг. с. Лошкарівка	1265,07	12649,13	1,57	0,01
отг.СУРСЬКО-ЛИТОВСЬКА/с.СУРСЬКО-ЛИТОВСЬКЕ	1189,78	11888,98	8,77	0,07
отг.МАЛОМИХАЙЛІВСЬКА/с.МАЛОМИХАЙЛІВКА	1188,31	11882,99	0,13	0,00
отг.РОЗДОРИ	1167,89	11678,32	0,63	0,01
отг.ВАКУЛІВСЬКА/с.ВАКУЛОВЕ	1111,15	11110,40	1,13	0,01
отг.ЛИХІВКА	1074,86	10748,20	0,37	0,00
отг.ГРУШІВСЬКА/с. ГРУШІВКА	1012,58	10117,66	8,10	0,08
отг.МИРІВСЬКА/с.-ще МИРОВЕ	999,35	9767,53	225,95	2,26
отг. с. Китайгород	867,40	8673,58	0,45	0,01
отг.НИВО-ТРУДІВСЬКА/ с.НИВА ТРУДОВА	852,30	8483,60	39,44	0,46
отг.ВИШНЕВЕ	821,62	8211,73	4,50	0,05
отг.ЛЯШКІВСЬКА/ с.ЛЯШКІВКА	580,61	5805,22	0,90	0,02

ДОДАТОК Ж

Рейтинг територіальних громад Дніпропетровської області за рівнем питомої ваги доходів спеціального фонду у загальній сумі місцевих бюджетів у 2018 р., тис. грн.

Назва місцевого бюджету	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду	Питома вага доходів спеціального фонду у доходах бюджету, %
отг. с. Карпівка	41257,15	25394,40	15862,75	38,45
отг.НОВОЛАТІВСЬКА	37694,21	30279,67	7414,54	19,67
отг.ЗЕЛЕНДОЛЬСЬК	73970,31	61122,44	12847,87	17,37
отг.ГРЕЧАНОПОДІВСЬКА	58670,73	52030,84	6639,89	11,32
отг. с. Любимівка	15223,28	13977,94	1245,34	8,18
отг.НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКА	80800,09	78513,71	2286,38	2,83
отг.МИРІВСЬКА	9993,48	9767,53	225,95	2,26
отг.БОГДАНІВСЬКА/ КРИВИЙ РІГ	104885,16	102842,08	2043,08	1,95
отг.ВЕРБКІВСЬКА	3841837,12	3781582,06	60255,06	1,57
отг.с. Миколаївка	120674,98	119333,52	1341,46	1,11
отг. с. Миколаївка	57857,18	57258,92	598,25	1,03
КАМ'ЯНСЬКЕ	1231514,27	1221488,97	10025,30	0,81
НІКОПОЛЬ	568206,59	565560,53	2646,06	0,47
отг.НИВО-ТРУДІВСЬКА	8523,04	8483,60	39,44	0,46
ТЕРНІВКА	136468,51	135891,89	576,62	0,42
отг. с. Троїцьке	68611,56	68364,07	247,50	0,36
отг. смт Червоногригорівка	35954,93	35855,70	99,23	0,28
ДНІПРО	8141440,24	8123063,95	18376,29	0,23
ПОКРОВ	194277,08	193863,11	413,97	0,21
отг.АУЛІ	16011,82	15978,43	33,39	0,21
ЖОВТІ ВОДИ	156483,62	156180,47	303,16	0,19
ПАВЛОГРАД	432748,07	431986,13	761,94	0,18
отг.ВАРВАРІВСЬКА	13636,10	13617,28	18,82	0,14
ВІЛЬНОГІРСЬК	105838,71	105732,41	106,30	0,10
отг. с-ще Девладове	15487,22	15472,38	14,84	0,10
отг.ГРУШІВСЬКА	10125,76	10117,66	8,10	0,08
отг.СУРСЬКО-ЛИТОВСЬКА	11897,76	11888,98	8,77	0,07
отг. с. Зайцеве	24370,96	24353,15	17,82	0,07
СИНЕЛЬНИКОВЕ	96035,69	95974,26	61,43	0,06
отг. м. Верхньодніпровськ	67943,01	67900,48	42,53	0,06
отг. смт Юр'ївка	28426,76	28409,09	17,68	0,06
отг.ВИШНЕВЕ	8216,23	8211,73	4,50	0,05
отг. с. Першотравневе	38173,83	38153,62	20,21	0,05
отг.СОЛОНЕ	63159,52	63126,98	32,54	0,05
отг.ЦАРИЧАНКА	49462,66	49437,24	25,42	0,05
отг. с. Миколаївка	15956,13	15948,04	8,10	0,05
отг. с. Раївка	45799,26	45776,13	23,13	0,05
отг. с. Саксагань	18291,64	18282,92	8,72	0,05
отг. смт Петриківка	30976,15	30962,88	13,28	0,04
НОВОМОСКОВСЬК	235650,59	235552,90	97,69	0,04
отг.СЛОБОЖАНСЬКЕ	307114,30	306995,80	118,49	0,04
отг. смт Широке	35103,82	35090,47	13,35	0,04
отг.ЧКАЛОВСЬКА	13639,11	13633,93	5,18	0,04
отг.БОЖЕДАРІВСЬКА	22348,36	22340,08	8,28	0,04
МАРГАНЕЦЬ	122479,25	122434,29	44,96	0,04
отг.СОФІЇВКА	37550,93	37537,92	13,01	0,03
отг.ТОМАКІВКА	58160,85	58141,19	19,66	0,03
отг.ВАСИЛЬКІВКА	47904,63	47888,90	15,73	0,03

Назва місцевого бюджету	Всього доходів місцевих бюджетів	Доходи загального фонду	Доходи спеціального фонду	Питома вага доходів спеціального фонду у доходах бюджету, %
отг.КРИНИЧКИ	36431,30	36420,28	11,02	0,03
отг. с. Межиріч	21793,48	21787,36	6,12	0,03
отг.АПОСТОЛОВЕ	81131,80	81110,13	21,67	0,03
отг. смт Межова	58969,21	58954,04	15,18	0,03
отг.НОВОПАВЛІВСЬКА	16947,97	16943,93	4,04	0,02
отг.НОВОПОКРОВКА	12822,06	12819,31	2,75	0,02
отг.ЛЯШКІВСЬКА	5806,13	5805,22	0,90	0,02
отг. с. Лошкарівка	12650,70	12649,13	1,57	0,01
отг. смт Іларіонове	24308,42	24305,61	2,81	0,01
отг.СВЯТОВАСИЛІВСЬКА	15037,37	15035,78	1,58	0,01
отг.ВАКУЛІВСЬКА	11111,53	11110,40	1,13	0,01
ПЕРШОТРАВЕНСЬК	129416,99	129406,63	10,37	0,01
отг.ПОКРОВСЬКЕ	60760,00	60755,71	4,29	0,01
отг.РОЗДОРИ	11678,94	11678,32	0,63	0,01
отг. с. Китайгород	8674,03	8673,58	0,45	0,01
отг.МОГИЛІВСЬКА	16425,80	16425,00	0,81	0,00
отг.ЛИХІВКА	10748,57	10748,20	0,37	0,00
отг. смт Славгород	19007,30	19006,96	0,33	0,00
отг.ВЕЛИКОМИХАЙЛІВСЬКА	13800,57	13800,34	0,23	0,00
отг.МАЛОМИХАЙЛІВСЬКА	11883,11	11882,99	0,13	0,00
отг. с-ще Українське	14576,71	14576,68	0,03	0,00

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

до підрозділу 1.6:

1. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Дніпропетровській області за 2017 рік. – Режим доступу : https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/EKOLOGIA/regionalna_dopovid_za_2017_rik_ekologia.pdf
2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за регіонами. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у місцях видалення відходів по регіонах у 2018 році. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Утворення відходів по регіонах у 2018 році. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Витрати на охорону навколишнього природного середовища по регіонах у 2018 році. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

до підрозділів 2.1 – 2.2:

1. Статистичний збірник «Регіони України» за 2017 р. /Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm
2. Валовий регіональний продукт Дніпропетровської області у 2016 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 56с.
3. Статистичний збірник «Промисловість Дніпропетровщини» [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 102 с.
4. География украинского бизнеса (инфографика) – Режим доступу: http://delo.ua/ukraine/geografija-ukrainskogo-biznesa-infografika-224243/?supdated_new=1453051790
5. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва Дніпропетровської області у 2015 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 287с.
6. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва Дніпропетровської області у 2017 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 311с.
7. Кількість підприємств за їх розмірами за регіонами у 2018 р. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_reg/kp_reg_u/kp_reg_u_2018.htm
8. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за регіонами у 2018 р. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_reg/kp_reg_u/kzp_reg_u_2018.htm
9. Обсяги реалізованої продукції на підприємствах за їх розмірами за регіонами у 2018 р. – Режим доступу:
10. Кількість підприємств на 10 тис. осіб наявного населення за їх розмірами за регіонами у 2018 році http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_reg/kp_reg_u/kp10nn_reg_u_2018.htm
11. Кількість підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2018 році – Режим доступу : http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/rpid/2018/rpid_2.pdf
12. Кількість зайнятих працівників на підприємствах за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2018 році – Режим доступу: http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/rpid/2018/rpid_3.pdf
13. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2018 році Режим доступу: http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/rpid/2018/rpid_1.pdf
14. Фінансові результати підприємств до оподаткування за видами економічної діяльності у 2018 році http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/f/2018/f5_k01.pdf

до підрозділу 2.3:

1. Звіт про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2018 рік. – Режим доступу :

adm.dp.gov.ua/storage/app/media/Socialno-

ekonomichnij%20rozvitok%20oblasti/zvit_soc_ekonom_2018.pdf. – Назва з екрану.

2. Статистичний збірник «Регіони України». 2015 рік. Ч. 1. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm.

3. Статистичний збірник «Регіони України». 2016 рік. Ч. 1. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm.

4. Продукція сільського господарства у господарствах усіх категорій за регіонами. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/09/zb_sg2017_pdf.pdf.

5. Індекс сільськогосподарської продукції у 2018 р. (попередні дані). – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Соціально-економічне становище Дніпропетровської області за 2018 рік. Статистичний бюлетень. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

7. Сільське господарство Дніпропетровської області. Статистичний збірник. – Дніпро, 2018. – 169 с.

8. Виробництво основних сільськогосподарських культур. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Виробництво основних видів продукції тваринництва за регіонами. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. Корінець Р. Навчання фахівців у сфері сільського розвитку : інформаційний посібник для тренера (тестовий варіант) / Р. Корінець, Н. Морозюк, В. Васильєв, Ю. Бакун. – Київ. : U-Lead. – 2018. – 212 с.

до підрозділу 2.4:

1. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області за 2015 рік

2. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області за 2016 рік

3. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області за 2017 рік

4. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області за 2018 рік

5. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/energ.htm

6. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/energ/pve/arh_pve_u.htm

7. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/energ/vmp/vmp_u/vmp_0519_u.htm
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/sg/ekolog/ukr/k_ensp_u.html

8. Моніторинг виконання основних показників соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2018 рік Головного управління статистики у Дніпропетровській області http://www.dneprstat.gov.ua/expres/2018/06/23_06_2018/e-v%2017t.pdf

до підрозділу 2.5:

1. Валовий регіональний продукт Дніпропетровської області у 2016 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 56с.

2. Звіт про виконання обласного бюджету за 2017. Режим доступу <http://old.adm.dp.gov.ua/OBLADM/obldp.nsf/document.xsp?id=D5AADC62D882FF85C225825E00329>

3. Звіт про виконання обласного бюджету за 2018. Режим доступу <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xvi-sesiya/%E2%84%96-437-16vi%D1%96-22-02-2019-%D1%80/>

4. Структура сукупних витрат населення у 2018 р./ Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/vrd/2017vrd2.pdf>

5. Індеси споживчих цін на товари та послуги у 2007 – 2018 рр. / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/ct/2018/ct03.pdf>

6. Звіт про виконання обласного бюджету на 2018 р / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xvi-sesiya/%E2%84%96-437-16vi%D1%96-22-02-2019-%D1%80/>

7. Доходи та витрати населення Дніпропетровської області у 2018 році. Прес-випуск / Головне управління статистики у Дніпропетровській області Режим доступу: http://dneprstat.gov.ua/pres_vipuski/2019/05/15_05_2019/pres1.pdf

8. Статистичний збірник «Регіони України» за 2017 р. /Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm

9. Стан оплати населенням житлово-комунальних послуг у 2017 р.[Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області – 2 с.

10. Витрати і ресурси домогосподарств Дніпропетровської області у 2017 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств). Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області – Дніпро, 2018 – 93с.

11. Статистичні показники ЖКГ Дніпропетровської області за 2014 – 2017 рр. [Електронний ресурс] / Департамент ЖКГ Дніпропетровської обласної адміністрації – Дніпро, 2019 – 4с.

12. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2017 році. Київ 2018 – 382 с. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../cgiirbis64.exe?

13. «Про програму соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2019 рік». – Режим доступу <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xv-sesiia/%>.

до підрозділу 2.6:

1. Звіт про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2018 рік. – Режим доступу : adm.dp.gov.ua/storage/app/media/Socialno-ekonomichnij%20rozvitok%20oblasti/zvit_soc_ekonom_2018.pdf. – Назва з екрану.

2. Транспорт і зв'язок у Дніпропетровській області 2017. Статистичний збірник. – Дніпро, 2018. – 49 с.

до підрозділу 2.7

1. Статистичний збірник «Регіони України» за 2017 р. /Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm

2. Капітальні інвестиції у Дніпропетровській області. Статистичний бюлетень за 2017 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018 – 10 с.

3. Капітальні інвестиції за 2018 рік. /Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ibd/kin/kin2018_u.xls.

4. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2014 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2015. – 523с.

5. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2015 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2016. – 501 с.

6. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2016 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2017. – 500с.

7. Темпи зростання (зменшення) обсягу прямих інвестицій за регіонами України (2015-2018) /Державна служба статистики України. – Режим доступу:

8. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності Дніпропетровщини у 2017 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018 – 38 с.

9. Аналітична інформація щодо прямих іноземних інвестицій у Дніпропетровську область за січень – грудень 2018 року. [Електронний ресурс] / Департамент економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації - Дніпро, 2019. – 1 с.

10. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України/з України: за країнами світу; країнами ЄС; видами економічної діяльності; по регіонах (2010 – 2018) http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/inv_zd/pi_ak_ks_reg/pi_ak_ks_reg.htm
11. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2017 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Дніпро, 2018. – 500с.
12. Прямі інвестиції на одну особу населення за регіонами України (2015 – 2018) – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/inv_zd/tz_opi/tz_opi_reg.htm
13. Задоя О.А. Міжнародні рейтинги та прямі іноземні інвестиції / О.А. Задоя // Академічний огляд. – 2018. – № 1 (48). – С. 73-79. – Режим доступу: <http://ir.duan.edu.ua/bitstream/123456789/1606/1/%D0%90%D0%9E.2018.1.pdf>
14. Прямі іноземні інвестиції з регіонів України в економіці країн світу (2010 – 2018) – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/inv_zd/pi_ak_ks_reg/pi_ak_ks_reg.htm
15. Аверчук Р. Прямі іноземні інвестиції в Україні: війна і мир / Ростислав Аверчук // VoxUkraine. – 12.01.2017 р. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/investments-in-ukraine-ua>.

до підрозділу 2.8

1. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами у 2018 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/oet/oet_u/oet1218_u.htm.
2. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі Дніпропетровської області товарами (у 1996 – 2018 рр.). – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/zed/2018/zed7.pdf>.
3. Зовнішня торгівля Дніпропетровської області товарами та послугами у 2017 році. Статистичний збірник. – Дніпро, 2018. – 60 с.
4. Регіональні обсяги зовнішньої торгівлі послугами у 2018 р. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2018/zd/oep/oep_u/arh_oep2018.html.
5. Динаміка географічної структури зовнішньої торгівлі Дніпропетровської області послугами (у 1996 – 2018 рр.). – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/zed/2018/zed8.pdf>.
6. Статистичний збірник «Регіони України». 2014 рік. Ч. 2. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/Arch_reg.htm.

до підрозділу 2.9

1. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/tur/tur4.pdf>.
2. Дніпропетровщина туристична. Інфографіка Дніпропетровської ОДА, Департамент економічного розвитку, 2019. – 1 с.
3. Звіт про хід виконання Програми розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2014 – 2022 роки. – [Електронний ресурс]. – 2019. – 2 с.
4. Інформація щодо реалізації Програми розвитку туризму у Дніпропетровській області на 2014 – 2022 роки. – [Електронний ресурс]. – 2019. – 2 с.
5. Колективні засоби розміщування. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/tur/include/tur5.pdf>.
6. Програма розвитку туризму в Дніпропетровській області на 2014 – 2022 роки, затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 20 червня 2014 р. № 532-26/VI.
7. Інформація щодо фінансово-економічних показників сфери туризму та курортів (2016 – 2018 роки) / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcedd6&tag=Analitika>.
8. Санаторно-курортні та оздоровчі заклади. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : www.dneprstat.gov.ua/%202015/tur/include/tur2.pdf.

9. Туристична діяльність у Дніпропетровській області у 2017 р. : Експрес-випуск від 27.04.2018 № 85 Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – 1 с.
10. Туристична діяльність у Дніпропетровській області у 2017 р. : Прес-випуск від 15.05.2018 № 12-13/1301 Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – 1 с.
11. Туристична діяльність у Дніпропетровській області у 2018 р. : Прес-випуск від 15.05.2019 № 12-13/1717-19 Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2019. – 1 с.
12. Туристична та курортно-рекреаційна галузь : Дніпропетровська область. – Відомості Дніпропетровського Інвестиційного Агентства. – 2018. – Режим доступу : <http://dia.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/dnipropetrovska-oblast-rozshcompressed.pdf>
13. Туристичний збір : Дані Державної фіскальної служби в Дніпропетровській області. – [Електронний ресурс]. – 2019. – 2 с.
14. Туристичні потоки. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/tur/include/tur1.pdf>.

до підрозділу 3.1:

1. Регіональний людський розвиток: статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики України, 2018. – 72 с.
2. Демографічний щорічник «Населення України за 2017 рік». – Київ : Державна служба статистики, 2018. – 138 с.
3. Демографічний щорічник «Населення України за 2016 рік». – Київ : Державна служба статистики, 2017. – 134 с.
4. Демографічний щорічник «Населення України за 2015 рік». – Київ : Державна служба статистики, 2016. – 120 с.
5. Демографічний щорічник «Населення України за 2017 рік». – Київ : Державна служба статистики, 2018. – 118 с.

до підрозділу 3.2:

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2018. Частина I. – Київ : Державна служба статистики, 2018. – 315 с.
2. Статистичний збірник «Регіони України» 2016. Частина I. – Київ : Державна служба статистики, 2016. – 299 с.
3. Доходи та витрати населення у 2017 році : статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики, 2019. – 106 с.
4. Економічна активність населення за статтю та місцем проживання у 2018 році / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/rp/2019/rp1.pdf>
5. Річний звіт за 2018 р. відділу з питань праці та трудових відносин / Дніпропетровська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: <https://adm.dp.gov.ua/ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-socialnogo-zahistu-naselennya/struktura-ta-kontakti>
6. Середньомісячна заробітна плата штатних працівників за видами діяльності / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/dn/2018/dn02.pdf>

до підрозділу 3.3:

1. Впровадження нових технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції у промисловості : Статистичний щорічник Дніпропетровської області. – Інфографіка Державної служби статистики України, Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – 30 с.
2. Заклади вищої освіти. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – 2019. – Режим доступу : http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/Ocvita_VNZ.pdf.

3. Заклади загальної середньої освіти. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2019. – Режим доступу : http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/20_Ocvit.pdf.
4. Заклади дошкільної освіти. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2019. – Режим доступу : http://dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/18_05_2017/o1.pdf.
5. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти. – Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2019. – Режим доступу : <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/o/2018/o3.pdf>.
6. Наукова та інноваційна діяльність України : Статистичний збірник Державної служби статистики України ; відп. ред. О. О. Карамзіна. – К. : Держаналітінформ. – 2018. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.
7. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2246-VIII. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T172246.html
8. Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами : Постанова КМУ від 27.12.2017 № 1088 (у редакції від 09.02.2019). – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-%D0%BF>.
9. Результати ЗНО-2014 – 2018. Регіональні дані (Дніпропетровська область). – Український центр оцінювання якості освіти. – Режим доступу : <http://testportal.gov.ua/reg>.
10. Щорічна звітність Головного управління статистики у Дніпропетровській області, 2019. – Режим доступу : <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo>.
11. Філософія освіти : навчальний посібник / за наук. ред. акад. В. П. Андрущенка [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. – 342 с.
12. Higher education in the XXI century : approaches and practical measures / From analysis for mobilizing principles [beginning of report publications of Working document of World UNESCO Conference «Higher Education in the XXI century: approaches and practical measures» (Paris, 5-9 October 1998) // Alma Mater. – 1998. – № 11. – Р. 3 – 9.
13. Звіт про результати аудиту ефективності використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, затверджений рішенням Рахункової палати від 11.09.2018 № 23-1. – 2018. – 28 с.
14. Рух абітурієнтів та абітурієнток між областями України: порівняння 2017 та 2018 рр. : Дослідження Аналітичного центру CEDOS, 2018. – Режим доступу : <https://cedos.org.ua/uk/articles/rukh-abituriientok-ta-abituriientiv-mizh-oblastiamy-ukrainy-porivniannia-2017-ta-2018-rokiv>.

до підрозділу 3.4 :

1. Безперервна професійна освіта сімейних лікарів Дніпропетровщини. – Департамент охорони здоров'я Дніпропетровської облдержадміністрації : Офіційний сайт Дніпропетровська область. – Режим доступу : <http://dozoda.dp.ua/site/2019/05/10/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BD%D0%B0D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9/#more-5396>
2. Заклади охорони здоров'я : Статистична інформація Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/oz/include/oz1.pdf>
3. Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2017 році : Статистичний збірник. – Київ : Державна служба статистики України. – 2018. – 109 с.
4. Захворюваність населення : Статистична інформація Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://www.dnprstat.gov.ua/statinfo%202015/oz/include/oz2.pdf>
5. Індекс Здоров'я. Україна. – Режим доступу : <http://health-index.com.ua/>

6. Інформаційний бюлетень про стан інфекційної захворюваності в Дніпропетровській області за 2018 рік. – Дніпропетровський ОЛЦ МОЗ України, 2019. – Режим доступу : <http://www.dolc.dp.ua/wppress/?p=3787>
7. Контактна інформація про заклади охорони здоров'я Дніпропетровської області станом на 01.01.2018. – Департамент охорони здоров'я Дніпропетровської облдержадміністрації : Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://dozoda.dp.ua/site/2018/04/23//>
8. Медичні кадри : Статистична інформація Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2018. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/oz/include/oz3.pdf>
9. Про Державний бюджет України на 2016 рік : Закон України № 928-VIII від 25.12.2015. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/928-19>
10. Про Державний бюджет України на 2017 рік : Закон України № 1801-VIII від 21.12.2016. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>
11. Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України № 2246-VIII від 07.12.2017. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2246-19/print>
12. Про Державний бюджет України на 2019 рік : Закон України № 2696-VIII від 28.02.2019. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2696-19>.
13. Споживчі ціни : Соціально-економічне становище дніпропетровської області за січень–квітень 2019 року. – Повідомлення Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу : http://dneprstat.gov.ua/public/2019/public_04.htm.
14. Статистичний щорічник Дніпропетровської області. Інфографіка : Державна служба статистики України Головне управління статистики у Дніпропетровській області, 2017. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/infografika/2017/shorich2017.pdf>.
15. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2016 рік / МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2017. – 516 с.
16. Чепелевська Л. А. Роль хвороб органів травлення в падінні трудового потенціалу України / Л. А. Чепелевська, В. Г. Слабкий // Економіка і право охорони здоров'я. – 2017. – № 1. – С. 10 – 15.

до підрозділу 3.6

1. Соціальний захист населення України: статистичний збірник / Державна служба статистики. – Київ: Держаналітінформ, 2018. – 122 с.
2. Соціальний захист населення України: статистичний збірник / Державна служба статистики. – Київ: Держаналітінформ, 2017. – 123 с.
3. Соціальний захист населення України: статистичний збірник / Державна служба статистики. – Київ: Держаналітінформ, 2016. – 124 с.
4. Соціальний захист населення України: статистичний збірник / Державна служба статистики. – Київ: Держаналітінформ, 2015. – 124 с.
5. Середній розмір призначеної місячної пенсії та кількість пенсіонерів (за даними Пенсійного фонду України) / Головне управління статистики у Дніпропетровській області. – Режим доступу: <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/szn/include/szn1.pdf>
6. Інформаційно-аналітичні матеріали про стан виконання органами Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області покладених на них завдань за 2017 рік / Головне управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області. – Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/dp/585-585/>
7. Інформаційні матеріали «Про підсумки роботи у 2018 році» (за даними Департаменту соціального захисту населення Дніпропетровської облдержадміністрації) – Режим доступу: <https://adm.dp.gov.ua/ua/dniprooda/pro-oda/departamenti-ta-upravlinnya/departament-socialnogo-zahistu-naselennya>
8. Інформаційно-аналітичні матеріали за 2018 рік / Дніпропетровська обласна державна адміністрація. – Режим доступу: <https://adm.dp.gov.ua/ua>

до підрозділу 3.7

1. Заклади культури та мистецтва. Дані Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2019. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/k/include/k1.pdf>.
2. Засоби масової інформації та книговидання. Дані Головного управління статистики у Дніпропетровській області. – 2019. – Режим доступу : <http://dneprstat.gov.ua/statinfo%202015/k/include/k2.pdf>.
3. Звіт про виконання програми соціально-економічного та культурного розвитку Дніпропетровської області на 2018 рік. – Режим доступу : https://adm.dp.gov.ua/storage/app/media/Socialno-ekonomichnij%20rozvitok%20oblasti/zvit_soc_ekonom_2018.pdf.

до підрозділу 3.8

1. Адміністративно-територіальні одиниці України: Дніпропетровська область. – Інформація Департаменту розвитку підприємництва та регуляторної політики Мінекономрозвитку України (офіційний портал) станом на 22.04.2019. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=81867d5b-6cc9-423c-898b-8964e92a48e3&title=Administrativno-teritorialniOdinitiUkraini>
2. Діяльність ЦНАПів Дніпропетровщини у 2018 р. – Дніпропетровська ОДА. – Режим доступу : <https://adm.dp.gov.ua/ua/news/u-2018-roci-cnapi-dnipropetrovshchini-nadali-majzhe-600-tis-adminposlug-ta-570-tis-konsultacij-valentin-reznichenko>.
3. Дніпропетровська область. Відомості Дніпропетровського Інвестиційного Агентства. – Режим доступу : <http://dia.dp.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/dnipropetrovska-oblast-rozshcompressed.pdf>.
4. Центри надання адміністративних послуг Дніпропетровської області : Дані Держгеокадастру станом на 01.01.2018 р. – Режим доступу : <https://land.gov.ua/info/tsnapu-dnipropetrovska-oblast>.
5. ЦНАП м. Дніпра : офіційний портал. – Режим доступу : <https://cnap.dniproprada.gov.ua>.

до розділу 4:

1. Валовий внутрішній продукт (ВВП) в Україні 2019. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
2. Europe and Central Asia Economic Update, Spring 2019: Financial Inclusion. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/31501>
3. Про результати аналізу формування і надання з Державного бюджету України місцевим бюджетам трансфертів та стану міжбюджетних розрахунків у 2003-2011 роках http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/206545?cat_id=38962#To3
4. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2012 рік. <https://www.minfin.gov.ua/news/view/informacija-ministerstva-finansiv-ukraini-schodo-vikonannja-derzhavnogo-bjudzhetu-ukraini-za-2012-rik?category=bjudzhet>
5. Довідки щодо стану виконання місцевих бюджетів (за 2013 – 2017 pp.) <https://www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet&subcategory=local-budg>
6. Слюз Тетяна Публічний звіт Про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2018 рік – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/sites/1/%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%93%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%98%20%D0%94%D0%9A%D0%A1%D0%A3%202018.pdf>.
7. Населення та міграція : статистичний збірник за 2018 р. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm